

ศึกษาหลักพุทธธรรมที่ปรากฏในคัมภีร์ล้านนาที่ใช้ในงานพิธีมงคล

**A STUDY OF BUDDHADHAMA PRINCIPLES IN LANNA
SCRIPTURES FOR AUSPICIOUS CEREMONY**

พระณัชพล คุณุตตรมโฆ (ต้นคำ)

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาพระพุทธศาสนา

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๖๑

ศึกษาหลักพุทธธรรมที่ปรากฏในคัมภีร์ล้านนาที่ใช้ในงานพิธีมงคล

พระณัชพล คุณุตตมโม (ต้นคำ)

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาพระพุทธศาสนา

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๖๑

(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

**A Study of Buddhadhama Principles in Lanna Scriptures
for Auspicious Ceremony**

Phra Natchapon Cuttadhammō (Tankham)

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of
the Requirements for the Degree of
Master of Arts
Buddhist Studies

Graduate School
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
C.E. 2018

(Copyright by Mahachulalongkornrajavidyalaya University)

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อนุมัติให้นักศึกษานิพนธ์เรื่อง
“ศึกษาหลักพุทธธรรมที่ปรากฏในคัมภีร์ล้านนาที่ใช้ในงานพิธีมงคล” เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา ตาม
หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา

(พระมหาสมบุรณ์ วุฑฒิกโร, ดร.)
คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

คณะกรรมการตรวจสอบวิทยานิพนธ์

ประธานกรรมการ
(พระมหาพรชัย สิริวิโร, ผศ. ดร.)

กรรมการ
(รศ. ดร.วิโรจน์ อินทนนท์)

กรรมการ
(ผศ. (พิเศษ) ดร.ปกรณ์ มหากันหา)

กรรมการ
(พระอธิการสมนึก จรโณ, ดร.)

กรรมการ
(พระครูสิริสุตานุยุต, ผศ. ดร.)

คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

พระอธิการสมนึก จรโณ, ดร.
พระครูสิริสุตานุยุต, ผศ. ดร.

ประธานกรรมการ
กรรมการ

ชื่อผู้วิจัย

(พระนัชพล คุตตมโม)

- ชื่อวิทยานิพนธ์** : ศึกษาหลักพุทธธรรมที่ปรากฏในคัมภีร์ล้านนาที่ใช้ในงานพิธีมงคล
- ผู้วิจัย** : พระณัชพล คุตตธมโม (ต้นคำ)
- ปริญญา** : พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (พระพุทธศาสนา)
- คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์**
- : พระอธิการสมนึก จรโณ, ดร., พธ.บ. (พระพุทธศาสนา),
ศน.ม. (พุทธศาสตร์ศึกษา), ศน.ด. (พุทธศาสตร์ศึกษา)
  - : พระครูสิริสุตานุยุต, ผศ. ดร., ป.ธ. ๕, พธ.บ. (บริหารการศึกษา),
กศ.ม. (บริหารการศึกษา), พธ.ด. (พระพุทธศาสนา)
- วันสำเร็จการศึกษา** : ๘ มีนาคม ๒๕๖๒

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์เรื่อง “ศึกษาหลักพุทธธรรมที่ปรากฏในคัมภีร์ล้านนาที่ใช้ในงานพิธีมงคล” มีวัตถุประสงค์ ๑) เพื่อศึกษาประวัติโครงสร้างเนื้อหาของคัมภีร์ล้านนา ๒) เพื่อศึกษาหลักพุทธธรรมที่ปรากฏในคัมภีร์ล้านนา ๓) เพื่อศึกษาอิทธิพลของคัมภีร์ล้านนาที่มีต่อสังคมล้านนา

ผลการวิจัยพบว่าคัมภีร์ล้านนาเป็นเอกสารโบราณที่บรรพชนคนล้านนานำมาบันทึกเรื่องราวต่าง ๆ โดยส่วนใหญ่เป็นเนื้อหาพระธรรมคำสอนในพระพุทธศาสนา คัมภีร์ล้านนาเป็นภูมิปัญญาและองค์ความรู้ เกิดจากพระสงฆ์และผู้ที่เคยได้รับการบวชเรียนบรรพชาอุปสมบทเป็นผู้จารหรือเขียนขึ้น ในสังคมล้านนาพบการใช้อักษรธรรมล้านนาเขียนบันทึกเป็นหลัก ซึ่งการใช้อักษรเพื่อเขียนสามารถแบ่งออกเป็น ๒ ช่วงได้ดังนี้ ๑) ล้านนาก่อนการรับอิทธิพลจากสยาม ล้านนามีภาษาและตัวหนังสือเป็นของตนเองเรียกว่า อักษรธรรมล้านนา หรือ “ตัวเมือง” ๒) ล้านนาหลังการรับอิทธิพลจากสยาม รัฐบาลสยามได้เข้ามามีบทบาทในการเปลี่ยนแปลงการศึกษาในล้านนาโดยการกำหนดให้มีการสอนภาษาไทยกลาง ลดความสำคัญของภาษาล้านนาลงชาวล้านนาเริ่มสนใจในการเรียนภาษาไทยกลางมากขึ้นเพื่อความเจริญก้าวหน้าในหน้าที่การงานทางข้าราชการและความเป็นอยู่ที่ดีเป็นเหตุทำให้ภาษาธรรมล้านนาได้ลดบทบาทลงในสังคมล้านนา

ทั้งนี้ งานวิจัยฉบับนี้ ได้นำเนื้อหาของคัมภีร์ล้านนาทั้ง ๕ เรื่อง คือ สารากวีวิชาสูตร โลกาวุฒิ อตถิอุณหัสสะ พุทธสังคหะโลก มาเปรียบเทียบกับคัมภีร์พระไตรปิฎกแล้วพบว่าเนื้อหาของคัมภีร์ล้านนานั้นมีส่วนที่ค่อนข้างคล้ายคลึงกับเนื้อหาของคัมภีร์พระไตรปิฎกตั้งปรากฏเนื้อหาอยู่ข้างต้น แต่คงเหลือคัมภีร์ล้านนาเรื่อง คัมภีร์ไชยะสังคหะ ไม่พบว่าเนื้อหาที่คล้ายคลึงกับเนื้อหาในพระไตรปิฎกอย่างไรก็ตามคัมภีร์ล้านนาที่ใช้ในงานพิธีมงคลทั้ง ๕ เรื่องนี้ ได้สอดแทรกเอาหลักขอไตรสิกขาไว้ และปรากฏหลักธรรมสำหรับการดำเนินชีวิต ดังเช่น ศีล ๕ หลักปาฏิหาริย์ ๓ และการบำเพ็ญความดี

อิทธิพลของคัมภีร์ล้านนาที่มีต่อความเชื่อประเพณีพิธีกรรมในสังคมล้านนา คนล้านนาจึงเป็นกลุ่มชนหนึ่งที่ทำให้เคารพและนับถือพระรัตนตรัย ผู้ใดเชื่อเคารพในพระรัตนตรัยแล้วจะเกิดในสุคติภูมิที่ดี ไม่ไปสู่อบายภูมิทั้ง ๔ มีพระนิพพานเป็นเป้าหมายสูงสุด ดังจะเห็นได้จากที่มีคัมภีร์ไบบลานล้านนาที่ปรากฏอยู่ทุกวัด เพราะความเชื่ออันเกิดจากความเชื่อทางพระพุทธศาสนาที่ฝังรากลึกทำให้ปราชญ์โบราณได้แต่งคัมภีร์ที่สอดคล้องกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาแทรกเข้าไปในเนื้อหาเพื่อจะใช้คัมภีร์ล้านนาเหล่านั้นมาเป็นสื่อกลางในการชักจูงให้ผู้คนนั้นมีความเกรงกลัวต่อบาปอกุศลกรรมทั้งปวงแล้วหันมากระทำคุณงามความดีปฏิบัติตามศีลธรรมและข้อปฏิบัติทางพระพุทธศาสนาที่พระพุทธเจ้าได้กำหนดเพื่อความเป็นมงคลในการดำเนินชีวิต และเป็นแนวทางของการพ้นทุกข์ในสังสารวัฏ ตามคติความเชื่อของศาสนาพุทธ

Thesis Title : A Study of Buddhadhama Principles in Lanna Scriptures for Auspicious Ceremony
Researcher : Phra Natchapon Cuttadhammō (Tankham)
Degree : Master of Arts (Buddhist Studies)
Thesis Supervisory Committee
: Phra Athikan Somnuek Carano, Dr.,
B.A. (Buddhist Studies), M.A. (Buddhist Studies),
Ph.D. (Buddhist Studies)
: Phrakru Sirisutanuyut, Asst. Prof. Dr.,
B.A. (Educational Administration),
M.A. (Education Administration),
Ph.D. (Buddhist Studies)
Date of Graduation : March 8, 2019

Abstract

This thesis entitled “A Study of Buddhadhama Principles in Lanna Scriptures for Auspicious Ceremony”. The objectives are as follows: 1) to study the history of content structure in Lanna scriptures, 2) to study the principles of Buddhahma in Lanna scriptures, and 3) to study the influence of Lanna scriptures towards Lanna society.

The study found that Lanna scripture is an ancient document that Lanna ancestors brought to note various stories, most of contents are to teach the Dhamma in Buddhism. Lanna scriptures are wisdom and knowledge caused by Buddhist monks and who had been ordained and inscribed or written. In the Lanna society, it was found that the use of Lanna Dhamma alphabets were primarily written notes, to use the alphabets in writing can be divided into 2 periods as follows 1) Lanna before receiving the influence from Siam, Lanna had their own language and letters called Lann Dhamma alphabets or “Tua Mueng”, 2) Lanna after receiving the influence from Siam, the Siamese government had the role of educational change in Lanna by requiring the teaching of central Thai language, reducing the significant of Lanna language that Lanna people are more interested in learning central Thai language in order to the post progress of working in the government and good living that causes Lanna Dhamma language to be reduced in Lanna society.

So as to this research has brought the contents of 5 Lanna scriptures, namely Sārākrivijāsutta, Lokāvuthi, Atthiṇṇahassa, Buddhasangghaloka to compare with Tipitak scriptures found that the contents of the Lanna scriptures have quite similar to the contents of Tipitaka scriptures abovementioned content. That still remains Lanna scriptures in Jayasanggaha did not find the content there was similar to the content in Tipitaka. However, Lanna scriptures used in 5 auspicious ceremonies these have interfered with the principle of threefold training and appearing the principles for living as such 5 precepts, 3 marvels and make merits.

The influence of Lanna scripture towards beliefs, traditions, rituals in Lanna society, Lanna people are a group that respects to the Triple Gem. Whoever believes and respects to the Triple Gem that will be born at happy states (Sugati), do not go to the four states of misery (Apāyabhūmi), having Nivana as the ultimate goal. That can be seen from the scriptures of palm leaves as appeared in every temple because of the

beliefs caused by deep-rooted Buddhist beliefs. Therefore, making ancient philosophers to compose scriptures that are consistent with Buddhist principles inserted into the content in order to use those Lanna scriptures as a medium to persuade that people are afraid of all sins and then turn to do good deeds, follow the morality and Buddhist practices that Buddha determined for being auspiciousness in life and to be a way of freeing suffering in transmigration (samsara) according to Buddhist beliefs.

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ สำเร็จลงด้วยดีเพราะได้รับความเมตตาอนุเคราะห์ช่วยเหลือจากบุคคลหลายฝ่าย ทั้งภายในมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน และบุคคลทั่วไป ที่ให้การสนับสนุนในการศึกษาและการวิจัยในครั้งนี้

ขอกราบขอบพระคุณพระเดชพระคุณพระศรีธรรมโศภณ รองเจ้าคณะจังหวัดลำพูน ให้การสนับสนุนทุนทรัพย์เพื่อการศึกษาในระดับปริญญาโท ชี้นำและเป็นกำลังใจในการศึกษาครั้งนี้

ขอกราบขอบพระคุณ พระอธิการสมนึก จรโณ, ดร. ประธานกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ และขอกราบขอบพระคุณ พระครูสิริสุตานุยุต, ผศ. ดร. กรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ที่ท่านได้เมตตาอนุเคราะห์ให้คำปรึกษาคำแนะนำ และตรวจสอบแก้ไขวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นอย่างดี มาโดยตลอด และกรุณาแนะนำข้อมูลเอกสารที่เป็นแนวทางในการทำวิจัยในครั้งนี้

ขอขอบคุณ คณาจารย์ผู้ทรงคุณวุฒิ เจ้าหน้าที่ประจำศูนย์บัณฑิตศึกษาทุกท่าน ตลอดถึงสามเณรธำมิต แจ่มใจ และเพื่อนสหธรรมิกทุกท่าน ที่ช่วยเหลือข้อมูลในการวิจัยยกอุปกับเป็นแรงขับเคลื่อนให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้หากมีความบกพร่องใดๆ ผู้วิจัยขอน้อมรับด้วยความเต็มใจ ทั้งนี้ผู้วิจัยขอน้อมถวายเป็น พุทธบูชา ธรรมบูชา สังฆบูชา ตลอดจนถึงคุณบิดา มารดา ครูบาอาจารย์ทุกท่าน และหากวิจัยฉบับนี้ มีคุณประโยชน์ประการใด ขอประโยชน์จงเกิดแก่ท่านทุกประการ

พระณัชพล คุตตธมโม (ต้นคำ)

๘ มีนาคม ๒๕๖๒

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ค
กิตติกรรมประกาศ	จ
สารบัญ	ฉ
สารบัญแผนภูมิ	ณ
คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ	ญ
บทที่ ๑ บทนำ	๑
๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	๑
๑.๒ คำถามวิจัย	๓
๑.๓ วัตถุประสงค์ของการวิจัย	๓
๑.๔ ขอบเขตการวิจัย	๔
๑.๕ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย	๔
๑.๖ ทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๖
๑.๗ วิธีการดำเนินวิจัย	๑๔
๑.๘ ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย	๑๕
บทที่ ๒ ประวัติความเป็นมาของโครงสร้างเนื้อหาของคัมภีร์ล้านนา	๑๖
๒.๑ ประวัติโครงสร้างเนื้อหาของคัมภีร์ล้านนา	๑๖
๒.๑.๑ โครงสร้างการแบ่งประเภทคัมภีร์ธรรมล้านนา	๑๖
๒.๑.๒ ความหมายและลักษณะของคัมภีร์ล้านนา	๑๙
๒.๑.๓ ประเภทของคัมภีร์ล้านนา	๒๑
๒.๑.๔ อักษรที่ใช้ในคัมภีร์ล้านนา	๒๔
๒.๑.๕ ประวัติและผลงานพระเถระในล้านนา	๒๘
๒.๒ คุณค่าของวรรณกรรมล้านนา	๓๑
๒.๒.๑ คุณค่าทางศาสนา	๓๑
๒.๒.๒ คุณค่าทางวรรณคดี	๓๒

๒.๒.๓	คุณค่าต่อวิถีชีวิต	๓๒
๒.๒.๔	คุณค่าทางภาษา	๓๓
๒.๓	งานพิธีมงคล	๓๓
๒.๓.๑	ศาสนพิธีทางพระพุทธศาสนา	๓๔
๒.๓.๒	งานพิธีมงคล	๓๕
๒.๔	คัมภีร์ล้านนาที่ใช้ในงานพิธีมงคล	๔๓
๒.๔.๑	เนื้อหาคัมภีร์ล้านนา สารากรวิชาวสุตร	๔๓
๒.๔.๒	เนื้อหาคัมภีร์ล้านนา โลกาวุฑฒิ	๕๑
๒.๔.๓	เนื้อหาคัมภีร์ล้านนา ไชยะสังคหะ	๕๘
๒.๔.๔	เนื้อหาคัมภีร์ล้านนา อุณหสสะวิชัย	๖๓
๒.๔.๕	เนื้อหาคัมภีร์ล้านนา พุทธสังคหะโลก	๖๗
บทที่ ๓	หลักพุทธธรรมที่ปรากฏในคัมภีร์ล้านนา	๗๓
๓.๑	หลักพุทธธรรมที่ปรากฏในคัมภีร์ล้านนา	๗๓
๓.๑.๑	เนื้อหาของคัมภีร์ล้านนาที่ปรากฏในพระไตรปิฎก	๗๓
๓.๑.๒	เนื้อหาธรรมที่สอดคล้องกับ หลักไตรสิกขา ๓	๘๘
๓.๑.๓	เนื้อหาธรรมที่สอดคล้องกับ หลักปาฏิหาริย์ ๓	๙๐
๓.๑.๔	เนื้อหาธรรมที่สอดคล้องกับ หลักบุญกิริยาวัตถุ ๓	๙๔
บทที่ ๔	อิทธิพลของคัมภีร์ล้านนาที่มีต่อความเชื่อประเพณีพิธีกรรมในสังคมล้านนา	๙๘
๔.๑	ด้านความเชื่อ	๙๘
๔.๑.๑	ความเชื่ออานุภาพพระรัตนตรัย	๙๘
๔.๑.๒	ความเชื่อไตรภูมิ(นรก สวรรค์)	๑๐๐
๔.๑.๓	ความเชื่อการต่ออายุ	๑๐๒
๔.๒	ด้านประเพณีพิธีกรรม	๑๐๔
๔.๒.๑	อิทธิพลที่มีต่อประเพณีที่สัมพันธ์กับการเปลี่ยนแปลงที่อยู่อาศัย	๑๐๔
๔.๒.๒	อิทธิพลที่มีต่อการเปลี่ยนแปลงสถานะ	๑๐๕
๔.๒.๓	อิทธิพลที่มีต่อการเยียวยา	๑๐๖
๔.๓	คุณค่าของคัมภีร์ล้านนาที่มีต่อสังคมล้านนา	๑๐๗
๔.๓.๑	คุณค่าที่เกิดแก่บุคคล	๑๐๗
๔.๓.๒	คุณค่าที่เกิดแก่ครอบครัว	๑๐๘
๔.๓.๓	คุณค่าที่เกิดแก่สังคม	๑๑๐

๔.๓.๔ คุณค่าที่เกิดแก่ศาสนา	๑๑๑
บทที่ ๕ สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ	๑๑๓
๕.๑ สรุปผลการวิจัย	๑๑๓
๕.๒ ข้อเสนอแนะ	๑๑๖
บรรณานุกรม	๑๑๘
ภาคผนวก	๑๒๓
ประวัติผู้วิจัย	๑๒๘

สารบัญแผนภูมิ

แผนภูมิที่ ๑ โครงสร้างประเภทคัมภีร์ธรรมล้านนา

คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ

อักษรย่อชื่อในคัมภีร์ในวิทยานิพนธ์เล่มนี้ ใช้อ้างอิงจากพระไตรปิฎก อรรถกถา ฎีกา ภาษาบาลี และพระไตรปิฎกภาษาไทย และฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พุทธศักราช ๒๕๓๙ เรียงตามคัมภีร์

การอ้างพระไตรปิฎกภาษาบาลี ใช้ระบุชื่อคัมภีร์ และระบุถึงเล่ม / ข้อ / หน้า ตามลำดับ วิ. มหา. (บาลี) ๑ / ๑๐ / ๑๒. หมายถึง การอ้างอิงนั้นระบุถึงคัมภีร์วินัยปิฎก มหาวิภังค์ ฉบับภาษาบาลี เล่มที่ ๑ ข้อที่ ๑๐ หน้า ๑๒

การอ้างพระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ใช้ระบุชื่อคัมภีร์ และระบุถึง เล่ม / ข้อ / หน้า ตาม ลำดับเช่น ที. ม. (ไทย) ๑๐ / ๕๐ / ๖๐. หมายถึง การอ้างอิงนั้นระบุถึงคัมภีร์สุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย มหาวรรค เล่มที่ ๑๐ ข้อที่ ๕๐ หน้า ๖๐

การอ้างอิงอรรถกถาภาษาบาลี จะแจ้งเล่ม / ข้อ / หน้า เช่น ที. สี. อ. (บาลี) ๒ / ๘๐ / ๑๐๐. หมายถึง อรรถกถา ทีฆนิกาย สุมังคลวิลาสินี สิลขันธวรรค ฉบับภาษาบาลี เล่มที่ ๒ ข้อที่ ๘๐ หน้า ๑๐๐. ส่วนการอ้างอิงปกรณ์วิเสส จะใช้ระบุชื่อคัมภีร์ / เล่ม / หน้า / เช่น วิสุทธิ. ๓ / ๗. หมายถึง คัมภีร์วิสุทธิมรรค เล่ม (ภาค) ที่ ๓ หน้า ๗.

๑. คำอธิบายคำย่อในภาษาไทย

ก. คำย่อชื่อคัมภีร์พระไตรปิฎก

คำย่อ	ชื่อคัมภีร์	พระวินัยปิฎก		ภาษา
วิ.ม. (ไทย)	= วินัยปิฎก	มหาวรรค		(ภาษาไทย)
พระสุตตันตปิฎก				
คำย่อ	ชื่อคัมภีร์			ภาษา
ส.ม. (ไทย)	= สุตตันตปิฎก	สังยุตตนิกาย	มหาวรรค	(ภาษาไทย)
ขุ.อิติ. (ไทย)	= สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	อติวุตตกะ	(ภาษาไทย)
ขุ.ขุ. (ไทย)	= สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	ขุททกปาฐะ	(ภาษาไทย)
อง.อฎฐก. (ไทย)	= สุตตันตปิฎก	อังคุตตรนิกาย	อฎฐกนิบาต	(ภาษาไทย)

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ที่มาและความสำคัญของปัญหา

พระพุทธศาสนาเกิดขึ้นครั้งแรกที่ชมพูทวีปหรือประเทศอินเดีย พระพุทธศาสนามีความแตกต่างออกไปจากลัทธิศาสนาอื่นๆ ก็ด้วยสัจจะธรรมคือความจริงที่พระพุทธองค์ทรงตรัสรู้ อนุตรสัมมาสัมโพธิญาณ พระพุทธองค์ทรงมีพระมหากรุณาธิคุณที่จะทรงแสดงธรรมโปรดแก่เหล่าเวไนยสัตว์ให้หลุดพ้นออกจากกองทุกข์ทั้งปวง จึงปรากฏพระนามให้โลกรู้ว่า พุทธะ ฌ ได้ต้นศรีมหาโพธิ์ ริมแม่น้ำรัฐชราที่พุทธคยา ประเทศอินเดีย เมื่อพระชนมายุได้ ๓๕ พรรษา^๑ หลังจากนั้นพระพุทธองค์ทรงส่งพระอรหันตสาวกทั้งหลายไปประกาศพระสัจธรรม ทรงมีพุทธดำรัสว่า “ภิกษุทั้งหลาย พวกเธอจงจาริกไป เพื่อประโยชน์สุขแก่ชนจำนวนมาก เพื่ออนุเคราะห์ชาวโลก เพื่อประโยชน์เกื้อกูลและความสุขแก่ทวยเทพและมนุษย์ อย่าไปโดยทางเดียวกันสองรูป จงแสดงธรรม มีความงามในเบื้องต้น มีความงามในท่ามกลาง และความงามในที่สุด จงประกาศพรหมจรรย์ พร้อมทั้งอรุณและพยุชนะบริสุทธิ์บริบูรณ์ครบถ้วน”^๒ ลุถึงสมัยของพระเจ้าอโศกมหาราช เป็นยุคที่พระพุทธศาสนารุ่งเรืองได้ทรงเป็นราชูปถัมภ์ในการทำสังคายนา และได้ส่งสมณะทูตออกเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศต่างๆ โดยแบ่งออกเป็น ๙ สาย โดยสายที่ ๘ คือการนำของพระโสณะเถระและพระอุตตเถระนำพระพุทธศาสนาเข้าสู่ดินแดนสุวรรณภูมิ ในปีพุทธศักราช ๒๑๘ จากการศึกษาาร่วมกันของนักวิชาการหลายแขนงสันนิษฐานว่ารวมถึงดินแดนเขตประเทศไทยในปัจจุบัน^๓

---

^๑ ชูศักดิ์ ทิพย์เกษตร, พระพุทธเจ้าสอนอะไร, (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรราชวิทยาลัย, ๒๕๔๐), หน้า ๑๐.

^๒ วิ.ม.(ไทย) ๔/๓๒/๔๐.

^๓ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), พระพุทธศาสนาในเอเชีย, พิมพ์ครั้งที่ ๖, (กรุงเทพมหานคร: ๒๕๕๕), หน้า ๑๔๓.

ดินแดนล้านนาไทยได้มีความเจริญรุ่งเรืองมาเป็นเวลายาวนานถึง ๑,๒๐๐ ปี ผู้คนในดินแดนนี้จึงมีอารยธรรมและวัฒนธรรมที่เป็นของตน และสังคมชาวล้านนาก็ยังมีความเชื่อดั้งเดิมในการเคารพผี ไสยศาสตร์และศาสนาพราหมณ์ เมื่อพระพุทธศาสนามีอิทธิพลเข้ามาถึงดินแดนล้านนาจึงได้ยอมรับเอาคำสอนตามที่พระพุทธเจ้าทรงสอนเพื่อเป็นแนวทางการใช้ชีวิตและการผสมผสานพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนาได้อย่างลงตัวระหว่างพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนาและพิธีกรรมศาสนาพราหมณ์^๔

ความเชื่อเรื่องพระพุทธศาสนาของคนในดินแดนล้านนา มีความเชื่อเช่นเดียวกันกับกลุ่มคนในภาคอื่นๆ ในเรื่องกฎแห่งกรรม อาณิสสแห่งการทำความดี ด้วยการปฏิบัติที่ดีทางกาย วาจา ใจ ซึ่งเป็นหลักสำคัญทางพระพุทธศาสนา ยังมีความเชื่อเรื่องศาสตร์ลึกลับ ไสยศาสตร์ซึ่งเป็นความเชื่อที่สืบทอดกันมาอย่างยาวนาน ตามคติความเชื่อของศาสนาพราหมณ์ จึงทำให้คนในดินแดนล้านนานี้มีอัตลักษณ์ของตน ด้านความเชื่อ ประเพณีและศิลปวัฒนธรรมที่แตกต่างออกไปจากภาคอื่นของไทย เหตุที่ทำให้พระศาสนาเจริญรุ่งเรืองในอาณาจักรล้านนา เพราะได้มีการทำสังคายนาครั้งที่ ๘ ณ มหาโพธาราม (วัดเจ็ดยอด) ในปีพุทธศักราช ๒๐๒๐ โดยพระมหาเถระผู้จำพระไตรปิฎกจำนวนมาก มีพระธัมมทินมหาเถระเป็นประธานสงฆ์ และได้รับพระบรมราชูปถัมภ์จากพระเจ้าติโลกราชใช้เวลา ๑ ปีจึงเสร็จสิ้น^๕ พระพุทธศาสนามีอิทธิพลต่อการสร้างผลงานด้านวรรณกรรมต่างๆของล้านนาพระสงฆ์ที่ได้ศึกษาพระพุทธศาสนาจากพระไตรปิฎกได้ร่วมกับปราชญ์ผู้เชี่ยวชาญพระพุทธศาสนาบันทึกและถ่ายทอดออกมาเป็นวรรณกรรม เช่น จักรวาลทิปนี เป็นผลงานด้านวรรณกรรมของพระสิริมังคลาจารย์ ชินกาลมาลีปกรณ์ ผลงานวรรณกรรมบาลีของพระรัตนปัญญา มหาเถระ เป็นต้น^๖

ผู้วิจัยเห็นว่าความเจริญรุ่งเรืองของพระพุทธศาสนาในล้านนาก่อให้เกิดวรรณกรรมต่างๆทางพระพุทธศาสนา เข้ามามีอิทธิพลของผู้คนหลากหลายพื้นที่ในล้านนา การปะทะสังสรรค์ระหว่าง

^๔ มณี พยอมยงค์, “ประเพณีสิบสองเดือนล้านนาไทย” เล่มที่ ๒, (เชียงใหม่: ส.ทรัพย์การพิมพ์, ๒๕๒๙), หน้า ๒ - ๔.

^๕ แสง จันทร์งาม, ศาสนาในล้านนาไทย, พระพุทธศาสนาในล้านนาไทย, (เชียงใหม่: ทิพย์เนตรการพิมพ์, ๒๕๒๓), หน้า ๗๕ - ๗๘.

^๖ อุดม รุ่งเรืองศรี, วรรณกรรมล้านนา, (กรุงเทพมหานคร: โครงการตำรามหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๒๘), หน้า ๑๑๓ - ๑๒๑.

ความเชื่อทางพระพุทธศาสนาและความเชื่อของท้องถิ่นที่หล่อหลอมให้เกิดจารีต ประเพณี พิธีกรรม ต่างๆ หรือพุทธจารีตแบบล้านนาขึ้นมา วรรณกรรมทางพระพุทธศาสนาได้เป็นสื่อสะท้อนบทบาท สำคัญของพระพุทธศาสนาต่อการดำเนินชีวิตของผู้คนนอกจากจะเป็นเครื่องประดับประดา ยึดเหนี่ยวจิตใจ บทบาทของวรรณกรรมยังเป็นภาพสะท้อนการเยียวยาสภาพจิตใจ การต่อรองกับ อำนาจสิ่งศักดิ์สิทธิ์ และการสร้างกุศลเพื่อไปสู่โลกหน้า ดังเช่นวรรณกรรมพื้นบ้านประเภทลายลักษณ์ อักษร คัมภีร์ล้านนาเรื่อง สารากวีวิชาสูตร โลกาทุทธิ ไชยะสังคะหะ พุทธสังคะหะโลก อุณหัสสะวิชัย มโหสถรอม ปาตะระอม ดอกบัวหอมพันกาบ อานิสงส์เวสสันดรรอม เป็นต้น

ทั้งนี้คัมภีร์ล้านนาทั้งหมดนี้ล้วนแล้วเป็นคัมภีร์ที่ใช้เทศน์ในงานพิธีมงคล สืบชาติาคคน สืบชาติาบ้านเรือน สืบชาติาเมือง และขึ้นบ้านใหม่ ส่วนมากชาวล้านนาจะนิยมนำคัมภีร์เหล่านี้ ไปเทศน์เพื่อเป็นการต่ออายุทั้งของตัวเองและญาติพี่น้องบริวารหรือชาติาของบ้านเมืองให้ เกิดความสุขความเจริญอีกทั้งเป็นการขจัดภัยอันตรายต่างๆที่จะบังเกิดขึ้นให้คลาดแคล้วจาก บาปเคราะห์และสิ่งชั่วร้ายทั้งมวลก่อให้เกิดขวัญและกำลังใจในการดำเนินชีวิตร่วมกันของคนในสังคม ล้านนา ซึ่งจะมีผลส่งให้บ้านเมืองมีความสงบสุขและมีความอุดมสมบูรณ์สืบไป

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาโครงสร้างเนื้อหาของคัมภีร์ธรรมล้านนา และ หลักพุทธธรรมที่ปรากฏในคัมภีร์ธรรมล้านนาตามขอบเขตข้อมูลงานวิจัยที่กำหนดไว้ เพื่อให้เกิดความ เข้าใจถ่องแท้และถูกต้องตามหลักวิชาการ รวมทั้งศึกษาอิทธิพลของคัมภีร์ธรรมล้านนาที่มีต่อ ความเชื่อ ประเพณีพิธีกรรม ภาษาและวรรณกรรม สภาพสังคมล้านนาโดยรวม ตั้งแต่ระดับบุคคล ครอบครัว และสังคม อนึ่งเพื่อความเข้าใจสอดคล้องของหลักพุทธธรรมต่อสังคมล้านนา และ นำผลของการวิจัยในครั้งนี้มาเผยแผ่หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเพื่อพัฒนาตนเองและสังคมสืบไป

๑.๒ คำถามวิจัย

- ๑.๒.๑ ประวัติโครงสร้างเนื้อหาของคัมภีร์ล้านนามีโครงสร้างอย่างไร
- ๑.๒.๒ หลักพุทธธรรมที่ปรากฏในคัมภีร์ล้านนามีอะไรบ้าง
- ๑.๒.๓ อิทธิพลของคัมภีร์ล้านนาที่มีต่อสังคมล้านนาเป็นอย่างไร

๑.๓ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- ๑.๓.๑ เพื่อศึกษาประวัติโครงสร้างเนื้อหาของคัมภีร์ล้านนา
- ๑.๓.๒ เพื่อศึกษาหลักพุทธธรรมที่ปรากฏในคัมภีร์ล้านนา
- ๑.๓.๓ เพื่อศึกษาอิทธิพลของคัมภีร์ล้านนาที่มีต่อสังคมล้านนา

๑.๔ ขอบเขตการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการวิจัยเอกสาร (Documentary Research) โดยการรวบรวมข้อมูลชั้นปฐมภูมิ (Primary Sources) จากพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พุทธศักราช ๒๕๓๙ และคัมภีร์ล้านนาเรื่อง สรากรวิชาสูตร ต้นฉบับ วัดบ้านเหล่าพระเจ้าตาเขียว, โลกาวุทฒิ, ไชยะสังคหะ, พุทธสังคหะโลก, อุณหัสสะวิชัย, และรวบรวมชั้นทุติยภูมิ (Secondary Sources) จากหนังสือ ตำรา เอกสารทางวิชาการ รายงาน การวิจัย วิทยานิพนธ์ สารนิพนธ์ที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหา

๑.๔.๑ ขอบเขตด้านข้อมูล

ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับหลักพุทธธรรมที่ปรากฏในคัมภีร์ล้านนา เรื่อง สรากรวิชาสูตร, โลกาวุทฒิ, ไชยะสังคหะ, พุทธสังคหะโลก, อุณหัสสะวิชัย, จากข้อมูลชั้นปฐมภูมิ (Primary Sources) จากพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พุทธศักราช ๒๕๓๙ และคัมภีร์ล้านนาเรื่อง สรากรวิชาสูตร ต้นฉบับวัดบ้านเหล่าพระเจ้าตาเขียว, คัมภีร์ล้านนาเรื่อง โลกาวุทฒิ ต้นฉบับวัดศรีดอนตัน, คัมภีร์ล้านนาเรื่อง ไชยะสังคหะ ต้นฉบับวัดศรีดอนตัน, คัมภีร์ล้านนาเรื่อง พุทธสังคหะโลก, คัมภีร์ล้านนาเรื่อง อุณหัสสะวิชัย ต้นฉบับวัดศรีดอนตัน, ในส่วนเอกสารชั้นทุติยภูมิ (Secondary Sources) จากหนังสือ ตำรา เอกสารทางวิชาการ รายงาน การวิจัย วิทยานิพนธ์ สารนิพนธ์ที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหา

๑.๔.๒ ขอบเขตด้านเนื้อหา

ผู้วิจัยมุ่งศึกษาหลักพุทธธรรมที่ปรากฏในคัมภีร์ล้านนาที่ใช้ในงานพิธีมงคลที่ปรากฏในพระไตรปิฎก ประวัติโครงสร้างเนื้อหาของคัมภีร์ล้านนา และรวมถึงวิเคราะห์หลักพุทธธรรมที่ปรากฏในคัมภีร์ล้านนาที่ใช้ในงานพิธีมงคล เรื่อง สรากรวิชาสูตร, โลกาวุทฒิ, ไชยะสังคหะ, พุทธสังคหะโลก, อุณหัสสะวิชัย

๑.๕ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

๑.๕.๑ คัมภีร์ล้านนา หมายถึง พระธรรมเทศนาพื้นเมืองล้านนาที่จารบันทึกด้วยอักษรล้านนารวมทั้งคัมภีร์ล้านนาที่ปริวรรตเป็นภาษาไทย ใช้เทศนาในงานพิธีมงคลต่างๆ เช่น พิธีสืบชาติตา งานมงคลขึ้นบ้านใหม่

๑.๕.๒ คัมภีร์สรากรวิชาสูตร หมายถึง เป็นคัมภีร์ล้านนาที่ใช้เทศนาในงานพิธีมงคล และสืบชาติตาบ้าน ขึ้นบ้านใหม่ ชาติตาบุคคล ชาติตาเงินทอง ยานพาหนะ ทำให้พ้นจากโรคภัยไข้เจ็บ สิ่งชั่วร้ายบาปเคราะห์ต่างๆ ที่จะมาบังเกิดกับครอบครัว บ้านเรือน

๑.๕.๓ คัมภีร์โลกาจุติ หมายถึง เป็นคัมภีร์หนึ่งที่สำคัญที่ใช้เทศนาในงานพิธีมงคลสมัยโบราณก่อนที่จะมีการขึ้นอยู่บ้านที่สร้างขึ้นใหม่จะนิยมนำคัมภีร์นี้ไปเทศนาก่อนเสมอปัจจุบันแทบจะไม่ค่อยมีการเทศน์เว้นเสียแต่เรือนที่มีผู้เฒ่าผู้แก่เท่านั้นที่จะนิยมนำไปเทศน์แต่ยังคงมีการสืบทอดคัมภีร์ดังกล่าวในรูปแบบลายลักษณ์ คือการพิมพ์บนคัมภีร์ธรรมที่ทำจากกระดาษที่เรียกว่า “ลานเทียม” และนิยมถวายวัดในโอกาสต่างๆ

๑.๕.๔ คัมภีร์ไชยะสังคหะ หมายถึง เป็นคัมภีร์หนึ่งในห้าคัมภีร์ที่นิยมใช้เทศนาในงานพิธีมงคล มีลักษณะเป็นชาดกพื้นบ้านล้วนนากล่าวถึงการสงเคราะห์ช่วงเหลือซึ่งกันและกัน

๑.๕.๕ คัมภีร์พุทธสังคหะโลก หมายถึง เป็นคัมภีร์ที่มีขนาดสั้นเป็นพระธรรมเทศนาที่นิยมใช้ในงานมงคลเพื่อลดเคราะห์ หรือความเลวร้ายที่เกิดขึ้นกับเจ้าชะตา ชาวล้านนาเชื่อว่าคัมภีร์ธรรมนี้สามารถระงับภัยอันตรายทั้งหลายทั้งปวงได้ตลอดจน เกทภัย อุบาท พাপเคราะห์ทั้งหลายที่เกิดจากอำนาจดวงดาวและราหูและอำนาจแห่งภูตผีปีศาจร้าย

๑.๕.๖ คัมภีร์อุณหิสสะวิชัย หมายถึง เป็นหนึ่งในคัมภีร์ที่ใช้ในงานพิธีมงคลบูชาด้วยความเคารพนอบน้อม สวดพระพุทธรูปมณฑลอุณหิสสะวิชัยยะคาถาเป็นประจำทุกค่ำเช้า ก็จะพ้นยังพยาธิอันตรายทั้งปวงเป็นดั่งโอสถอันประเสริฐกว่ายาทั้งหลายในโลกนี้ บุคคลใดได้สร้างได้เขียนได้เรียนก็ได้เทศนาได้สักการะด้วยความเคารพ ก็จะพ้นจากอุบาทภทภัยอันตรายทั้งปวง

๑.๕.๗ พิธีมงคล หมายถึง การทำบุญเพื่อความเจริญโดยปรารถนาสิ่งที่ดี ในงานทำบุญงานมงคล เช่น งานทำบุญวันเกิด, งานทำบุญเลี้ยงพระ, งานมงคลสมรส, งานขึ้นบ้านใหม่, สืบชาติ, พิธีสังคหะ

๑.๕.๘ พิธีสืบชาติ หมายถึง การต่ออายุให้ยืดยาวออกไป และเพื่อความเป็นสิริมงคลมีชีวิตอยู่อย่างสุขสบายปราศจากราพยาธิภทภัยทั้งหลาย ให้มีความเจริญรุ่งเรืองสืบไป

๑.๕.๙ พิธีสังคหะ หมายถึง การทำบุญที่เป็นมงคลอย่างหนึ่ง เมื่อมีงานอวมงคลเกิดขึ้นแล้วเช่น งานศพ เมื่อนำศพไปเผาปนกิจแล้วจึงได้นิมนต์พระสงฆ์มาทำพิธีสังคหะเจริญพระพุทธรูปเพื่อความ เป็นสิริมงคล และขับไล่สิ่งชั่วร้ายทั้งปวง

๑.๕.๑๐ พิธีมงคลขึ้นบ้านใหม่ หมายถึง การทำบุญเพื่อความความสุขสวัสดิ์มงคลของผู้เข้าไปอยู่อาศัย มีความสงบสุข ร่มเย็น มีความเจริญรุ่งเรืองและป้องกันสรรพอันตรายทั้งปวง ทั้งขับไล่สิ่งเลวร้ายไม่ให้ลักลั่นเข้ามา ตลอดจนปราศจากราพยาธิทั้งปวง

๑.๕.๑๑ ล้านนา หมายถึง ดินแดนที่อยู่ทางภาคเหนือของประเทศไทยประกอบไปด้วย ๘ จังหวัดคือ เชียงใหม่ ลำพูน ลำปาง แพร่ น่าน พะเยา เชียงราย แม่ฮ่องสอน และใช้ภาษาล้านนาที่ในการสื่อสารกันเรียกว่า คำเมือง ส่วนภาษาเขียนเรียกว่า ตัวเมือง (ตัวเมือง)

๑.๕.๑๒ หลักพุทธธรรม หมายถึง หลักธรรม คำสอน ที่เชื่อกันว่า เป็นผลแห่งการค้นคว้า เป็นภูมิรู้ ภูมิปัญญา ของพระพุทธองค์ ที่ถูกถ่ายทอดสืบต่อมาเป็นเวลานานกว่า ๒๕๐๐ ปี

๑.๕.๑๓ วรรณกรรม หมายถึงวรรณคดีหรือศิลปะที่เป็นผลงานอันเกิดจากการคิด และจินตนาการแล้วเรียบเรียง นำมาบอกเล่า บันทึก ขับร้อง หรือสื่อออกมาด้วยกลวิธีต่างๆ โดยทั่วไปแล้ว จะแบ่งวรรณกรรมเป็น ๒ ประเภท คือ

(๑) วรรณกรรมที่เป็นลายลักษณ์อักษร คือ วรรณกรรมที่บันทึกเป็นตัวหนังสือ

(๒) วรรณกรรมที่เป็นมุขปาฐะ คือ วรรณกรรมที่เล่าด้วยปากต่อไม่ได้มีการ

จดบันทึก

๑.๖ ทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการศึกษาค้นคว้าในครั้งนี้ได้ศึกษาค้นคว้าเอกสารและแนวคิดต่างๆ และงานวิจัยเกี่ยวกับคัมภีร์ล้านนาพหุมีเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังต่อไปนี้

๑.๖.๑ หนังสือ

มณี พยอมยงค์ ได้กล่าวไว้ในประเพณีสิบสองเดือนว่าด้วยการศึกษาลัทธิความเชื่อ ความเชื่อถือเกี่ยวกับขนบธรรมเนียม จารีตนั้น จะทำให้ผู้สนใจได้รับความรู้ จากวิถีชีวิตของบรรพบุรุษเป็นอย่างดี มีโอกาสจะนำความรู้เหล่านั้นมาประยุกต์ใช้ในสังคมสมัยใหม่ให้ได้ผลดีและถูกต้องตามบุคคลและสถานที่ กาลเวลา การศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับความเชื่อและประเพณีจึงเป็นเครื่องหมายแห่งการอนุรักษ์ ส่งเสริมให้มีความเจริญงอกงามสืบไป การศึกษาวิเคราะห์หาเหตุผลศรัทธาและจารีตขนบธรรมเนียมประเพณี เพื่อหาสาระอันเป็นแก่นแท้ นั้น เป็นการให้เกียรติเป็นอย่างสูงแก่บรรพบุรุษชาวล้านนาไทย ผู้สร้างสมสิ่งที่ดีงามและสิ่งที่มีค่าไว้ให้แก่ลูกหลานนับตั้งแต่โบราณกาล^๗

ศรีเลา เกษพรหม กล่าวในหนังสือ สารานุกรมวัฒนธรรมไทยภาคเหนือ เล่มที่ ๑๓ ว่าด้วย ชาติหรือชะตา คือลักษณะการเกิดการสำแดงเหตุดีและเหตุร้าย เช่นชะตาดี ชะตาร้ายหรือรูป

^๗ มณี พยอมยงค์, ประเพณีสิบสองเดือนล้านนาไทย. (เชียงใหม่: ส.ทรัพย์การพิมพ์, ๒๕๔๓).

ราศีที่มีดาวเคราะห์เดินถึงราศีนั้นในเวลาการเกิดของคน เรียกว่าชะตาคน เมื่อบุคคลใดที่มีเรื่องทำให้เกิดทุกข์ ไม่ว่าจะทุกข์กายทุกข์ใจ เมื่อผู้ใดประสบอย่างนี้เรียกว่าชะตาร้าย หรือมีเหตุกระทบกระเทือนถึงชีวิตก็จะเรียกว่าชะตาขาด การแก้ไขดวงชะตาร้ายชะตาขาดของคนโบราณล้านนานั้นมีหลายวิธี และหนึ่งในนั้นก็จะนิยมทำมาก็คือ การสืบชะตาบูชาเทพเคราะห์และในพิธีนั้นสืบชะตานั้นจะนิยมนำคัมภีร์ล้านนาไปเทศน์ด้วย เช่น สารากรวิชาวสุตร อุณหัสนะวิชัย โลกจุฑาธิ เป็นต้น^๘

อุดม เขยกิจวงศ์ กล่าวในหนังสือ ประเพณีพิธีกรรมท้องถิ่นไทย ว่าด้วยเรื่องสืบชะตา เป็นประเพณีที่เป็นพิธีกรรมสำคัญของล้านนา นิยมตั้งแต่ชาวบ้านทั่วไปจนถึงผู้หลักผู้ใหญ่หรือบุคคลระดับสูง พิธีกรรมนี้เป็นพิธีกรรมที่สร้างขึ้นเพื่อสร้างความสุขความเจริญและสืบทอดอายุให้ยืนยาว เป็นการบำรุงขวัญกำลังใจสร้างความกตัญญูต่เวทีแก่ลูกหลานที่กระทำต่อ พ่อ แม่ ปู่ ย่า ตา ยาย และลูกศิษย์ทำให้ครูบาอาจารย์เป็นการสร้างความสามัคคีแก่ชุมชน เป็นพิธีกรรมสำคัญที่สร้างขวัญกำลังใจแก่คนในบ้านเมือง ถือว่าเป็นสิ่งสำคัญในวิถีชีวิตของชุมชนล้านนา^๙

พิสิฏฐ์ โคตรสุโพธิ์ กล่าวว่า การสืบชะตาปรากฏในพระพุทธศาสนาเนื่องในโอกาสงานฉลองสถาปนา ๔๐ ปีมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ว่า การสืบชะตาในสายตาชาวพุทธระดับปราชญ์ เป็นเพียงกระพี้ของศาสนา ถึงแม้การสืบชะตาของล้านนาไม่ใช่แก่นแท้ของพระพุทธศาสนา แต่ก็มีน้ำหนักที่ชาวพุทธให้ความสำคัญเพื่อเป็นการสร้างขวัญกำลังใจและแก้เคราะห์กรรมเก่าแม้ว่าข้อเท็จจริงและคนเราไม่สามารถรอดจากความตายก็ตาม จึงหวังเพียงให้ชีวิตเปลี่ยนแปลงไป คือการทำพิธีสืบชะตาขึ้นและพิธีนั้นจะมีการแสดงพระธรรมเทศนาขึ้นโดยใช้คัมภีร์ล้านนาในการเทศน์เพื่อเป็นการบำรุงขวัญและกำลังใจให้เกิดขึ้น เพราะเราทุกคนอยู่ได้เพราะมีความหวัง^{๑๐}

สมเจตน์ วิมลเกษม ได้กล่าวในหนังสือในชีวิตไทย เรื่องการสืบชะตาการสร้างขวัญและกำลังใจชาวบ้าน ว่าจุดมุ่งหมายของการสืบชะตาเนื่องมาจากความเชื่อว่าชะตาชีวิตของคนเรานั้นมีไม่เหมือนกัน คนไหนชะตาดีก็มีความสุข ปราศจากความทุกข์ไม่มีโรคร้ายมาเบียดเบียน แต่ถ้าผู้ใดที่โชคร้ายต้องพบกับความทุกข์คือความไม่สบายกายความไม่สบายใจเรียกว่าชะตาดกหรือชะตาขาด

^๘ ศรีเลา เกษพรหม, “สืบชะตา” ,สารานุกรมวัฒนธรรมไทย ภาคเหนือ ๑๓, จัดพิมพ์เนื่องในงานพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา ๖ รอบ ๕ ธันวาคม ๒๕๔๒.

^๙ อุดม เขยกิจวงศ์, ประเพณีพิธีกรรมท้องถิ่นไทย, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สุภาพใจ), ๒๕๔๕.

^{๑๐} พิสิฏฐ์ โคตรสุโพธิ์, การสืบชะตาที่ปรากฏในพระพุทธศาสนา, (คณะมนุษยศาสตร์: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๗).

เพราะมีเหตุการณ์ร้ายแรงที่เกิดขึ้น จึงต้องรีบแก้ไขโดยด่วนจะทำพิธีด้วยการสืบชะตา และในพิธีสืบชะตานั้นจะนิยมนิมนต์พระภิกษุไปแสดงพระธรรมเทศนาด้วยคัมภีร์ล้านนาเรื่องต่างๆเช่น สรากลวิริยาสูตร ชัยยะสังคหะ โลกวุฒิ อุณหสสะวิชัย เป็นต้น ซึ่งเชื่อว่าการทำพิธีสืบชะตาและมีการเทศน์ด้วยคัมภีร์เหล่านี้ จะสามารถทำให้รอดพ้นอันตรายและบางคนเจ็บป่วยอาจถึงตายก็จะหายและรอดตาย^{๑๑}

กัตถัญญ ชูชื่น ได้กล่าวถึงความเป็นมาในท้องถิ่นภาคเหนือในหนังสือวรรณกรรมท้องถิ่นไทยว่า วรรณกรรมท้องถิ่นไทยยังปรากฏหลักฐานทั้งที่เป็นลายลักษณ์อักษรและเป็นมุขปาฐะและเปรียบเทียบผลงานที่มีผู้ศึกษาค้นคว้าวิจัยออกมาในปัจจุบันนี้ จะเห็นว่าภาคเหนือมีผลงานและงานวิจัยมากกว่าภาคอื่น ๆ ของไทยมีทั้งคติธรรมและคติโลกโคจรเฉพาะคติธรรมเรื่องตำนานพระพุทธเจ้า ตำนานพระบรมธาตุและนิทานชาดกอีกมากมาย เอกสารที่ยังซ่อนข้างสมบูรณ์ รวมทั้งการแผ่กระจายของวรรณกรรมท้องถิ่นเหนือไปยังอาณาจักรล้านช้างและภาคอีสานของไทย อิทธิพลของการบันทึกอักษรนับแต่หลักศิลาจารึก แผ่นศิลาจารึก(แผ่นเงิน ทอง ดีบุก)ใบลาน สมุดสา(พับสา) สมุดข่อย สมุดก้อม(หนังสือก้อมบันทึกเรื่องราวสั้นๆ)เช่น คำเรียกขวัญ คาถาอาคม เป็นต้น จากหลักฐานทางประวัติศาสตร์ชี้ชัดว่า วรรณกรรมภาคเหนือเจริญรุ่งเรืองมากในสมัยราชวงศ์มังราย โดยเฉพาะรัชกาลพระเจ้าติโลกราช(พ.ศ. ๑๙๘๕-๒๐๓๐) ตรงกับสมัยสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถแห่งอาณาจักรกรุงศรีอยุธยา^{๑๒}

เสาวลักษณ์ อนันตศานต์ ได้กล่าวถึง การบันทึกวรรณกรรมของล้านนาในหนังสือวรรณกรรมภาคเหนือ ว่า สิ่งที่ใช้ในการบันทึกหรือจารึก คือหลักศิลา ใบเสมาระฆัง กรอบประตู กรอบหน้าต่าง ฐานพระพุทธรูป รอยพระบาท ตลอดจนบันทึกลงบน หลาบเงิน คือแผ่นเงินบางมีลักษณะยาวคล้ายใบลานจารึกด้วยอักษร เช่น หลาบเงินจารึกของพระนางวิสุทธิเทวี อีกลักษณะคือ การจาร ได้แก่การใช้เหล็กแหลมจารลงบนใบลาน ต่อมาได้พัฒนาการโดยการใช้ปากกาที่ทำจากก้านกูด โดยการจุ่มน้ำหมึก (ทำมาจากเขม่าไฟผสมน้ำ) เขียนลงบนกระดาษสาหรือสมุดข่อย ภาษาล้านนาเรียกว่า ปับสา หรือพับสาพับสา ใบลาน สมุดข่อย เป็นคัมภีร์เอกสารโบราณ เป็นการบันทึก

^{๑๑} สมเจตน์ วิมลเกษม, “สืบชะตา : การสร้างขวัญและกำลังใจชาวบ้าน”, ในชีวิตไทย, พิมพ์ครั้งที่ ๓, สำนักงานคณะกรรมการแห่งชาติ, ฮีตฮอยบ้านเฮา, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, ๒๕๔๐).

^{๑๒} กัตถัญญ ชูชื่น, วรรณกรรมท้องถิ่นไทย, (กรุงเทพมหานคร: โอ.เอส.พรีนติ้ง เฮ้าส์, ๒๕๕๐).

วรรณกรรมที่ทรงคุณค่าเอาไว้แสดงถึงภูมิปัญญาของผู้แต่งที่เต็มไปด้วยความรู้และข้อคิดต่างๆ ลักษณะตัวอักษรที่ใช้บันทึก ได้แก่ อักษรธรรมล้านนา (ตัวเมือง) ตัวอักษรสุโขทัย หรือตัวหนังสือฝักขาม และตัวอักษรขอมไทย หรือขอมเมือง หรืออักษรไทยนิเทศ^{๑๓}

สีมา อนุรักษ์, และประชิด สกุนพัฒนา เรียบเรียงหนังสือเรื่อง “มรดกคนล้านนา ประเพณีและวิถีชีวิต” ซึ่งกล่าวถึง ประเพณีและวิถีชีวิตของคนล้านนา ในประเด็นต่างๆ ได้แก่ ขนบธรรมเนียม ความเชื่อ ประเพณีของคนล้านนา ซึ่งเป็นกิจกรรมที่มีการปฏิบัติสืบเนื่องกันมา เป็นเอกลักษณ์และมีความสำคัญต่อสังคม เช่น การแต่งกาย ภาษา วัฒนธรรม ศาสนา ศิลปกรรม กฎหมาย คุณธรรม ความเชื่อ ฯลฯ อันเป็นบ่อเกิดของวัฒนธรรมของสังคมล้านนาจนกลายเป็น ประเพณีและถ่ายทอดกันมาโดยลำดับ หากประเพณีนั้นดีอยู่แล้วก็รักษาไว้เป็นวัฒนธรรม หากไม่ดีก็แก้ไขเปลี่ยนแปลงไปตามกาลเทศะ ประเพณีล้วนได้รับอิทธิพลมาจากสิ่งแวดล้อมภายนอกที่เข้าสู่สังคม รับเอาแบบปฏิบัติที่หลากหลายเข้ามาผสมผสานในการดำเนินชีวิต ประเพณีจึงเรียกว่าเป็น วิถีแห่งการดำเนินชีวิตของสังคม โดยเฉพาะศาสนาซึ่งมีอิทธิพลต่อประเพณีมากที่สุด วัตถุประสงค์ต่างๆ ในล้านนาสะท้อนให้เห็นถึงอิทธิพลของพุทธศาสนาที่มีต่อสังคมล้านนา และชี้ให้เห็นว่าชาว ล้านนาให้ความสำคัญในการบำรุงพุทธศาสนาด้วยศิลปกรรมที่งดงามเพื่อใช้ในพิธีกรรมทางศาสนา ตั้งแต่โบราณกาล^{๑๔}

ถาวร เสาร์ศรีจันทร์ เรียบเรียงหนังสือเรื่อง “มรดกทางวัฒนธรรมเมืองเชียงใหม่” ได้ รวบรวมและเรียบเรียงเอาหนังสือเอกสารหลายเล่มเข้าไว้ด้วยกัน เช่น วัฒนธรรมล้านนา และ ประเพณีสิ่งสองเดือน ซึ่งเขียนโดยศาสตราจารย์มณี พะยอมยงค์ วัฒนธรรมไทย เขียนโดย คณาจารย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ประเพณีพิธีกรรมเมืองเชียงใหม่ เขียนโดยสำนักงาน วัฒนธรรมจังหวัดเชียงใหม่^{๑๕}

จากการทบทวนเอกสารหนังสือที่เกี่ยวข้องจะเห็นได้ว่า คัมภีร์ทั้ง ๕ คัมภีร์คือ สารากริ วิชาสูตร, โลกาวุฑฒิ, ไชยะสังคหะ, พุทธสังคหะโลก, อุณหสสะวิชัย, ล้วนแล้วแต่เป็นคัมภีร์ที่สำคัญที่ใช้ในงานพิธีมงคลเป็นความเชื่อที่มีมาตั้งแต่อดีตที่นิยมนำมาเทศนาสั่งสอน เพราะคัมภีร์เหล่านี้ล้วน

^{๑๓} เสาวลักษณ์ อนันตศานต์, วรรณกรรมภาคเหนือ, หน้า ๑๓ - ๑๔.

^{๑๔} สีมา อนุรักษ์, และประชิด สกุนพัฒนา, มรดกคนล้านนาประเพณีและวิถีชีวิต, (กรุงเทพมหานคร: ซีแอนดีเอ็น, ๒๕๕๑).

^{๑๕} ถาวร เสาร์ศรีจันทร์, มรดกทางวัฒนธรรมเมืองเชียงใหม่, (เชียงใหม่: ศิริวัฒนากราฟิค, ๒๕๖๐).

แล้วแต่มีความสำคัญต่อวิถีชีวิตของสังคมชาวล้านนา เพราะล้านนามีความเชื่อว่าเนื้อหาและหลักธรรมในคัมภีร์เป็นเรื่องที่ออกจากพระโอษฐ์ของพระพุทธเจ้า จึงทำให้คัมภีร์นั้นมีความศักดิ์สิทธิ์เป็นที่เคารพและยอมรับนับถือของพุทธบริษัทชาวล้านนา ในเรื่องที่สามารถจัดปัดเป่าเภทภัยอุบาทว์เคราะห์บาปและสิ่งชั่วร้ายทั้งปวงให้หมดไป เพื่อเสริมสร้างกำลังใจให้เกิดความสงบสุขและร่มเย็นในสังคม

๑.๖.๒ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

พระสุธีวรालังการ (สมคิด สิริคุตโต) ได้ศึกษาวิเคราะห์นิพนพานสูตรในคัมภีร์ล้านนา พบว่า คัมภีร์นิพนพานสูตรฉบับล้านนา เป็นวรรณกรรมที่พัฒนามาจากยุคหลังต่อมาจากวรรณกรรมยุคแรก ทางพระพุทธศาสนาที่พระเถระชาวล้านนาหลายรูปได้รจนาขึ้น เช่น มังคลัตถทีปนี เวสสัตรทีปนี จักรวาลทีปนี ที่รจนาโดยพระสิริมังคลาจารย์ ชินกาลมาลีปกรณ์ และวชิรสารัตถะสังคหะ รจนาโดยพระรัตนปัญญาเถระ สารัตถทีปนี รจนาโดยพระนันทาจารย์ รวมถึงวรรณกรรมอื่นๆที่พระเถระชาวล้านนาได้รจนาขึ้นมาเป็นลำดับ ถือว่าเป็นวรรณกรรมชั้นครูที่มีความไพเราะเบื้องต้น ท่ามกลาง และที่สุตนิพนพานสูตรฉบับล้านนา ก็เช่นเดียวกับคัมภีร์ล้านนาอื่นๆที่สะท้อนให้เห็นถึงการพัฒนากการสร้างสรรค์อย่างต่อเนื่องยาวนานรุ่นสู่รุ่น ด้วยการจาร”จารึก” อักษรล้านนา “คำเมือง” ที่เป็นคำสอนทางพระพุทธศาสนา เช่นพระวินัยปิฎก พระสุตตันตปิฎก พระอภิธรรมปิฎก และคำสอนที่เป็นของท้องถิ่นผ่านกระบวนการประเพณีร้อยแก้วบ้าง เช่น โอวาท คำสอน สุภาชิต ไวหารล้านนา ประเพณีร้อยกรองบ้าง เช่น โลง คำวอ้า จ้อย ลำนำขอ เป็นต้น วรรณกรรมเหล่านี้ล้วนจารึกด้วยอักษรล้านนาทั้งสิ้น^{๑๖}

พระภาณุมาศ ธมมานนโท (ทิลาวรรณ) ได้ศึกษาเชิงวิเคราะห์วรรณกรรมพระพุทธศาสนาล้านนา เรื่อง ปิฎกาทังสาม พบว่าการแต่งคัมภีร์ปิฎกาทังสามนั้นเพื่อนำเสนอทางการสื่อสารเนื้อหาสาระธรรมซึ่งเป็นหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนาโดยเฉพาะเรื่องเกี่ยวกับบุญกิริยาวัตถุ ๓ ประการโดยยึดเอาคัมภีร์พระไตรปิฎกทั้งสามหมวดนำมาเป็นฉบับย่อ แต่งเป็นคำประพันธ์ด้วยร้อยแก้วปนร้อยวิธีการนำเสนอในคัมภีร์ปิฎกาทังสาม วิชด้าเนินเรื่องเป็นไปตามเค้าโครงของผู้ประพันธ์ คือมีส่วนเกริ่นนำ หรือปณามพจน์ ส่วนเรื่องนำ ส่วนอธิบายขยายความ และส่วนสรุป

^{๑๖} พระสุธีวราลังการ (สมคิด สิริคุตโต), “ศึกษาวิเคราะห์นิพนพานสูตรในคัมภีร์ล้านนา”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓).

หรือจบคัมภีร์ ส่วนอิทธิพลทางพระพุทธศาสนาที่เป็รแรงบันดาลใจหรือเป็นแนวทางให้สร้างคัมภีร์ปิฎกทั้งสามถวายเป็นไว้กับวัดนั้นได้แก่อิทธิพลทางการศึกษาและการให้ผลของกรรเป็นต้น^{๑๗}

พระมหาดวงรัตน์ จิตรตโน (กิจประภานนท์) ได้ศึกษาอิทธิพลของอัมมปทัฏฐกถาเรื่องอายุวัฒนกุมารต่อประเพณีสืบชะตาของล้านนา พบว่า พิธีกรรมของชาวล้านนาได้รับอิทธิพลจากอัมมปทัฏฐกถาเรื่อง อายุวัฒนกุมาร จากความเชื่อที่ว่าประกอบพิธีสืบชะตาโดยการอาราธนาพระสงฆ์มาสวดพระปริตร การประกอบพิธีกรรม และอาศัยพุทธานุภาพแห่งพระรัตนตรัย ตลอดจนการทำบุญกิริยาต่างๆ ในพิธีการสืบชะตาจะส่งผลให้เกิดความเป็นสิริมงคลเกื้อหนุนให้อายุยืนยาว มีความเจริญรุ่งเรืองในการดำเนินชีวิต ชาวล้านนาจึงนิยมประกอบพิธีกรรมมาจนถึงปัจจุบัน^{๑๘}

พระสมชาติ จิตปญโญ (เครือน้อย) ได้ศึกษาจริยธรรมทางพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในวรรณกรรมล้านนาเรื่อง อ้ายร้อยชอด พบว่า หลักจริยธรรมที่ปรากฏในวรรณกรรมล้านนาเรื่องอ้ายร้อยชอด ประกอบด้วยจริยธรรม ๓ ชั้นจริยธรรมชั้นต้นได้แก่ เบญจศีล เบญจธรรม จริยธรรมชั้นกลางได้แก่ กุศลกรรมบถ ๑๐ และจริยธรรมชั้นสูงได้แก่ มรรคมืองค์ ๘ ผู้แต่งเน้นสอนจริยธรรมชั้นต้นและกลางเนื่องจากมีความง่ายสำหรับชาวบ้านที่จะปฏิบัติธรรมระดับสูง เรื่องของมรรคมืองค์ ๘ ผู้แต่งไม่ได้สอนไว้โดยตรง แต่ได้กล่าวถึงพระนิพพานโดยให้ความหมายเป็นนัยว่า หากปฏิบัติจริยธรรมทั้งสองอย่างข้างต้นจะสามารถเข้าถึงหลักการปฏิบัติในมรรคมืองค์ ๘ เพื่อการบรรลุนิพพาน^{๑๙}

นายกริช อินเต็ม ได้ศึกษาวิเคราะห์หลักพุทธธรรมที่ปรากฏในวรรณกรรมพระพุทธศาสนาล้านนาเรื่อง มหาวิบาก พบว่าวรรณกรรมพระพุทธศาสนาล้านนา เรื่องมหาวิบาก

^{๑๗} พระภานุมาศ ทุมมานนโท (ทิลาวรรณ), “ศึกษาเชิงวิเคราะห์วรรณกรรมพระพุทธศาสนาล้านนาเรื่อง ปิฎกะทั้งสาม”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๐).

^{๑๘} พระมหาดวงรัตน์ จิตรตโน (กิจประภานนท์), “อิทธิพลของอัมมปทัฏฐกถาเรื่อง อายุวัฒนกุมารต่อประเพณีสืบชะตาของล้านนา”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๐).

^{๑๙} พระสมชาติ จิตปญโญ (เครือน้อย), “จริยธรรมทางพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในวรรณกรรมล้านนาเรื่อง อ้ายร้อยชอด”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒).

หรือ ธรรมมหาวิบาก เป็นวรรณกรรมท้องถิ่นทางพระพุทธศาสนาที่เกิดขึ้นจากภูมิปัญญาของนักปราชญ์ ทางพระพุทธศาสนา มีการแต่งวรรณกรรมที่มุ่งเน้นด้านหลักธรรม ความเชื่อ และความศรัทธาในพระพุทธศาสนา โดยผสมผสานกับการดำเนินชีวิตของคนในท้องถิ่นล้านนาที่มีความเกรงกลัวต่อบาปอกุศลต่างๆ เพราะพระพุทธศาสนาได้ซึมซับอยู่ในวิถีชีวิตของสังคมล้านนามาเป็นระยะเวลาที่ยาวนาน และพระพุทธศาสนายังเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจเป็นพึ่งทางใจพุทธศาสนาก็ก่อกำเนิดความศรัทธาจนสร้างแรงบันดาลใจนำไปสู่การสร้างสรรค์ผลงานทางด้านวรรณกรรมทางพระพุทธศาสนาจากกล่าวได้ว่าวรรณกรรม เรื่องมหาวิบากนี้ได้มีส่วนสำคัญในการถ่ายทอดหลักคำสอนและแนวทาง ประพฤติปฏิบัติตามหลักธรรมในทางพระพุทธศาสนา^{๒๐}

พระมหาวัฒน์ วัฒนสุธี (อุปคำ) ได้ศึกษาคำสอนเรื่องคุณธรรมทางพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในสุภาชิตล้านนา พบว่า พระพุทธศาสนาได้มีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตและความเป็นอยู่ของคนล้านนาในทุกระดับชั้น ซึ่งชาวล้านนามีภูมิปัญญาในการน้อมนำเอาคติธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนาและความเชื่อดั้งเดิมเรื่องจิตวิญญาณยังคงหลงเหลืออยู่เสมอมาสอดแทรกและผสมผสานกันโดยใช้ภาษาพื้นเมืองโดยเฉพาะอย่างยิ่งวรรณกรรมแบบมุขปาฐะ หรือสุภาชิตล้านนา พร้อมกับยกตัวอย่างที่คนอื่นสามารถรู้และเข้าใจได้ง่าย ด้วยการแก้ไขและประยุกต์ถ้อยคำให้มีสัมผัสสอดคล้องกันพระพุทธศาสนายังรากลึกแห่งความศรัทธาลงบนแผ่นดินล้านนา ได้พิสูจน์ให้เห็นเนื้อแท้ของสัจธรรมคำสอนที่ยังคงยืนหยัดตอบปัญหาวิธีการดำเนินชีวิตของหมู่มวลมนุษย์ซึ่งสร้างความเจริญรุ่งเรืองทั้งในด้านวัตถุและจิตใจแก่ชาวล้านนา พร้อมทั้งยังเป็นมรดกทางศิลปวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีพื้นบ้านล้านนาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน^{๒๑}

พระมหาสมัย รุกขิจิตโต (ทาวงษ์) ได้ศึกษาวิเคราะห์หลักพุทธธรรมที่ปรากฏในวรรณกรรมอีสานเรื่องขุนทิง ได้ให้ทัศนะเกี่ยวกับวรรณกรรมไว้ว่า แม้วรรณกรรมอีสานจะมีต้นกำเนิดเดียวกัน แต่เมื่อได้เข้าไปเจริญในถิ่นอื่นเป็นเวลาที่ยาวนาน ย่อมมีการปรับปรุงแก้ไขเพิ่มเติมในสมัย

^{๒๐} นายกริช อินเต็ม, “ศึกษาวิเคราะห์หลักพุทธธรรมที่ปรากฏในวรรณกรรมพระพุทธศาสนาล้านนา เรื่อง มหาวิบาก”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗).

^{๒๑} พระมหาวัฒน์ วัฒนสุธี (อุปคำ), “คำสอนเรื่องคุณธรรมทางพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในสุภาชิตล้านนา”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑).

ต่อมาเป็นเหตุให้วรรณกรรมคลี่คลายไปตามแนวคิดปรัชญาชีวิตของสังคมนั้นๆ เรื่องใดที่ตอบสนองต่อแนวคิด ความเชื่อของคนในสังคมได้มากเรื่องนั้นก็จะเป็นที่นิยมของสังคมจากวรรณกรรมล้านนา เป็นสายธารผ่านมาทางอาณาจักรล้านช้าง เคลื่อนย้ายสู่ชนชาวอีสานตามสายธารแห่งการเคลื่อนย้ายอพยพของประชากร วรรณกรรมอีสานจึงไม่มีความเกี่ยวข้องกับวรรณกรรมของราชอาณาจักรหรือส่วนกลางแต่จะมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับวรรณกรรมล้านช้างและวรรณกรรมล้านนา^{๒๒}

พระครูอดุลสีกิตต์ (ประพัฒน์ จานวฑฺฒโณ) ได้ศึกษาการศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความนิยมมหาเวสสันดรชาดกในล้านนา พบว่า มหาเวสสันดรชาดกเป็นชาดกที่ปรากฏในพรไตรปิฎกที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงและได้เข้ามาแพร่หลายในไทยตั้งแต่สมัยครั้งกรุงสุโขทัย เมื่อล้านนาได้รับอิทธิพลของพระพุทธศาสนานิกายลังกาวงศ์มาจากสุโขทัย และเจริญรุ่งเรืองในเมืองเชียงใหม่ซึ่งเป็นศูนย์กลางของอาณาจักรล้านนา มหาเวสสันดรจึงได้แพร่หลายเข้ามาในดินแดนล้านนาในหัวเมืองต่างๆ เช่น เมืองน่าน เมืองแพร่ เมืองเชียงใหม่ เชียงแสนน้อย เชียงแสนหลวง ยอดแพร่ เมืองหางเมืองฝาง เมืองปาย เป็นต้น ปัจจัยที่ทำให้มหาเวสสันดรชาดกได้รับความนิยมแพร่หลายในล้านนาด้วยปัจจัยการแต่ง ปัจจัยด้านการเทศน์ และปัจจัยในด้านการฟัง^{๒๓}

พระมหาทองหล่อ อธิจิตโต (สงมฺมุนาค) ได้สรุปผลจากการศึกษาเชิงวิเคราะห์วรรณกรรมทางพระพุทธศาสนาเรื่อง ภูมิวิลาสินี ในด้านหลักธรรมที่สำคัญ คือหลักกรรม และบุญ-บาป โศกนาฏวิภาษณ์พบว่า เรื่องของกรรม เป็นหลักคำสอนที่สำคัญทางพระพุทธศาสนากรรมแบ่งออกเป็นประเภทใหญ่ๆ ได้ ๒ ประเภทคือ กุศลกรรม กรรมฝ่ายดี อกุศลกรรม กรรมฝ่ายชั่ว กรรมทั้งสองประเภทนี้ให้ผลต่างกัน คือ กุศลกรรมนำไปสู่ปฏิบัติไปเกิดในภพภูมิที่ดี ตั้งแต่ มนุสสภูมิขึ้นไป ส่วนอกุศลกรรมย่อมนำไปสู่ที่ประทุติไปสู่อบายภูมิทั้ง ๔ คือ นiryภูมิ เปตวิสัยภูมิ อสุรกายภูมิ ตีรจฉานภูมิ และกรรมเหล่านั้นจะผลาญให้หมดไปก็ต่อเมื่อสำเร็จเป็นพระอรหันต์ ซึ่งมีอยู่เฉพาะ

^{๒๒} พระมหาสมัย รกฺขิตจิตโต (ทาวงษ์), “การศึกษาวิเคราะห์หลักพุทธธรรมที่ปรากฏในวรรณกรรมอีสานเรื่อง ขุนทิง”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑).

^{๒๓} พระครูอดุลย์สีกิตต์ (ประพัฒน์ จานวฑฺฒโณ), “การศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความนิยมมหาเวสสันดรชาดกในล้านนา, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑).

ในทางพระพุทธศาสนาเท่านั้น และจากการวิจัยพบว่า ภูมิวิลาสสินี มีรสแห่งวรรณคดีได้แก่ กรุณาสหสยรส วีรรส วิจิกิจฉารส สันตีส วิมุติรส^{๒๔}

จากการทบทวนเอกสารและวิจัยที่เกี่ยวข้องจะเห็นได้ว่า คัมภีร์ล้านนาที่ใช้ในงานพิธีมงคลเป็นหนึ่งในความเชื่อของล้านนาที่จะนำคัมภีร์เหล่านี้มาเทศนาในพิธีกรรมสืบชะตาของชาวล้านนาเพื่อเป็นการเสริมสร้างกำลังใจต่อชะตาอายุให้บุคคลผู้ที่มีความทุกข์ร้อนทางกายใจและผู้ที่มีชะตาชีวิตตกต่ำให้ฟื้นชีวิตอันตรัยและปราศจากเคราะห์บาปทั้งปวง โดยการอาศัยอำนาจคุณของพระรัตนตรัยในการเยียวยาทางด้านจิตใจของผู้ป่วย เพราะคัมภีร์ล้านนานั้นเป็นวรรณกรรมที่นักปราชญ์โบราณได้ถ่ายทอดพรรณนาแต่ขึ้นมาเป็นวรรณกรรมที่เป็นลายลักษณ์อักษร เพื่อสอดแทรกหลักพุทธหลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าเข้าไปคือ บุญกิริยาวัตถุ ๓ ประการเพื่อให้ผู้ที่อยู่ร่วมกันในสังคมมีกำลังใจในการทำคุณงามความดี และถือหลักในการปฏิบัติตนตามหลักของมรรคมืองค์ ๘ เพื่อต่อยอดให้ถึงจุดสูงสุดคือ พระนิพพาน

๑.๗ วิธีการดำเนินงานวิจัย

จากการวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) เอกสารหลักที่ใช้คือ พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พุทธศักราช ๒๕๓๙ ซึ่งมีวิธีการดำเนินวิจัยตามกรอบการศึกษาดังนี้

๑.๗.๑ ศึกษาค้นคว้าชั้นปฐมภูมิ (Primary Sources) จากพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พุทธศักราช ๒๕๓๙ คัมภีร์ล้านนาทั้งที่จารเป็นภาษาล้านนาและปริวรรตเป็นภาษาไทย ๕ เล่มคือ สารากรวิชาสูตร โลกาวุฑฒิ ไชยะสังคหะ พุทธสังคหะโลก อุณหัสสะวิชัย

๑.๗.๒ ศึกษาค้นคว้าข้อมูลจากเอกสารชั้นทุติภูมิ หนังสือ รายงานการวิจัย วิทยานิพนธ์ และบทความทางวิชาการต่างๆ

๑.๗.๓ สรุปและนำเสนอผลการศึกษาที่ได้จากการศึกษาในเชิงเอกสาร โดยการนำมาอธิบายแยกออกเป็นบทต่างๆ ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑.๗.๔ สรุปผลการศึกษาวิจัย และนำเสนอผลการวิจัย

---

^{๒๔} พระมหาทองหล่อ อธิจิตโต (สงมฺลนาถ), “การศึกษาเชิงวิเคราะห์วรรณกรรมทางพระพุทธศาสนา เรื่อง ภูมิวิลาสสินี”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๐).

๑.๘ ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

- ๑.๘.๑ ทำให้ทราบประวัติโครงสร้างเนื้อหาของคัมภีร์ล้านนา
- ๑.๘.๒ ทำให้ทราบหลักพุทธธรรมที่ปรากฏในคัมภีร์ล้านนา
- ๑.๘.๓ ทำให้ทราบอิทธิพลของคัมภีร์ล้านนาที่มีต่อสังคมล้านนา

บทที่ ๒

ประวัติความเป็นมาของโครงสร้างเนื้อหาคัมภีร์ล้านนา

๒.๑ ประวัติโครงสร้างเนื้อหาของคัมภีร์ล้านนา

๒.๑.๑ โครงสร้างการแบ่งประเภทคัมภีร์ธรรมล้านนา

การสร้างคัมภีร์ธรรมล้านนาของชาวล้านนาในอดีตนิยม จาร ขีด เขียน บันทึกด้วยอักษรธรรมล้านนาซึ่งเป็นรูปแบบที่พบทั่วไปตามวัดในเขตภาคเหนือของประเทศไทย ส่วนใหญ่จะบันทึกเรื่องราวทางพระพุทธศาสนา เมื่อย้อนไปในรัชสมัยพระเจ้าติโลกราช ราชวงศ์มังรายองค์ที่ ๙ วรรณกรรมทางพระพุทธศาสนามีความเจริญรุ่งเรือง เกิดพระเถระผู้รู้และพระสงฆ์ผู้เชี่ยวชาญแตกฉานคัมภีร์พระพุทธศาสนาหลายท่านได้รจนาวรรณกรรมทางพระพุทธศาสนาโดยใช้อักษรธรรมล้านนาจารบันทึกลงในใบลาน ต่อมามีการบันทึกคัดลอกคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาจนกลายเป็นวัฒนธรรมการคัดลอกของพระภิกษุ สามเณรชาวล้านนาปรากฏให้เห็นจากที่บรรณและหอธรรมจะจัดเก็บคัมภีร์ธรรมใบลาน ทั้งวัฒนธรรมการจาร เขียน บันทึกคัมภีร์ธรรมล้านนายังเป็นธรรมเนียมวิถีปฏิบัติ ดังเช่น การตากธรรม

การจาร เขียนคัมภีร์ธรรมล้านนา ไม่เพียงจำกัดไว้แต่เรื่องราวทางพระพุทธศาสนาเท่านั้น ยังพบว่าการบันทึกเรื่องราวอย่างอื่นรวมอยู่ด้วย เช่น ตำรายาพื้นบ้าน ตำราโหราศาสตร์ คาถาและยันต์ ตลอดจนถึงเรื่องราวทางพระพุทธศาสนาผสมผสานกันเรื่องทางการเมืองเหตุการณ์ของรัฐที่เกิดขึ้น เช่น คัมภีร์ชินกาลมาลีหรือชินกาลมาลีนี้ รจนาโดยพระรัตนปัญญา เมื่อราวประมาณ พ.ศ. ๒๐๗๑^๑ เป็นต้น การศึกษาคัมภีร์ธรรมล้านนา ผู้วิจัยจะกล่าวถึงเฉพาะประเด็นของคัมภีร์ที่ปรากฏในล้านนาโดยยึดฐานข้อมูลเอกสารโบราณของสำนักศิลปะและวัฒนธรรมมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย^๒

---

^๑ พระรัตนปัญญา, *ชินกาลมาลี*, แปลโดย พระยาพจนานิมล, (กรุงเทพมหานคร: โสภณการพิมพ์, ๒๕๕๔), หน้า ๑.

^๒ บัตรข้อมูลประเภทใบลานล้านนา, [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://ctc.crru.ac.th/topic/440> [๑๙ ธันวาคม ๒๕๖๑]

จากการแบ่งโครงสร้างประเภทของคัมภีร์ธรรมล้ำนาของสำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย ชำต้นพบว่า คัมภีร์ธรรมล้ำนาโดยส่วนใหญ่มีการใช้อักษรธรรมล้ำนา ด้วยภาษาไทยวนและภาษาบาลี ในการบันทึก จาร เขียนลงในคัมภีร์ธรรมใบลาน และมีการแบ่งหมวดหมู่ประเภทใบลานออกเป็น ๑๘ หมวด ทั้งนี้ผู้วิจัยได้คัดเลือกจำนวน ๑๕ หมวด ซึ่งพบว่าเป็นใบลานที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาและเหตุการณ์สภาพสังคมที่เกี่ยวข้องกับศาสนา แต่ละหมวดมีรายละเอียดของคัมภีร์ธรรมดังนี้

(๑) หมวดพระวินัย คัมภีร์ที่ค้นพบ เช่น ัมมวินัยปิฎก กถาวัตถุ วินัยรอมหรือัมมจักรกัฏิกขุปาติโมกข์ เป็นต้น

(๒) หมวดพระสุตตันตปิฎก คัมภีร์ที่ค้นพบ เช่น จุลวัค (จุลวรรค) ยอดพระไตรปิฎกโทณสุวานตปิฎก สุตตันตปิฎกทั้ง ๓ กรณีสูตร เป็นต้น

(๓) หมวดพระอภิธรรม คัมภีร์ที่ค้นพบ เช่น อภิธรรมปิฎกอะ ไตรกุ่มม กถาวัตถุ อภิสัมมปิฎกอะ พระสังคินี ยมก บุคคลบัญญัติ สังคินีปกรณ์ มหาปฏิฐาน เป็นต้น

(๔) หมวดคัมภีร์ภาษาบาลี คัมภีร์ที่ค้นพบ เช่น กรรมวาจา เป็นต้น

(๕) หมวดบทสวดมนต์ คัมภีร์ที่ค้นพบ เช่น บทภาวนา ทิพย์มนต์ เป็นต้น

(๖) หมวดอานิสงส์ คัมภีร์ที่ค้นพบ เช่น อานิสงส์ถวายฝักฐิน อานิสงส์เข้าบวชในศาสนาพระโคตมะเจ้า อานิสงส์ทานฝักกอด อานิสงส์ฝักจำนำวสา (พรรษา) เป็นต้น

(๗) หมวดชาดก คัมภีร์ที่ค้นพบ เช่น จุลพน มหาพน กุมารบรรณ อสิวิสูตร ชำฉัทพันต์ มัฐกุนตีชาดก มโหสถ มัชวา ปทุมมคันธัง นันทเสนกุมาร เป็นต้น

(๘) หมวดโอวาทคำสอน คัมภีร์ที่ค้นพบ เช่น นิตานคำสอน ัมมเล่มหลวง คุรุรัมม์ อุโบสถศีลเทศนา ัมมเทวทูต มัชฌิมา เป็นต้น

(๙) หมวดประเพณี พิธีกรรม คัมภีร์ที่ค้นพบ เช่น ัมมพุทธาภิเชก เป็นต้น

(๑๐) หมวดธรรมะทั่วไป คัมภีร์ที่ค้นพบ เช่น ทานกถา สัจธรรมทั้ง ๔ เป็นต้น

(๑๑) หมวดนิตานธรรม คัมภีร์ที่ค้นพบ เช่น ธรรมยาขวัญเข้า (เข้า) บั้วรพณะ มหาหงส์ ๒ หัว อ้อมล้อมต่อมคำ ัมมปัญหาหนกเป้า นางผมหอม บั้วรม-บั้วเรียว-บั้วรอง เป็นต้น

(๑๒) หมวดตำนานพุทธศาสนา คัมภีร์ที่พบ เช่น ตำนานวัคพระแก้วดอนเต้า ตำนานพญารัมมิกราช มูลนิพพาน ตำนานพระเจ้าตนหลวง ตำนานพระธาตุขิงแกง ตำนานดอยตุง ตำนานห้าพันวัสสา ตำนานพระจันทร์-พระแก้ว-พระสิงห์ ตำนานพระธาตุช่อแฮ ตำนานพระเกศาตะไก้ เป็นต้น

(๑๓) หมวดตำนานเมือง ราชวงศ์ คัมภีร์ที่พบ เช่น ตำนานเชียงใหม่ ตำนานพญารัตน ตำนานเมืองรวง ตำนานเวียงเชียงแสน พื้นพระยาลาวเจืองเมืองเงินยาง เป็นต้น

(๑๔) หมวดกวีนิพนธ์ร้อยกรอง คัมภีร์ที่พบ เช่น อุสสาบารส เป็นต้น

(๑๕) หมวดตำรายา ส่วนใหญ่จะไม่นิยมระบุชื่อตำรา และกล่าวถึงตัวยาสมุนไพร วิธีและ พิธีกรรมการปรุงยา และการใช้คาถาพุทธมนต์บริการการปรุงยา

๒.๑.๒ ความหมายและลักษณะของคัมภีร์ล้านนา

คัมภีร์ใบลานเป็นเอกสารโบราณที่บรรพชนคนไทยนำมาบันทึกเรื่องราวต่างๆ ในอดีต เรียกกันทั่วไปว่า “หนังสือใบลาน” หรือ “คัมภีร์ใบลาน” เหตุที่เรียกว่าคัมภีร์ใบลานเพราะเนื้อเรื่อง ที่จดจารลงบนใบลานส่วนใหญ่เป็นพระธรรมคำสั่งสอนในพระพุทธศาสนา ด้วยเหตุที่พระธรรมเป็นสิ่ง ที่สำคัญอันสูงสุดของพระพุทธศาสนาเมื่อจดจารลงบนใบลาน ทำให้คัมภีร์ใบลานมีความสำคัญและ ศักดิ์สิทธิ์^๔ พุทธศาสนิกชนคนไทยในอดีตจึงถือกันเป็นธรรมเนียมว่าคัมภีร์ใบลานเป็นสิ่งที่ต้องให้ ความสำคัญ เก็บรักษาอย่างดีในที่อันควรดูเดียวกับพระพุทธรูป^๕

คำว่า “คัมภีร์” ในภาษาล้านนา เมื่อเขียนออกมาตามแบบอักษรธรรมของล้านนา จะ อ่านออกเสียงว่า “กัมพีร์” (ก่าปี) โดยสารานุกรมวัฒนธรรมไทยภาคเหนือได้อธิบายเกี่ยวกับคัมภีร์ เอาไว้ว่า “กัมพีร์” เป็นศัพท์ที่เขียนตามแบบโบราณพบได้ในเอกสารใบลานและพบสามักเขียนเป็น ก่า พิ หรือ กัมพิ และยังพบว่าเป็นศัพท์ที่ใช้ตามแบบของภาษาขอมที่เคลื่อนมาจากคำว่า “คัมภีร์” ตาม ศัพท์เดิมแปลว่า ละเอียดอ่อน ลึกซึ้ง หรือเห็นได้ยาก ซึ่งจะตรงกับพระธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า รวมไปจนถึงความรู้ทั้งหลายที่คนทั่วไปไม่อาจจะเข้าใจได้หรือเข้าใจได้ยากมาก

ส่วนความรู้ทั้งหลายทั้งหมดที่มีความลึกซึ้งเข้าใจได้ยากยิ่งสมัยโบราณนั้น จะบันทึกลงใน วัสดุอุปกรณ์ที่หาง่าย มีความคงทนและใช้งานได้อย่างสะดวก โดยทางล้านนานั้นจะนิยมใช้ใบลาน พับ สาหรือพับหลั่น คือ กระดาษที่ทำมาจากกรรมวิธีธรรมชาติโดยใช้เยื่อจากต้นสา มาทำเป็นพับสาหรือ

^๔ สมัย วรรณอุดร , “คัมภีร์ใบลานกับกระบวนการสร้างสรรค์ศูนย์เรียนรู้ชุมชน ด้านเอกสารโบราณวัดศรี จันทร ชุมชนบ้านนาอ้อ อำเภอเมือง จังหวัดเลย เพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม” , *ตำราวิชาการ*, ปีที่ ๑๕ ฉบับที่ ๒ (กรกฎาคม-ธันวาคม ๒๕๕๙): ๙๕-๙๖.

^๕ ก่องแก้ว วีระประจักษ์, *สารนิเทศจากคัมภีร์ใบลานสมัยอยุธยา*, (กรุงเทพมหานคร: กรมศิลปากร, ๒๕๔๕), หน้า ๓-๔.

สมุดข่อย จะสามารถพับกลับไปกลับมาได้ วัสดุที่นำมาทำนั้นก็เป็นที่หาได้ไม่ยากและมีความคงทนพอที่จะใช้ในการบันทึกความรู้ต่างๆได้เป็นอย่างดี ดังนั้นเมื่อบันทึกข้อความและความรู้ต่างๆลงในวัสดุนั้นแล้ว ก็ถือว่าวัสดุนั้นเป็นพาหะของ “คัมภีร์” และเรียกสิ่งที่ใช้จดบันทึกความรู้กันว่า “คัมภีร์” หรือ “กัมพีร์” ถ้าหากว่าคัมภีร์นั้นเป็นใบลาน อยู่บนหอพระไตรปิฎกหรือ หอธรรม ที่ตั้งอยู่ในวัดของชาวล้านนาจึงนิยมเรียกว่า “ธัมม์”

ดังนั้นพับสาหรือคัมภีร์ใบลาน ที่มีการจารึกหรือ จารด้วยอักษรธรรมล้านนานั้น เป็นสิ่งที่สื่อแสดงถึงความรู้และความคิดของบรรพชนสมัยโบราณ ชาวล้านนาจึงได้เรียกเพื่อให้เกิดความเข้าใจอย่างกว้างๆว่า “กัมพีร์” และนับถือคัมภีร์นั้นว่าเป็นของสูงเป็นของศักดิ์สิทธิ์เป็นสิ่งที่ควรให้ความเคารพนับถือและกราบไหว้บูชา^๖

ดังจะเห็นได้ว่าความหมายของ คัมภีร์ล้านนา ที่ได้กล่าวเอาไว้ในตอนต้นแล้วว่า คัมภีร์ล้านนา นั้นมีความเกี่ยวเนื่องด้วยกับคำว่า “ธัมม์” เพราะคำว่า “ธัมม์” นั้นเป็นคำที่คนล้านนาใช้เรียกคัมภีร์ที่จารหรือ จารึกคำสอนต่างๆเอาไว้ ฉะนั้นคำว่า “คัมภีร์” “กัมพีร์” และ “ธัมม์” จึงเป็นคำเดียวกัน

คำว่า ธัมม์ใบลาน หรือ กัมพีร์ใบลาน (กำปีใบลาน) โดยทั่วไปแล้วมักจะเขียนตามภาษาไทยกลางว่า ธรรม หมายถึงคัมภีร์ หนังสือ ที่เขียนหรือจารลงบนใบลานแล้วมัดรวมกันเป็นผูกและมีขนาดความกว้างประมาณ ๕ - ๖ เซนติเมตร ส่วนความยาวของใบลานนั้นมีความยาวประมาณ ๒๐ - ๕๐ เซนติเมตรแล้วแต่ผู้จารจะทำขึ้น คัมภีร์ใบลานที่มีความยาวสั้นที่สุดจะเรียกคัมภีร์นั้นว่า ลานก้อม และคัมภีร์เหล่านี้จะพบได้ตามหอพระไตรปิฎกหรือ หอธัมม์ของวัดในแถบดินแดนล้านนาภาคเหนือทั้งหมด ธัมม์ใบลาน เป็นเหมือนตำราที่ทรงคุณค่าทางพระพุทธศาสนารวมทั้งเป็นแหล่งวิชาความรู้แขนงต่างๆและยังจดบันทึกเรื่องราวเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาเอาไว้ ถ่ายทอดออกมาด้วยการจารอักษรภาษาล้านนา (ตัวธัมม์) ลงบนใบลาน ตามความเชื่อทางพระพุทธศาสนาเพื่อสืบทอดพระพุทธศาสนาให้ดำรงอยู่ถึง ๕๐๐๐ ปี

จากที่กล่าวมาแล้วคัมภีร์หรือ ธัมม์ใบลานยังมีความพิเศษเฉพาะตัว คือ การที่มีลักษณะอยู่ในสถานะของ สิ่งศักดิ์สิทธิ์ และอยู่ในฐานะการเป็นอุปกรณ์ในการศึกษาเล่าเรียนของพระสงฆ์สมัย

---

^๖ นายเชิดชาติ หิรัญโร, “ภูมิปัญญาล้านนาในการประยุกต์คัมภีร์และพิธีกรรม สืบ ส่ง ถอน ที่เกี่ยวกับภัยพิบัติในปัจจุบัน”, วิทยานิพนธ์อักษรศาสตร์ดุสิต สาขาวิชาภาษาไทย, (บัณฑิตวิทยาลัย: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๗), หน้า ๔๑-๔๒.

โบราณ การจารใบลานนั้นก็เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษามีการสืบทอดกันรุ่นต่อรุ่น จนเกิดความชำนาญ และอาศัยทักษะในการจารที่มีลายมือสวยงาม อ่านง่าย ได้สัดส่วน และมีคำผิดน้อย เพราะการจารธัมม์ใบลานส่วนใหญ่แล้วจะจารหรือเขียนโดยพระสงฆ์เป็นส่วนมาก และอาจเป็นการจารโดยหนานหรือน้อยผู้เคยบวชเรียนมาแล้ว และอาจเคยได้ศึกษาเวทย์มนต์คาถาอาคมด้านไสยศาสตร์ร่วมด้วย ฉะนั้นการเขียนตำราต่างๆหรือการจารธัมม์ลงบนใบลานจึงมีความเชื่อสืบๆกันมาว่า มีความศักดิ์สิทธิ์อยู่ในตัว และการจดบันทึกเรื่องราวทางพระพุทธศาสนานั้นเป็นสิ่งที่สูงสุดและสำคัญยิ่ง จึงได้เก็บรวบรวมรักษาไว้อย่างดีประณีตและพิถีพิถันทุกชั้นตอน ดังจะเห็นได้ว่าธัมม์ใบลานจะเก็บไว้ในหีบธัมม์อันมีลายวิจิตรบรรจงอยู่บนห่อธัมม์ที่สร้างแยกออกมาจากอาคารส่วนอื่นภายในวัด และเรื่องราวที่จารลงบนธัมม์ใบลานนั้นมีทั้งที่เป็นคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาและทั้งที่ไม่เป็นเรื่องราวในพระพุทธศาสนาแต่ก็เรียกรวมกันว่า ธัมม์ จะประกอบด้วยเรื่องราวทางพระพุทธศาสนาที่เป็นภาษาบาลี ฎหมาย ตำนาน ชาดก โหราศาสตร์ คำสอน และบันทึกความเชื่อในเรื่องลัทธิและการประกอบพิธีกรรมต่างๆเป็นต้น^๗

ดังนั้นจะสรุปได้ว่า คัมภีร์ล้านนาเป็นภูมิปัญญาและมรดกความรู้ที่เป็นของส่วนรวมเกิดจากพระสงฆ์และผู้ที่เคยได้รับการบวชเรียนบรรพชาอุปสมบทเป็นผู้จารหรือเขียนขึ้น โดยการศึกษาทางพระธรรมคำสอนและด้านไสยศาสตร์ควบคู่กันไป เอกสารเหล่านั้นจึงเรียกว่าเป็นคัมภีร์ทั้งหมด คติความเชื่อของล้านนาส่วนใหญ่ยอมรับนับถือ “ธัมม์” หรือ “คัมภีร์” ว่าเป็นสิ่งที่มีความศักดิ์สิทธิ์เป็นสิ่งควรตั้งไว้ในที่สูงและเคารพกราบไหว้บูชา ดังจะเห็นว่าเรื่องราวใดๆที่ปรากฏในคัมภีร์ล้านนาหรือ ออกในธัมม์ แล้วนั้นจะถือว่าเรื่องราวเหล่านั้นมีความถูกต้องทั้งหมด

๒.๑.๓ ประเภทของคัมภีร์ล้านนา

การแบ่งประเภทเนื้อหาหมวดเรื่องของคัมภีร์ใบลานล้านนาจะสามารถแบ่งออกเป็นหมวดหมู่ของวรรณกรรมลายลักษณ์ไว้ดังนี้

เนื้อหาส่วนที่มีความสำคัญของคัมภีร์ใบลานสามารถแบ่งออกเป็นหมวด คือ

(๑) พุทธตำนาน คือเป็นเรื่องราวที่พระพุทธเจ้าเสด็จโปรดเหล่าเวไนยสัตว์ เช่น ตำนานพระเจ้าเลียบโลก

---

^๗ นายเชิดชาติ หิรัญโร, “ภูมิปัญญาล้านนาในการประยุกต์คัมภีร์และพิธีกรรม สืบ ส่ง ถอน ที่เกี่ยวกับภัยพิบัติในปัจจุบัน”, ๒๕๕๗, หน้า ๔๒-๔๓.

- (๒) มหาชาติชาดก มีจำนวน ๑๖๐ สำนวน
- (๓) ทศชาติชาดก
- (๔) ชาดกทั่วไปและชาดกนอกนิบาต เช่น อะลงยงิดาว บัวหอมพันกาบ
- (๕) พระสูตร ส่วนใหญ่ที่มีการตีความจากพระเถระผู้เป็นปราชญ์ชาวล้านนาแล้วนั้น เช่น กัมมัญฐานหลวง คิริमानนท์
- (๖) พระอภิธรรม ที่เกิดขึ้นจากการตีความของพระเถระผู้เป็นปราชญ์ชาวล้านนาแล้วนั้น เช่น สารัตถทีปนี ปรมัตถธรรม
- (๗) พระวินัย ที่เกิดขึ้นจากการตีความของพระเถระปราชญ์ชาวล้านนาแล้วนั้น เช่น ครูอุเทศวินัย คำสอนครองสงฆ์
- (๘) ธรรมทั่วไป คือคัมภีร์ล้านนาที่ได้แต่งแต่มีเขียนขึ้นมาในภายหลัง เช่น ตัณหาสามแห่ง
- (๙) อานิสงค์ต่างๆ เช่น อานิสงค์ปีใหม่เมือง อานิสงค์ทานตุ้งเหล็กตุ้งทอง อานิสงค์ชาดก
- (๑๐) ทรรศนะคติเกี่ยวกับจักรวาล เช่น จักรวาลทีปนี
- (๑๑) ประวัติพระพุทธศาสนา เช่น ตำนานมูลศาสนา
- (๑๒) ตำนานปูชนียวัตถุ เช่น ตำนานพระแก้วดอนเต้า ตำนานหนองเอี้ยง ตำนานพระธาตุหริภุญชัย
- (๑๓) ประวัติพระสาวกและพระเถระที่มีชื่อเสียง
- (๑๔) พยากรณ์เหตุการณ์อนาคตที่เกี่ยวข้องด้วยพระพุทธศาสนา เช่น กบิลละวัตถุ ตำนานพญาธรรม
- (๑๕) บทสวดและพิธีกรรม เช่น คำโอกาสข้ามมรุปายาส คำโอกาสเวนทาน
- (๑๖) พิธีกรรมสงฆ์ เช่น ปาฏิโมกข์ พิธีอุปสมบท
- (๑๗) เทพนิยาย
- (๑๘) หมวดนิทานพื้นบ้าน
- (๑๙) หมวดกฎหมาย
- (๒๐) หมวดจริตศาสตร์
- (๒๑) หมวดประวัติศาสตร์ เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ในแถบดินแดนล้านนา

- (๒๒) หมวดโหราศาสตร์ เช่น การคำนวณฤกษ์ยามดี การตรวจดวงชาตาราศี
- (๒๓) หมวดโศรกกลอน
- (๒๔) หมวดตำรายาสมุนไพร
- (๒๕) หมวดลัทธิพิธีกรรม เช่น พิธีกรรมบูชาข้าวลดเคราะห์ พิธีส่งเคราะห์ สืบชาติตา
- (๒๖) หมวดไสยศาสตร์ เช่น การทำตะกรุดยันต์ต่างๆ ผ่าจันทำให้เลิกกัน คุณไสย (ตุ้ล่องของร้าย)
- (๒๗) หมวดปกิณกะ เรื่องราวที่จดบันทึกปลื้กย้อยแล้วรวมกันอยู่ในธรรมผูกเดียว
- จากการแบ่งลักษณะเนื้อหาออกเป็นหมวดย่อยๆแล้ว ยังสามารถแบ่งจากลักษณะเนื้อหาที่ปรากฏอยู่ในคัมภีร์ไบลาณออกเป็นหมวดหมู่ได้ดังนี้
- (๑) กลุ่มวรรณกรรมทางพระพุทธศาสนา เป็นคัมภีร์กลุ่มใหญ่ที่รวบรวมเอาคัมภีร์วรรณกรรมที่เป็นชาดก พุทธตำนาน ชาดกท้องถิ่น พระสูตร พระไตรปิฎก คัมภีร์ธัมมต่างๆ คัมภีร์อานิสงส์ พุทธประวัติ ประวัติพระสาวก พุทธทำนาย ประวัติพระเถระที่สำคัญ
  - (๒) กลุ่มนิทานและตำนาน เป็นวรรณกรรมที่กล่าวถึงตำนานที่ต่างๆ เช่น ตำนานพระธาตุหรือภูษัย ตำนานพระเจ้าตนหลวง ตำนานพระแก้วดอนเต้า รวมถึงนิทานพื้นบ้าน
  - (๓) กลุ่มจริยศาสตร์และกฎหมาย ได้แก่ หลักการปกครองบ้านเมือง กฎหมายต่างๆ ประเพณีจารีต ครอบธรรม ข้อห้าม ของล้านนา
  - (๔) กลุ่มประวัติศาสตร์ คือ คัมภีร์ที่กล่าวถึงประวัติศาสตร์ของอาณาจักรต่างๆของท้องถิ่น ได้แก่ พงศาวดาร ตำนานพื้นเมืองของล้านนา
  - (๕) กลุ่มตำราพิธีกรรม เป็นคัมภีร์ที่เป็นกลุ่มที่ใหญ่พอสมควร เพราะรวบรวมคัมภีร์หลายแขนงเข้าไว้ด้วยกัน คือ ตำราโหราศาสตร์ ตำราไสยศาสตร์ ตำราพิธีกรรมต่างๆ ตำรายาสมุนไพรและการบำบัดโรคภัย รวมถึงตำราบทสวดต่างๆ
  - (๖) กลุ่มวรรณกรรมโศรกกลอน เป็นคัมภีร์ที่เกี่ยวกับกวีนิพนธ์ คำว โศรก(กะโลง) กภาพย์ คำร่า ร่าย วรรณกรรมคำขับต่างๆ^๔

---

^๔ อุดม รุ่งเรืองศรี, วรรณกรรมล้านนา, (กรุงเทพมหานคร: สำนักงานสนับสนุนการวิจัย,๒๕๔๖), หน้า ๒๖-๒๗.

๒.๑.๔ อักษรที่ใช้ในคัมภีร์ล้านนา

ตัวอักษรพื้นเมือง มีลักษณะกลม ชื่อของตัวอักษรชนิดนี้มีชื่อเรียกต่างๆกันถึง ๕ ชื่อตามที่
กรรณิการ์ วัฒนเกษม กล่าวไว้ดังนี้

- (๑) อักษรล้านนาไทย เหตุที่เรียกเพราะเป็นอักษรที่ใช้ในอาณาจักรล้านนา
- (๒) อักษร หรือ ตัวหนังสือไทยยวน ชื่อนี้เรียกตามชื่อชนเผ่าทางล้านนาไทยซึ่งมีแต่เดิมมี
ชื่อว่า “ไทยยวนหรือโยนก”
- (๓) ตัวอักษรเมือง หรือ ตัวเมือง เพราะคนในล้านนาไทยสมัยหลังเรียกตนเองว่า “คน
เมือง เรียกภาษาพูดของตนเองว่า คำเมือง จึงเรียกอักษรที่ตนเองใช้ว่า ตัวเมือง”
- (๔) อักษรธรรม หรือ ตัวธรรม ที่เรียกเช่นนี้เพราะตัวอักษรชนิดนี้นิยมใช้บันทึกคำสั่งสอน
ของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า
- (๕) อักษรธรรมเหนือ หรือ อักษรธรรมล้านนา ชื่อนี้แยกประเภทไม่ให้ซ้ำกับตัวอักษร
ธรรมที่ชาวภาคตะวันออกเฉียงเหนือใช้จารึกหรือจารพระคัมภีร์ ดังนั้นจึงเรียกว่าอักษรธรรมเหนือ ชื่อ
ทั้ง ๕ ชื่อที่ได้กล่าวมานี้จะเรียกชื่อใดก็ได้ แต่คนไทยล้านนานิยมเรียกมากที่สุด คือ “ตัวเมือง”

ชาวล้านนานิยมใช้ตัวอักษรธรรมล้านนาจารลงบนใบลานมากกว่าวัสดุอื่นๆ เรื่องที่จารนั้น
โดยมากจะเป็นคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา หรือเรื่องที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา เช่น จารึกตาม
ฐานพระพุทธรูป และยังใช้จารึกวรรณกรรมทางโลก เช่น ตำนาน ตำรายาต่างๆ ตำราโหราศาสตร์
ยันต์ คาถา รวมไปถึงจนถึงคำขอเรื่องต่างๆ ดังนั้นจึงพบว่าการจารอักษรธรรมล้านนาสามารถใช้จาร
เป็นภาษาบาลีและภาษาไทยล้านนา^๔ อักษรที่ปรากฏในคัมภีร์ล้านนา สามารถแบ่งออกเป็นช่วงได้
ดังนี้

(๑) ล้านนาก่อนการรับอิทธิพลจากสยาม

ล้านนามีภาษาและตัวหนังสือเป็นของตนเองเรียกว่า อักษรธรรมล้านนา หรือ “ตัวเมือง”
มีรูปร่างกลมป้อมคล้ายกับอักษรมอญ พม่า ก่อนการปฏิรูปการศึกษาพุทธศักราช ๑๘๓๙-๒๔๑๑ การ
จัดการเรียนการสอนนั้นเน้นหนักไปทางการส่งเสริมพระพุทธศาสนา มีวัดเป็นศูนย์กลางในการศึกษา

---

^๔ เกียรตินิยม คำจิณา ไพรินทร์ ณ วันนา และประเด่น แบนปิง, ภาษาล้านนาเบื้องต้น. (ลำพูน:
วิทยาลัยสงฆ์ ลำพูน, ๒๕๕๓, ม.ป.ป.) หน้า ๑.

อักษรธรรมล้านนา โดยพระสงฆ์มีบทบาทในการจัดการเรียนการสอน เริ่มจากผู้ปกครองนำบุตรของตนเองซึ่งจะมีอายุระหว่าง ๖-๗ ปีเข้ามาฝากเป็นศิษย์วัด (เด็กวัด) เพื่อเข้ารับการฝึกอบรมขั้นพื้นฐานและเรียนรู้ตัวหนังสืออักษรธรรมล้านนาเพื่อใช้ในการท่องจำทสวดมนต์และอ่านคัมภีร์ธัมม์ต่างๆ เมื่อบรรพชาเป็นสามเณรจะต้องได้รับการศึกษาทั้งอักษรศาสตร์ ศาสนาและวิชาชีพอื่นๆ จะต้องหัดจารใบลาน การจารใบลานนั้นจะมีอุปกรณ์ในการเขียนเรียกว่า เหล็กจาร และจะต้องท่องจำ หัดอ่าน คัมภีร์ที่ง่าย เช่น มาลัยโศลก มหาวิบาก คือคัมภีร์ที่ใช้เทศนาในงานอวมงคล ส่วน คัมภีร์ไชยยะสังคหะ อุณหัสสะวิชัย โลกวุฒิ เป็นคัมภีร์ที่ใช้ในงานมงคลเมื่อเทศนาคัมภีร์ทั้งหมดนี้ได้แล้วก็จะได้หัดสวดทำนองล้านนาต่อไป เมื่ออุปสมบทเป็นพระภิกษุแล้วก็จะเกิดความชำนาญขึ้นและสามารถใช้ความรู้ที่ศึกษาพระไตรปิฎกบาลีขั้นสูงได้ และสามารถแต่งและจารคัมภีร์ใบลานได้อย่างคล่องแคล่วรวดเร็ว การศึกษาของบุคคลทั่วไปที่ไม่ได้ผ่านการบวช สถานที่ที่จะได้รับการศึกษาเล่าเรียนอักษรล้านนานั้นคือ จากบุคคลในครอบครัวเคยบวชแล้วสึกออกมาเรียกว่า น้อย หรือ หนาน และเรียนรู้จากคัมของเจ้านาย คัมเป็นสถาบันการศึกษาของชนชั้นสูงและศึกษาวิชาการแขนงต่างๆ คือ เวทย์มนต์ การค้าขาย การเกษตร ศิลปะและนาฏศิลป์การฟ้อนรำ ^{๑๐}

(๒) ล้านนาหลังจากรับอิทธิพลจากสยาม

ล้านนาได้รับอิทธิพลจากสยามหลังจากปี พ.ศ.๒๔๔๒ รัฐบาลสยามได้เข้ามามีบทบาทในการเปลี่ยนการศึกษาในล้านนาโดยการกำหนดให้มีการสอนภาษาไทยกลาง ลดความสำคัญของภาษาล้านนาจนชาวล้านนาเริ่มสนใจในการเรียนภาษาไทยกลางมากขึ้นเพื่อความเจริญก้าวหน้าในหน้าที่การงานทางข้าราชการและความเป็นอยู่ที่ดีเป็นเหตุทำให้ภาษาธรรมล้านนาได้ลดบทบาทลงในสังคมล้านนา จนกระทั่งปีพุทธศักราช ๒๔๘๖ คณะสงฆ์ส่วนกลางได้มีการปฏิรูปองค์กรสงฆ์ล้านนา โดยการใช้ร่างพระราชบัญญัติลักษณะการปกครองคณะสงฆ์ ร.ศ. ๑๒๑ เมื่อปีพุทธศักราช ๒๔๔๖ โดยการสั่งห้ามการเรียนอักษรธรรมภาษาล้านนาด้วยคำพูด ห้ามไม่ให้เทศนาธรรมแบบล้านนาที่ใช้คัมภีร์ใบลานจารด้วยอักษรธรรมล้านนาในการเทศน์ใส่ทำนองแบบท้องถิ่น ตามที่ปรากฏในข้อความสมุดบันทึกส่วนตัวของพระครูธรรมรัตน์โพธิ์ อดีตเจ้าคณะอำเภอเมืองน่าน และอดีตเจ้าอาวาสวัดสวนหอม อำเภอเมือง จังหวัดน่าน ความว่า

---

^{๑๐} วัลลภ มณีเชษฐา, "กระบวนการถ่ายทอดอักษรธรรมล้านนา", *บัณฑิตศึกษาปริทรรศน์*, ปีที่ ๑๔ ฉบับที่ ๑ (มกราคม ๒๕๖๑): ๖-๘.

วันที่ ๓ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๘๖ ได้เริ่มมีการเปลี่ยนแปลงการปกครองคณะสงฆ์และระเบียบวัดใหม่ดังต่อไปนี้

- (๑) ให้ยุบวัดที่ไม่เจริญและไม่มีพระเณร
- (๒) ให้ยุบเลิกภาษาพื้นเมือง
- (๓) ห้ามไม่ให้เทศน์ธรรมพื้นเมือง
- (๔) ห้ามไม่ให้พระเณรปั้นอิฐในที่ไม่สมควร
- (๕) ห้ามพระเณรขึ้นไปที่สูงเว้นแต่กุฎี วิหาร ขึ้นเพื่อปฏิสังขรณ์ ควรอยู่
- (๖) วัดหนึ่งๆ ให้มีพระภิกษุจำพรรษาไม่ต่ำกว่า ๕ รูป
- (๗) ให้ปฏิบัติเสนาสนะ กุฎี วิหาร และเครื่องใช้สอยให้สะอาด
- (๘) ห้ามไม่ให้ใช้วิธีต่างๆ เช่น สวดถอนบ้าน เป็นต้น
- (๙) ให้ใช้ธรรมาสน์โทแทนธรรมาสน์พื้นเมือง ^{๑๑}

ครั้งเมื่อสยามได้เข้ามามีบทบาทในล้านนาได้เริ่มส่งเสริมการเรียนการสอนตัวหนังสือไทยกลาง และการจัดการศึกษาโดยการใช้ภาษาไทยของสยามทั่วประเทศ และได้เน้นหนักการเรียนภาษาไทยหลังจากปราบกบฏเจ็วเมืองแพร่แล้วสิ้น โดยเริ่มขึ้นในปีพุทธศักราช ๒๔๔๖ โดยมีจุดมุ่งหมายสำคัญตามพระบรมราโชบาย เพื่อให้เกิดความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันเหมือนกับคนไทย โดยในระยะเริ่มแรกรัฐบาลได้ผ่อนปรนให้มีการสอน “ตัวเมือง” ได้และจะต้องมีสอนภาษาไทยของสยามควบคู่กันไป ข้าราชการทุกคนจะต้องรู้ภาษาไทย จึงทำให้นโยบายส่งเสริมการเรียนภาษาไทยของสยามได้พัฒนาก้าวหน้าไปอย่างรวดเร็ว และรัฐบาลสยามได้มีการกำหนดห้ามไม่ให้มีการเรียนการสอนภาษาล้านนาหรือ “ตัวเมือง” ขึ้นในโรงเรียนทุกแห่งของล้านนา ครูและนักเรียนต้องใช้ภาษาไทยของสยามในการสื่อสารและเขียนเท่านั้น ห้ามคนสยามเรียกคนล้านนาว่า “เป็นลาว” และเน้นปลูกฝังเรื่องความรักชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ ให้แก่คนในล้านนา จึงทำให้ภาษาล้านนาหรือ “ตัวเมือง” นั้นมีการสอนเฉพาะในวัด มีเพียงพระสงฆ์เท่านั้นที่อ่านและเขียนอักษรล้านนาได้ ชาวบ้านทั่วไปที่

---

^{๑๑} พระนคร ปณณาวชิโร (ปริงฤทธิ์), “การอ้างอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมล้านนาของไทยวน เมืองเมียวดี ประเทศสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมา”, *รายงานวิจัย*, (กรมส่งเสริมวัฒนธรรม: กระทรวงวัฒนธรรม, ปี ๒๕๖๐), หน้า ๑๐๖-๑๐๗.

ได้รับการศึกษาในโรงเรียนของรัฐไม่สามารถอ่านเขียนอักษรล้านนาและไม่สามารถทราบถึงประวัติศาสตร์ของตนเอง โดยหลักสูตรที่นำมาใช้ในการสอนนั้นถูกกำหนดขึ้นโดยรัฐบาล ตั้งแต่นั้นมา จึงทำให้ป้ายสถานที่ต่างๆที่มี ๒ ภาษา ก็เริ่มมีการลบภาษาล้านนา “ตัวเมือง” ออกเสีย เหลือเพียงแต่ภาษาไทยของสยามเอาไว้ ที่สำคัญไปกว่านั้น คนล้านนาไม่สามารถอ่านและเขียนภาษาของบรรพบุรุษได้ เป็นสาเหตุที่ทำให้ถึงการอวสานศิลปวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ของล้านนา^{๑๒}

เมื่อรัฐบาลสยามได้มีการเปลี่ยนการศึกษาในล้านนาโดยการกำหนดให้มีการสอนภาษาไทยกลาง ลดความสำคัญของภาษาล้านนาลง ชาวล้านนาเริ่มสนใจในการเรียนภาษาไทยกลางมากขึ้นเพื่อความเจริญก้าวหน้าในหน้าที่การงานทางข้าราชการและความเป็นอยู่ที่ดีเป็นเหตุทำให้ภาษาธรรมล้านนาได้ลบลบหายไป

จนกระทั่งปีพุทธศักราช ๒๕๐๒ มีนักธุรกิจล้านนา กลุ่มหนึ่งที่เคยบวชเรียนได้เกิดความคิดที่จะปริวรรตคัมภีร์ล้านนาที่จารด้วยอักษรธรรมล้านนาให้เป็นภาษาไทยทั้งหมด เพื่อให้เกิดความสะดวกสบายมากขึ้น โดยธุรกิจดังกล่าวนั้นเป็นการส่งเสริมให้พระสงฆ์ยกเลิกการเรียน “ตัวเมือง” ไปในตัวและพระสงฆ์จำนวนไม่น้อยที่ได้ละทิ้งการเรียนการสอน “ตัวเมือง” หันมาศึกษาภาษาไทยและภาษาอังกฤษเท่านั้น ส่งผลให้ผู้ที่สามารถเขียนอักษรล้านนาได้ในท้องถิ่นนั้นเริ่มลดลงและการสืบทอดองค์ความรู้ต่างๆในท้องถิ่นที่จารเขียนด้วย “ตัวเมือง” นั้นแทบจะถึงกาลสิ้นสุด^{๑๓} แต่เดิมนั้นในมณฑลพายัพมีการผลิตชำระวรรณกรรมทางพระพุทธศาสนาเป็นภาษาพื้นเมืองและภาษาบาลี จากการค้าลอบกลในโบราณสืบๆกันมา โดยพระสงฆ์มักจะทำการจารในช่วงเข้าพรรษาซึ่งถือว่าเป็นการสืบทอดพระพุทธศาสนา คัมภีร์โบราณได้รับการเผยแพร่โดยการเทศน์ให้ฟังในงานบุญการที่จะผลิตวรรณกรรมชิ้นนั้นจำกัดอยู่ที่ความศรัทธาของเนื้อหาทางพระพุทธศาสนาและจำนวนของผู้ที่รับการศึกษาจึงทำให้วรรณกรรมทางพระพุทธศาสนามีการเผยแพร่อย่างจำกัด เมื่อโรงพิมพ์สมัยใหม่ได้เข้ามาสู่ล้านนา โดยเดเนียล แมคคิลวารี นอกจากจะตั้งคริสตจักรเผยแผ่ศาสนาและรักษาคนแล้วยังได้ตั้งโรงพิมพ์เพื่อพิมพ์หลักคำสอนเผยแผ่ศาสนาของตน และโรงพิมพ์ของมิชชันนารีแทบจะผูกขาดงานพิมพ์ในล้านนาสมัยนั้น^{๑๔}

^{๑๒} ธเนศวร์ เจริญเมือง, คนเมือง : ประวัติศาสตร์ล้านนาสมัยใหม่ พ.ศ. ๒๓๑๗-๒๕๕๓, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ม.ป.ป.), หน้า ๓๘.

^{๑๓} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕๗.

^{๑๔} ธเนศวร์ เจริญเมือง, คนเมือง : ประวัติศาสตร์ล้านนาสมัยใหม่ พ.ศ. ๒๓๑๗-๒๕๕๓, หน้า ๒๑๕-๒๑๖.

ในปัจจุบันยุคสมัยเจริญขึ้นโรงพิมพ์ต่างๆได้ก่อตั้งขึ้นอย่างแพร่หลาย จึงทำให้การจารึกคัมภีร์ใบลานลดน้อยลงไป เนื่องจากปัจจุบันหาผู้ที่อ่านและเขียนอักษรภาษาล้านนา หรือ “ตัวเมือง” ได้ยาก คนสมัยใหม่จึงนิยมคัมภีร์ที่ปริวรรตเป็นภาษาไทยมากขึ้น เพราะสะดวกสบายในการนำมาเทศน์สั่งสอนคัมภีร์สมัยใหม่ที่ทำจากกระดาษเรียกว่า “ลานเทียม” ดังเช่น คัมภีร์มัลลยโศลก กล่าวถึงตอนที่พระมัลลยไปโปรดสัตว์ในนรก นิยมนำมาเทศน์ในงานอวมงคล หรืออุทิศให้แก่ผู้ตาย คัมภีร์พุทธาภิเษก จะกล่าวถึงพุทธประวัติตั้งแต่ประสูติ ตรัสรู้ จึงถึงปรินิพพาน นิยมนำมาเทศนาในงานอบรมสมโภชพระพุทธรูปและเจดีย์ที่ได้ก่อสร้างขึ้นมาใหม่ คัมภีร์มหาชาติล้านนา มีทั้งหมด ๑๓ กัณฑ์ กล่าวถึงตอนที่พระพุทธเจ้าเสวยพระชาติเป็นพระโพธิสัตว์ชื่อ เวสสันดร ทางล้านนาจะนิยมเทศน์มหาชาติ หรือ ตั้งธรรมหลวงในวันลอยกระทง (เดือนยี่เป็ง) ของทางล้านนา ในยุคปัจจุบันถึงการเรียนการสอนภาษาล้านนาได้มีการฟื้นฟูขึ้นมาบ้างแต่ก็มีคนส่วนน้อยที่จะสนใจเรียนและอ่านออกเขียนอักษรภาษาล้านนาได้

๒.๑.๕ ประวัติและผลงานพระเถระในล้านนา

จากร่องรอยประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาของล้านนา ทำให้ทราบถึงความเป็นมาและการพัฒนาการทางพระพุทธศาสนาจากสมัยหนึ่งไปสู่อีกสมัยหนึ่ง พระสงฆ์ในล้านนาสมัยนั้นก็ยังคงเคยไปศึกษาพระพุทธศาสนาที่ประเทศศรีลังกา ทำให้พระสงฆ์ล้านนาในยุคนั้นก็มีความรอบรู้และชำนาญเกี่ยวกับภาษาบาลี ประจวบกับสมัยนั้นพระเจ้าติโลกราช ได้ทำการสังคายนาครั้งที่ ๘

ณ วัดมหาโพธาราม (วัดเจ็ดยอด เชียงใหม่) จึงทำให้ปรากฏพระเถระผู้เป็นปราชญ์ด้านคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาของล้านนา ที่ท่านได้สร้างสรรค์ผลงานและฝากวรรณกรรมที่ท่านได้รจนาเป็นตัวอักษรล้านนาภาษาบาลีเอาไว้ ดังมีรายนามและผลงาน ดังต่อไปนี้

(๑) พระสิริมังคลาจารย์ เป็นพระเถระปราชญ์ ชาวเชียงใหม่ มีชีวิตอยู่ราวปีพุทธศักราช ๒๐๒๐-๒๐๖๗ เป็นเพชรน้ำงามที่สุดของชาวล้านนา งานรจนาที่โดดเด่นมี ๔ เรื่อง และล้วนแล้วแต่เป็นเรื่องที่มีความยาวทั้งหมด ดังนี้

(ก) เวสสันดรทีปนี อธิบายคัมภีร์เวสสันดรชาดก แต่งเมื่อปีพุทธศักราช ๒๐๖๐

(ข) จักรวาลทีปนี ว่าด้วยเรื่องของจักรวาลตามแนวคิดของพราหมณ์และพุทธ แต่งเสร็จในปีพุทธศักราช ๒๐๖๓

(ค) สังขยาปกาสะกฐีกา อธิบายคัมภีร์คำศัพท์ในคัมภีร์สังขยาปกาสะกะ ที่พระญาณวิลาสได้รจนาขึ้น ซึ่งว่าด้วยเรื่องการคำนวณเวลา เครื่องชั่ง เครื่องตวง ระยะทางฤดูกาล แต่งเสร็จในปีพุทธศักราช ๒๐๖๓

(ง) มังคลัตถทีปนี อธิบายความหมายของมงคล ๓๘ ประการ ผลงานชิ้นนี้เป็นวรรณกรรมชิ้นเอกของพระสิริมังคลาจารย์ ซึ่งปรากฏทางพระพุทธศาสนาต้องยอมรับว่าเป็นผลงานที่รจนาภาษาบาลีชิ้นงานเอกของโลก แต่งเสร็จเมื่อปีพุทธศักราช ๒๐๖๗ ปรายรัชกาลพระเมืองแก้ว และใช้เป็นตำราเรียนสำหรับหลักสูตรเปรียญธรรมหลายประโยค

(๒) พระรัตนปัญญาเถระ เป็นพระเถระปราชญ์ ชาวจังหวัดพะเยา อยู่ร่วมสมัยพระสิริมังคลาจารย์ ผลงานมีอยู่ ๓ เรื่อง คือ

(ก) ชินกาลมาลีปกรณ์ เป็นวรรณกรรมที่จดบันทึกประวัติศาสตร์ทางพระพุทธศาสนาตั้งแต่พระพุทธเจ้าเป็นพระโพธิสัตว์ จนถึงเสด็จดับขันธปรินิพพาน และได้พูดถึงเรื่องการทำการสังคายนาที่อินเดียและศรีลังกา เรื่องพระมหินทเถระไปสืบพระพุทธศาสนาที่ประเทศศรีลังกา ชีวประวัติพระพุทโธชาจารย์ประวัติศาสตร์ไทย โดยเฉพาะดินแดนภาคเหนือ การสร้างเมืองหริภุญชัย นครเขลางค์ และการนำพระพุทธศาสนาเข้ามาเผยแผ่ในดินแดนล้านนา เป็นวรรณกรรมที่สำคัญของล้านนาชิ้นหนึ่ง แต่งเสร็จเมื่อปีพุทธศักราช ๒๐๖๐

(ข) วชิรสารัตถสังคหะ เป็นคัมภีร์ขนาดเล็กกว่าด้วยกฎเกณฑ์ของศัพท์ เมื่อขยายความออกมาแล้วจะทำให้มีความหมายชัดเจน แต่งขึ้นเมื่อปีพุทธศักราช ๒๐๗๘

(ค) มาติกัตถสรูป - อภิธัมมสังคณี ว่าด้วยบทมาติกา ในพระอภิธรรมหมวดแรก คือธัมมสังคณี ไม่ได้ระบุวันเดือนที่แต่ง สันนิฐานว่า คงแต่งหลังชินกาลมาลีปกรณ์ ระหว่างพุทธศักราช ๒๐๖๐-๒๐๖๕

(๓) พระโพธิรังสีเถระ เป็นปราชญ์ชาวเชียงใหม่ มีความรู้ทางด้านพระพุทธศาสนาและภาษาบาลี ได้รจนาวรรณกรรมภาษาบาลี ประเภทตำนาน ๒ เรื่อง คือ

(ก) จามเทวีวงศ์ แต่งราวปีพุทธศักราช ๑๙๕๐ - ๒๐๐๐ เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ สมัยพระพุทธเจ้าได้ทรงเสด็จมายังดินแดนล้านนา การสร้างเมืองหริภุญชัย ประวัติพระนางจามเทวีราชธิดาแห่งกษัตริย์แห่งเมืองละโว้ลพบุรี ซึ่งถูกส่งมาปกครองเมืองหริภุญชัย ประวัติผู้ครองนครหลายพระองค์และจบลงด้วยเหตุการณ์สำคัญในรัชสมัยของพระเจ้าอาทิตย์ราช

(ข) สิंहคันทาน แต่งขึ้นระหว่างปีพุทธศักราช ๑๙๕๔ - ๒๐๐๐ เรื่องราวเกี่ยวกับประวัติพระพุทธสิหิงค์ ว่าด้วยการหล่อพระพุทธรูปด้วยเงิน ตะกั่ว และทองเหลือง ที่ลังกาทวีป ประวัติการมาสู่ประเทศไทยและจังหวัดต่างๆ รวมไปถึงจนถึงจังหวัดเชียงใหม่ วรรณกรรมทั้ง ๒ เรื่องนี้ท่านได้รจนาออกมาเป็นอักษรล้านนาภาษาบาลี และต่อมาได้ปริวรรตเป็นภาษาไทย

(๔) พระสุวรรณรังสีเถระ เป็นพระเถระปราชญ์ชาวล้านนา งานที่ท่านรจนามีอยู่ ๒ เรื่อง คือ

(ก) คันถาภรณ์ฎีกา เป็นคัมภีร์ที่แต่งขึ้นอธิบายหลักเกณฑ์ทางไวยากรณ์ภาษาบาลี ชื่อ คันถาภรณ์ ซึ่ง เป็นผลงานของพระชาวพม่า แต่งขึ้นราวปีพุทธศักราช ๒๑๒๘

(ข) ปฐมสมโพธิกถา ว่าด้วยเรื่องราวประวัติของพระพุทธเจ้าโดยละเอียด ไม่ระบุวัน เดือนปีที่แต่ง พระนิพนธ์เรื่องปฐมสมโพธิกถา ในสมเด็จพระปฐมยุทธิชิตชิโนรสที่ทรงนิพนธ์ ในปีพุทธศักราช ๒๓๘๘ ก็ได้อาศัยหนังสือปฐมสมโพธิกถาฉบับบาลีเป็นหลักในการแต่ง

(๕) พระพรหมราชปัญญา เป็นพระนักปราชญ์ชาวล้านนา รจนาคัมภีร์ ๑ เรื่อง คือคัมภีร์รัตนพิมพวงศ์ เป็นเรื่องราวตำนานพระแก้วมรกต แต่งเมื่อปีพุทธศักราช ๑๙๗๒

(๖) พระมหามังคละสีลวงสะ เป็นพระเถระปราชญ์ชาวเชียงใหม่ ฟานักอยู่ที่วัดโชติกา ในสมัยพระเจ้าสามฝั่งแกนแต่งรจนาบทสวดมนต์ ๑ เล่ม คือ อุปปาตสันติ รจนาเมื่อพุทธศักราช ๑๙๙๔ ในบทสวดนั้นได้กล่าวถึงชื่อของพระพุทธเจ้าในอดีตจนถึงปัจจุบันและพระอรหันต์ที่เป็นอนุพุทธที่เป็นพระเถระเถรี ยักษ์ มาร พรหม นาค

(๗) พระนันทาจารย์เถระ เป็นพระเถระปราชญ์ชาวเชียงใหม่ ได้รจนาคัมภีร์ ๑ เรื่องคือ สวรรค์-สังคหะ

(๘) พระอุตตาราดระ เป็นพระเถระปราชญ์ชาวโยนก ได้รจนาคัมภีร์อธิบายความในปกรณ์พิเศษ เรื่อง วิสุทธีมคค์ อธิบายเกี่ยวกับศีล สมาธิ ปัญญา ซึ่งพระพุทธโฆษาจารย์ได้รจนาขึ้นที่ลังกาทวีป โดยรวบรวมเอาเนื้อความจากพระไตรปิฎก มีลักษณะคล้ายกับฎีกา ได้ตั้งชื่อไว้ว่า วิสุทธีมคค์ที่ปนี

(๙) พระญาณวิลาสเถระ เป็นพระเถระปราชญ์ชาวเชียงราย อยู่ร่วมกับสมัยพระสิริมงคลาจารย์ ได้รจนาคัมภีร์ชื่อ สังขยาปกาสกะ เป็นคัมภีร์ขนาดเล็ก อธิบายการนับ การคำนวณวัน เวลา การชั่งตวง ระยะเวลา ฤดูกาล การใช้จ่ายเงินตราสมัยพุทธกาล ฯลฯ พระสิริมงคลาจารย์ได้รจนาหนังสืออธิบายสังขยาปกาสกะ โดยให้ชื่อว่า สังขยาปกาสฎีกา แต่งขึ้นประมาณปีพุทธศักราช ๒๐๕๘

(๑๐) พระสิทธิธัมมกิตติมหาอุสเถระ เป็นพระเถระปราชญ์ชาวหริภุญชัย ลำพูน ได้รจนาแต่งหนังสือไวยากรณ์ ภาษาบาลี ชื่อ สัททพินทุภินวฎีกา

จากการศึกษาประวัติและผลงานการรจนาวรรณกรรมทางพระพุทธศาสนาของพระเถระปราชญ์ชาวล้านนาแล้วนั้น เป็นที่น่าเคารพและยกย่องว่าท่านเหล่านี้เป็นผู้ที่มีความรู้และมีความชำนาญทางด้านภาษาบาลีทั้งสิ้น ทำให้พุทธศาสนิกชนชาวพุทธในสมัยปัจจุบันได้ทราบและได้ตระหนักถึงคุณค่า ภูมิปัญญา หลักธรรมคำสอนที่สอดแทรกเอาไว้ในผลงานทางพระพุทธศาสนา เพื่อ

จะได้นำมาบูรณาการในการดำเนินชีวิตตามหลักของพระพุทธศาสนาที่พระเถระปราชญ์ชาวล้านนา ท่านได้รจนาแต่งแต้มเอาไว้ โดยเฉพาะคุณค่าทางด้านประวัติศาสตร์ เพื่อให้ทราบถึงความเป็นมาของดินแดนล้านนา คติความเชื่อและประเพณี วัฒนธรรม และการผสมผสานระหว่างแนวคิดความเชื่อของล้านนาดั้งเดิมกับหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา^{๑๕}

๒.๒ คุณค่าของวรรณกรรมล้านนา

ความเฟื่องฟูของพุทธศาสนาล้านนาในอดีต ก่อให้ผู้รู้ ปราชญ์ เรียบเรียง สังเคราะห์ข้อมูล คัมภีร์ทางศาสนาและร้อยเรียง เกิดวรรณกรรมอันทรงคุณค่าเพื่อสื่อสารถ้อยความให้ผู้คนเข้าใจพุทธศาสนาได้มากขึ้น ทั้งนี้วรรณกรรมมิใช่แค่เครื่องมือเข้าถึงพุทธศาสนาเท่านั้น ทว่าหากศึกษาลงไปจะพบว่าวรรณกรรม มีคุณค่าที่แฝงลึกลงไปในช่วงระหว่างตัวอักษร ทั้งยังสะท้อนถึงความลึกซึ้งหนาบางของภูมิรู้ผู้รจนา ได้เรียบเรียงวรรณกรรมขึ้นมาด้วยความจริงใจที่ผู้เขียนสะท้อนต่อตัวเองและต่อผู้อ่าน^{๑๖} ดังเช่น คัมภีร์มังคลัตถทีปนี เป็นวรรณกรรมชิ้นเอกที่มีชื่อเสียงยิ่งของพระสิริมงคลอาจารย์ ท่านได้อธิบายถึงความหมายของมงคลที่มาจากพระสูตรโดยละเอียด ด้วยภาษาบาลีอันไพเราะ สละสลวย และนำเรื่องคัมภีร์ชาดกอื่น ๆ มาอธิบายประกอบมังคลัตถทีปนี คัมภีร์นี้ได้มีการแปลเป็นภาษาไทยมีความยาวถึง ๘๙๓ หน้า และมีการพิมพ์เผยแพร่ครั้งแล้วครั้งเล่าคัมภีร์นี้ก่อให้เกิดคุณค่าหลากหลายด้าน ทั้งนี้ในการอธิบายคุณค่าผู้วิจัยจะยกคัมภีร์มังคลัตถทีปนีมาอธิบายคุณค่าทั้ง ๓ ด้าน เพื่อให้เห็นภาพชัดเจน ดังนี้

๒.๒.๑ คุณค่าทางศาสนา

คัมภีร์มังคลัตถทีปนี เป็นคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาที่สืบทอดมาถึงปัจจุบันมีการอธิบายความในมงคลสูตร โดยมีที่มาปรากฏในพระไตรปิฎกอยู่ ๒ แห่งด้วยกันคือ ในขุททกปาฐะขุททกนิกาย และในทุติยวรรคสุตตนิบาต ในพระสุตตันตปิฎกขุททกนิกาย มีอรรถกถา ชื่อปรมัตถโชติกา ซึ่งพระพุทธโฆสะเป็นผู้รจนาไว้ อันเป็นสูตรที่แสดงถึงคัมภีร์ที่เป็นภาษาบาลีที่พิมพ์ด้วยอักษรไทย แบ่งออกเป็น ๒ ภาค คือ ปฐโม ภาค (ภาคที่ ๑) และทุติโย ภาค (ภาคที่ ๒) โดยมีสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรสทรงชำระ และสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (เจริญ ญาณวโรเถระ)

^{๑๕} เทพประวิณ จันท์แรง, ปราชญ์ทางพระพุทธศาสนาในล้านนา. อ้างในสารนิพนธ์พุทธศาสตรบัณฑิต, (ปี ๒๕๕๙), หน้า ๒๖๒.

^{๑๖} พิทยา ว่องกุล, พลาณภาพแห่งวรรณกรรม, (กรุงเทพมหานคร: ดอกหญ้า, ๒๕๔๐), หน้า ๑.

วัดเทพ - สิรินทราวาสชำระอีก เล่มนี้ทางคณะสงฆ์ไทยได้จัดพิมพ์เป็นหลักสูตรการศึกษาของคณะสงฆ์ แผนกภาษาบาลี ใช้สำหรับชั้นเปรียญธรรม ๔ ประโยค สำหรับภาคที่ ๒ เป็นหลักสูตรเปรียญธรรม ๕ ประโยค คัมภีร์นี้จึงมีคุณค่าทางศาสนาในคณะสงฆ์ได้เรียนรู้และนำไปเผยแพร่อีกมากมาย

๒.๒.๒ คุณค่าทางวรรณคดี

คัมภีร์มังคลัตถทีปนี ถือเป็นวรรณกรรม หรือวรรณคดีชั้นยอดที่พระสิริมงคลอาจารย์ได้ รจนาขึ้น ลักษณะในการแต่งคัมภีร์ เป็นแบบร้อยแก้วผสมด้วยคาถา สำหรับร้อยแก้วเป็นการอธิบาย ความหมายของศัพท์ในคาถาหนึ่งๆให้เข้าใจง่าย เช่น อเสวนาติ อภิขณา แปลได้ความว่า คำว่า อเส วนา ได้แก่ชกการไม่คบเป็นต้น แล้วอธิบายมงคลแต่ละข้ออย่างละเอียด พร้อมทั้งยกอุทาหรณ์มีนิทาน ประกอบ นิทานมีทั้งนิทานในสมัยพระโคตมพระพุทเจ้าและนิทานชาดก อ้างถึงพระพุทเจ้าใน อดีตมีคาถาประกอบนิทานนั้นๆโดยใช้คำที่ง่ายคนทั่วไปสามารถเข้าใจได้ การแต่งประโยคก็ใช้คำที่ ง่ายและอ่านแล้วเข้าใจความหมายในประโยคได้ทันที มีการแสดงหลักฐานการอ้างอิง ว่าข้อความข้อนี้ มาจากคัมภีร์เล่มไหนสูตรอะไร ว่าอย่างไร แล้วยกข้อความนั้นมาด้วย ทำให้ผู้อ่านทราบถึงที่มาของ ข้อความนั้นๆ ได้ทุกแห่งนักปราชญ์ฝ่ายบาลีทั้งหลายต่างก็ยกย่องสรรเสริญเล่มนี้ว่าแต่งได้ดีที่สุด ผู้รจนามีความรู้และเชี่ยวชาญภาษาบาลีในพระไตรปิฎก และอรรถกถาเป็นอย่างดียิ่ง ไม่แพ้อรรถกถา จารย์รูปอื่นๆ คัมภีร์มังคลัตถทีปนี เป็นคัมภีร์ตัวอย่างที่อธิบายธรรมะให้เข้าใจง่าย ผู้อ่านๆแล้วมีความ สนุกสนานเพลิดเพลินในรสพระธรรม มีนิทานที่ผู้รจนานำมาประกอบได้เหมาะสมกลมกลืนกับหัวข้อ ธรรมะนั้นๆ คัมภีร์เหล่านี้นับว่าเป็นวิทยานิพนธ์ชั้นบรมครู ถือว่ามีคุณค่าทางวรรณกรรมสูง

๒.๒.๓ คุณค่าต่อวิถีชีวิต

เรื่องราวหรือว่าเนื้อหาสาระของมังคลัตถทีปนี เป็นเรื่องราวแนวทางการดำเนินชีวิตของผู้ ที่ต้องการความเป็นมงคล ดำเนินชีวิตอย่างมีความสุข ซึ่งประกอบไปด้วยมงคล ๓๘ ประการเป็นของ เขตของการดำเนินชีวิตไม่ให้เกิดความผิดพลาด หากบุคคลใดในสังคม ชุมชน ประเทศชาติ ต่างก็ ปฏิบัติตามมงคลสูตรนี้ สังคม ชุมชน ก็จะมีสุขสงบสุข ประเทศชาติก็จะมีสุขเจริญรุ่งเรือง ก้าวหน้าเต็มไปด้วยผู้คนที่มีความดีและจริยธรรม เช่น มงคลข้อที่ ๑ อเสวนา จ พาลานี (การไม่คบ คนพาล) คนพาลมีลักษณะคือ ชอบคิด พุด ทำ ในสิ่งที่ไม่ดีหาประโยชน์ไม่ได้รับการคบคนพาลก่อให้เกิด โทษดังนี้

- (๑) ทำให้ขาดจากประโยชน์ของตนและผู้อื่น ขาดจากประโยชน์ในโลกนี้และโลกหน้า
- (๒) ทำให้ประพฤติชั่วทางกาย วาจา ใจ
- (๓) ทำให้เสียชื่อเสียง
- (๔) ไม่มีใครนับถือ

- (๕) ทำให้คนเกลียดชัง
- (๖) ทำให้หมดความงามภายใน หมดความเป็นสิริมงคล
- (๗) ทำลายวงศ์ตระกูลตนเอง
- (๘) ไปอบายภูมิ

เมื่อไม่คบคนพาลแล้ว ความเป็นมงคลก็จะเกิดขึ้นกับตนเอง สิ่งเหล่านี้ล้วนแล้วแต่เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต ซึ่งถือว่ามีคุณค่าต่อวิถีชีวิตของเราโดยได้ยกตัวอย่างมงคลขึ้นมาเพียง ๑ มงคลเท่านั้น

๒.๒.๔ คุณค่าทางภาษา

คัมภีร์มังคลัตถทีปนี ถือว่าเป็นคัมภีร์ที่มีคุณค่าทางภาษาอย่างสูง โดยเฉพาะภาษาบาลี พระสิริมังคลาจารย์ได้รจนาคัมภีร์นี้ เป็นแบบร้อยแก้วผสมด้วยคาถา การแต่งประโยคก็ใช้ประโยคที่ง่ายๆ ไม่ยากจนเกินไป ทำให้ผู้ที่ต้องการศึกษาอ่านแล้วเกิดความเข้าใจในประโยคนั้นๆทันที เพราะท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญในพระไตรปิฎกและอรรถกถาอย่างยิ่ง อีกทั้งคัมภีร์นี้ยังเป็นหลักสูตรในการจัดการเรียนการศึกษาภาษาบาลีของคณะสงฆ์ไทย ให้พระภิกษุสามเณรได้เรียนชั้นเปรียญธรรม ๔ และ ๕ ประโยค ภาษาที่ท่านใช้และลักษณะการแต่งเป็นการอธิบายธรรมะให้เข้าใจง่าย คนอ่านเพลิดเพลินสนุกสนานไปกับเนื้อเรื่องและหลักธรรมในแต่ละข้อ นิทานชาดกที่ยกมาสอดคล้องกับธรรมะ มังคลัตถทีปนี จึงมีคุณค่าทางด้านภาษา และถือได้ว่าเป็นแบบอย่างสำหรับการศึกษา การเรียบเรียงและการแต่งหนังสือโดยเฉพาะภาษาบาลีได้เป็นอย่างดี ^{๑๗}

๒.๓ งานพิธีมงคล

สังคml้านนา ถือว่าพระพุทธศาสนามีความสำคัญต่อวิถีชีวิตของคนในสังคม จนกลายมาเป็นวัฒนธรรมประเพณีที่มีผลต่อความเชื่อ ความศรัทธาของพุทธศาสนิกชน พระพุทธศาสนาจึงเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวทางจิตใจในการประพฤติปฏิบัติเพื่อให้พุทธศาสนิกชนได้ใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา มาเป็นเครื่องมือในการพัฒนาจิตใจของตนเอง ครอบครัว สังคม และชุมชน ให้มีความมั่นคงและอยู่อย่างสงบสุข การที่ประชาชนทั่วไปนั้นจะเข้าถึงแก่นแท้แห่งธรรมของ

---

^{๑๗} คณาจารย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, **งานวิจัยและวรรณกรรมทางพระพุทธศาสนา**, (กรุงเทพมหานคร: ห้างหุ้นส่วนจำกัด นวสาส์นการพิมพ์, ม.ป.ป.), หน้า ๗๒-๗๔.

พระพุทธศาสนานั้นเป็นสิ่งที่ยากยิ่ง ดังนั้นพระพุทธศาสนาจึงจำเป็นต้องมีพิธีกรรม เพื่อเชื่อมโยงความศรัทธาของพุทธศาสนิกชนให้เข้ามานับถือมีส่วนร่วมและสอนหลักธรรมไปในตัว ดังที่นักปราชญ์ได้ให้

ความสำคัญของศาสนพิธีว่า พิธีกรรมเปรียบเสมือนเปลือกของต้นไม้ ทำหน้าที่ห่อหุ้มแก่นของต้นไม้เอาไว้ กล่าวคือ พิธีกรรมนั้นห่อหุ้มแก่นแท้เนื้อหาสาระสำคัญของพระพุทธศาสนาเอาไว้ ดังนั้นสิ่งทั้งสองอย่างนี้จึงมีความสำคัญเสมอกัน หากไม่มีพิธีกรรมศาสนธรรมก็อยู่ไม่ได้ หากไม่มีศาสนธรรมพิธีกรรมก็อยู่ไม่ได้เช่นกัน จึงทำให้เกิดเป็นพิธีกรรมที่เป็นแบบอย่างและมีแบบแผนในการปฏิบัติทางพระพุทธศาสนาที่เรียกว่า “พุทธศาสนพิธี”

๒.๓.๑ ศาสนพิธีทางศาสนาพุทธ

พิธีมงคล หมายถึง การทำบุญเพื่อความเจริญโดยปรารถนาสิ่งที่ดี ในงานทำบุญงานมงคล เช่น งานทำบุญวันเกิด, งานทำบุญเลี้ยงพระ, งานมงคลสมรส, งานขึ้นบ้านใหม่, สืบชาติตา, พิธีสังคหะ เป็นต้น

คำว่า “ศาสนพิธี” หมายถึง ระเบียบแบบแผนหรือแบบอย่างที่อยู่ปฏิบัติในศาสนา เมื่อนำมาใช้ในพระพุทธศาสนา จึงหมายถึงระเบียบแบบแผนหรือแบบอย่างที่ยังปฏิบัติในพระพุทธศาสนา ศาสนพิธีต่างๆ ช่วยทำให้ความศรัทธาต่อพระพุทธศาสนาของพุทธศาสนิกชนมีความแน่นแฟ้นยิ่งขึ้น เป็นสิ่งตอกย้ำใจให้ระลึกถึงคุณของพระรัตนตรัยได้อย่างดีเยี่ยม จึงเป็นระเบียบแบบแผนอันดีงามที่ควรรักษาไว้คู่กับพระพุทธศาสนาตลอดไป

ศาสนพิธี เป็นพิธีกรรมทางศาสนาซึ่งถือปฏิบัติเป็นแบบอย่าง เป็นธรรมเนียมสืบต่อกันมาเพื่อความเป็นระเบียบเรียบร้อยสวยงามเป็นแบบเดียวกัน เหตุให้เกิดศาสนพิธีนี้ คือ ความนิยมทำบุญของพุทธศาสนิกชนซึ่งไม่ว่าจะปรารถนาเหตุอะไร ก็มักจะทำให้ตรงและครบตามหลักวิธีทำบุญในทางพระพุทธศาสนา ซึ่งพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงแนะนำไว้ ๓ หลัก คือ

- (๑) ทาน การบริจาควัตถุสิ่งของของตนเพื่อประโยชน์แก่ผู้อื่น
- (๒) ศีล การรักษากายวาจาให้สงบเรียบร้อย
- (๓) ภาวนา การยกระดับจิตให้สูงขึ้นด้วยการอบรมให้สงบนิ่งและให้เกิดปัญญา

ศาสนพิธีสามารถแบ่งออกได้เป็น ๔ หมวดใหญ่ๆ ดังนี้

(๑) กุศลพิธี เป็นพิธีเกี่ยวกับการอบรมความดีงามทางพระพุทธศาสนาเฉพาะบุคคล เช่น การแสดงตนเป็นพุทธมามกะ การเวียนเทียนในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา และการรักษาศีลประเภทต่างๆ เป็นต้น

(๒) บุญพิธี เป็นพิธีทำบุญเนื่องด้วยประเพณีในครอบครัวซึ่งเป็นประเพณีที่เกี่ยวกับการดำเนินชีวิตของคนทั่วไปมี ๒ ประเภท คือ

(๑) พิธีทำบุญในงานมงคล ได้แก่การทำบุญในโอกาสต่างๆ

(๒) พิธีทำบุญในงานอวมงคล เช่น บุญหน้าศพ เป็นต้น

(๓) ทานพิธี เป็นพิธีถวายทานต่างๆ เช่น การถวายทานเครื่องนุ่งห่ม ยารักษาโรค เป็นต้น

(๔) ปกิณกะพิธี เป็นพิธีเบ็ดเตล็ด ได้แก่ การอาราธนาศีล การประเคนของพระ เป็นต้น^{๑๘}

๒.๓.๒ งานพิธีมงคล

จากการที่ได้ศึกษาการประกอบพิธีกรรมมงคลของล้านนา ผู้วิจัยได้จำแนกการประกอบพิธีกรรมมงคลในเขตล้านนาออกเป็น ๒ ส่วน คือ (๑) งานมงคลเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงที่อยู่อาศัย (๒) งานมงคลเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงสถานภาพ

(๑) งานมงคลเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงที่อยู่อาศัย มีลักษณะรูปแบบการประกอบพิธีกรรมดังนี้

(ก) พิธีมงคลขึ้นบ้านใหม่

ประเพณีการขึ้นเรือนใหม่ของล้านนาในแต่ละท้องถิ่น อาจมีความแตกต่างด้านรายละเอียดในขั้นตอนพิธีการแต่โดยรวมมีลักษณะที่คล้ายคลึงกัน การเริ่มต้นเข้าอยู่ในเรือนหลังใหม่ ตามปกติเรือนแต่ละหลังกว่าที่จะสำเร็จลงได้นั้น ผู้เป็นเจ้าของจะต้องผ่านการทำงานหนักเพื่อรวบรวมวัสดุต่างๆ มารวมปลูกสร้างเป็นเรือน กว่าที่จะยกเสาหลุมได้ก็ต้องผ่านพิธีกรรมอีกมากมาย เมื่อการปลูกสร้างเรือนสำเร็จลงแล้ว ผู้เป็นเจ้าของย่อมจะมีความผูกพันและภาคภูมิใจที่ผลของการที่ได้ทุ่มเทไปนั้นปรากฏรูปร่างเป็นรูปธรรม ดังนั้น เมื่อเริ่มที่จะเข้าไปอยู่อาศัย ชาวล้านนาจะต้องทำพิธีกรรมอีกชั้นหนึ่ง คือ พิธีขึ้นเรือนใหม่

เมื่อปลูกบ้านเสร็จเรียบร้อยแล้ว เจ้าของก็จะคิดถึงการขึ้นเรือนใหม่ เริ่มแรกก็จะต้องหาฤกษ์ยามหรือวันดี โดยต้องไปปรึกษากับอาจารย์หรือผู้รู้เสียก่อน ซึ่งจะต้องมีการสวดเพื่อหาเดือนวัน ยาม ที่ดีที่เหมาะสมแก่การขึ้นเรือนใหม่ ตามคตินิยมแล้ว ท่านให้ขึ้นเรือนใหม่เดือนคู่ เช่น เดือนยี่

^{๑๘} กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม, คู่มือการปฏิบัติศาสนพิธีเบื้องต้น, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทยจำกัด, ๒๕๕๖), หน้า ๑๓-๑๗.

เดือนสี่ เดือนหก เป็นต้น ที่นิยมกันมากคือในเดือนสิบสอง (เดือนสิบของไทยกลาง) แต่ถ้าจะขึ้นเรือนใหม่ในเดือนคี่แล้วก็เป็นได้เพียงในวันพระยววันหรือวันเถลิงศกเท่านั้น และต้องตรวจสอบวันต่าง ๆ เมื่อได้ฤกษ์ที่เหมาะสมแล้วก็จะเริ่มเตรียมการต่าง ๆ ตามลำดับ

อันดับแรก เจ้าของบ้านจะต้องเตรียมเครื่องอุปกรณ์ต่าง ๆ ในการเลี้ยงดูคนเป็นจำนวนมาก เริ่มจากการสะสมพิน สะสมอาหารอย่างผักเขียวเพื่อใช้ปรุงอาหาร สะสมเครื่องใช้เช่นน้ำคันหรือคนโท จานชาม กระโถน เสื้อ หมอน ต่าง ๆ จากนั้นก็เริ่มบอกกล่าวแก่ญาติมิตรให้มาร่วมฉลองการขึ้นเรือนใหม่ซึ่งบางท่านอาจพิมพ์ใบออกไปแจกจ่ายเชื้อเชิญแทนการบอกกล่าวโดยวาจาก็ได้ในแง่ของ

ความสนุกสนานนั้นเจ้าภาพอาจจ้างลิเกหรือ ช่างซอ มาแสดงในวันงาน ซึ่งอาจขยับขยายไปเป็นการแสดงดนตรี ทั้งนี้ ต้องไม่ลืมว่าจะต้องนิมนต์พระมารับทานหรือมารับการทำบุญ และต้องเชิญอาจารย์ผู้ประกอบพิธีมาดำเนินการในงานให้ด้วย

ในการนิมนต์พระสงฆ์มาในงานขึ้นเรือนใหม่นั้นโบราณนิยมนิมนต์เพียงรูปเดียว แต่ปัจจุบันถ้ามีปัจจัยพอสมควรก็จะนิมนต์พระ ๕ - ๙ รูปขึ้นไปมาสวดเจริญพระพุทธมนต์ และพระสงฆ์นั้นจะมานำเจ้าภาพขึ้นสู่เรือนใหม่มาประพรมน้ำพระพุทธมนต์และมาเทศแสดงพระธรรมเทศนา คัมภีร์ล้านนา ๑ กัณฑ์ โดยเลือกเอาธรรมคือคัมภีร์เพียงผูกใดผูกหนึ่งจากเรื่องใดเรื่องหนึ่ง เช่น โลกวุฑฒิ สารากวีวิชาสูตร พุทธสังคหะโลก อุณหสสวิชัย เป็นต้น

ในวันดาหรือวันสุกดิบที่ต้องเตรียมอุปกรณ์ต่าง ๆ เพื่อเลี้ยงพระเลี้ยงแขกนั้น มักจะมีคนมาช่วยงานเช่น มวนบุหรี จัดหมากจัดเมี่ยงให้เป็นคำ จัดดอกไม้อาสนะสงฆ์และเตรียมอาหาร เป็นต้น เจ้าภาพมักจะหาความบันเทิงมามอบให้แก่ผู้มาช่วยงาน ในระยะเก่านั้นวิธีการหนึ่งที่นิยมกันมากคือการเล่าคร่าว (อ่าน"เล่าค่า") คือจ้างคนให้นำเอาเรื่องชาดกที่แต่งด้วยฉันทลักษณ์คร่าว เช่น หงส์ หิน เจ้าสุวัตร-นางบัวคำ อ้ายรอยชอด วัฒนพราหมณ์ ฯลฯ มาขับกล่อมให้ผู้มาช่วยงานได้รับฟัง การเตรียมของในการทำบุญนั้นอาจล่วงเลยเข้าถึงดึกคืน และบางกิจกรรมอาจต่อเนื่องไปจนสว่างหรือเวลาพระมาถึงบริเวณพิธีแล้วก็มี ในช่วงทำงานนี้ นับเป็นโอกาสที่หนุ่มสาวจะมีโอกาสได้พบปะกันได้อีกด้วย

ในวันงานขึ้นเรือนใหม่นั้น โดยมากมักจะจัดพิธีในช่วงเช้า ซึ่งก่อนหน้านั้นอาจเป็นตอนเย็นของวันก่อนหรือในตอนเช้าของวันนั้น จะมีพิธีขึ้นท้าวทังสี่เสียก่อน ทางเจ้าภาพก็จะเตรียมพระพุทธรูป หีบของมีค่า "ปูดำย่ำดำ" หรือหม้อและไหสำหรับนั่งข้าว ข้าวเปลือก ๑ หาบ ข้าวสาร ๑ หาบ เครื่องนอนจำพวกที่นอนหมอนมุ้ง ไปรออยู่ใกล้บันไดเพื่อนำขึ้นเรือนใหม่ตามฤกษ์ นอกจากนี้เจ้าภาพอาจจัดคนที่ชื่อเป็นมงคล เช่น ดี แก้ว คำ หมิ่น ฯลฯ ร่วมขบวนด้วย ทั้งนี้บางคนอาจเอาเคล็ดตามวันที่ขึ้นเรือนใหม่ด้วย ดังนี้ วันอาทิตย์ กินข้าวแล้วขึ้น ให้นายแก้วหรือนายคำขึ้นเรือนก่อน วันจันทร์ เอาพานดอกไม้หรือของหอมขึ้นก่อน วันอังคาร เอาภาชนะใส่น้ำขึ้นก่อน วันพุธ เอาพันธุ์ข้าว

ขึ้นก่อน วันพฤหัสบดี เอาไม้กับหนังสือขึ้นก่อน วันศุกร์ เอาข้าวสารหรือบ้างก็เอาดอกไม้สีขาวขึ้นก่อน วันเสาร์ เอาก้อนหินและขวานขึ้นก่อน บ้างก็ทำทำโกรธแล้วให้ลูกเมีย ขึ้นก่อน

เมื่อได้เวลาแล้วผู้ถือพานพระพุทธรูปจะนำหน้าและนำไปวางบนแท่นที่เตรียมไว้ ส่วนเครื่องใช้ชนิดอื่นก็จะนำเข้าที่ตามลำดับ จากนั้นปูอาจารย์และพระสงฆ์จะเริ่มกำกับพิธีการให้ดำเนินไปตามครรลอง คือการรับศีลการเวนทาน การสวด การอวยพรแก่บ้านใหม่ ไปจนตลอดถึงการประพรมน้ำพระพุทธรูปโดยลำดับ ดังที่มีวรรณกรรมเกี่ยวกับการขึ้นเรือนใหม่อยู่ไม่น้อย โดยเฉพาะคำเวนทานขึ้นเรือนใหม่หรือขึ้นบ้านใหม่นี้เป็นคำที่อาจารย์ผู้ประกอบพิธีกรรม หรือมัคนายกเป็นผู้กล่าวเพื่อแสดงถึงวัตถุประสงค์ในการจัดงานขึ้นบ้านใหม่

เมื่อพระสงฆ์ฉันเสร็จ และถวายเครื่องไทยทานแล้ว พระสงฆ์กล่าวอนุโมทนาเป็นเสร็จพิธี ต่อจากนั้นก็เป็นการเลี้ยงดูกันตามทางโลก ในเวลากลางคืนก็อาจมีการละเล่น เป็นการ "อุ้นงัน" ให้สมกับที่ว่ากันว่า "ทำบุญ-อุ้นงัน"^{๑๙}

(ข) พิธีกรรมสังคหะ

พิธีกรรมสวดสังคหะ มีการปฏิบัติในชุมชนของชาวบ้านล้านนามาตั้งแต่โบราณ เนื่องจากการเสร็จสิ้นจากงานอวมงคลที่เกิดขึ้นในบ้าน คือ งานศพ เป็นต้น เมื่อศพออกจากบ้านไปป่าช้าแล้ว การทำพิธี "สังคหะ" จะเป็นพิธีมงคลโดยทันที

การสวดสังคหะ คือ สวดเจริญพระพุทธรูปเพื่อปิดป่าให้บ้านเรือนสะอาดหมดมลทิน ขับไล่สิ่งชั่วร้ายต่างๆ ที่สำคัญจากความเชื่อ คือ เป็นการป้องกันผีผู้ตายกลับมาหลอกหลอน การทำพิธีสวดสังคหะนั้นจะกระทำหลังจากกลับจากป่าช้าแล้ว โดยพระสงฆ์ ๕ รูปหรือให้ครบ ๓ วันแล้วจึงนิมนต์พระสงฆ์มาสวดเจริญพระพุทธรูปสังคหะ และแสดงพระธรรมเทศนา คัมภีร์ล้านนา ๑ กัณฑ์ คือ เรื่อง "ไชยะสังคหะ" เสร็จแล้วจึงประพรมน้ำพระพุทธรูปให้คนและบ้าน ผูกข้อมือเจ้าบ้านและญาติทั้งหลาย นอกจากจะมีการสวดสังคหะแล้วก็ยังมีการทำบุญอุทิศให้แก่ผู้ตายอีกครั้ง

(ค) พิธีกรรมลงเสาเอก (ปกเรือน)

ประเพณีวัฒนธรรมการปลูกเรือนนั้น ในแต่ละสังคม ย่อมมีวิธีการที่แตกต่างและคล้ายคลึงกันไป ขึ้นอยู่กับปัจจัยทางสังคมที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตความเป็นอยู่ และสภาพแวดล้อม

^{๑๙} ถาวร เสาร์ศรีจันทร์, *มรดกทางวัฒนธรรมเมืองเชียงใหม่*, (เชียงใหม่: ศิริวัฒนากราฟฟิค, ๒๕๖๐)

ประเพณีการปลูกเรือนล้านแฉ่งไว้ด้วยคติความเชื่อของสังคมนั้นๆ ซึ่งเป็นตัว กำหนดพื้นฐานของการ ปลูกสร้างบ้านเรือน เพื่อให้บังเกิดความอยู่เย็นเป็นสุขแก่ผู้อาศัยในเรือนนั้นๆ การ “ปกหอยอเฮือน” เป็นคำพูดในภาษาล้านนา หมายถึงประเพณีการปลูกเรือนล้านนา แต่เดิมที่อยู่อาศัยของชาวล้านนามี ด้วยกันหลายระดับ แล้วแต่ฐานะของเจ้าของมีตั้งแต่ตูปติดดิน ตูปหมาแหงน ตูปหย่างร้างเรือน ตูป พื้นหลองข้าว เรือนไม้บัว เรือนเครื่องไม้จริง เรือนไม้จริงล้วน คือพื้นแป้นฝาแป้น เป็นต้น^{๒๐}

ขั้นตอนการปลูกเรือน เมื่อได้ทำการจัดหาเตรียมเครื่องเรือนที่เรียกกันว่า “การคร้วไม้” โดยทำการทดลองปลูกดูก่อน แล้วจึงรื้อลงมาจัดผูกแยกเป็นกองๆ เพื่อรอการปลูก ต่อมาเจ้าของเรือน จะต้องไปหาปู่อาจารย์ให้ท่านช่วยดูฤกษ์ดูวันในการที่จะปลูกเรือน เมื่อได้วันกำหนดที่แน่นอนแล้ว เจ้าของเรือนจะออกไปขอแรงจากเพื่อนบ้าน ญาติพี่น้องให้มาช่วยปลูกเรือน เพราะชาวบ้านสมัยก่อน เป็นช่างปลูกเรือนเหมือนกันเกือบทุกคนโดยขอไว้ล่วงหน้า อย่างน้อย ๓ วัน ส่วนฝ่ายหญิงจะไปบอก ญาติพี่น้องของฝ่ายตนให้ช่วยทำอาหารเลี้ยงคนที่มาช่วยงาน ก่อนที่จะทำการปลูกเรือน เจ้าของเรือน จะต้องสำรวจดูพื้นที่ที่จะปลูกเรือนก่อนว่าตรงไหนจะดีมากที่สุด ประการใด

พิธีขึ้นท้าวทั้งสี่ พอถึงตอนเย็นอาจารย์วัดหรือปู่อาจารย์จะเป็นผู้มากล่าวคำโอกาสขึ้นท้าว ทั้งสี่ และบอกเจ้าที่เจ้าทางบอกแม่พระธรณีให้ช่วยคุ้มครองไม่ให้เกิดเรื่องร้ายแรง โดยยกสะตวง อันหนึ่งตั้งไว้ตรงกลางที่ดินนั้นเพื่อกล่าวบูชาขออนุญาตจากเจ้า ที่ ส่วนสะตวงอีก ๔ ยกไปตั้งไว้ยังทิศ ทั้ง ๔ แล้วกล่าวคำอาราธนาบูชาว่า “มหาลัยนติ ลหายันติ ลหาลตันติว หูลู หูลู สวาหาย” ๗ จบแล้ว ยกสะตวงออกไปให้พื้นที่ดินตามทิศนั้นๆ^{๒๑} บางตำรากล่าวว่าการทำพิธีเช่นสรวงเจ้าที่หรือ พญานาค เนื่องจากในสมัยโบราณชาวเหนือมีความเชื่อว่า พญานาคเป็นสัตว์ที่มีอิทธิฤทธิ์เป็นเจ้า แผ่นดิน และแผ่นฟ้า สามารถอำนวยความสุขสวัสดิ หรือภัยพิบัติแก่มวลมนุษย์ได้ โดยให้วัดจากมุม ทั้งสี่ของบริเวณที่จะปลูกเรือนให้ได้จุดศูนย์กลางแล้วให้ ขุดหลุมลึก ๑ คืบ กว้าง ๑ คืบ ให้เอาข้าวปั้น กล้วยหน่วย และอาหารคาวหวาน อย่างละเล็กละน้อยใส่เข้าไปในหลุมนั้น แล้วอาจารย์จะอ่านคำ โองการว่า “โอม นะโม นาคะราชา มหานาคะราชา สวาหุ นาคะราชา อิมัสสะสะมัง นะกะเล สุ

^{๒๐} ศรีเลา เกษพรหม, **ประเพณีชีวิต คนเมือง**, (เชียงใหม่: สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๓๙), หน้า ๖๕.

^{๒๑} ศรีเลา เกษพรหม, **ประเพณีชีวิต คนเมือง**, หน้า ๑๐๗.

วันฉัตรมงคลตั้ง วา มะณี วา อาคัจฉะยะ อาคัจฉาหิ ฤๅษันตุ สวาหุ” ว่าครบ ๓ จบ แล้วก็อัญเชิญให้พญานาคมารับสิ่งของสังเวชนั้น แล้วกลบดินถมหลุมเป็นเสร็จพิธีเลี้ยงเจ้าที่เจ้าดินหรือพญานาค^{๒๒}

การวางผังเรือน ก่อนวันปลูกเรือน สล่าผู้เป็นหัวหน้าจะพาลูกมือวางผังของเรือนก่อน ในอดีตจะชิงเชือกคุระยะความกว้างยาวของตัวเรือนว่าจะปลูกบริเวณใดที่จะเป็นมงคล เชือกที่นำมาใช้ต้องไม่เป็นเชือกที่ต้องห้าม ทั้งสีและชนิดของเชือกเป็นสิ่งสำคัญ เช่น เชือกสีดำไม่ดี เชือกสีเขียวดีจะมีทรัพย์สิน เชือกที่เป็นด้ายสีแดงไม่ตีไฟจักไหม้ เชือกด้ายสีขาว หรือเชือกจากเปลือกไม้ไม่ดี เชือกเครือเขาไม่ดีจักฉิบหาย เมื่อวัดได้ที่แล้วนำชื่อ และแปมวางพาดกันตามรูที่เจาะไว้ในบริเวณที่จะปลูกเรือน โดยหันทิศทางให้ถูกต้องตามที่เจ้าของเรือนต้องการ แล้วเอาไม้หลักตอกลงดินเพื่อหมายไว้เป็นจุดที่จะขุดหลุมเสาตรงหลักที่หมาย นั้นให้ครบทุกต้น^{๒๓}

วันปลูกเรือน วันรุ่งขึ้นชาวบ้านที่ได้รับการบอกกล่าวจากเจ้าของเรือน หรือได้ทราบว่าเป็นบ้านมีบ้านที่จะปลูกเรือนก็จะมีน้ำใจมาช่วยปลูกเรือนด้วย มีทั้งคนอายุประมาณ ๓๕ ปีขึ้นไป จนถึงคนสะหมิงเค็ม คืออายุ ๔๐-๕๐ ปี บางคนก็กว่า ๖๐ ปีไปแล้วจะมาช่วยกันโดยแบ่งงานตามความถนัด และตามเครื่องมือที่ตนเองมี ชาวบ้านช่วยกันปลูกเรือน ในการปลูกเรือนจะเอาชื่อแปมวางซ้อนกันในจุดที่จะปลูกเรือน โดยวางชื่อยาวไปตามทิศตะวันออกและตะวันตก วางแปมยาวไปตามทิศเหนือใต้ หากวางแปมไปตามทิศตะวันออกและตะวันตกจะถือว่า “แปลงเรือนขวางโลก” เรือนล้านนาในอดีตจะหันหน้าเรือนไป ๒ ทิศเท่านั้นคือ ทิศเหนือและทิศใต้^{๒๔} การปลูกเสาเรือนนั้นจะต้องปลูกเสามงคลหรือเสาเอกก่อน แล้วจึงปลูกเสานาง และเสาอื่นๆตามมา เมื่อชาวบ้านมาแล้วถ้ายังไม่ได้ขุดหลุมเสา ก็จะลงมือขุดเสามงคลกับเสานางก่อน เพราะจะต้องมีพิธีกรรมเกี่ยวเสาทิ้งสองต้นนี้ แล้วจึงนิมนต์พระมาแสดงพระธรรมเทศนาพื้นเมืองเหนือด้วยคัมภีร์ล้านนา เรื่อง โลกาวุฒิ และสวดเจริญพระพุทธรูป ประธานสงฆ์จะเป็นผู้ผูกเสามงคลให้ ชาวบ้านจะช่วยกันหามเสามงคลและเสานางไปที่หลุม หันปลายเสาไปตามทิศมงคล เอาโคนเสาใกล้ปากหลุม ที่ปลายเสาจะมีไม้้งามค้ำเป็นรูปกากบาทสูงประมาณ ๑ ศอก

^{๒๒} มณี พยอมยงค์, ประเพณีสิบสองเดือนล้านนาไทย, (เชียงใหม่: ส.ทรัพย์การพิมพ์, ๒๕๓๐), หน้า ๑๗๕.

^{๒๓} ศรีเลา เกษพรหม, ประเพณีชีวิต คนเมือง, หน้า ๑๐๘-๑๐๙.

^{๒๔} ศรีเลา เกษพรหม, ประเพณีชีวิต คนเมือง, หน้า ๘๗.

เพื่อวางรับเส้าให้ห่างจากพื้น มีเครื่องบูชาประกอบด้วย มะพร้าวอ่อน ๑ ทะลาย กล้วย ๑ เครื่อง ต้นกล้วย ต้นอ้อย และเสื่อของเจ้าบ้านผู้ชายมาผูกกับเสามงคล แล้วเอายอดไปไม้ที่เป็นพญาไก่ไม้ ทั้งหลายประจำวันนั้นๆมาผูกกับเสามงคลด้วย^{๒๕}

(๒) งานมงคลเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงสถานภาพ มีลักษณะรูปแบบการประกอบพิธีดังนี้

(ก) พิธีสืบชาติตาล้านนา

ประเพณีสืบชาติตา การสืบชาติตานี้ คือ การต่อชีวิตและต่ออายุให้ยืนยาว และเพื่อความ เป็นสิริมงคลมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ปราศจากโรคภัยไข้เจ็บทั้งหลาย ให้มีความเจริญรุ่งเรืองสืบไป การสืบชาติตาถึงจะไม่ใช่แก่นแท้ทางพระพุทธศาสนาก็ตาม และมีลัทธิของศาสนาพราหมณ์อยู่บ้าง แต่ ก็เป็นการรักษาโรคหรือเป็นการเยียวยาทางด้านจิตใจ ดังปรากฏในคัมภีร์สืบชาติตาอีกสำนวนว่า ใน สมันพุทธกาลยังมีสามเณรรูปหนึ่งชื่อว่า ติสสะสามเณร อายุ ๗ ปี บวชอยู่ในสำนักของพระมหาสารี บุตร มีวันหนึ่งพระสารีบุตรสังเกตเห็นสามเณรน้อยติสสะ มีผิวพรรณวรรณหม่นหมอง พระสารีบุตร จึงได้เข้ามาสอบถามติดู ก็ได้รู้ว่าอีก ๗ วันสามเณรติสสะจะถึงแก่กรรมภาพ ดังนั้นพระสารีบุตรจึงได้ บอกให้สามเณรติสสะ เมื่อสามเณรได้ทราบอย่างนั้นก็เกิดความทุกข์ระทมใจ และก็จึงได้กราบลา พระสารีบุตรออกเดินทางกลับบ้านเพื่อจะไปบอกบิดามารดาของตน แล้วก็มุ่งหน้าเดินทางไปสู่บ้าน ทัพที่ นขณะเดินทางอยู่นั้นก็ได้ไปเจอหนองน้ำที่น้ำกำลังแห้งขอดต้นเขิน เหล่าสัตว์น้ำน้อยใหญ่พากัน ดิ้นกระเสือกกระสนเพื่อให้รอดพ้นความตาย เมื่อสามเณรเห็นอย่างนั้นจึงได้พิจารณาว่าตัวเราจะตาย ภายใน ๗ วันเช่นเดียวกับสัตว์น้ำเหล่านี้ ก่อนที่เราจะตายเราควรโปรดสัตว์พวกนี้ให้รอดพ้นจากความ ตาย เมื่อคิดอย่างนั้นแล้วจึงได้นำปลาเหล่านั้นใส่ในบาตรของตนแล้วนำไปปล่อยในแม่น้ำใหญ่เพื่อให้มี ชีวิตยืนยาวต่อไป เมื่อสามเณรติสสะเดินทางไปถึงบ้านแล้วก็ได้เล่าอาการของตนที่จะถึงแก่การ มรณภาพภายใน ๗ วันให้บิดามารดาและญาติพี่น้องของตนฟัง เขาเหล่านั้นก็ต่างมีความโศกเศร้า มี อถึงวันที่สามเณรจะมรณภาพต่างคนก็ต่างมีความโศกเศร้าเหลือประมาณ เมื่อถึงเวลาที่กำหนด สามเณรติสสะก็ไม่เป็นอะไร และอยู่ต่อมาอีกหลายวัน ก็มีผิวพรรณวรรณผุดผ่องงดงามยิ่งกว่าเดิม แล้วจึงเดินทางกลับไปหาอาจารย์ของตน เมื่อปึงแล้วก็เล่าอาการที่ตนได้นำปลาไปปล่อยให้

^{๒๕} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๐๘-๑๑๐.

พระสารีบุตรฟัง พระสารีบุตรจึงกล่าวว่า การกระทำของสามเณรเป็นกุศลกรรมที่ส่งผลให้พ้นจากความตายมีชีวิตที่ยืนยาว จากตำนานดังกล่าวคนล้านนาจึงได้มีความเชื่อเรื่องพิธีกรรมสืบชาติที่เกิดขึ้นสืบต่อกันมาจนถึงปัจจุบัน

การสืบชาติ แบ่งออกเป็น ๓ ประเภท คือ

- (๑) การสืบชาติคน จะสามารถทำได้ทุกโอกาส
- (๒) การสืบชาติที่บ้าน จะสามารถทำได้ปีละครั้ง หรือเมื่อเกิดอาเพศขึ้นในหมู่บ้าน
- (๓) การสืบชาติในเมือง จะทำก็ต่อเมื่อครบรอบการสร้างเมือง หรือยามบ้านเมืองเกิดเหตุเภทภัยต่าง ๆ ขึ้น

ประเพณีสืบชาติ เป็นประเพณีที่สำคัญอย่างหนึ่งที่ชาวล้านนามาความเชื่อและนิยมจัดขึ้นตามโอกาสต่าง ๆ เช่น เนื่องในวันคล้ายวันเกิด ได้รับตำแหน่งหน้าที่การงาน ได้เลื่อนยศถาบรรดาศักดิ์ ขึ้นบ้านใหม่ ย้ายที่อยู่ในที่แห่งใหม่ บางทีก็ชะตาไม่ดี ชะตาขาด ไม่มีความเจริญรุ่งเรือง เกิดโรคภัยกับตัวเองสามวันสี่วันไข้ จึงนิยมทำพิธีสืบชาติต่ออายุเพื่อให้แคล้วคลาดจากอันตรายทั้งปวงปราศจากโรคภัยมาเบียดเบียน

วิธีการเตรียมและแต่งดาเครื่องสืบชาติ

เมื่อกำหนดวันที่จะทำพิธีสืบชาติได้แล้ว จึงไปนิมนต์พระสงฆ์ไว้ก่อนจะเอากีรูปก็ตามกำลังศรัทธา หรือจะเอารูปเดียวก็ได้ ที่นิยมคือ ๕-๙ รูป พิธีสืบชาตินั้นจะนิยมทำกันในตอนเช้ามืดเที่ยงวันโดยการจัดหา โต๊ะหมู่ พระพุทธรูป กระจ่างรูป แจกัน บาตรน้ำมนต์ เครื่องไทยธรรมเท่ากับพระสงฆ์ที่นิมนต์มา

เครื่องสืบชาติมีดังนี้

- (๑) ไม้ค้ำต้นโพธิ์ ๑ วาของผู้ที่จะสืบชาติ จำนวน ๓ อัน
- (๒) ไม้ค้ำเล็กยาว ๑ ศอกจำนวนเท่าอายุของผู้สืบชาติ หรือใช้ ๑๐๘ อันก็ได้
- (๓) ไม้ขี้(สะพาน)ยาว ๑ วาจำนวน ๒ อัน
- (๔) ไม้อ้อยยาว ๑ วาจำนวน ๔ อันเพื่อทำเป็นกระบอกน้ำ กระบอกทราย กระบอกข้าวเปลือก กระบอกข้าวสาร (ใช้ไม้ไผ่แทนก็ได้)
- (๕) หน่อกล้วย หน่ออ้อย อย่างละ ๑ หน่อ
- (๖) เสื่อใหม่ ๑ ผืน หมอนใหม่ ๑ ลูก
- (๗) หม้อเงิน หม้อทอง อย่างละ ๑ ลูก

(๘) เทียนค่าคิง ๑ เล่ม สำหรับจุดทำพิธีสืบชาติตา

(๙) สีสายยาวเท่ากับผู้สืบชาติตา ๑ เส้น ชุบด้วยน้ำมันมะพร้าว

(๑๐) ตุ้งค่าคิง มีความสูงเท่ากับผู้ที่สืบชาติตา ๑ ตัว

(๑๑) ลวดเมียง บุหรี ลวดหมากพลู ลวดข้าวตอกดอกไม้ ลวดเงิน ลวดทอง อย่างละ ๑ เส้น

(๑๒) มะพร้าว ๑ ทะลาย กล้วย ๑ เครือ ข้าวเปลือกข้าวสาร อย่างละ ๑ กระบุง

ขั้นตั้งสืบชาติตามี ดังนี้ ชั้นโตกหรือพานสำหรับใส่กรวยดอกไม้ ๑ ใบ ใส่สวยหมาก สวยพลู สวยข้าวตอกไม้ หมากขด หมากก้อม ผ้าขาว ผ้าแดง อย่างละผืน เงินค่าครู ๓๖, ๓๘, ๕๖, ๑๐๘ ตามสมควร มะพร้าว ๑ ทะลาย กล้วย ๑ เครือ เบี้ยพันสาม หมากพันสาม ข้าวเปลือกหมื่น (๑๐ ลิตร) ข้าวสารพัน (๑ ลิตร)

ลำดับพิธีการสืบชาติตา เมื่อพระสงฆ์ที่นิมนต์มาพร้อมแล้ว เจ้าภาพปฏิสังขรณ์ฐานกราบไหว้ และประเคนสิ่งของที่ต้อนรับพระสงฆ์ เช่น หมาก เมียง บุหรี น้ำร้อน ย้าเย็น ตามประเพณีนิยมมาแต่โบราณ จากนั้นจุดธูปเทียนกล่าวคำบูชาพระรัตนตรัย สมาทานเบญจศีล แล้วผู้ที่สืบชาติตานั้นไปนั่งที่กระโจมสืบชาติตานำด้านสายสิญจน์เวียนรอบศรีษะเพื่อทำพิธีสืบชาติตา

จากนั้น พ่ออาจารย์ ก็อาราธนาธรรม ที่สำคัญที่สุดพระสงฆ์ที่เป็นประธานจะแสดงพระธรรมเทศนาก่อนการเจริญพระพุทธมนต์ โดยการนำคัมภีร์ล้านนา เช่น สารากริวิชาสูตร อตถิอุณหัสสะวิชัย มาเทศน์ในงานพิธีมงคลสืบชาติตานั้นด้วย

เมื่อเทศน์เสร็จ พ่ออาจารย์อาราธนาพระปริตร แล้วพระสงฆ์ที่นิมนต์มาก็สวดเจริญพระพุทธมนต์สืบชาติตาเป็นลำดับไป เมื่อพระสงฆ์เจริญพระพุทธมนต์เสร็จแล้วเจ้าภาพเข้ามาผูกข้อมือพระสงฆ์พรมน้ำพระพุทธมนต์เพื่อความเป็นสิริมงคลแก่ชีวิตและครอบครัว จากนั้นก็ถวายไทยทานพระสงฆ์อนุโมทนาให้พร เป็นเสร็จพิธีสืบชาติตาแบบล้านนา

๒.๔ คัมภีร์ล้านนาที่ใช้ในงานพิธีมงคล

๒.๔.๑ เนื้อหาคัมภีร์ล้านนา สลากกริวิชาสูตร^{๒๖}

หน้าลาน ๑

หน้าทับเกล้า สลากกริวิชาสูตรแล จุลศักราชได้ ๑๒๙๐ ตัว ปีเปกสี เดือน ยี่ ขึ้น ๖ ค่ำว่า
ว่าได้วัน ๗ ไท้วงเร้า ฤกษ์ได้ ๑๐ ตัว ยามเที่ยง ปฏิปณณาแล้ววันนั้นแล หน้าทับเกล้าสลากกริ
วิชาสูตรแล

หน้าลาน ๒

สุทินนัง วัตตะเมทานัง นิพพานะปัจจะโย โหนตุเมนิจจัง ดังนี้จุงมีแก่สมณะครัทธาผู้ข้า
เที่ยงนั้กเทอะ

หน้าลาน ๓

นะโมตัสสตุฯ อิทังทิพพะมันตัง ภาคะวา วิหะระติคิขชะภูมัจฉังปัพพะตัง อตถิรัฎฐังราชา
คะเหวิ อโหสิ ฯ สาธโวดูราสะปุริสะทังหลาย อันว่า สัพพัญญูพระพุทธเจ้า อยู่สถิตสำราญในดอยคิข
ชะภูมิจ อันมีในทึ่ใกล้เมืองราชะคะหะนครที่นั่น ก็เทศนายัง วิชาสูตร อันนี้ แก่มหาอานันทะเถระเจ้า
ถ้วนครบสองทีแห่งวิชานะสูตรอันนี้แล พระพุทธเจ้าก็นั่งอยู่เหนืออาสนา อันมหาอานันทะเถระเจ้า
หากปุไว้ตีนักนั้นแล พระพุทธเจ้าก็เทศนายังแก่มหาอานันทะเถระเจ้าว่า ดังนี้ ดูราอานันทะสภาวะอันหา
พยาธิได้ยังมีแก่ท่านอันชะธา สภาวะหาทุกชะเวทนาบได้ ยังมีแก่ท่านอันชะธา รู้ว่าพยาธิโรคาทัง
หลายฝูงนั้นยังหยุดหย่อนผ่อนลงเสียแก่ท่านอันชะธา โนอะภิกะมันติ รู้ว่าพยาธิอันเป็นทุกชะเวทนา
ฝูงนั้นยังบ่หยุดผ่อนลงแก่ท่านอันชะธา ปะฎิกกะโมสานัง รู้ว่าพยาธิโรคาแห่งท่านนั้นยังหยุดหย่อน
ผ่อนลงนั้นยังปรากฏหันมาอันชะธา รู้ว่าบ่หยุดหย่อนผ่อนลงเสียแก่ท่านสะหน้อยอันชะธา อตถะ ใน
กาละนั้นมหาอานันทะเถระเจ้าจึงไหว้พระพุทธเจ้าว่า ภันเต ภาคะวา ข้าแก่พระพุทธเจ้า อาพาธา อัน
ว่า พยาธิอันเดือดเนื้อร้อนใจเป็นทุกชะเวทналำบากนักก็ยังบ่หยุดหย่อนผ่อนลงมาก ว่าบ่ถอยแควน
แก่ข้าแล ส่วนอันว่า มหาอานันทะเถระก็ไหว้พระพุทธเจ้าสันหั้นแล อุคคัณหาตืออานันทะ อิมังสะลากะริ
วิชาสุตัง ธาระตังอานันทะ อิมังสะลากะริวิชาสุตัง ดูราอานันทะ ตวัง อันว่า ท่าน อุคคัณหะติ จุงสะ
หน้าจำจื่อไว้ยัง สลากกริวิชาสูตรอันนี้ที่มั้นเทอะ อานันทะ ดูราอานันท์ ตวัง อันว่าท่านจุงจักสูตรยัง

^{๒๖} สลากกริวิชาสูตร ฉบับวัดบ้านเหล่าพระเจ้าตาเขียว ตำบลบ้านเรื่อน อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน,
เป็นใบลาน ๑ ผูก (๑๖ หน้าลาน), เรียกชื่อเรื่องว่า “สลากกริวิชาสูตร”.

สลากรวิชาสูตรอันนี้อ่าหือชาตสักวันเทอะ หิ ด้วยมีแท้แล อานันทะโวสังวาโส อันว่า ท่าน จุ่งเรียน
เอายังสลากรวิชาสูตรอันนี้เพื่อหือเป็นคุณแก่ท่านเทอะ ดูราอานนท ในเมื่อท่านและจำเอาไว้หือมั่น
ตั้งอัน ก็หากจักเป็นประโยชน์ชะนะแก่ท่านมากนักแล ดูราอานนท คั้นว่า ท่านหากสังวาสสวาทียายยัง
สลากรวิชาสูตรอันนี้ไปไจ้ๆ ก็หากจักได้ประจนแพ้ยังภัยยะ

หน้าลาน ๔

อันสะคุ้งตักใจกลัวพอนั้งหัวพองสยองเส้นขนลุกนั้นชะแล ท่านก็จักได้ยังฤทธิเตชะผาบ
แพ้ข้าเล็กสัตว์ทั้งมวล ก็ด้วยอาณุภาวะแห่งสลากรวิชาสูตรอันนี้ชะแล จตุนังปริสานัง ภิกขุณัง
ภิกขุณีนัง อุปาสกานัง อุปาสิกานัง อุตถายะสุชายะ หิตายะอานันทะ สัมมาสัมพุทเธหิ อิมังสะลา
กะวิชาสูตรังภาสิตัง ดูราอานนทเถร อันว่า สลากรวิชาสูตรอันนี้ อันพระพุทเจ้าทั้งหลายหากเทศนา
มาของค์ เป็นกับด้วยประโยชน์ชะนะอันประเสริฐล้ำเลิศยิ่งนัก เพื่อเป็นประโยชน์ชะนะเป็นบุญเป็นคุณแก่
สัตว์ทั้งหลาย ๔ จำพวก คือว่า ภิกขุ ภิกขุณี อุปาสกะ อุปาสิกา ทั้งหลายในภาวะอันนี้และภาวะภาย
หน้า トラบต่อเท่าถึงนิพพานเจ้า อันปรู้เฒ่ารู้ตายนั้นแล วิปัสสิสสะติ อานันทะ สัมมาสัมพุทธีสสะ
อิมังสลากรวิชาสูตรัง ภาสิตังสิขิสสะ เวสสะภุสสะ กักกุสันธัสสะปิ อานันทะสัมมาสัมพุทธีสสะ อิมังสะ
ลากรวิชาสูตรัง โจนาคะมะนัสสะอานันทะสัมมาสัมพุทธีสสะ อิมังสะลากรวิชาสูตรัง กัสสิปีอานันทะ
สัมมาสัมพุทธีสสะ อิมังสะลากรวิชาสูตรัง ภาสิตังมะยัมปิอานันทะสัตตะริมานา เอตะระหิสัมมาสัม
พุทธีสสะ อิมังสะลากรวิชาสูตรัง อานันทะ ดูราอานนท แม่นว่าพระพุทเจ้าตนชื่อ วิปัสสิ อันตรัสรู้
ไถยยะธัมมด้วยตนด้วยดี ก็เทียบยอมเทศนายังสลากรวิชาสูตรอันนี้แก่ ปณณะสัตว์ ทั้งหลายทุกเมื่อ
เพื่อสังคะ บ้านยาวเรือน สืบชาติาข้าวของเงินคำ ข้าวเปลือกข้าวสาร จัว ควาย เป็ด ไก่ คนทั้งหลาย
หือพ้นจากไถยยะกังวน อนทราย พยาธิเคราะห์เคน อุปปีทวะทั้งมวลนั้นแล ดูราอานนท แม่นว่า
พระพุทเจ้าตนชื่อ สิกขิกัถิ พระพุทเจ้าเวสสะภุก็ ได้ตรัสรู้ยังสังจะธัมมทั้ง ๔ คือว่า ทุกชะสังจะ
สะมุททะยะสังจะ มัคคะสังจะ นั้นก็เทียบยอมเทศนายังสลากรวิชาสูตรหือเป็นประโยชน์ชะนะแก่สัตตะ
โลกกับทั้งเทวโลก เพื่อหือ

หน้าลาน ๕

หับหับเสี่ยยังอัปายะภูมิทั้ง ๔ แล้วหือได้ถึงมัคคะโมกชะธัมม คือว่า สุขอันมีในเมืองคน
เมืองฟ้าและสุขในนิพพานเจ้าเป็นยอด หือเสี่ยงทุกข์ สุดทุกข์อันปรู้เฒ่าปรู้ตายนั้นแล อานันทะ ดูรา
อานนทแม่นว่าพระพุทเจ้า กักกุสันธะ ตนประเสริฐกว่าโลกทั้ง ๓ ตนตรัสรู้ยังไถยยะธัมมทั้งมวลด้วย
ตนด้วยดีหาปุคคะผู้จักเทียบเทียมบได้ พระพุทเจ้าตนนั้นก็เทียบยอมเทศนายังสลากรวิชาสูตรอันนี้
แล ดูราอานนท แม่นว่าพระพุทเจ้าตนชื่อ โจนาคะมะนะ ตนตรัสรู้ยัง จตุราริยะสังจะธัมมทั้ง ๔ ก็
เทศนายังสลากรวิชาสูตรอันนี้ เพื่อจักหือสัตตะโลกทั้งมวลได้พ้นเสี่ยยัง อะกุสละปาปะธัมมทั้งมวลแล้ว
หือบังเกิด เอกะจิตติดด้วยกุสละเจตนากระทำยัง ทานะ สีละ ภาวนา ไปไจ้ๆหือได้ถึงยังโลกุต

ตละธัมมเจ้า ๙ ประการ อาจนำตนตัวออกจากภาวะสงสารที่อได้ถึงยังนิพพานเจ้าั้นแล ดูรา
 อานนท์ แม่นว่าพระพุทเจ้าตนชื่อ กัสสปปะ เกิดมาเป็นครูแกโลกทั้ง ๓ ก็หากตรัสรู้ยังไถยยะธัมมทั้ง
 มวลด้วยตนด้วยดีสิ่งเดียวและตรัสรู้สัจจะธัมมทั้ง ๘ และตรัสรู้ยังโลกทั้ง ๓ คือว่า กามโลก รูปโลก
 อรูปโลก นั้นแล อันว่า พระพุทเจ้าตนนั้น ก็เทศนายังสลากรวิชาสูตรอันนี้ เพื่อมูทพุ กรณา ยังหมู่คน
 และเทวดาพรหมทั้งหลายและ จตุพิธาปณณสัตว์ทั้งหลาย มีต้นว่า ภิกขุ ภิกขุณี อุปาสะกะ อุปาสิกา
 ทั้งหลาย เพื่อตัดเสียยังคำสลัง สันเทหะ ทั้งมวลแล หื้อตัดยัง รากะ โทสะ โมหะ มานะ ทิฏฐิ วิจิจิ
 ฉา อุทธัจจะ กุกุจจาปะธัมมแล หื้อได้กระทำ สัจจิตตะกัมม กระทำยัง กายะวิเวก จิตตะวิเวก
 อุปปีทธิวิเวก ไปไจ้ๆและหื้อได้เป็นปัจจัยแก อัญญัคิมัคคะ อันมืองค์ ๘ ประการและ อัญญะวิโมชธัมม
 นำตนออกจากภาวะสงสารที่อได้ถึงนิพพานเจ้าอันปู้เฒ่าปู้ตายนั้นแล อานันทะ ดูราอานนท์
 มะยัมปิ แม่นว่า ตนกูพระตถาคตะ อันตรัสรู้ยังไถยยะธัมมทั้งมวลด้วยตนด้วยดีอันเป็นถ้วน ๗ ในกา
 ละบัดนี้ก็หากได้เทศนายังสลากรวิชาสูตรอันนี้เพื่อหื้อเป็นคุณแก่คนและเทวดา

หน้าลาน ๖

อินทร์พรหมทั้งหลายหื้อเป็นคุณแก่จตุบริษัท ๔ จำพวกตั้งแรกแต่กาละบัดนี้ไปภายหน้า
 ตราบต่อเท่า ๕๐๐๐ ภาวะสาเพื่อจักยกเอาสัตว์ทั้งหลาย ออกจากโอะฆะสงสารที่อได้ถึงเมืองนิพพาน
 คือ เมืองอันหาเสี้ยนหาหนามบได้ หาขรามรณะบได้เทียบยอมอยู่เป็นสุขขระเสมใจหาสุขอันเทียบ
 เทียมบได้พอสองแล ปุคคะทั้งหลายฝูงใดบได้ไปรอดไปถึงเมืองอันนั้นก็ปู้รู้ว่า เป็นสุขหื้อแล ดูรา
 อานนท์ ปุคคะผู้ใดได้จำเริญธัมมอันชื่อว่า สลากรวิชาสูตร อันนี้ตั้งอัน แม่นว่า ในปัจจุปันนะก็หา
 อุปปีทวะกัณวอนทรายบได้แล อาจหื้อพ้นจากพยอิโรคาศัตรูทั้งมวล มีจิตใจอันตั้งมั่น มีวิสาระทะ
 องอาจในท่ามกลางหมู่บริษัททั้งหลาย ๔ จำพวกปู้เรงขรามสักอันแล ประการ ๑ สัตว์ตัวร้ายทั้ง
 หลาย มีต้นว่า ฝิวิสาจร้ายก็บมากระทำร้ายได้พอสองแล ก็ด้วยเตชะสลากรวิชาสูตรอันนี้แล อันนี้ได้
 ชื่อ ธัมมเวทนิยะกัมม ปรากฎหันต่อหน้าและประการ ๑ เล้า อันว่า อัปะละมปะลาเวทนิยะกัมมอันจัก
 นำยังตนตัวหื้อได้เสวยยังสุขสัมปัตติในปรโลกภายหน้า คือ สุขะสัมปัตติในเมืองคนและเมืองฟ้าไป
 ไจ้ๆก็บ่อนได้เป็นทุกขในอัปะยะภูมิสักคราบแล อันนี้ก็ด้วยเตชะสลากรวิชาสูตรอันนี้แล ประการ ๑
 เล้าอุปปะชาติเวทนิยะกัมมนั้นก็อาจจักหื้อบังเกิดยังอุปปะชะณะละแก่ปุคคะผู้ทรงจำไวยังสลากรวิชา
 สูตรอันนี้ไไว้ในใจแดนแต่ ๗ วันภายหน้าตราบต่อเท่าเข้าสู่เวียงแก้ว คือ นิพพาน อันเป็นสุขขะเส
 มใจมากนักรแล อานันทะ ดูราอานนท์ ส่วนอันว่า สลากรวิชาสูตรอันนี้พญาอินทราธิราชตนเป็นเจ้าแก่
 เทวดาทั้งหลายหากเรียนเอาแต่สำนักแห่งกูพระตถาคตะได้แล้วก็เอาไว้กับตนกับใจและสังวาสสาธา
 ยายไปชูวันบ่ขาดและสั่งสอนเทวดาทั้งหลายหื้อได้จำไว้ในใจชุนเพื่อหื้อเป็นที่เพ็งแก่ตนแก่ใจหื้อมั่น บ่
 หื้อสะลัง

หน้าลาน ๗

หลงลืมสืบสายกันไปตราប់ต่อเท่าอายุทิพย์ชุนนก็มีแล ตูราอาณนท ส่วนอันว่า สลากวีริชาสูตรนั้นคือ หากได้ อุฎฺฐลา ทูฎฺฐลา อุลฺลา ตณฺฑลา ทณฺฑลา ปุบปะลา ปัตตะลา กัลละลา ดังนี้ได้ชื่อว่า สลากวีริชาสูตรแล ตูราอาณนท โยโกจิปุคคะโล อันว่า ปุคคะลผู้ใดผู้หนึ่งคือว่า ท้าวพญา มหาภคตริยเสนาอามาตย์ นักปราชญ์ อาจารย์ และพราหมณะคบดีทั้งหลายก็ดี ได้เรียนได้เขียนเอาขึ้นใจไว้ห้อมันและสังวาสวาทียายยง สลากวีริชาสูตรอันนี้ เอโกอักขระระโตวา เท่าได้แต่อักขระและตัวก็ดี เอโกปาพะโตวา แต่และบทก็ดี โสปุคคะโล อันว่า ปุคคะลผู้นั้นก็บ่ห่อนว่าจักตายด้วย สัตตริฉานตัวเคื่องคราบหยาบซำกล้ำคะนอง มีต้นว่า ช่างร้าย ม้าร้าย งัวร้าย ควายร้าย งูร้าย จักเข็บแมงป่องตัวร้ายและหอกดาบไม้ค้อนก้อนดินและ ทณฺฑะกัมมแต่ท้าวพญานั้นก็มีสักคาบแล ก็ด้วยเตชะบุญแห่ง สลากวีริชาสูตรอันเป็นที่บรรเทาเอาเสียยังเสี้ยนหนามทั้งหลายนั้นแล ตูราอาณนท โสปุคคะโล อันว่า ปุคคะลผู้นั้นบ่ห่อนว่าจักตายด้วยผีวิศาจและภุมภาย ภุมภันท์ คันทัพพะ ทั้งหลายสักอันแล ประการ ๑ ปุคคะลผู้นั้นบ่ห่อนตายด้วยน้ำด้วยไฟสักคาบแล ประการ ๑ ปุคคะลผู้นั้นก็บ่ห่อนตายด้วยพยาธิโรคาอันร้ายสักคาบก็ด้วยเตชะคุณแห่ง สลากวีริชาสูตรดวงประเสริฐ อันปุคคะลผู้นั้นหากอุปัฏฐากรักษาด้วยครบยำนั้นแล แม่นว่าเทวดาทั้งหลายก็มารักษายังปุคคะลผู้อุปัฏฐากสังวาสวาทียายยง สลากวีริชาสูตร นั้นที่อยู่สวัสดีมีพยาธิโรคาเยื้องใดแล ณะเปตตวา เท่าเว้นไว้แต่กัมมวิบากแต่ปุพพะชาติอันได้กระทำร้ายแก่กัน แต่อกเนชาติอันอ่านนบได้อาฆาตหมายมันแก่กันไปมาหือเป็นทุกขในวิภูฏสงสาร อุทะยะวะยะเกิดแล้วพ้อยตายตายแล้วพ้อยเกิดได้

หน้าลาน ๘

กระทำร้ายแก่กันหาที่สุดที่เมี้ยนบได้นั้นแล ชราปีตัสส ปะทุฎฐะจิตตา ทุพพะลานะลัพพะติ สัพเพสตัดา พะลาสัพเพสยัง อุปาสะกะนัง รักขังกะตังกะวิสะติ ตูราอาณนท ส่วนอันว่า ผู้จำเริญยง สลากวีริชาสูตรอันนี้ แม่นเถิงกาละเมื่อมีัจฉิมะวัยมารอดแล้วพ้อยจักคร่ำชราแล จักมีภาวะอันถอยไร้โรยแรงด้วยกำลังแห่งปุคคะลผู้นั้นก็บ่มี แม่นว่าปุคคะลผู้นั้นเที่ยวทางไกลได้ ๓ โยชนะกะยงไปรอดชุกล้ำชุกพวย บ่อดบ่หอดสักคาบแล ก็บ่มีลำบากทุกขะเวทนาสันใดสักอันก็เพื่อ สลากวีริชาสูตรหากรักษายังปุคคะลผู้นั้นแล ตูราอาณนท ปุคคะลผู้ใดจำเริญยงอุปัฏฐากรักษา ยัง สลากวีริชาสูตรอันนี้ก็ดี ได้ขึ้นใจเรียนเอาที่ดี ได้แต่มีได้เขียนไว้อุปัฏฐากรักษาบูชาด้วย ข้าวตอก ดอกไม้ เทียน ไหวันบทุกค่าเข้าตั้งอันปุคคะล ผู้นั้นก็วิมัจฉาจำเริญยงด้วย ข้าวของ เงินคำ งัว ควาย ข้าวเปลือก ข้าวสารทั้งมวลแล ตูราอาณนท อันว่า สลากวีริชาสูตรอันนี้ อันกุพระตถาคตะหากตั้งไว้กับศาสนาตราบ ๕ พันวัสสา บ่หือถอยเสียเพื่อหือเป็นที่เพ็งแก่คนทั้งหลายฝูงไร้ธณฺญาพาลาก็ดี ก็หือพ้นจากข้าศึกศัตรูทั้งมวลแล จะประการ ๑ ก็เพื่อหือเป็นหิตาสุขประโยชน์ชะนังรักษา ยังอุปาสะกะอุปาสิกาทั้งหลายฝูงเป็น พุทฺธูปุฏฐานะ ธัมมูปุฏฐานะ สังขูปุฏฐานะ หือได้อยู่สวัสดีมีลาภะเตชะผาบแพ้วสัพพะทุกขะไภยยะทั้งมวลแล หือประกอบไปด้วย

ขณะปัญญาไปใจๆ トラบต่อเท่าได้ถึงนิพพานเจ้า อันบรูัจักทุกซั๊กเพื่อนั้นแล ดูราอานนท์ ัมโมเสย
ยัง อันว่า ัมมกุตถาคตะหากเทศานี้ก็เป็นอันประเสริฐเกิดแต่อกแห่งกุตถาคตะ ก็ตั้งไว้เพื่อที่รักษา
ยังสัตว์ทั้งหลายหื้อได้ชมชื่นยินดีเชิงกันไปมาหื้อหากัมมหาเวรแก่กันบได้แล นหุตตะสันตาสังรักขัง
กะตังภะวิสะติ ปาทะสันตะสังรักขังกะตังภะวิสะติ

หน้าลาน ๙

นะโสตะสันตะสังรักขังกะตังภะวิสะติ นะฆานะสันตะสังรักขังกะตังภะวิสะติ นะโกยะสัน
ตะสังรักขังกะตังภะวิสะติ สัตถะอุตตะรังณะลัภะติ ดูราอานนท์ โยปุคคะโล อันว่า ปุคคะลผู้ใดและ
ได้น้อมจิตใจเข้าไปตามกระแสแห่งัมมะเทศานอันนี้ด้วย สักกัจจะคารวะคยาแยงพอน้ำตาตก
พอชุททะกะปิติเกิดเยือกเส้นขนลุก จำเอาตัวอักษระไว้ใน มโนทวารวิถีจิตหื้อมันหื้อเป็นที่เพ็งก็ตี
ปุคคะลผู้นั้นก็บ่ห่อนว่า จักเจ็บบาดร้อนยังตื่นมือด้วยไภยยะหลายประการต่างๆ ก็ด้วยเตชะแห่งัมม
กุตถาคตะหากกระทำสัมพิพักรักษาทุกเมื่อแล ดูราอานนท์ โยปุคคะโล อันว่า ปุคคะลผู้ใดและได้ฟัง
ยังัมมชื้อว่า สลากวิริชาสูตร อันนี้พ้อเยือกขนคิงลุกทุกเส้นด้วยชุททะกะปิติเกิดนั้น ปุคคะลผู้นั้นก็บ่
ห่อนว่าจักร้อนใจด้วยเนื้อตนตื่นมือสักเทือ ก็เหตุธัมมคำสอนแห่งภูพระตถาคตะหากรักษายังปุคคะลผู้
นั้นไปทุกบาทย่างตื่นก็มีแล โยปุคคะโล อันว่า ปุคคะลผู้ใดมีใจอ่อนน้อมเชิงคุณแห่งกุตถาคตะนี้ตั้งอัน
ในกาละเมื่อเทศนาธัมมนั้นบมีใจสะท้านหย่านกลัวในท่ามกลาง สมณะพราหมณ์และท้าวพญาทั้ง
หลายดองอาจิวิสาระทะมากนักแล ปุคคะลผู้นั้นก็ได้พ้นจากพยาธิอันเจ็บตาเจ็บหูและพยาธิทั้งมวลก็บ่
บังเกิดได้ ก็ด้วยเตชะแห่ง สลากวิริชาสูตรอันนี้หากรักษาทุกเมื่อแล อานนทะ ดูราอานนท์ ปุคคะลผู้ใด
ได้สังวาสวาทริยายก็ดี ได้เทศนาก็ดี ได้ฟังก็ดี ปุคคะลผู้นั้นก็ได้พ้นจากพยาธิโรคาทั้งมวลแล ดูรา
อานนท์ ปุคคะลผู้ใดแลได้บูชาด้วยเครื่องสักการบูชาทั้งหลายด้วยสิ่งมีต้นว่า ข้าวเปลือก ข้าวสาร ประ
เทษน้ำมัน คันธะของหอม ข้าวตอกดอกไม้รูปเทียน ต้นกล้วยต้นอ้อย ช่อน้อยทุงไชย เปี้ยหมาก วัตถุ
ทั้งหลายตั้งไว้แล้ว ราธนาเจ้าตนมีศีลเทศนายังธัมมดวงประเสริฐนี้และตั้งไว้ยังมะโนวิญญาณหื้อมันฟัง
ด้วยครบยา แต่ต้นถึงปลายตั้งอัน ปุคคะลผู้นั้นก็จักได้พ้นจากพยาธิอันเจ็บตาเจ็บหน้าเจ็บตั้ง

หน้าลาน ๑๐

สัพพะทุกข์ทั้งมวลก็ด้วยเตชะณะแห่งัมม สลากวิริชาสูตร กุตถาคตะหากรักษาทุกเมื่อ
แล ดูราอานนท์ โยปุคคะโล อันว่าปุคคะลผู้ใดยังมีใครได้หื้อสมฤทธิด้วยข้าวของเงินคำสัมปตติ ข้าว
เปลือกข้าวสาร ช้าง ม้า จัว ควาย ข้าคนมนตรีตั้งอัน ก็จุ่งราธนายังเจ้าภิกขุสังฆะสมณะพราหมณ์เจ้า
ตนมีศีลบัวริสุทธิ นำเอามายังสลากวิริชาสูตรอันนี้มาเทศนา สังคหะ สืบชาตาบ้าน ชาตาเมือง ชาตา
เรือน ชาตาเงินคำ ข้าวเปลือกข้าวสารไร่นา ชาตาเหมืองฝาย ชาตาฝายใหม่ ถงเป้งย้อย สืบชาตาสัตว์
และคนญิงชาย สืบชาตาเวียง ชาตาอารามทั้งหลาย ทั้ง ๓ ปีถัดกันอย่าขาดเทอะ บ้านเมือง ยาวเรือน
และเวียง สัมปตติทั้งมวลและ วัตถุอารามที่นั้น ก็หากจักวุฒิรุ่งเรืองมากนัก ด้วยรัสสะธัมมคำสอน

แห่งกู่พระตถาคตะ นั้นบ่ออย่าชะแล สลากวิริชาสูตรอันนี้ เทียนยอมหื้อรุ่งเรื่องบ้านเมืองหื้อขึ้นบาน ต้นข้าว ต้นฝ้าย เงินค่า จัวควายทั้งหลายและ คนหญิงชายทั้งหลายฝูงนั้นบ่ห่อนมีคำโทมนัส คลัดใจเยื้องไต่แล ยังจักประกอบไปด้วยลาภะสะการโชคไชยวุฒิจำเจริญด้วยเงินค่าเครื่องบวรโภภะก็เกิดปรากฏเป็นทิฏฐะธัมม์แก่ปุคคะผู้้นบ่ออย่าชะแล แม่นว่าข้าวของเงินค่าปุคคะผู้้นหากมีไว้แต่เก่าก็แควนมันแก่นแน่นหนาบ่หลุบเสียบ่หยุดบ่หย่อนถอยลงสักคาบก็ซำยังบวระมวลพำเพ็งมีอันใหม่ไหลมาแถมอันเก่าบ่ได้โสภะคร่ำหมองใจสักอัน เทียนยอมประกอบด้วย กายิกะสุข เจตสิกะสุข ในจตุอิริยาปะณะทั้ง ๔ ประการ คือว่า เมื่อนั่งนอนยืนเทียวนั้นก็มีสุขหาคำทุกขบ่ได้ด้วยอานุกาเว สลากวิริชาสูตรอันประเสริฐหากตามรักษายังปุคคะผู้้นทุกเมื่อเป็นตั้งเงาเทียมตนไปซุที่นั่นแล ดูราอาณนท โยปุคคะโลอันว่าปุคคะผู้ใด อุคคะหะวา หากได้เรียนเอายัง สลากวิริชาสูตร

หน้าลาน ๑๑

ด้วยตนด้วยปากด้วยใจก็ดี ธารตเววา หากได้ทรงจำไว้หื้อมันบ่หื้อหลงลืมก็ดี สัจฉาติวา หากได้สูตรสังวาสซุวันก็ดี กะเถติวา หากได้เทศนาแก่ท่านและบมีอาลัยเอื้อหื้อด้วยเครื่องบูชาสะการ หากตามศรัทธาจิตใจเพื่อหื้อแล้วและยินดีด้วย สลากวิริชาสูตรนั้น ก็หากเป็นอันดียิ่งนักมี อะจะละเจตนาในใจอันเป็น ทุกชะลัพพะ ได้ยิ่งนักเหตุตั้งอันในเมื่อตั้งอยู่ด้วยขันระทั้ง ๕ ไปม้างเทื่อนั้นก็หาพยาธิโรคาบได้บ่มีอนทรายสักอันแล เถิงกาละเมื่อเถ้าแก่คร่ำชราอายุถอยลงไปในันกำลังก็ยังแรงเสมอตั้งเมื่อหนุ่มแต่ก่อนบ่อ่อนยังกำลังนั้นแล เถิงกาละเมื่อเถ้าแก่คร่ำชราอายุถอยลงเมื่อเทียวไปมานั้น แม่นหนทางไกลได้ชาวโยชะนะ ก็ยังไปรอดมารอดจดถึงทุกที่ทุกแดน ในกาละเมื่อจักม้างขันระทั้ง ๕ นั้น ก็ยังมีสติสัมปชัญญะอันมันบ่ปลั่งพลาดหลงลืม ก็รู้ร่ำเพ็งหันยังทุกขในสงสาร นิพินทะติ ก็รู้หน่วยกายยัง สังขาระทุกข อยู่ใจก็ผ่อแจ้งเลงหันยังกุสละบุญอันตนหากได้กระทำมาซุปีซุเดือนซุวันซุยามแล สะมะสันตระณะได้แล้ว ะวังคะ นั้นก็จึงจักทอดขวางเสียยัง ขันระยะตะนะธาตุ ไปเอาปฏิสนธิในที่อื่นใน อุตตะมะชระกุล อันประเสริฐเกิดมาเป็นอันสมฤทธิยิ่งนักด้วย ข้าวของ เงินค่า ช่างม้า จัว ควายมากนักแล บ่ห่อนว่าจักได้เกิดในที่ หินะชระกุล สักชาติแล เถิงกาละ วัฒนญาณพิติ ตั้งแล้วประสูติออกจากท้องแม่ก็บ่ห่อนจักมีความเดือดเนื้อร้อนใจด้วยเหตุใดอันหนึ่งสักชาติแล ในเมื่อ ะวังคะจิต อันเอาปฏิสนธิในท้องแม่ได้สืบเดือนนั้นก็หาคำเดือดเนื้อร้อนใจบ่ได้สักอันแล ในเมื่อบวระมวลแห่งคัพพะพันจากท้องแม่ออกมาแล้วก็ได้เสวยสัมปัตติสุขตามไฝ่มักทุกชาติ トラบต่อเท่าเข้าสู่นิพพานก็ด้วยเตชะผละธัมม์กำสอนแห่งกู่ตถาคตะ

หน้าลาน ๑๒

อันชื่อว่า สลากวิริชาสูตรอันนี้หากรักษายังปุคคะผู้้นทุกเมื่อแล เตปุคคะลา อันว่าปุคคะทั้งหลายฝูงนั้นก็บ่ห่อนว่าจักได้เสวยยังทุกขล่ำบากสักชาติในที่อันเกิดนั้นแล อันนี้ก็ด้วยเตชะผละแห่งธัมม์ สลากวิริชาสูตร หากรักษาปุคคะผู้้นทุกเมื่อทุกชาติแล ยักโขวา ยักชีนิวา ยักชะโป

ตะโกวา ยักขะโปติกาวา ยักขะมะหามะโตวา ยักขะมะหาปะริสะໂໜวา ยักขะปัจจาໂรวา นาໂควา นาคีวา
 นาคะໂປตะໂโกวา นาคะໂປติกาวา นาคะมะหามะโตวา นาคะปะริสะໂໜวา นาคะปัจจาໂรวา คันทัพໂโพ
 วา คันทัพพีวา คันทัพໂປตะໂโกวา คันทัพໂປติกาวา คันทัพมะหามะโตวา คันทัพปะริสะໂໜวา คันทัพปัจ
 จาໂรวา กุมภันໂทวา กุมภันໂทีวา กุมภันໂทະໂປตะໂโกวา กุมภันໂทະໂປติกาวา กุมภันໂทະมะหามะโตวา
 กุมภันໂทະปะริสะໂໜวา กุมภันໂทະปัจจาໂรวา ปะทุฐฐะຈິຕໂຕ ภิภุฉังໂວา ภิภุฉິໂວา อุປาสັกกาໂນังໂວา อุ
 ปาสັกกาໂນังໂວา คุดติยารັกขายະ อะວິหິงສາຍະ ฝาสຸໂວິຫາຣາຍາຕິ ตังนี้ คุราอาณนํ ันว่า ยักข์ทั้งหลายฝูง
 ไต คือว่า ยักข์ผู้ชายก็ดี ยักข์ผู้หญิงก็ดี ยักข์ผู้เป็นลูกชายก็ดี ยักข์ผู้เป็นลูกหญิงก็ดี ยักข์ผู้เป็นปู่ก็ดี ยักข์ผู้
 เป็นย่าก็ดี ยักข์ผู้เป็นพี่ชายก็ดี ยักข์ผู้เป็นพี่หญิงก็ดี ยักข์ผู้เป็นน้องชายก็ดี ยักข์ผู้เป็นน้องหญิงก็ดี ยักข์ทั้ง
 หลายฝูงเป็นเสนาอามาตย์ก็ดี ยักข์ทั้งหลายฝูงเป็นปวริวาร ป่าเวริญใช้สอยก็ดี ยักข์ทั้งหลายฝูงเป็นไวย
 ยาวะจะการอันอยู่ที่ไกลก็ดี อันอยู่ที่ใกล้ก็ดี นาคทั้งหลายฝูงเป็นผู้ชายก็ดี นาคทั้งหลายฝูงเป็นผู้หญิงก็ดี
 นาคทั้งหลายฝูงเป็นลูกชายก็ดี นาคทั้งหลายฝูงเป็นลูกหญิงก็ดี นาคทั้งหลายฝูงเป็นเสนาอามาตย์ก็ดี
 นาคทั้งหลายฝูงเป็นบริษัทก็ดี นาคทั้งหลายฝูงเป็นไวยยาวะจะการก็ดี คันทัพพะทั้งหลายฝูงเป็นผู้ชาย
 ก็ดี คันทัพพะทั้งหลายฝูงเป็นผู้หญิงก็ดี คันทัพพะทั้งหลายฝูงเป็นลูกชายก็ดี คันทัพพะทั้งหลายฝูงเป็น
 ลูกหญิงก็ดี คันทัพพะทั้งหลายฝูงเป็นเสนาอามาตย์ก็ดี

หน้าลาน ๑๓

คันทัพพะทั้งหลายฝูงเป็นไวยยาวะจะการก็ดี คันทัพพะฝูงเป็นบริษัทก็ดี กุมภันท์ผู้เป็น
 ผู้ชายก็ดี กุมภันท์ผู้เป็นผู้หญิงก็ดี กุมภันท์ลูกชายก็ดี กุมภันท์ลูกหญิงก็ดี กุมภันท์เสนาอามาตย์ก็ดี
 กุมภันท์ฝูงเป็นไวยยาวะจะการก็ดี ยักขานัง คันทัพพะ กุมภันท์ะ ทั้งหลายฝูงนั้นแม่นมีใจเคื่องขาบ
 หยาบข้าสาหมักใคร่กระทำโทษก็ดี เตนะ เหตุตั้งอันกูพระตถาคตะจึงที่้อานัญญาติไว้ยังธัมมคำสอน
 แห่งกูพระตถาคตะ อันชื่อว่า ทิพพะมันตา สลากวิริชาสูตรอันนี้ไว้ คุดติยา เพื่อจักที่้อชุมขาง รักขายะ
 เพื่อจักไว้รักษา อะเวหิงสาเยะ เพื่อบ่ที่้อเบียดเบียนเยยะร้ายได้แล ฝาสຸໂວິຫາຣາຍະ เพื่อจักที่้อได้สุข
 สำราญบานใจด้วยอันหาไภยยะอนตรายบ่ได้แล ภิภุฉุและภิภุฉุณี อุปาสັกกะอุปาสັกกา ปะริชั ๔
 จำพวกฝูงนั้นก็ได้ที่อยู่ดีมีสุขหาความทุกข์บ่ได้สักตนสักคนแล อิหะมะໂວະจะ ะคะວາ อยัสສະມາ อยัน
 โท ะคะວະໂຕ ภาສິຕัง ะภິນັນທະທິ ฐູໂຊໂວາ ຍັສສະມາ อยันໂທ ติມหาອາພາໂໂ ตะถາປະຫິໂນຈາ
 ยັສສະມະໂຕ อยันໂທສະໂສ ໂສອາພາໂໂອະໂหສິ ะคะວາ ันว่า สัพพะปัญญาพระพุทเจ้า ตนประกอบด้วย
 มหากรุณาอันมากนัก ก็เทศนายัง สลากวิริชาสูตรอันนี้แก่อันนทะเลหั้นแล มหาอาณนทเจ้าก็ได้สดับ
 รับฟังยังธัมมเทศนาดวงประเลื้อล้าเลิศก็บังเกิดยังใจมชื่นยินดีมากนัก เจ้าก็เสหนำจำไว้บ่ที่้อหลงลืม
 ก็มีแล เหว์กายะสะริໂโร นิทุกໂโซ นิปะທະໂວ ะໂโรໂโค นิภะໂຍ ะໂອັນຕະໂຣໂຍ ะໂหຸລາໂກ ะໂหຸຍັສໂສ
 ะໂหຸປັຍໂຍ ะໂວັນຕຸ ะໂສພະທາ ติ ะໂຍະສະໂຣໂโร ันว่า ะໂວະເນືອຕນແຫ່ງມหาອານັນທະເຣຣເຈົ້າທັງມວล ัน
 ะໂຍຍັອັນໂຍູ່ก็່เป็นเสมอติ่นัก ันว่า ะໂຍຍັອັນໂຍູ່ໄປກາຍหน้าก็່ปรากฏเกิดมีແກ່ມหาອານັນທະເຣຣເຈົ້າຕນນັ້ນ
 แล ันว่า ะໂຍຍັອັນໂຍູ່ໄດ້ພັນຈາກຍັງທຸກໂຍຸໂຣໂคา

หน้าลาน ๑๔

พ้นจากทุกขเวทนาหาอุปพระวาทะกัณโณตรรายไปได้และหาโภยยะไปได้แล ประการ ๑ มหา
 อานันทะเถรเจ้าอันจะเดินเมตตาสัตตะโลกทั้งมวลแต่ที่สละต่างๆ ก็เทียบย่อมประกอบด้วยลาภะสะ
 การต่างๆอันคนและเทวดาทังหลายหากบูชาด้วยปัจจัยทั้ง ๔ มากนัก ก็ด้วยเดชะคุณแห่งสลากรวิวิชา
 สูตรเจ้าดวงประเสริฐหากค้าชู หื้อมียศมีศักดิ์ต้องอาจฉลาดด้วย วิสาระทะปัญญา มากนักแล
 พระพุทธเจ้าก็กล่าวแก่ มหาอานันทะเถร ตนมีอายุว่า ดูราอาณนทร์แรกแต่กาละนี้ไปหน้า ตวัง อันว่า
 ท่านจูงมีสุขสวัสดิ์สะดีจำเริญเป็นไปแก่ท่านเทอะ ว่าอันแล้ว ทะสะพะลัญญาณะสัตถา อันว่าตนแก้ว
 สัพพะปัญญุก์เทศนาแก่มหาอานันทะเถรเจ้าว่า ดูราอาณนทร์ อันว่า บุคคะผู้ญิงชายทังหลายฝูงใดคือว่า
 ท้าวพญา เสนาอำมตย์และ บริษัททังหลาย คือ ภิกขุและภิกขุณี อุปาสักกะ อุปาสิกาทังหลายฝูง
 ใดก็ดี หากได้เรียนเอายังสลากรวิวิชาสูตรอันนี้และทรงจำไว้หื้อมั่นก็ดี ได้เทศนาที่ดี ได้สอนท่านก็ดี ได้
 แด้มเขียนไว้ไว้และอุปัฏฐากรักษาด้วยครบบำแยงบูชาด้วย ประทีชน้ำมัน ข้าวตอก ดอกไม้ แผ่นผ้า
 เงินค่าต่างๆและ ได้ฟังด้วยสัจจะคารวะตั้งอัน ปัจจุบันนะชาติอันนี้ก็จักปรากฏหันต่อหน้าด้วย ข้าว
 เปือก ข้าวสาร เงินค่า ช้าง ม้า จัว ควายทังหลายมากนัก ประการ ๑ ก็จักประกอบด้วย ชะวะนะ
 ปัญญา ตักขะปัญญา อันรู้พิจารณาอัง อัญฐะธัมมกัมภีร์อันเล็กแลบอันประกอบด้วย อตตะบาลี อัน
 อ่อนละเอียดยิ่งนัก ก็จำเริญด้วย อายุ วัณณะ สุขะ พละชุประการแล เถิงเมื่อจักเสีียงอายุก็มีสติ
 อารมณอันมั่นบ่งฟู้งชานแพผนวสัอันบ่หลงปลื้มยังกุสะบุญอันตนหากได้กระทำมาชูปุชชเดือนชวันชยาม
 คันจูดิตายกำเนิดก็ได้เอาตนเมื่อเกิดในสวรรค์เทวโลกในชั้นฟ้าจาตุมหาราชิกา อยู่เสวยสัมปัตติทิพยที่
 นั้นตามเขตอายุที่นั้นก็จักได้เมื่อเกิดชั้นฟ้า ดาวติงสา เสวยสัมปัตติ

หน้าลาน ๑๕

ทิพยที่นั่นแล้วเมินนานแล้ว จุติก็จักได้เมื่อเกิดชั้นฟ้า ยามา ลำดับมา ตุสิตา นิมมานะระติ
 ประนิมิตตะวัสสะวะดีแล้ว อยู่เสวยสัมปัตติทิพยที่นั่นตามบุญแล้ว คันมังปัญจะขันธที่นั่นแล้วก็ได้
 ลงมาเกิดใน ขระกุลอันประเสริฐ คือว่า พรามณะคหบดี เสฎฐี ที่อันประเสริฐประกอบด้วยข้าวของเงิน
 คามังมวลมีเป็นดีทุกเมื่อเทียบยอมได้เสวยสัมปัตติทุกชาติบ่ถอยลอสักชาติแล ย่อมได้กระทำพำเพ็ง
 ทานะ สีละ ภาวนา ไปทุกชาติใจๆตราบต่อเท่าได้ถึงนิพพานะธัมมเจ้าเป็นที่แล้วแก่บุคคะผู้นั้นชะ
 แล ปะกาสิตาธัมมะปะริโยสานะสัตถิกา ธัมมะเทศะนาโสตา ปะฏิฆะละทีนิ ปาปุณณิงสุ พะหุชะนา
 อันว่าคนทังหลายได้ฟังแล้วยังธัมมเทศนาแห่งสัพพะปัญญุพระพุทธเจ้าดวงนี้แล้วก็มีใจชมชื่นยินดีมากนัก
 ก็รำพึงว่า พระพุทธเจ้าเทศนายัง สลากรวิวิชาสูตรอันนี้เพื่อ เป็นประโยชน์แก่บริษัททั้ง ๔ จำพวก
 เพื่อหื้อเป็นที่เพ็งในภะวะอันนี้และภะวะภายหน้าแท้แล พระพุทธเจ้าเทศนาแก่พญาอินทร์ พญา
 พรหม เทวบุตรเทวดา ครุฑ นาค ไอศวรร ทังหลายและ กุมภันท์คันทัพพะหื้อได้เถิงธัมมวิเศษ มีโส
 ตาปฏิมคคะณะละเป็นต้น มีอรหันตมะละเป็นปริโยสาน ตามบุญกิริยาตากาธการแห่งตนมาแต่ก่อนนั้น

แล สกลาภะริวิชาสุตัง นิภูฐิตัง กรียาอันกล่าว สังวัณณา ยังสกลาภะริวิชาสุตร อันมีในทิพพะมันตา ผูก
ปลายก็สมเสร็จเสด็จบัววิมวลเท่านี้ก่อนแล

หน้าลาน ๑๖

หน้ารับปลายสกลาภะริวิชาสุตรแล นามะปัญญา ภิกขุ ลิขิตตะเอโกหัตถะปาโท ด้วยตนเอง
เดียว ปลางเมื่ออยู่ปฏิบัติ สาธุหลวงเจ้าสี่วิเชียรย์ วัดบ้านเหล่าพระเจ้าตาเขียววันนั้นแล หน้ารับปลาย
สกลาภะริวิชาสุตรแล

๒.๓.๒ เนื้อหาคัมภีร์ล้านนา โลกาวุฒิ^{๒๗}

หน้าลาน ๑

นะโมตัสสตุฏฐา พุทโธเสฏโฐติโลกัสสะมัง สัจจนาหิตะโลสังสาระพันชะนังสิโม อะหังวันทามิ
สัพพะทา พุทโธ อันว่า พระพุทธเจ้า เสฏโฐ ตนประเสริฐ โลกัสสะมัง ในโลกทั้ง ๓ โลกะติ ก็กระทำหิต
ตั้งหือเป็นประโยชน์ชะนะ สัพพะสัตตา แก่สัตว์โลกทั้งมวล สังสาระพันชะนังสิโน อันติดอยู่ในสงสารมัก
ว่า เป็นดั่งมัดไว้บ่ได้ถึงนิพพานเจ้าแห่งสัตว์โลกทั้งมวล เท่ามีสัพพัญญูเจ้าได้มางเสียยังเชือกเหล็กอัน
มัดไว้วันนั้นแล อะหัง อันว่าข้า วันทามิ ก็ไหว พุทธัง ยังพระพุทธเจ้าตนนั้น สิระสา ด้วยหัวแห่งข้า
สัพพะทา ในกาละทุกเมื่อแล เยชะนา อันว่าคนทั้งหลายฝูงใดก็ดี แม่นว่า สมณะพราหมณ์ตนใดตน ๑
ก็ดีแล เอาพระพุทธเจ้าเป็นที่จั้งที่เพ็งด้วยบทว่า พุทโธเสฏโฐนิสสะมะโน โคหัทโฐ ส่วนอันว่า คะหัสส์
และนักบวชทั้งหลายฝูงนั้น ก็หากจักได้พ้นจากทุกข์โทษทั้งหลายในปัจจุบันนี้และ อะนาคะตะกาย
หน้าชะแล ธรรมะมหาไธรัตตะนาติโลกะ สังสารันโต ปิตตาระยิสะรัตตะณะวามัโม อันว่าพระธัมมเจ้า
ได้ ๘ หมื่น ๔ พันชั้นธ สวาชาโต อันพระพุทธเจ้าหากเทศะนาตินัก มหาระตะนา หากเป็นแก้วดวงยิ่ง
ดวงประเสริฐหากเป็นเรือสะเปาแหลมยิ่งแหลมประเสริฐอันนำเอาสัตว์โลกทั้งหลายหือขี่ข้ามพ้นฝั่งน้ำ
มหาสมุทรสาครกล้าหน้าคือว่า นิพพานเจ้าอันบรู๋เฒ่าบรู๋ตายนั้นแล โยปุคคะโล อันว่าปุคคะละผู้ใดอัน
ว่า คะหัสส์และนักบวชก็ดี มีท้าวพญาเสนาอามาตเป็นประธาน แม่นว่าเศรษฐีและพ่อค้าคหบดี มีใจ
ใสศรัทธาเอาพระธัมมเจ้าเป็นที่จั้งที่เพ็งด้วยบทว่า มหาไธรัตตะโนติโลกะสังสารันโตปิวารังยังสัพพะ
สัตตะนาวาอับปัตตังปันนะมามิธัมมัง อะหัง อันว่าข้าวันทามิ สิระสาสัพพะทาดังนี้ไปใจๆ ก็จักได้พ้น
จากกังวล อนทรายตั้งแต่ปัจจุบันชะอันนี้ トラบต่อเท่าถึงนิพพานบ่อย่าชะแล สังโฆวิสุทโธ ะระระทักชิ
เนยโย สันตินทริโย สัพพะตะระปะโนคุณณเฑนเฑหิสะมิทธิปัตโตอะนาสะโวตังปันนะมามิสังฆัง สังโฆ

^{๒๗} โลกาวุฒิ ฉบับวัดศรีดอนตัน ตำบลมะเขือแจ้ อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน, เป็นใบลาน ๑ ผูก
(๙ หน้าลาน).

อันว่าพระสังฆะเจ้าอันบัววิสุทธิ์ สิริสสะธัมมาธิ อันเป็นสาวะกะแห่งพระพุทธเจ้า อันมีอินทรีย์หากรำ
จับตึงที่หื้อตนหันผละต่อหน้าอันเป็นบุญเป็นคุณ เพื่อหื้อสมฤทธิด้วยอายุมันยืนยาว ประกอบด้วย
ข้าวของเงินคำ ช่างม้าข้าคนมนตรีไพร่ฟ้าเหลือกว่าท้าวพญาเสนาอามาตในชุมพูทวีปนี้ トラบต่อเท่า
เถิงนิพพานแล อะหัง อันว่าข้า วันทามิกี้ไหว สังกะเจ้าทั้งหลายอันหาสงสัยได้

หน้าลาน ๒

สิระสา ด้วยหัว เม แห่งข้าแล โยพุทธัญจะธัมมัญจะสังฆัญจะ สาระณังคะโต อะหัง อันว่า
ข้า ก็ถือเอาซึ่งพระพุทธเจ้าและพระธัมม์เจ้าและพระสังฆะเจ้าเป็นที่จึ่งที่เพ็งแก่ข้า ติรัตตะนัง ยังแก้ว
ทั้งสามผุ่กันจึ่งหื้อผู้ข้าทั้งหลายพ้นจากทุกข์และภยยะ กังวอนอนตรายต่างๆเทอะ ส่วนอันว่าทุกข์ไว้
เซ็นใจทั้งมวลขออย่าได้มีแก่ข้าอุปาสะกะอุปาสิกาทั้งหลาย ตั้งแต่ปัจจุปันนะภาวะชาติอันนี้ トラบต่อ
เท่าเถิงมหาเนรพานเทอะ อิหังโลกัง อันว่าโลกอันนี้ มุญจิสามี จุงปล่อยพันยังสัพพะทุกข์ทั้งมวลแห่ง
ข้าทั้งหลายแต่เทอะ ปะลัง ภายหน้าแต่นั้นจึ่งหื้อพ้นจากกัมม์และเวณด้วยดีจุงจักหื้อมีญาติกาสัม
พันธะวงศาอันมาก จักประกอบด้วยข้าวของเงินคำอันกว่าโกฏิกว่าล้านเทอะ ตัสสะมาเหตุตั้งอัน
อะหัง อันว่าข้า วันทามิกี้ไหวยังพระพุทธเจ้าและพระธัมม์เจ้าและพระสังฆะเจ้าทั้งหลายในกาละทุก
เมื่อแล ยะธา อันนั้นและมีสันไต อะหัง อันว่าข้าก็ขอยังแห่งพระพุทธเจ้าและพระธัมม์เจ้าและ
พระสังฆะเจ้าทั้งหลายเป็นที่จึ่งที่เพ็งตั้งแต่ภาวะชาติอันนี้ トラบต่อเท่ามหาเนรพานเจ้าันั้นแล ตะโต
ถัดแต่นั้นเล่าจุงจักหื้อข้าได้ยังชีวิตด้วยอันมาร่ำเพ็งก็คิดใจเถิงยังพระพุทธเจ้าและพระธัมม์เจ้าพระสังฆะ
เจ้าทั้งหลายผุ่กันนี้ แม่นว่าดังฤา ก็จุงหื้อข้าประกอบด้วยด้วยมีชีวิตกำลังอันมากนักเทอะ ยะธา อันนี้
และมีสันไต ส่วนอันว่าสัตตะโลกทั้งหลายคนญิงชายทั้งมวลอันทวนเทียวไปมาอยู่จุงจักหื้อมีชีวิตจิตใจ
ยืนยาวทุกชาติอย่าขาดอย่าประมาทในธัมม์ทั้งมวลจุงมีเทอะ ยะธา อันนี้และมีสันไต หิ ด้วยมีแท้แล
สิระสา ด้วยหัวแห่งข้า อย่าหื้อได้เจ็บสักรื่อเทอะ จุงหื้อตนแห่งข้าหมด คือว่า หื้อพ้นจากพยาธี่อันมี
ในตัวนั้นเทอะ ทัฏฐะปาทา อันว่าตีนและมีมือ จุงหื้อตั้งอยู่ด้วยดีอย่ามียังพยาธี่อันคูภาวะชาติ トラบ
ต่อเท่าชาติภายหน้าจุงหื้อข้าตรัสรู้ยังธัมม์แปดหมื่นสี่พันชั้น อันพระพุทธเจ้าเทศนานั้นแล เยนะรา
อันว่าคนทั้งหลายผุ่กันได้ฟังธัมม์คำสอนกูพระตะถาคตะ อันชื่อว่าโลกะวุฒิตวงยึงดวงประเสริฐก็
หากจักสมฤทธิ ด้วยข้าวของเงินคำแก้วแหวนแสนสิ่งช่างม้าข้าคนมากนักแล เตชะนา อันว่าคนทั้ง
หลายผุ่กันจักประกอบด้วย อริยะธนะ ๗ ประการ คือว่า ศรัทธาธนะนัง สิริธนะนัง โอตูปปะระนะนัง
สุตตะธนะนัง อันว่าข้าของผุ่กันนั้นและ มีแก่ปุคคะละผุ่กันนั้นชะแล โยปุคคะโล อันว่าปุคคะละผุ่กันผู้ญิงก็ดี
ผู้ชายก็ดี อะทะริโทติติวา บ่เป็นคนทุกข์ไร้เซ็นใจสักภาวะชาติชะแล เต

หน้าลาน ๓

ปุคคะลา อันว่า ปุคคะละทั้งหลายผุ่กันนั้นก็ประกอบไปด้วยข้าวของมากนักก็จักมีชะแล โย
ปุคคะโลอันว่าปุคคะละผุ่กันนั้นได้ฟังธัมม์อันชื่อว่า โลกะวุฒิตวงยึงดวงประเสริฐนี้ ก็บ่มีชีวิตอันหมิ่น

อันสิ้นสักภาวะชาติชะแล เตชะนา อันว่าคนทั้งหลายฝูงนั้น คั้นว่าเกิดมาในปะระโลกภายหน้าก็หาก จักได้ตั้งอยู่ด้วยสุขสวัสดิ์สะดีทุกเมื่อชะแล ประการ ๑ ตั้งแรกแต่นั้นไปภายหน้าเราก็เท่าจักได้เอาตน เข้าสู่นิพพานเป็นสุขยิ่งกว่าสุขทั้งมวลนั้นชะแล โยปุคคะโล อันว่าปุคคะละผู้ใดก็ดี คือว่า คะหัสส์และ นักบวชก็ดี มีใจใสศรัทธาและได้แต่มีได้เขียนเอาอย่างธัมมดวงอันชื่อว่า โลกะวุฒิตวงประเสริฐ ด้วยอัน เชื่อใสแท้ตั้งอัน เตชะนา อันว่า คนทั้งหลายฝูงนั้น แม่นว่าได้เมื่อเกิดในชั้นฟ้า ภายบนก็จักยิ่งกว่าเทว บุตรเทวดาทังหลายมากกว่า จักประกอบไปด้วย สะหสิสัมปัตติ ยิ่งกว่าเทวบุตรเทวดาทังหลายชะแล เต ชะนา อันว่าคนทั้งหลายฝูงนั้น คั้นว่าตายจากเทวโลกลงมาเกิดในเมืองคนก็จักประกอบด้วยสุขทุกเมื่อ วัตตะ ด้วยมีแท้แล ก็จักถึงสุขอันยิ่งอันประเสริฐกว่าท้าวพญา อันมีในชุมพูทวีปบ่ออย่าชะแล โยนะโล อันว่าคนผู้ใดถือเอา โลกะวุฒิตวงประเสริฐนี้ เป็นที่จึ่งที่เพ็งด้วยบทยะนะว่า พุทโธเสฏโฐติโลกัสสะมัง ดั่งนี้ทุกคำเข้าเอาเป็นกัมมฐานตั้งอัน เตชะนา อันว่าคนทั้งหลายฝูงนั้น ตรีโททาสี ก็บจักได้เป็นข้า ทานสักภาวะชาติแล ก็เท่าจักได้เป็นเจ้าของแก่ท่านทุกภาวะชาติ วัตตะ ด้วยมีแท้แลจักเป็นตั้งฤา และหื้อ ประกอบด้วยสัพพรรณะรังษี ๖ ประการจักหื้อท่านชมชื่นยินดีแก่เรานั้นชา ขอรธาณาพระพุทเจ้าจุง จักสำแดงยังธัมมะเทศนาหื้อแก่ผู้ข้าทั้งหลายแต่เทอะ สัตถา อันว่าสัพพัญญูพระพุทเจ้า อาหะ ก็ กล่าวคาถาว่าดังนี้ ยะทิทัง สุขัง โลเกปัจจะชัง เมกะวิสันติ สัพพะตนะ กุสะเลนามะยัง สะตุมหะเห ดั่ง นี้แล ภิกขะเว ดุราภิกขุทั้งหลาย ยะทิทัง มกฺกา ยังทัง ปุคคะโล อันว่าปุคคะละผู้ใดมกใคร่ถึงสุขใน โลกนี้และโลกภายหน้า จุงขอด้วยคำว่า บัจจกชัง ก็จักปลงลงยังตนและใจแห่งข้าเพื่อหื้อเข้าสู่นิพพาน อันพ้นจากโภยยะในสงสารทั้งมวล กล่าวคือว่า โภยยะในอบายทัง ๔ ก็ดี โภยยะในนารกอันนี้ก็ดี กล่าวคือว่า โภยยะแต่โจนทั้งหลายมีท้าวพญาเสนาอาามาตเป็นต้นก็ดี คือว่ามาครุบจิงเอาข้าวของเงิน คำและช่างม้าข้าคนก็ดีก็หากเปนโจน จำพวก ๑ แล อันเปนโจนแต่คนมาครุบจิงเอาวัตถุข้าวของเงิน คำและลูกเมียนั้นก็เป็นโจน จำพวก ๑ แล คือว่าโจนแต่ผีเสื้อี่กะผีเกออันมากำจัดชีวิตนั้นแล จำพวก ๑ คือว่าโจนแต่ไฟ

หน้าลาน ๔

ไหม้หื้อเรือนหื้อสิบหายนั้นแล จำพวก ๑ โจนแต่หลักและตออันไปถูกตองนั้นแล จำพวก ๑ โจนแต่เสี้ยนหนามอันปักแต่ตีนมืออันไคล่พองอันเป็นเหตุหื้อเรอลำบากแล จำพวก ๑ คือว่าโจนแต่นักขตะฤกษ์ภายบนอันมาข่มโขงชาตานั้นแล จำพวก ๑ แต่ชาวชนะบพอันมาฆ่าหื้อตายนั้นแล จำพวก ๑ คือโจนอันมากระทำธัมมอันบไซ่คองธัมมคำสอนของพระพุทเจ้า มกฺกา กระทำคองอันผิด แล มาสอนหื้อตอกเวจिनารกนั้นแล จำพวก ๑ คือโจนแต่คนอันบไซ่สะปุริสสะพ้อยว่ามากล่าวว่า มัน เป็นผู้ดีมากนัก มกฺกา อวดอ้างยอตนว่ารู้ว่หลักนั้นแล ที่แท้มันหากบรู๋สั่งเป็นตั้งอันญะตติถึทังหลาย นั้นแล บเท่าแต่นั้นอันหนึ่งด้วยโจนแต่ ช่าง ม้า จัว ควายร้ายและ หมาไก่ร้ายโจนแต่จุงและจักเข็บแมง ปองต่อแตนทังหลายฝูงนั้นก็หากเป็นโจนเสียงแล โยปุคคะโล อันว่าปุคคะละผู้ใดใคร่พ้นจากยังโจนฝูง อันกล่าวมานิ จุงหื้อจำเริญสังวาสสวาดิยายด้วยคาถาว่าดังนี้ สะตะระณะสปันโน สะมิพธินามะ เต

ชนะมา ดังนั้นไปใจๆเถอะ ก็หากจักได้อยู่สุขสบายอายุมันยืนยาวในภาวะอันนี้ตราบต่อเท่ารอดเนรพานบ่
 อย่าชะแล ประการ ๑ โยนะโล อันว่าคนผู้ใดมีใคร่พ้นจากทุกข์หื้อได้ถึงสุขในชาตินี้และชาติหน้าก็
 หื้อจำเริญด้วยคาถาอันนี้ว่า ยะทะรัทธังโลเก ปัจจักขังเมภะวิสะติ ยาจาณิสักกะเทติ เมนหังอิทธะวา
 ดังนั้นไปใจๆ อย่าหื้อหลงลืมเอะ ก็หากจักพ้นจากโจนร้ายทั้งมวลฝูงนั้นชะแล คือว่าจักพ้นจากไภยยะ
 ทั้งหลายต่างๆ แต่ปัจจุปันนะอันนี้ตราบต่อเท่าถึงมหาเนรพาน ในสำนักพระอริยะเมตเตยย์เจ้าบ่
 สงสัยชะแล สะเจปฺณณะชะยัง ตัสสะมาตุมหิ บุณยังเมนหังหิวาสัพเพโทนะกุสะเลนะมะหัง ตัสสะทะ
 ทุมหิเส ดังนั้นแล ฅิว่าปุคคะละผู้ใดมีสมพานหากได้หอมยบมาแต่ก่อนก็บ่หอนว่าจักได้ต้องโศกทุกข์สัก
 เทื่อสักภาวะชาติแล ก็เท่าว่าประกอบด้วยข้าวของเงินค่าและช้างม้าข้าคนอันมากหากยู่ทางได้กินได้
 กระทำบุญไปใจๆชะแล ตุมเห อันว่าสูทันททั้งหลายได้กระทำมาแล้วแก่ท่านและกว่าบุญแห่งข้าก็ดี
 ประการ ๑ อันว่าศีลแห่งข้าก็ดี อันข้าหากได้รักษาในกาละบัดนี้แลจุงจักหื้อเป็นอุบิสัยค้ำชูสูทันท
 หลายในชาตินี้และชาติหน้าตราบต่อเท่าถึงมหาเนรพานชะแล สัพเพเตนัสสะเลนะ ด้วยกุสะละละบุญ
 อันสูทันททั้งหลายหากได้กระทำมานี้แล ตัสสะ มักว่า ตุมหากัง แก่ท่านทั้งหลายในเมื่อวันก็ดีในเมื่อคืน
 ก็ดีจุงชุมขางรักษายังสูทันททั้งหลายตั้งปัจจุ

หน้าลาน ๕

ปันนะอันนี้แล อนาคตะ อันจักมาภายหน้าเอะ เยบุญญะ อันว่าบุญอันใด ตุมหากัง
 แก่สูทันททั้งหลาย อีเสยยะและไฝ่มักยังบุญตั้งอันจุงจักแต่มเขียนยังธัมมดวงประเสริฐนี้ไว้ค้ำชูสาสะนา
 พระโคตมเจ้าที่อรอด ๕,๐๐๐ พระวัสสาจุงมีเอะ ทุกะลังวัตตะโล กัสสะมิงละนะตะโยกัตตังสะ
 ระณังตะเรนนะวะจิริสะสุกขังอะนุภาวะตั้งนี้เป็นต้นแล วัตตะ ด้วยมีแท้แล สะลังทุกข์อันมีโลกนี้และโลก
 หน้าอย่าหื้อมีแก่สูทันททั้งหลายจุงหื้อได้ประกอบด้วยสุขคู่ภาวะชาติเอะ ปุญญา อันว่าบุญสูทันท
 หลายหากได้กระทำมาเป็นที่เพ็ง ติสสะระเน ด้วยอันเอาแก้วทั้งสามเป็นที่เพ็งแท้สิ่งเดียว จุงหื้อสูทันท
 ทั้งหลายถึงสุขอันเมินนานตราบต่อเท่าเนรพานเจ้าอันบรู้เฒ่าบรู้ตายด้วยอานุภาพอันได้ฟังธัมมดวง
 อันชื่อว่า โลกะวุคคักังมีชะแล โยนะโล อันว่าคนผู้ใดและได้ทานอันมากและหื้อทานด้วยอันดีนิก อัน
 ว่า เทวดาททั้งหลายหากสักการะบูชาทุกเมื่อก็เพือได้ฟังธัมมดวงนี้แล้ว สังวาสวาดธียายด้วยคาถาอัน
 แต่ภายหลังมานั้นแล กะตัง หากได้กระทำบุญแต่กาละอันใดแมนว่าได้กระทำในที่ใดที่ ๑ ก็ดีเมื่อ
 ภายหลังนก็หากจักได้วุคคักังด้วยข้าวของสัมปตติมากนิกอายุก็หากจักวุคคักังหื้อยืนยาวได้ร้อยชาวขอบ
 เข้าก็บ่ยอนอดอ่อนสัทเทื่อสักทีมีเสียงอันใหญ่เป็นตั้งแมงว่างมีเสียงกว้างเป็นตั้งแมงว่างมีเสียงกว้างเป็น
 ตั้งมหาพรหมมีเสียงกลมเป็นตั้งเสียงนการะวีก ก็ยังประกอบด้วยกำลังอันแรง เป็นตั้งมีอายุได้ ชาว
 สามสิบปีนั้นหากเป็นด้วยเตชะพะละบุญอันสร้างแลได้ตั้งใจฟัง มหาโลกะวุคคักัง ดวงประเสริฐแล คัน
 ว่าได้เป็นท้าวพญาเสวยยังราชสัมปตติ ก็หากกว่าท้าวพญาฝูงอันเป็นแล้วแต่ก่อนนั้นแล แมนว่า
 บ้านเมืองก็หากจักก้านรุงรุ่งเรื่องด้วยเข้าของสัมปตติก็หากจักเต็มไปด้วยบ้านน้อยเมืองใหญ่บ้านถึที่
 เต็ม พ่อแม่ไก่อ่ากินเต็งกัน แมนว่าโจนมารหนาผ่าก็หากบ่จักกระทำร้ายได้ด้วยเตชะพะละบุญธัมมอัน

ชื่อว่า โลกะวุฒิ ดวงประเสริฐบ่ออย่าชะแล รัฏฐา อันว่าบ้านน้อยเมืองใหญ่ที่นั่นก็จักได้ตั้งอยู่เสียด
ประมาณห้าพันกะวัสสา ก็บ่ท่อนจักได้รู้สึกเทือกก็จักมีชะแล ราชา อันว่า ท้าวพญาตนนั้นก็จักได้เสวย
ราชสมบัติบ้านเมืองชอบทัสสะราชธัมม์ ๑๐ ประการแล้วก็จักได้กระทำบุญไปใ้ใจในเมืองที่นั่นชะแล
โยนะโล อันว่าคนผู้ใดผู้หนึ่งเป็นต้นว่า ท้าวพญาเสนาอาามาต ทังประชานะราฎฐ สะค่วย เศรษฐี ผู้ใดผู้
หนึ่ง อะโนปิ แม่นว่าสมณะพราหมณ์ก็ดี ค้นได้ตั้งใจฟังธัมม์ดวงนี้ด้วยใจใสศรัทธาเหลือมิไสแท้แลบป็น
บ่แผ่ตั้งอัน เตชะนา อันว่า คนทั้งหลายผู้งั้นก็หาก

หน้าลาน ๖

จักได้เสวยพระชะอันกว้างขวางยิ่งนักด้วยคำว่า เยนะปุญญณะ ด้วยพระชะบุญแห่งเรา เทว
ตา อันว่า เทวดาทังหลายและอินทาทพรหมทังหลายจุงรักษาัยบ้านเมืองแห่งเราทังหลายในกาละทุก
เมื่อทอะ ยะถา ในกาละเมื่อใดส่วนว่า อริยะเมตไต่ยเจ้า ลงมาเกิดในโลกนี้ ตุมหากัง อันว่าสุท้านทัง
หลายคั้นว่าได้ฟังธัมม์อันประเสริฐ จุงหื้อท้านทังหลายได้ดับเสียดยังทุกข์ทังมวล ด้วยเตชะพระชะบุญอัน
ได้ร้างและได้ฟังธัมม์อันชื่อว่า โลกะวุฒิ ดวงประเสริฐนี้ชะแล โยนะโล อันว่า คนผู้ใดมักเป็นอุปปะทะ
วะโทษมักเปนกัวงอนทรายมักเป็นเคราะห์เป็นนามมักสับหายววยวอด กระทำไร่นาสวนเรือกบตีคบ
งอกก็ตายเสียด ควายก็บ่แพรบคินบ่วุฒิจำเรฎฐก็ตีมีกรู้มักเสียดก็ตียงข้าวของเงินค้ำก็ตี ตุมเห อันว่าสุ
ท้านทังหลายจุงจักชวนกันสร้างยังธัมม์ดวงนี้แล้วตั้งใจฟังด้วยอันครบยาแท้หื้อได้ฟังเอาทุกตัวอักขระ
พยัญชนะอย่าหื้อได้หลงอย่าหื้อได้ลืมหะเอะ ก็หากจักประกอบด้วยข้าวของเงินค้ำข้างม้าข้าคนและมี
สสะหายมากนักรสมอดตั้ง นายอนาถะปิณดิกัสสะมหาเศรษฐี อันมีปราสาทอันแล้วด้วยแก้ว ๗ ประการ
แวดล้อมยังปราสาททุกกล้าทุกพายไผบ่อจจักกระทำร้ายได้นั้นแล ประการ ๑ แม่นว่าพื้นปราสาทก็
หากเจืองานไปด้วยแก้วล็กทังมวลลวดทุกกล้าทุกกายอันยาดายไปด้วยต้นกล้วยและเครือสัพพะ
นানাห้อยย้อยแขวนอยู่ชุดันแล มีลำอ้อยค้ำ ๔ ต้นหากตั้งอยู่ ๔ แจ่งปราสาทหาปุคคะละไต่ผู้จักเฝียบ
เทียมบได้นั้นแล ตุมเห อันว่า สุท้านทังหลายจุงชวนกันตั้งใจฟังยัง โลกะวุฒิดวงนี้ชูปุชเดือนทอะ ธัม
โม อันว่าธัมม์โลกะวุฒิดวงนี้ ภาคะวา อันว่า พระพุทธเจ้า ปัตติฎฐิตา หากตั้งไว้หื้อเป็นที่เฝิงแก่
ปณณะสัตว์ทังหลายเพื่อหื้อเขาพ้นจากทุกข์หื้อได้ถึงสุข มีกว่าห้ามทับเสียดยังไภยยะกัวงอนทรายทัง
มวลแล บ่เท่าแต่นั้นสิ่งเดียวหับเสียดยังหนทางอบายฎุมิทัง ๔ มีมหาเวจันารกเป็นต้นแล บ่เท่าแต่นั้นก็
ห้ามทับเสียดยังโจนร้าย ๕ ประการ ๑๐ ประการตั้งแต่ราชะโตเป็นเคล้า トラบต่อเท่าถึงนานาอุป
ปะทะวะโตนั้นแล ตุมเห อันว่า สุท้านทังหลายจุงจักชวนกันสังวาสสวาดิยาย เมตตภาวะนายังโลกะ
วุฒิธัมม์ดวงประเสริฐด้วยบทว่า พุทธโธเสฎฐโฐติ โลกัสสะมิง สัพพะสัตตาดิหังกะโล สังสาระพันธะนัง
อะหังวันทามิสัพพะทา ดั่งนี้ไปใ้ใจอย่าขาดอย่าประมาทหลงลืมหะเอะ ก็หากเป็นคาถาห้ามทับเสียดยัง
ประตูปบายห้ามทับเสียดยังไภยยะกัวงอนทรายทังหลายชะแล ทุติยะบถัวนสองว่า ยะทิทังระโทสุก
ขังปะละโลเกปัจจักขัง

หน้าลาน ๗

เมกะวิษติยาจามีเตวะลิ่งปะกะเทหิเนหังอิทธะรังตั้งนี้จำเริญไปใจๆทุกคำเข้าเอาเป็นกัมมัฏฐานไปใจๆเทอะ ก็หากจักหับหับเสียยังโจนร้ายทั้งหลายต่างๆนั้นแล หับหับเสียยังอบายทั้ง ๔ มีนารกเป็นต้นแล อัปปิจจะ ประการ ๑ ตะติยะถ้วนสาม ทุคคะริวัตตะโร กัสสะมังสะระนายาติสะระนาพะเลเนวลิ่ง สุกขังอะนุกาวัตโตตติตั้งนี้ หื้อจำเริญสังวาสสวาดิยายทุกคำเข้าเอาเป็นกัมมัฏฐานเมตตภาวะนาไปอย่าได้ขาดอย่าได้ประมาทหลงลืมก็หากจักหับหับเสียยังอนธรายทุกสิ่งทุกอันชะแลก็หากหับหับเสียยังหนทางอบายทั้ง ๔ ชะแล ปันนะจะ ประการ ๑ จุงหื้อได้เอากันจำเริญด้วยคาถาบทนี้ว่า ปัญจะวัสสะสัตตะยุดตั้ง สัคคะกาสังอุปาคะมิตติ ตั้งนี้ไปใจๆ トラบต่อเท่าเสี้ยงอายุแห่งตนก็หากจักได้ถึงสัคคะโมกขะธัมมอันยิ่งอันประเสริฐ กล่าวว่าเป็นว่า นิพพานะธัมมเจ้าอันรับรู้เฒ่ารับรู้ตายคือว่าสุขยิ่งกว่าสุขทั้งมวลแล ปันนิตโต อันว่านักปราชญ์เจ้าทั้งหลายฝูงมีฦาหมายมีพระพุทเจ้าเป็นเคล้าเป็นประธานกว่านักปราชญ์เจ้าทั้งหลายปางเมื่อพระพุทเจ้าสร้างโพธิสมพานวันนั้นเจ้าก็บ่ห่อนละเสียยัง โลกะวุฒิสุตระ อันนี้สักภาวะชาติแล ณะกะวา อันว่าพระพุทเจ้าทั้งหลายสืบกันมาเพื่อว่าหื้อได้โผดยังสัตตะโลกทั้งหลายมวลอันหลงหนทางจักไปสู่ชั้นฟ้าและนิพพานเจ้ายังคาถาอันนี้หื้อได้บูชาแล้วฟังสังวาสสวาดิยายเมตตภาวะนาเพื่อหื้อได้หับหับเสียยังหนทางอบายภูมิทั้ง ๔ โยนะโล อันว่าคนผู้ใดบรู้อักขระพยัญชนะสักตัวตั้งอัน มักว่า บได้บวชในศาสนาพระพุทเจ้าตั้งอันหากมีใจใสศรัทธาในแก้วทั้ง ๓ ประการ คั้นว่าเรียนเอาคาถาธัมมได้แล้วหื้อชวนกันตั้งใจฟังธัมมดวงอันชื่อว่า โลกะวุฒินี้มีใจใสศรัทธาแท้ คือว่า หื้อแต่งยังเครื่องบูชาทั้งหลายต่างๆ คือว่า ข้าววิฑูร้อยก้อน ประทีตสีสายร้อยผาง เทียนก็ร้อยเหล้ม ซ่อก็ร้อยผืน ธงก็ร้อยตัว ไม้สีพันก็ร้อยเหล้ม เบี้ยก็ร้อยหมากก็ร้อยไหม เทียนค่าคิงและคนและเหล้ม ดอกนิลละบุลและดอกไม้กาสะลองและดอกตายเหินและดอกไม้ทั้งหลายฝูงนั้นก็นับร้อยช้วนแล อาหะริตวา หื้อนำเอามาแล้วตั้งไว้แต่งยังธัมมดวงยังดวงประเสริฐจุงหื้อนิมนต์เจ้าตนเป็นธัมมะกัฎฐิเทศนาหื้อได้ถูกต้องตัวอักขระพยัญชนะเทอะ แม่นว่าทายะกะทั้งหลายฝูงใดได้ฟังนั้นก็ตั้งใจตั้งใจฟังแต่เคล้าตราบต่อเท่าถึงปายอย่าหื้อมีใจละเลยไปในที่อื่นที่ใด มักว่า อย่าได้กิดเลียงยังข้าวของเงินคำช่างม้างวักควาย อย่าได้ระนึกกิดเลียงการไร่การนาการเจ้าการขุนทั้งหลายเท่าหื้อได้ใส่

หน้าลาน ๘

ใจฟังเอาตามธัมมทุกตัวอักขระพยัญชนะแท้อย่าหื้อได้หลงลืมเทอะก็หากจักได้พ้นจากโภยยะกังวน อนธรายทั้งมวลตั้งแต่ชาตินี้และชาติภายหน้าตราบต่อเท่าถึงนิพพานชะแล คั้นว่าได้ตั้งใจฟังธัมมดวงอันชื่อว่า โลกะวุฒิ ด้วยใจใสศรัทธาแท้ก็หากจักได้หับหับเสียยังทุกซั้ไร่เซ็นใจทั้งมวลก็จักหับหับเสียยังอบายภูมิทั้ง ๔ มีนารกเป็นต้น ก็เท่าจักเอาตนขึ้นสู่ชั้นฟ้าเสวยสัมปัตติสุขตราบต่อเท่าอายุชั้นฟ้าได้พ้นปีทิพย์ชะแล อายุแห่งพญาอินทร์และเทวบุตรเทวดาทั้งมวลอยู่เสวยสัมปัตติในชั้น

ฟ้าทั้งหลาย มีชาติมหาธิกาเป็นเกล้าอายุเขามี ๕๐๐ ปีทิพย์แล อายุชั้นฟ้าดาวดึงส์ได้พันปีทิพย์เป็นขนาดแล ส่วนอายุชั้นฟ้าตูลิดาได้ ๔ พันปีทิพย์เป็นขนาด อายุชั้นฟ้านิมมานะระติ นานว่าได้ ๕ พันปีทิพย์แล อายุชั้นฟ้าประรินิมิตตะวะสะวะตีได้หมื่น ๖ พันปีทิพย์เป็นขนาดแล ส่วนว่าทายะกะผู้ใดผู้ ๑ ก็ดีคิดว่าได้ฟังธัมม์คำสอนแห่งกูพระตะถาคะตะก็หากจักมีอายุอันยืนยาวเป็นดังเทวบุตรเทวดาพญาอินทร์พญาพรหมทั้งหลายผู้เงื่อนนั้นชะแล อันว่าทายะกะผู้ใดก็ดี ค้นว่าได้เสวยสุขในชั้นฟ้าแล้ว ค้นว่าเสียดขาดอายุก็จักได้ลงมาเกิดในเมืองคนนั้น ก็จักได้มาเกิดในตระกูลอันประเสริฐคือว่าตระกูลท้าวพญาและสหายเศรษฐีอันล้นมีเป็นดีทุกขี้ไร้ชื่นใจสักเทื่อนั้นแล ก็เท่าว่าประกอบด้วยข้าวของเงินคำอันมากนักก็หากจักมีลูกหลานหลายบ่ย่อยพ้อยจักมีใจยินดีกับด้วยพ่อแม่ มักว่าปฏิบัติต่อแม่ทุกคนบ่กระทำร้ายแก่พ่อและแม่ก็ด้วยผละบุญอันได้ตั้งใจฟังธัมม์ดวงนี้ชะแล แม่นว่าภริยาก็จักมีรูปโฉมโฉมพรรณวรรณะอันงามมากนัก ก็จักมีคองวัตรอันดีแก่ผัวตนทุกวันทุกยามชะแล ตุมเห อันว่าสุทธานทั้งหลายค้นว่าริรอมข้าวของบ่ขึ้นมักรู้มักชมชื่นมากเป็นอนทรายต่างๆ จูงจักชวนกันตั้งใจฟังยังมหาโลกะวุฒิดวงยิ่งดวงประเสริฐนี้ด้วยใจอันอ่อนน้อมครบยำแท้ ก็หากจักพ้นจากกังวลอนทรายทั้งมวลตั้งแต่ปัจจุปันนะชาตอันนี้ตราบต่อเท่ารอดมหาเนรพานบ่อย่าชะแล โลกะวุฒิดัมม์ อันว่ามหาโลกะวุฒิสูตดวงนี้ อันปณติตตะนักปราชญ์เจ้าทั้งหลายหากได้ชักออกมาในอภิธัมมาปิฎกะวุฒิมามาเพื่อหื้อโผดคนอันมักเป็นโภยยะอันทรายในโลกนี้แล มหาโลกะวุฒियะสุตตั้ง

นิญฐิตังกริยาสังวัณณะนาจาด้วยโลกะวุฒิสูตอันพระพุทเจ้าก็เทศนาแก่พญาปะเสนะทิโกสะระรา ก็สมเสร็จเสด็จแล้วเท่านี้ก่อนแล

หน้าลาน ๙

สุดแล้ว วันอังคาร เดือน ๑๒ ขึ้น ๗ ค่ำ ปีรวายสัน จุลศักราชได้ ๑๓๑๘ วันที่ ๑๑ กันยายน พุทธศักราชได้ ๒๔๙๙ แล ปฐมะมูลศรัทธาหมายมี ลุงหนานห้วน ก็ได้พร้อมภริยาลูกเต้าหลานเหลนชุกคนๆ ก็ได้สร้างยังธัมม์โลกะวุฒิ ทานไว้ไปภายหน้าของกุศลธัมม์นี้ ผู้ข้าลุงหนานห้วนผู้สร้างธัมม์โลกะวุฒิผู้นี้ ขอสุขสามประการมีเนรพานเป็นยอดแท้จิมเทอะ สุทินนัง วัดตะเมทานัง ธัมเทศนาทานัง นิพพานัง ปรมังสุขัง ฐวัง ฐวัง แต่เทอะ ข้าพเจ้านายแก้วผู้เขียน ขออนุโมทนาด้วยความจำเริญเทอญ (นายสุริยา ศรีทะนันทชัย ผู้เขียนอยู่บ้านป่าเส้า)

๒.๓.๓ เนื้อหาคัมภีร์ล้านนา ไชยะสังคหะ^{๒๘}

หน้าลาน ๑

หน้ารับเกล้าอัมม์ไชยะสังคหะแล สวารุเจ้าหลวงมี เขียนไว้กับวัดปางเมื่อเป็นเจ้าอาวาส
วัดศรีดอนตัน ที่นี้แลเจ้าข้าเจ้าช้อยเหย

หน้าลาน ๒

นะโมตัสสัตถุๆ พุละตือทั้ง สัตถาเขตะวันณ เวหารันโต อะตะโนสะตีกะถังกะเถลี สัตถา
วาโหนายะโก ภาคะวาติฯ ปางเมื่อพระพุทเจ้าแห่งเราเมื่อสถิตสำราญอยู่ในคัมภีร์กุฎี ส่วนเจ้าภิกขุ
ทั้งหลายได้๕๐๐ พระองค์ก็เจียรจาเชิงกันไปมาในธัมมะสะภาคะสาลา ว่าอัมมะโส ดุราท่านเจ้าทั้ง
หลาย เตะมะนุสสา ส่วนอันว่าคนทั้งหลายในโลกนี้ฝูงอันทรงยังพยาธิต่างๆกันนี้ ในธัมมะสะภาคะ
สาลาที่นั้น ด้วยถ้อยปุสสาจาต้านเชิงกันไปมาสันนี้ เมื่อนั้นพระพุทเจ้าได้ยืนด้วยหุทธิพัยแห่งตนพระก็
เสด็จมาจาก คัมภีร์กุฎีด้วยลีลามีสลักขณะอันงามชู่แห่งมีวันณะตนแต่งเลิงราย พระบุญผายตนยิ่งฟ้า
ก็อ่วยหน้าสู่อารามรัสสะมีงามใสส่องล้วนยิ่งพร้อมทุกสิ่งทุกอันเป็นดั่งพระจันทร์เป็งลิบหาคำพรำปูน
ปาน ปราบหม่อมารเที่ยงได้แล้ว พระก็เสด็จจากแท่นแก้วเลิงงามมาสร้างถามเชิงเจ้าภิกขุทั้งหลายว่า
ภิกขะเว ดุราภิกขุทั้งหลายท่านทั้งหลายมาเจียรจาเชิงกันด้วยถ้อยคำคาถาเยื่องใดแล ไปทันแล้วเทื่อ
พระตะถาคะตะมาจวนเสียวดยังอยู่นั้นชา เมื่อนั้นเจ้าภิกขุทั้งหลายก็อ่วยไหว ภันเตภะคะวา ข้าแต่
พระพุทเจ้า ผู้ข้าทั้งหลายก็มีคำเจียรจาเชิงกันทั้งหลายฝูงอันทรงยังพยาธิต่างๆเชิงกันไปมา
สันนี้หันแล พระพุทเจ้าก็เทศนาว่า อะติเตภิกขะเว ดุราภิกขุทั้งหลายกุพระตะถาคะตะปางเมื่อยังฝั่ง
สร้างโพธิสมพานตนอยู่วันนั้นก็ไต่ โผดท่านหื้อหายจากไภยยะทั้งหลายก็มีในเมื่อก่อนแล เมื่อนั้น
พระพุทเจ้ากล่าวคำเท่านั้นแล้วก็ทรง ตุมหิภาวะ อยู่บ่ปากเพื่อหื้อเป็นหลักแก่ธัมมะเทศนาญาณะ
แห่งตนก่อนหันแล เมื่อนั้นเจ้าภิกขุทั้งหลายตนฉลาดด้วยโวหารก็ยอมมือ นมัสสะการอัญชูลีไหวเชิง
พระพุทเจ้าว่า ภันเตภะคะวา ข้าแต่พระพุทเจ้าส่วนธัมมะเทศนาอันเป็น อะติตะ ก็เท่าว่าปรากฏ
แจ้งแก่ข้าพระพุทเจ้าสิ่งเดียวก็

หน้าลาน ๓

บ่ปรากฏแก่ผู้ข้าทั้งหลายเทื่อแล ขอสัพพัญญูพระพุทเจ้าจุงเทศนาหื้อแจ้งแก่ผู้ข้าทั้ง
หลายแต่เทอะ เมื่อนั้นพระพุทเจ้าอันเจ้าภิกขุทั้งหลายหากขออาราธนา ขอธัมมะเทศนาเชิงตนตั้ง

^{๒๘} ไชยะสังคหะ ฉบับวัดศรีดอนตัน ตำบลมะเขือแจ้ อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน, เป็นใบลาน ๑ ผูก
(๑๐ หน้าลาน).

อันพระพุทธเจ้าก็นำเอาอังคัมมะเทศนาอันล่วงแล้วมาท้อแจ้แก่เจ้าภิกขุทั้งหลายว่า อะติเตภิกขเว ปาตะรีปุตตะนะคะระชะติปะระยะริตวานะพะลังอะโหสิ ภิกขเว ดูราภิกขุทั้งหลาย อะติเตกาเล ในกาละเมื่อนั้นอันข้ามล่วงพ้นไปแล้วเสี้ยงจิระการณานันักวันนั้น ยังมีเมืองอัน ๑ ชื่อว่าปาตะลีปุตตะว่าอัน ถัดนั้นไปยังมีบ้านอัน ๑ มีในทิสสะแจ้ใต้เวียงอันนั้นแล ส่วนอันว่า บ้านอันนั้นเป็นบ้านแห่งเศรษฐีทั้งหลายได้พัน ฆระกุลแล บ้านอันนั้นชื่อว่า ทุมพะคามและยังมีฆระกุลอัน ๑ เป็นใหญ่กว่าท่านทั้งมวล มีชื่อว่า มะคะตะเศรษฐีแล ยังมีลูก ๓ คน ผู้พี่นั้นชื่อว่า นางไชยยะสะหลีอุดม ถ้วน ๒ นั้นชื่อว่า นางสิมมา ผู้น้องนั้นเป็นผู้ชายมีชื่อว่า ไชยยะสังคะหะแล ส่วนว่ากุมารผู้นั้นก็มีรูปโฉมอันงามกว่าคนทั้งหลายจบเพทย์ทั้ง ๓ ก็อยู่ในบ้านที่นั้นแล ส่วนอันว่าบ้านอันนั้นก็หาพยาธิปได้สักอันก็อยู่สวัสะสะดีทุกเมื่อแล ส่วนว่าชายผู้นั้นค้นว่าเกิดมาเมื่ออายุได้ ๖ ปีแล้วส่วนว่าพยาธิทั้งมวลก็บปรากฏหันสักก็เพื่อเป็นอันสุขสำราญบานใจมากนักแล ยอมอาเกียนเต็มไปด้วยข้าวของเงินค่าทั้งหลายมากนักแล ส่วนอันว่าพี่ทั้งสองแห่งกุมารผู้นั้นก็เถิงเชิงทรงรูปโฉมอันงามมากนักก็เป็นทีรักแก่คนทั้งหลายทุกเมื่อแล คำอันนั้นก็ฤชาปรากฏถ้องหุ่ท้าวพญาทั้งหลายในสักกะระชุมพู่ทั้งมวลแล เมื่อนั้นท้าวพญาทั้งหลายก็นำเอามายังปณณาการของฝากทั้งหลายแล้ว ก็เอาเมื่อเป็นราชาเทวีทั้งสองนั้นแล ท้าวพญาทั้งหลายผู้นั้นก็ตั้งไว้งนางทั้งสองนั้นท้อเป็นใหญ่แก่นางสนมทั้งหลายได้หมื่น ๖ พันนางแล ปางนั้นโพธิสัตว์เจ้าแห่งเราก็ได้เป็นหมอยาผู้ ๑ อันฉลาดจบเพทย์ทั้งมวลก็มีแล ยังมีในวัน ๑ ปักกะ

หน้าลาน ๔

ดิอันจะเดินไปในบ้านอัน ๑ แล้วเจ้าก็หันยังผู้ ๑ อันมีรูปโฉมอันงามยิ่งนักหาผู้จักเสมอไปได้เท่าว่า นางผู้นั้นก็ได้ทรงยังพยาธิอัน ๑ ตามหนโลกว่า เป็นคนตาแจ้เสียแล ว่าเมื่อนั้นกุมารผู้นั้นก็คะนิงใจว่านางผู้นี้ก็มีรูปโฉมอันงามมากนักสนนี้ตั้งรฤา พ้อยว่ามาทรงยังพยาธิอันเป็นสันนี้อันชาว่าอันแล้วเจ้าก็มาเล็งดูนางผู้นั้น ก็มีใจเสนาอันรักยังนางผู้นั้นมากนัก แล้วเจ้าก็มาสมยังยาอัน ๑ กระทำแล้วด้วยแก่นจันทร์แดงทั้งมวลแล้วเจ้าก็มาแต่งตามคุณแห่งตนแล้วด้วยหนางหนามทั้งหลายแล้วก็ท้อคนทั้งหลายในฆระกุลที่นั้นอันเป็นพ่อและแม่แห่งนางผู้นั้นมาท้อแต่งแปงขันอันใหญ่แก่เจ้ากุมารผู้นั้นแล้ว ก็ท้อใส่ยังเครื่องทั้งหลายมีต้นว่า เทียนเหล้มคู่บาทคู่ ๑ เงิน ๓๐๐ คำบาท ๑ และข้าวตอกดอกไม้ ข้าวเปลือกข้าวสาร ผ้าขาวผ้าแดง เบี้ยหมาก กระทำท้อเป็นอะธิปะติตีสุอัน แล้วก็มากระทำท้อแปงรูปทั้งหลายมีต้นว่า รูปช้าง รูปม้า รูปงัว รูปควาย รูปเปิดไก่ หมู หมากและ เสือหมี่และ กวางพานและ รูปเต่า รูปนก ปุ่ หอย กุ้ง เหนียว เหนียง ทั้งหลายท้อพร้อมแล้วก็มาตั้งท้อเป็นนิจะการแล้ว ไม้้อและฝ้ายขาวฝ้ายแดง ตาเหลวไม้้อ ๗ ชั้นแล้วตั้งยังกองไฟ ๗ กองอันใหญ่พร้อมแล้วเจ้าก็มาแก้และปัดรำไรด้วยทิพยพญามนต์ทั้งหลายบท ๑ ว่า โอมทิพะสะหังมังดาบเถียนกล้าวาดวา ลูกเป็นไฟ สะหลีภัญไยยะกุเถียนนี้ปราบแต่เมืองตีมาชู้ด้าวบรู๊ก็เช่นท้าวปราบกินเมืองร้อยเอ็ดภาษา กูก็ปราบได้ ใต้พื้นฟ้าเหนือหน้าแผ่นดิน เคล้าลิ้นกูก็เป็นหนาม เคล้าคางกูเป็นน้ำแม่ใหญ่กูจักไปออกท้อท่วมหัวผีตาย ปายตีนกูเป็นดาบเถียนกล้าปราบพื้นฟ้ากูบักลัวสัง โอมปะยะหะปะวุฏฐะชาสวาหะ

โอมเพชชะล่ำแผ่นดินดำไหวระวาด สายตาขาดกลับหนีละคนตีตุไว้ สู้อ่าได้เอาทวยสุท้านทั้งฝีมาร และผีเข็นทั้งผีเย็นอย่าได้มาใกล้ตายยากไร้จุงหนีพัน ทั้งผีกุมภภัณฑ์และยักษ์

หน้าลาน ๕

ร่ายอันเทียวต้องฝ้ายจุงหนีไป โอมสะปะเตตโตม้งสวาทาย โอมปัตโตเกตะสะทะนะสัทธิง สะวิปะเล เอเตนะสะจะวะเจนะเขยยะเสฏฐีระวันตุสัทธาสวาทาย โอมนะโมเขยยะสัทธูสวาทะแล มารพ์ภักคคะยังยะตวาสะปุระชะนะโรเจติยะทาภาวิสะติสวาทะยะ คั้นว่าแก้และปิดสนี่แล้วก็เอา ยังยาอันแต่งไว้แล้วนั้นมาใส่แล้วเมื่อนั้นนางผู้นั้นก็หายจากพยาธิทั้งมวลแล้ว ส่วนพระกุลแห่งนางผู้ นั้น เขาก็หื้อยังข้าวของทั้งหลายมากนักแกโพิธิสต์เจ้าแล้วก็กระทำยังนางผู้ นั้นหื้อเป็นปาทะบัวริจากแก่ เจ้าไชยยะสังคะหะระฆะกุมารหมอยาผู้ นั้นก็มีแล ส่วนอันว่าหมอยาผู้ นั้นก็อยู่กับด้วยกันไปนานได้ ๗ ปี อยู่บ่ปานเท่าใดนางก็ทรงคัพพะได้ ๑๐ เดือนแล้วก็ประสูติได้ลูกชายผู้มีชื่อบ่ปรากฏถัดแต่นั้นไปภาย หน้าที่ประสูติแถมผู้ ๑ เล้าก็มีแล ส่วนว่าโภยและพยาธิทั้งมวลก็บ่ปรากฏหันสักหื้อแล เป็นอันวุฒิ จำเริญไปหาประมาณปีได้ก็มีแล ที่นี้จักจาด้วยพญาปาตะริบุตรเล้าแล ส่วนอันว่าพญาปาตะริบุตร นครที่นั้นก็ไต้ยังได้ถึงโภยอันใหญ่ก็เกิดมีแก่พญาตนนั้นแล ส่วนอันว่านางราชะเทวีแห่งพญาตนนั้น ก็ประชุมชุมนุมมายังเสนาอามาตทั้งหลายแล้ว ก็ตักลองร้องป่าวหา ยังหมอยาทั้งหลายมาแล้วก็หื้อแต่ง แปะยังยาทั้งหลายตามประเทศยาแห่งเขาไปเส่นานประมาณว่าได้ ๗ วันแล้วก็บ่หายแล เข้าไปเอาหมอ ผู้ใหม่มายาแถมเล้าเสี้ยงหมอยาทั้งหลายในเวียงที่นั้นแล้วก็บ่หายเข้าไปแถมเล้าก็บ่หายพญาตนนั้นก็มา ลำบากด้วยพยาธิมากนักก็กล่าวว่ คั้นว่า ปุคคะละผู้ได้อัสสาสามิตถามาตาตนกูนี้หื้อหายเสียยังพยาธิ ทั้งมวล อันเกิดมีในตนพระองค์กูตั้งอัน บ้านและเมืองทั้งมวลกูก็ยังจักเวนวางไว้หื้อปุคคะละผู้ นั้นได้กิน เค็ง ๑ ชาแล้วว่อัน ที่นั้นนางราชะเทวีตนนั้นก็เอายังคำพัน ๑ แล้ว

หน้าลาน ๖

ใส่มือหื้อคนใช้ผู้ ๑ แล้วก็หื้อร้องป่าวในบ้านและเมืองทั้งมวลด้วยคำว่ คั้นปุคคะละผู้ ได ยังอาจจกมาตาพญาเจ้าหื้อหายจากพยาธิทั้งมวลอันมีในตนตั้งอัน ยังผู้ นั้นจุงจามรับเอาคำพันแล้วใส่ มือหื้อคนใช้นี้เทอะว่อัน เมื่อนั้นส่วนอันว่าคนใช้ผู้ นั้นก็ไปตามกำแห่งนางราชะเทวีแล้วก็เอายังคำพัน ๑ นั้นแล้วก็แผนไปกระเด็นไปตามชะแสบน้ำและบ้านเมืองทั้งมวลชুব่านน้อยแลเมืองใหญ่ทั้งหลาย ด้วยวันและคืนอันมากนักแล้วก็ไปรอดไปถึงยังบ้านอัน ๑ ชื่อว่ ทัญจะทุพะคาม ตามเทวดาหาก นำไปนั้นแล คั้นว่า ไปรอดแล้วก็ขึ้นไปสู่เรือนแห่งมหาเศรษฐีผู้ ๑ แล้วก็กล่าวตามอันตนหากมากแก่ มหาเศรษฐีนั้นแล เมื่อนั้นมหาเศรษฐีผู้ นั้นก็กล่าวว่ ในบ้านอันนี้ก็เท่าว่ เขียมหมอยามากนักแล้ว เท่า มีแต่ลูกผู้เข้าผู้เดียว ชื่อว่ เจ้าไชยยะสังคะหะกุมารผู้ เดียวนั้นแล ท่านจุงไปหาดูก่อนเทอะว่อัน นั้นแล ส่วนอันว่าคนใช้ผู้ นั้นก็ไปหาหั้นแล เมื่อนั้นเจ้าก็รับเอาคำพันนั้นแล้ว เจ้าก็สั่งอ่าลา ยังภริยาแห่ง ตนแล้ว เจ้าก็ไปกับด้วยคนใช้ผู้ นั้นหั้นแล คั้นว่า ไปรอดแล้วก็กระทำตามคุณแห่งตนด้วยนิมอันตัน

หากได้เข้าใจนั้นแล ด้วยเดชะสหสิริบุญแห่งตนนั้น อันว่า พยาธิแห่งพญาตนนั้นก็กลับหายตีมาเป็นปกติตั้งเก่าแล้ว ก็ส่งยังเจ้ากุมารผู้นั้นเมื่อก่อนนั้นแล้ว ส่วนว่าโพธิสัตว์เจ้าเมือรอดเรือนตนแล้ว พญาหื้อ ๑ วันดีในนักขัตฤกษ์ก็หมดไสวันไทก็หมดปลอดแจ้งใสดีเป็นสหสิริไชยยะลาภผาบแพ้วข้าเล็กศัตรูแล้ว ท้าวก็ชุมนุมมายังเสนาอามาตทั้งหลายหื้อมาพร้อมแล้วก็หื้อหามายังม้าแก้ว ตัวไวประดับไปด้วยเครื่องแล้วก็ถุญักแก้วเลิศเชิงชินปานตั้งจักบินในโลกหล้าพาหน่อสายเมืองมาด้วยรีบ ช่างม้าถิบถมไปก็มีแล ที่นั่นนายนักการผู้ฉลาดรู้ด้วยอาชญาพัน นำเอาขันคำใบเลิศแล้วไปนำเอาพระหน่อแก้วขึ้นเชิงคานขึ้นสู่วิมาน

หน้าลาน ๗

หลังเลิศแล้วอภิเชกแก้วยอดบุญเรื่องหื้อได้เสวยเมืองเคิง ๑ แล้วอยู่ในปราสาทแก้วเลิศราช เป็นพญาธนะชาต กาละหากเทิงทันด้วยเดชผายศแผ่เรียงรายผายหว่านทราย ไปรอดของร้ายจอตขับหนีเลยปัดอ้อยไกลักะลาดร้ายจุงหนีพัน ด้วยเดชะบุญพระจอมธัมมเป็นเจ้าหากร้างไปทุกที่ ยูทำงานอยู่สบายและนา ที่นั่นพญาปัญญาจะระตนนั้นก็ข้าสละเมืองหื้อแก่โพธิสัตว์เจ้าหั้นแล ก็ข้าอุสสาราชะภิเชกหื้อขึ้นเสวยเมืองราชะสัมปัตติเป็นพญาแล้วเบิกบายรวายศรีใสชื่อว่า ธัมมะไชยยะสังคะหะราชะกษัตรา หื้อเป็นใหญ่แก่ท้าวพญาทั้งหลายในสักกะระชุมพูทวีปทั้งมวล เขารู้ข่าวสารว่าโพธิสัตว์เจ้าได้เป็นพญาธัมมะสังคะหะเสวยเมืองแล้ว ก็นำเอามายังราชะปณณาการของฝากอันมากนักรู้ทันว่า ช่าง ม้า เงินคำ เสื้อผ้าทั้งหลายมาถวายมหาสัตว์เจ้ามากนักรู้ทันที่นั่นก็ตั้งอยู่เสวยราชะสัมปัตติด้วยอันประกอบขอบทัสสะราชะธัมมสิบประการก็มีแล ส่วนอันว่าฟ้าฝนก็ตกลงมาขอบฤดูกาลแล พิษชะข้าวกล้าแห่งคนทั้งหลายก็ขึ้นบานงามทุกแห่ง ส่วนอันว่า ไก่ทั้งหลายก็บ่ปรากฏเกิดมีสักหื้อแล ด้วยเดชะบุญศีลแห่งพระมหาสัตว์เจ้าชะราบรอดที่ใดคนทั้งหลายอยู่ในที่นั้นก็สวัสสะดีทุกเมื่อแล ส่วนว่า พยาธิทั้งหลายก็บ่ปรากฏหั้นสักแห่งแล ที่นั่นพระมหาสัตว์เจ้าก็หื้อยังสวาดระศิลป์แก่ท้าวพญาทั้งหลายและตนแลบทด้วยคำว่า พุทโธพุทธังวะสิกาโลเอโกสะปะวุทธิฆังสัตตะนาเคอะมัตตะโกเวที่ยังยังมะมะทะขินณะหะเจติยะภาวังนะวะโลพุทโธวะระหะชิเนยโยสะหะปะวุทธะยามังนะมะวะหัง ว่าอันก็ส่งหื้อท้าวพญา

หน้าลาน ๘

ทั้งหลายเมื่อหาเมืองแห่งตนแล้วในเมื่อท้าวพญาทั้งหลายเมื่อเมืองตนแล้วก็จำเรียวสวาดิยายยังสวาดระศิลป์อันมหาสัตว์หื้อแก่ตนนั้นทุกวันใจุแล้ว ส่วนไก่และพญาหิมวลก็บ่ปรากฏหั้นสักหื้อแล ส่วนอันว่าบ้านและเมืองทั้งหลายทั้งมวลก็อยู่สวัสสะดีหาไก่บ่ได้แม่นว่าเลิกจักมากระทำร้ายก็บ่มีแม่นว่าคนโจนจักมาลักเชิงกันไปมาก็บ่ปรากฏหั้นสักหื้อเป็นอันอยู่สวัสสะดีทุกแห่งทุกที่แล ภิกษะเว ตูราภิกษุทั้งหลายกุพระตะถาคะตะปางเมื่อทวนเที่ยวไปมาในวิภูฏสงสารปางเมื่อได้เกิดมาเป็นพระโพธิสัตว์ไชยยะสังคะหะราชะกษัตรา วันนั้นกูก็ได้ไผตฝูงท้าวพญาและคนทั้งหลายหื้อหาย

จากไทยและพยาก็ทั้งหลายด้วยศีลบุญแห่งตนทุกเมื่อแล ในกาลนั้นส่วนพระมหาสัตว์เจ้าก็หื้อทาน และรักษาศีลภาวนาไปทุกวันใจๆตามสภาวะอันตนได้เป็นใหญ่ก็เป็นอันรุ่งเรืองไปในทุกพระเส บ้านเมืองแห่งตนเป็นอันอยู่ดีจำเริญด้วยข้าวของสัมปตติมากนักแล พระมหาสัตว์เจ้าก็มีใจมักใคร่ สร้างแปงยังวัดวาอาราม กุฏิ วิหารเจ้าก็หื้อตีกองร้องป่าวด้วยคำว่าพญาเจ้าเรามากใคร่สร้างยังมหาเจ ดิยะเจ้า กุฏิ วิหาร เพื่อหื้อได้เป็นชั่วเป็นราวกายเมืองฟ้า เมื่อนั้นคนทั้งหลายมีเสนาอามาตเป็นต้นก็ เอากันไปสู่อำนาจพญาแล้วก็หื้อหมายังเสนาข้าง เสนาม้า เสนารถ เสนาเทียตืนทั้งหลายมาแล้ว ก็ เอากันออกเรียงไปวันนั้นแล้วคั้นว่าโปรดแล้วเจ้าก็สร้างแปงก็หื้อแล้วบวรระมวล คือว่า ที่หลุ่ที่คล่าเจ้า ก็สร้างแปงตึกตึตั้งเก่าแล้ว บ่เท่าแต่นั้นท้าวก็หื้อคนทั้งหลายประดับประดาด้วยรักและหางทั้งหลาย อันประจิดแล้วด้วยแก้ว ๗ ประการ นานประมาณ ๗ เดือนล่วงแล้วด้วยแก้วโกฏฐ ประมสมบัตินี้บ่ไรร ุยก์ห่างจกจ่ายให้เป็นทานแล วันแล ๖ แสนคำท้าวก็จำนำมาบ่ขาดแล คั้นแล้วก็เอาลิ้นพลแห่งตนเสด็จ คั้นมาสู่อู่ที่อยู่แห่งตนแล คั้นมารอดแล้วเจ้าก็หื้อทาน รักษาศีล ภาวนาไปตราบคุ้มเช่นตนก็มีแล้ว

หน้าลาน ๙

คั้นว่ามางปัญจะขันธไปแล้วก็ได้เอาตนไปเกิดห้องเลิศดุสิตาก็มีแล พระพุทธเจ้ากล่าว เท่านั้นแล้ว ก็ขุมมายังขาดกด้วยสละมณะตั้งไว้ยังอะตตะและปัจจุปันนะมาเทียมกันหื้อแจ้งพระก็ แสร้งเทศนาว่า หะณะอิกาละคามังบุญญะมคคะโหปาตะริบุโลนาสะโมคคะราโนสุโนสุโธระโนสะหลี มะหามายาราหุลละเถระอนันตะสิเชยยะพุทโธโลกะนาโถเอวังธาเรฐะชาละยะกันติ ดังนี้ภิกขเว ดูราภิกขุทั้งหลาย อันว่าพญาปาตะริบุตรผู้หายจากพยารวันนั้นแล คือหากมาได้ มหาโมคคะลานะเถระ ในกาละบัดนี้แล มหาเศรษฐีอันเป็นพ่อเจ้าไชยยะสังคะหะราชะกษัตราวันนั้น คือหากมาได้ สะหลีสุท โธระนะ ในกาละบัดนี้แล ส่วนอันว่าแม่เจ้าไชยยะสังคะหะวันนั้น คือหากมาได้ นางสะหลีมะหามายา ในกาละบัดนี้แล ส่วนอันว่ามหาอามาตผู้เป็นคนใช้พญาไปเอาตนยาพญาวันนั้น คือหากมาได้ มหาอนันตะเถระตนะอุปัฏฐากุพระตะถาคะตะ ในกาละบัดนี้แล ส่วนอันว่าลูกทั้งสองวันนั้น คือหากมา ได้ ราหุลเถระ ในกาละบัดนี้แล ส่วนว่ามหาอามาตผู้เอาตนไปอาบน้ำสุคินโรทักกะแลเอาม้ากัณฐักไป เอาตนมาเสวยเมืองวันนั้นคือหากมาได้ สิมพะลีเถระ ในกาละบัดนี้แล และอามาต ๖ หมื่นคนวันนั้น คือหากมาได้ ปริษัที่จำพวก คือว่า ภิกขุ ภิกขุณี อุปาสะกะ อุปาสิกา แห่งพระตะถาคะตะในกาละ บัดนี้แล ส่วนอันว่าพญาตนชื่อว่า ไชยยะสังคะหะราชะ วันนั้น เอวังโลกะนาโถ ก็หากมาได้ตนะกุพระตะ ถาคะตะตนเป็นที่จั้งที่เพ็งแกโลกทั้ง ๓ คือว่า กามะโลก รูปะโลก ในกาละบัดนี้แล ตุมพะกะวันตาสุ ทานทั้งหลายฟังแล้วจุงทรงจำไว้ยังชาตะกะอันนี้ไว้ย่อได้ประมาทแท้ดีหลี แม่นดังธา ก็ยังจักได้ถึง สุขสามประการมีนิพพานเป็นที่แล้วบ่อย่าชะแล ไชยยะสังคะหะ นิภูติตั้งกริยาอันกล่าวสังวรธรรมา วิเศษจาห้องเหตุธัมมะเทศนาไชยยะสังคะหะก็สมเสร็จเสด็จแล้วเท่านี้ก่อนแล

จุลศักราชได้ ๑๒๙๔ ตัว ปีเต่าสัน เดือน ๑๒ ขึ้น ๑๐ ค่ำ เมฆวันศุกร์แล ข้าเขียนธัมมผู้นี้ไว้คำชัวร์พุทธศาสนา พระโคตรมะเจ้า トラบต่อเท่า ๕๐๐๐ ภาวะสา ขอหื้อข้ามีประหย่าปัญญาอันกว้าง ขอหื้อได้พ้นจากสงสารถึงเนรพานแล เหตุว่าข้าไว้บู้สู้จบช่วงขณะนานหลาย พอนับเป็นตัวยังย่ายเป็นถ้อยตั้งใหญ่่น้อยบู้สู้เสมอที่ตกก็ตกที่หลงไป

หน้าที่ ๑๐

ธัมมเขยยะสังคหะแล ข้าข้อยข้าน้อยชื่อว่า ปาระมีแล

๒.๓.๔ เนื้อหาคัมภีร์ล้านนา อุณหัสสะวิชัย^{๒๙}

หน้าลาน ๑

นะโมตัสสัตถุฯ เอวัมเมสุตตังเอกังสะมะยังภะคะวา ตาวะติงสาวัณเณวิหะระติ ปาระสะตะกัมมังเลหิมป้อนทุกัมพะละสีลาสะเน นิสิตะทะวะระสะหะสีโรกะระตวาสิณังสันธิปะติตาสัพเพสังเทวานิสิธิมะหามาयाเทวะบุตปะมุขขานังอะภิธัมมากะถังกะเถสิฯ ดูกะราสาธูสะชะนะทังหลายคำมีต้นว่า เอวัมเมสุตตัง นี้เป็นคำแห่งมหาอนันตะเถระเจ้า ก็กล่าวเชิงอรหันตาเจ้าทั้งหลายแล เอกังสะมะยัง ยังมีในสะเมยยะคาบ ๑ ภะคะวาสัพพะปัญญะพุทธเจ้าแห่งเราเมื่ออยู่ในชั้นฟ้า ตาวะติงสาบรรคคะเทวะโลกนั้นนั่งอยู่เหนือหินป้อนทุกัมพะละสีลาบาท อันเป็นอาสนาทิพย์แห่งพญาอินทาทะบเคล้ำไม้ปาริกาคัตถ คือว่าไม้ทองกลางทิพย์นั้นแล ตะทาในกาละนั้น ภะคะวา พระพุทธเจ้าก็เทศนะอะภิธัมมา ๗ กัมพิร์ มีธัมมสังคิณีเป็นต้นแล วิสุทฺธิมะคะเป็นที่สุดทังมวล นั้นแก่ เทวะดาทังหลายอันอยู่ในหมื่นโลกธาตุดุหากมาประสมชุมนุมกัน อันมีสะหลิมะหามาयाเทวะบุตตรเป็นประธาน พระพุทธเจ้าก็เทศนาตอบแทนน้านมแม่แห่งตนวันนั้นแล ตะทาเอโกเทวะบุตโตสุปะฏิฐิตโตนามะสีโสอะตะโนปุนญานูภาโว

หน้าลาน ๒

นะตาวะสาภะวัณเณนิพพาตาโสมะหิธิโกมะหานุภาโวติ ตะทาในกาละนั้นเมื่อพระพุทธเจ้ายังอยู่ชั้นฟ้าตาวะติงสานั้น ยังมีเทวะบุตตรตน ๑ ชื่อว่าสุปะติฐิตาเทวะบุตตรก็มีแล เทวะบุตตรนั้นก็ไปเกิดในชั้นฟ้าตาวะติงสาตามบุญสมพานแห่งตนแล้ว ส่วนว่าเทวะบุตตรนั้นก็มิฤทธิ์อำนาจมากนัก มีหมู่เทวะดาทังหลายหากเป็นปะริวานมากนักก็อยู่เสวยสมบัติทิพย์ในวิมานคำแห่งตนก็มีแล อะละโยสุปะติฐิตโตอะตะโนปะริจินายุกังทิสวา ในกาละเมื่อสุปะติฐิตาเทวะบุตตรจักเสียงอายุนั้น มีเทวะ

^{๒๙} อุณหัสสะวิชัย ฉบับวัดศรีดอนตัน ตำบลมะเขือแจ้ อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน, เป็นใบลาน ๑ ผูก (๑๒ หน้าลาน).

บุตรตน ๑ ชื่อว่าอะกาสะจาริณี ยะตวา รู้แล้วยังอันจักเสี่ยงอายุแห่งเทวบุตรตนนั้น ก็กล่าวว่าดังนี้ มาริสะ ตูราเจ้าผู้มีบุญส่วนว่าท่านจติจากชั้นฟ้าที่นี้แล้ว ท่านจักได้ไปเกิดในชาติทั้งหลาย ๗ อันชาแล คือว่าจักได้เป็นแล้งแล้ว จักได้เป็นรุ่งแล้ว จักได้เป็นหมูแล้ว จักได้เป็นหมาแล้ว จักได้เป็นคนหูหนวก แล้ว จักได้เป็นคนตาบอดแต่ท้องแม่ออกมา ท่านจักได้เสวยทุกข์ยากลำบากมานักชาแล อิติวัตตวา คั้นว่าอะกาสะจาริณีเทวบุตรกล่าวแล้วดั่งอัน ก็อนทรายกลับหายจากที่นั้นแล้วแล โสสุสะปะติฐิตตาเทวะบุตร

หน้าลาน ๓

ตนนั้น ยะตวา ได้ยินยังคำอะกาสะจาริณีกล่าวแล้วนั้นก็มิใจอันหวั่นไหวไปมา มีมะโน หัวใจต่ำชบเขาเหงาอยู่คะนิงใจว่าดังนี้ชา อุบาทเกิดมีแก่กูแล้วอันใดแล จักได้เป็นที่เพ็งแก่กูอันชา คะนิงดั่งนี้แล้ว ก็เล็งแลดูตนทั้งมวล ก็หันปุพพะนิमितทั้งหลายแห่งตนดั่งนี้ วัตตวานิ อัน ๑ คือว่าผ้าทิพย์ และดอกไม้ทิพย์อันเป็นเครื่องประดับตนกูก็เหี่ยวแห้ง เพื่อก็ไหลออกมาแต่ตน อาสะนาทิพย์ก็ร้อน กระด้างแข็ง มีเนื้อตนอันงามผางร้ายนักแล เตนะวุตตัง เหตุดั่งอันเทวบุตรและเทวดาทั้งหลายจักจติจากฟ้าทั้ง ๖ ก็มีดั่งนี้แล โสมิมังเทวะบุตรตนส่วนว่า สุปะติฐิตตาเทวบุตรตนนั้นก็ลงมาจากวิมานตำแหน่งตนแล้ว เข้าไปสู่สำนักพญาอินทราแล้ว ยืนอยู่ในที่ควรแห่งตนแล้วยืนอยู่กล่าวซึ่งพญาอินทร์ว่า ข้าแก่มหาราชเจ้าจุงเป็นที่เพ็งแก่ข้าเทอะ ข้าจักจติจากชั้นฟ้าในวันนี้ถ้วน ๗ นี้ข้าก็จักได้ไปนารกได้เสวยทุกข์มากกว่าพันปีแล คั้นข้าพ้นจากนารกแล้ว ข้าจักได้ไปเกิดในชาติทั้งหลาย ๗ อันชาแล ข้าแก่มหาราชเจ้าตนประเสริฐกว่าโลกทั้ง ๓ และอาจกำจัดเสียยังปาปะกัมม์ทั้งมวลในโลกนี้แล สักโก

หน้าลาน ๔

ตัสสะวะจะนังสุตวาเอตตะทะโวจะ คั้นว่าพญาอินทราได้ยินคำเทวบุตรตนนั้นกล่าวแล้ว ส่วนพญาอินทร์ก็กล่าวว่า กูจักประเสริฐกว่าโลกทั้ง ๓ ไตและจักตัดเสียยังปาปะกัมม์ในโลกทั้ง ๓ บ่ได้เท่าเว้นไว้แต่พระพุทธานั้น นาถะ มักว่า นาโล ตนเป็นที่จั้งที่เพ็งแก่โลกทั้ง ๓ แล พระพุทธานั้นจักเทศนาอภิธัมมาแก่ท่านทั้งหลายชะแล สักโก พญาอินทราที่กล่าวดั่งนี้แล โสตัสสะวะจะนังสุตวาภะคะวันตังชะภาสิ เทวบุตรตนนั้นได้ยินคำพญาอินทร์แล้ว ก็เอาสินดอกไม้เป็นวาประดับดอกไม้ของหอมเทียนธูปสีสายแล้ว ก็เข้าไปสู่สำนักพระพุทธานั้นด้วยพญาอินทร์หั้นแล คั้นว่าเข้าไปแล้ว ก็ไหว้พระพุทธานั้นแล้ว ก็บูชาประทีบคันธะของหอมแล้ว ก็กล่าวซึ่งพระพุทธานั้นด้วยคะถาตั้งนิ โสตะสะทิวิสสุเทโวตันเตอิตอนะทานังกิเหตุกัถ กัถเตภะคะวา ข้าแห่งพระพุทธานั้นจักจติจากชั้นฟ้าในวันนี้ถ้วน ๗ นี้ ก็จักได้ไปสู่นารกและ ภายลุนแลจักได้ไปเกิดในชาติทั้งหลาย ๗ จำพวกแลข้าแห่งพระพุทธานั้นจักได้เกิดในชาติทั้งหลาย ๗ อันมีอันใดเป็นเหตุนั้นชา ภะคะวา

หน้าลาน ๕

พระพุทธเจ้าได้ยินคำอันนั้น ก็จึงวิเสชชานาแก่เปสสะนาปณหาอันนั้นก็กล่าวว่่าดังนี้ มะหา
 ชะโสปุพพะโนสะเชฏฐะโกอะโหสิโหอะวิสะติ ดูกะรามหาราชาะในกาละเมื่อก่อนวันนั้น เทวบุตรตนนี้
 มันได้เกิดเป็นพรานเนื้อผู้ ๑ มันได้เป็นใหญ่แก่พรานเนื้อทั้งหลายเมื่อก่อนก็มีแล เทวบุตรตนนี้มันได้
 ฆ่าสัตว์ชู้วันบ่ขาดสายตั้งอัน จักได้เป็นแร้งเพื่ออันแล โสสั๊กโกป็นนากาโมชาตะกนิทานังกิเหตุกัณฑ์เด
 ติ พญาอินทากล่าวว่่าดังนี้ ข้าแห่งพระพุทธเจ้าเทวบุตรตนนี้จักได้เป็นเท่าเหตุใดนั้นชา ดูกะรามหา
 ราชาะเจ้าในกาละเมื่อก่อนมันได้เอาไขนกกัณฑ์พรากจากตัวแม่ เหตุตั้งอันมันจักได้เป็นก็เพื่ออันแล สักโก
 พญาอินทร์ถามว่่าเทวบุตรตนนี้จักได้เป็นหมูตั้งถาอันชา พระพุทธเจ้าก่ล่าวว่่าดังนี้ เทวบุตรตนนี้เป็น
 คนเมื่อก่อนมันมีข้าวของมากนัก ในเมื่อชาวเจ้าสมณะพราหมณ์มาปณชิบาตกร มันก็บ่หื้อทานยังวัตถุ
 สักอัน มันได้เทียนยอมด่าร่ำไรไปมาด้วยประริยายหลายประการต่างๆแล ตัสสะมา เหตุตั้งอันมันจักได้
 เป็นหมูเพื่ออันแล ดูกะรามหาราชาะเจ้าเทวบุตรตนนี้ เทียนยอมติเตียน

หน้าลาน ๖

ชาวเจ้าสมณะพราหมณ์ทั้งหลายตนมีศีลอันดี บัญจัญคุณแก้วทั้ง ๓ เหตุตั้งอันมันจักไปเป็น
 หมาเพื่ออันแล อัน ๑ ได้เป็นคนหูหนวกนั้นมันได้ไปฟังธัมมมันก็บ่ใส่ใจฟังธัมมแท้ มันเท่าก่ล่าวคำอัน
 หาประโยชน์ะบ่ได้ด้วยเหตุอันนั้น มันก็จักได้เป็นคนหูหนวกเพื่ออันแล อินทาทิราชาะเจ้าไหว้
 พระพุทธเจ้า เทวบุตรตนนี้จักได้เป็นคนตาบอดแต่ท้องแม่ออกมาด้วยวิบากอันใดชา พระพุทธเจ้า
 ก่ล่าวว่่า มันได้เป็นชายผู้ ๑ ในเมืองคนวันนั้นเมื่อชาวเจ้าสมณะมาปณชิบาตกรและคนขอทั้งหลายมา
 ขอกินมันหันแล้วเยยะเป็นดั่งบ่หันนั้น เหตุตั้งอันมันจักได้เป็นคนตาบอดแต่ท้องแม่ออกมาเพื่ออันแล
 สักโก พญาอินทาทิไหว้พระพุทธเจ้าด้วยคาถาว่่า เกนะตะปาเหตุอิระอุปัชชันติสสาอะยะนังกิสุระละ
 กาทือโหสิ ภาคะวา ข้าแห่งพระพุทธเจ้าอันใดจักเป็นที่เพ็งรักษาเทวบุตรตนนี้หื้อได้ตั้งมั่นในชั้นฟ้าที่
 อันชา พระพุทธเจ้าก่ล่าวว่่าดังนี้ อตถิอุณห์สสะวิเชยโย ธัมโมโลเกสัพพะสัตตาทิ

หน้าลาน ๗

ตะถายะตวังคัณหาทิเทวะตา ดูรามหาราชาะอันนี้เป็นยาอันอุดมในโลกรนี้แล ท่านจุงฟัง
 เอาธัมมาอันนี้เป็นผะโยชะนะแก่คนและเทวดาทั้งหลายเพื่อหื้อมีอายุมันเสี่ยงกับบ่เทอะ ประริวะโช
 ราชาะทัณโฑอะมะนุสสะคินาเกพะยะเขนาควิเสฎฐเต อะการะมาเนนะจะสัพพะสสะนามะระนาต ตา
 ณะเปตตวาการะมะริตังตะเสวะอะนุภาเวนะโหตุเทโวสุชีสะทา อันว่่า ปุคคะละผู้ใดได้ฟังธัมมอันนี้
 เทียนยอมเว้นไว้ยังสิ้นท้าวกษัตริย์และผีวิศาจจักกิน แต่ไฟจักไหม้ แต่น้ำพัดไหลแล แต่เสื่ออันจักกิน
 แล แต่งูจักตอตแล แต่อันจักตายนั้นแล เท่าเว้นไว้กาละอันควรตายตามเขตอายุนั้นแล อันว่่าเทวบุตร
 ตนนี้ก็มิอายุอยู่สุขสัพพะสวัสสะตีในกาละชู่เมื่อด้วยอายุภาวะแห่งธัมมชื่อว่า อุณห์สสะวิเชยยนีแล

บุคคลผู้ใดได้อ่านและชื่นใจจำเริญสุดและคบบำธัมมอันนี้ ก็จักจำเริญวุฒิสวัสสะดีชะแล ประการ ๑
 เล้าบุคคลผู้ใดมีใจใสศรัทธาสาธัมมตะภาคตะไว้ ๓ กัมพีร์

หน้าลาน ๘

๑ ก็ดีได้เทศนาที่ดี ได้ฟังก็ดี จักมีอายุมันยืนยาวชะแล ผิดว่า ตนบ่สร้างเขียนก็ควรหื้อผู้อื่น
 สร้างเขียนแล้วบูชาเอาด้วยวัตถุแห่งตนเสมอตั้งตนได้สร้างได้เขียนและสร้างเวสสันตรและภาชะวานมี
 ต้นว่าสุตมตนั้นแล เขียนด้วยตนก็ดีพะละอาานิสงค์มากนักละ ภาชะวา พระพุทธเจ้ากล่าววว่า
 บุคคลทั้งหลายผู้นั้น จันตัง ยังคะนิงใจว่าจักหื้อท่านเขียนและบูชาเอาตั้งอันสมบัติอันมีในเมืองคน
 และเมืองฟ้าและนิพพานบุคคลผู้นั้นจักพันถึงสุขเที่ยงแท้ชะแล สะกะตวา พุทธะระตะณัง โอสถุญจ
 อดตะมัจฉะลัง หิตังเทวะมะนุสสานัง พุทธะเตชะนะโสติถินานัสสันตูปะทะวะสาฬัพเพทุกขาวุปะสะมันตุ
 เยชะนา อันว่าคนทั้งหลายผู้ใดได้คบบำแก้วทั้ง ๓ คือว่าพระพุทธเจ้าตนประเสริฐหื้อแล้วประโยชะ
 นะแก่คนและเทวดาทั้งหลายแล สะกะตวาธัมมะระตะณังโอสถุญจอดตะมัจฉะรังปะริราหังวูปปะ
 สะมาณัง ธัมมะเตชะนะโสติถินานะสันตูปะทะวะสาฬัพเพยวูปะสะมันตุเตชะนา อันว่าคนทั้ง
 หลายผู้ใดได้คบบำแก้วทั้ง ๓ ด้วย

หน้าลาน ๙

เตชะธัมมก็ร้างกลับหายเสียพยาธิ กังวนอนทรายทั้งหลายชะแล สะกะตวาสังฆะระ
 ตะณัง โอสถุญจอดตะมัจฉะระอะหุเนยยัง ปาหุเนยยัง สังฆะเตชะนะโสติถินานะสันตูปะทะวะสาฬัพเพโรคา
 วูปะสะมันตุเตชะเยชะนา อันว่าคนทั้งหลายผู้ใดได้คบบำแก้วทั้งสามคือ พระธัมมพระสังฆะเจ้านั้น
 และบูชาหื้อควรบูชาด้วยเครื่องบูชาอันประเสริฐ ด้วยผลอันนั้นก็จำเริญด้วยสวัสสะดีคืออายุมันยืนก็
 เฟิงชะแล ปันนะประการ๑ ชื่อว่า ตะทานัง อันว่าหื้อเข้าชีวิตเป็นทานนั้น ก็มีผลมากนักรกว่า
 ประกอบด้วย ๓ จำพวก ด้วยคะถาพระพุทธเจ้าเทศนาว่า จะตาโล ธัมมาวะชะติชะ อายุวัณโณ สุขัง
 พะลังตั้งนี้แล สุโขวิปะโกบุญญานังภิปาโณสะมิชณะติโยระโยสานันพพานังอะธิดัจสันติ บุคคลผู้ใด
 ได้กระทำบุญผะณะอันใดก็จักสมฤทธิมากนักร ตามวมิตีแห่งตนแล กะตั้งสัทธิชะคะวาโต ธัมมาสุต
 วาปะสะนะปะโตมะหันเตนะปะริวารณะ ปุชาคันชะของหอมตามมโนศรัทธาแห่งตนแล้วก็มีใจชมชื่น
 ยินดีมากนักร

หน้าลาน ๑๐

แลสุปะติฎฐิตี อันว่า สุปะติฎฐิตีเทวะบุตร ตนนั้นมีอายุอันจักเสี้ยงในชั้นฟ้าที่นั้น ค้นว่าได้
 ฟังธัมมแห่งพระพุทธเจ้าแล้วเมื่อ ภายลุนได้อายุยืนได้กับปี ๑ ในระแวกพระพุทธเจ้า ๒ ตนก็มีแล คะ
 ตะพุทธานุภาวะนะสัพเพอุปะทะวะนะสันตูปะทะวะบุตโต อันว่าเทวะบุตรตนนั้น วินะสันตูกี่ร้างกลับ
 หายไปยังอุปะทะวะกังวน อนทรายทั้งมวลนั้นด้วยเตชะอะนุภาวะพระพุทธเจ้าและพระธัมม

พระสังฆะและได้หื้อเข้าชีวิตเป็นทานนั้นแล สะโกเตนะภะคะวา สัทธิภะคะวันตัง ปันนะตวาอุจสะ สะกัฏฐานะเมนะวามาคาโต อินทาธิปะติราชาะ กับทั้งเทวบุตรตนนั้นคั้นว่าไหว้สิ่งอำนาจพระพุทธเจ้า แล้ว ก็เมื่อสู่ฐานะที่อยู่แห่งตนก็มีวันนั้นแล อุณหัสสะวิเชยโยนิภูริโต กริยาอันกล่าวยัง อุณหัสสะวิเชยย์สุดตัง ก็สมเสร็จเสด็จแล้วเท่านี้ก่อนแลฯ

เสด็จแล้วแลวัน ๖ ข้าแล พระอภิวงสา สามเณร เขียนเมื่อปฏิบัติธุเจ้าหลวง หัวเวียงหรือ ภูญะเชยย์ แคว้นขอมเป็นที่สำคัญแลเจ้าเหย

หน้าลาน ๑๑

จุลศักราชได้ ๑๒๔๓ ตัว ปีเต้ายี่ ข้าแล เจ้าชาติคนเหยก็ขอคำปราถนาแฝงใฝ่นักแลเจ้า ชาติคนเหย

หน้าลาน ๑๒

ตัวข้าบงามที่น้อยก็น้อยเท่าตาไก่ ที่ใหญ่ก็ใหญ่เท่าตาควาย ข้าก็มาตีอ้ายพีรุพีพระแลเจ้า เหย เหตุว่าข้าฝึกใหม่บ่ชานชานนแคว้นเทื่อ หน้าทับเกล้าธมม์อุณหัสสะวิเชยย์ หน้าทับเกล้าอุณหัสสะวิเชยย์

๒.๓.๕ เนื้อหาคัมภีร์ล้านนา พุทธสังคหะโลก^{๓๐}

หน้าลาน ๑

นะโมตัสสัตถุฯ สัตถาวาโท นายะโก พุทโธ ภะคะวาติฯ สัตถา อันว่าสัพพะปัญญาพระพุทเจ้า ตนเป็นปิ่นเกล้าติโลกาจารย์ เมื่อยังทรงมานยังอยู่ในแก้วกุเวฬุนาราม พระก็หากรู้หันยังสัตตะโลก อันได้ทรงทุกขโศกนานา ด้วยพยาธิโรคาและอุบาทว์ กับทั้งผิวิศาจช่างมาเปียนควี ในเมืองไพสาลี กว้างใหญ่ เตือดร้อนไคว้อาณา ฝนก็บ่ตกลงมาหยาดแล้ง บ้านเมืองก็แห้งแล้งเมินนาน พระก็มีคำ สงสารใคร่โผด หื้อสัตว์ได้พ้นจากทุกขโศขวาวาย ก็พาภิกขุหลายมวลหมู่ เสด็จไปสู่เมืองไพสาลี ก็จึง กล่าวกับพระตนศีลเสศรี ชื่อ อานันทะเถร ว่าดูราอานันทะเจ้าจุงเรียนเอายังพุทคุณอันนี้ หื้อเสกเป่า ลงไปในบาตรที่นั่น แล้วหื้อเอาสาตไปทั่วนครไชย ภัยยะจักหายไปเสี้ยงขาด ตามดั่งบาทคภาว่า อะ ยัง วุจจะติ นันทะ ภิกขุอะทัณญะ กะตานัง อิทธิปะติสสิญจะชัตติฯ พุทโธ สะติมะโต ปาปะกัมมัง วินา

^{๓๐} พุทธสังคหะโลก, ฉบับวัดศรีดอนตัน ตำบลมะเขือแจ้ อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน, เป็นใบลาน ๑ ผูก (๑๒ หน้าลาน).

พุทโธสะติมะโต สัพพะละกุลัง วินาสันตุ อัมโมสะติมะโต สัพพะละกุลัง วินาสันตุ สังโฆสะติมะโต สัพพะ
 ละกุลัง วินาสันตุ พุทโธสะติมะโต สัพเพโทสะโจรา วินาสันตุ อัมโมสะติมะโต สัพเพโทสะโจรา วินาสัน
 ตู สังโฆสะติมะโต สัพเพโทสะโจรา วินาสันตุ พุทโธสะติมะโต

หน้าลาน ๕

สัพเพโมหะโจรา วินาสันตุ อัมโมสะติมะโต สัพเพโมหะโจรา วินาสันตุ สังโฆสะติมะโต สัพ
 เพโมหะโจรา วินาสันตุ พุทโธสะติมะโต สัพเพตณหา วินาสันตุ อัมโมสะติมะโต สัพเพตณหา วินาสันตุ
 สังโฆสะติมะโต สัพเพตณหา วินาสันตุ พุทโธสะติมะโต สัพเพอาวูธาณี วินาสันตุ อัมโมสะติมะโต สัพ
 เพอาวูธาณี วินาสันตุ สังโฆสะติมะโต สัพเพอาวูธาณี วินาสันตุ พุทโธสะติมะโต สัพเพธะนุณี วินาสันตุ
 อัมโมสะติมะโต สัพเพธะนุณี วินาสันตุ สังโฆสะติมะโต สัพเพธะนุณี วินาสันตุ พุทโธสะติมะโต สัพเพ
 อัคคีโตหา วินาสันตุ อัมโมสะติมะโต สัพเพอัคคีโตหา วินาสันตุ สังโฆสะติมะโต สัพเพอัคคีโตหา วินา
 สันตุ พุทโธสะติมะโต สัพเพวาสี วินาสันตุ อัมโมสะติมะโต สัพเพวาสี วินาสันตุ สังโฆสะติมะโต สัพเพ
 วาสี วินาสันตุ พุทโธสะติมะโต สัพเพสัทธู วินาสันตุ อัมโมสะติมะโต สัพเพสัทธู วินาสันตุ สังโฆสะติมะ
 โต สัพเพสัทธู วินาสันตุ พุทโธสะติมะโต สัพเพนาคะโจรา วินาสันตุ อัมโมสะติมะโต สัพเพนาคะโจรา
 วินาสันตุ

หน้าลาน ๖

สังโฆสะติมะโต สัพเพนาคะโจรา วินาสันตุ พุทโธสะติมะโต สัพเพราชาชะโตวา โจระภะยัง
 วาติฯ นะโมพุทโธสสะ นะโมอัมมัสสะ นะโมสังฆัสสะ ปญจะตะตัสสะ พราหมณะเสนา มหะปาระวา
 รายะ สุขิตาภาวันตุเต สัมพุทโธสสะ อุปัตทะวา สัพพะปาปะ สัพพะปาละ สัพพะภะยา สัพพะโรคา วิ
 นาสันตุ พุทโธเตเชนะ อัมมะเตเชนะ สังฆะเตเชนะ สัพพะทุกขาปะมูญขันตุ สุขิตาโหนตุ สัพพะทา
 เอวังพุทโธสังฆะรัตตานิ อัมมังสังฆัญจะวา ภิกขะโวภะยังวา สัมภิตตัตตังวาโรมะหังโสวา โสนะหะเสตีติ
 อะระหัง สัมมาสัมพุทโธ วิชชาจะระณะสัมปันโน สุคะโต โลกะวิทู อะนุตตะโร ปุริสสะทัมมะสาระถิ
 สัตถา เทวะมนุสสานัง พุทโธ ภาคะวาตี สวากขาโต ภาคะวะตา อัมโม สันทิฎฐิโก อะกาลิโก เอหิปัสสิ
 โก โอบะนะยิโก ปัจจัตตัง เวทิตัพโพ วิญญูหิติ สุปะฏิปันโน ภาคะวะโต สวาระกะสังโฆ อุกุปะฏิปันโน
 ภาคะวะโต สวาระกะสังโฆ ญาเยปะฏิปันโน ภาคะวะโต สวาระกะสังโฆ สามิฉิปะฏิปันโน ภาคะวะโต
 สวาระกะสังโฆ

หน้าลาน ๗

ยะทิทัง จัตตาริ ปุริสะยุคานิ อัฏฐะ ปุริสะปุคคะลา เอสะ ภาคะวะโต สวาระกะสังโฆ อาหุ
 เนยโย ปาหุเนยโย ทักขิเนยโย อัญชะลีกระณียโย อะนุตตะรัง ปุญญักเขตตัง โลกัสสาติฯ ราชะโต วา
 โจระโต วา มะนุสสะโต วา อะมะนุสสะโต วา อัคคีโต วา อุทะกะโต วา ปิสาจะโต วา ชาณุกะโต วา

กัณฐะกะโตะ วา นักชัตตะโตะ วา ชะนะปะทะโรคะโตะ วา อะสัทธัมมะโตะ วา อะสันทิภูตฺติโตะ วา อะสัพปุริ
 สะโตะ วา จัณฐะหัตถิ อัสสะมิมะ โคณะ กุกุระ อะหิ วิจฉิกะ มะนิสัพปะทีปี อัจฉะตระจฉะสุกะระ
 มะหิสะ ยักกะ รักกะสาทีหิ นานา ภายะโตะ วา นานาโรคะโตะ วา นานาอุปัททะวะโตะ วา อารักขัง คัม
 หันตุฯ ยันทุนนิมิตตัง อะวะมังคะลัญจะ โย จามะนาโป สะกุนัสสะ สัทโท ปาปัคคะโห ทุสสุปินัง อะ
 กันตัง พุทธานุภาเวนะ วินาสะเมนตุฯ ยันทุนนิมิตตัง อะวะมังคะลัญจะ โย จามะนาโป สะกุนัสสะ
 สัทโท ปาปัคคะโห ทุสสุปินัง อะกันตัง อัมมานุภาเวนะ วินาสะเมนตุฯ ยันทุนนิมิตตัง อะวะมังคะลัญ
 จะ โย จามะนาโป สะกุนัสสะ สัทโท

หน้าลาน ๘

ปาปัคคะโห ทุสสุปินัง อะกันตัง สังฆานุภาเวนะ วินาสะเมนตุฯทุกขัปปัตตา จะ นิททุกขา
 ภาเยปปัตตา จะ นิพพะยา โสภัปปัตตา จะ นิสโสกา โหนตุ สัพเพปิ ปาณินเ อेतตาวะตา จะ อัมเหหิ
 สัมภะตัง ปุญญะสัมปะทัง สัพเพ เทวานุโมทันตุ สัพพะสัมปัตตสิทธิยา ทานัง ทะทันตุ สัทธายะ สีลัง
 รักขันตุ สัพพะทา ภาวะนาภีระตา โหนตุ คัจฉันตุ เทวะตาคะตา ฯสัพเพ พุทธา พะลัปปัตตา ปัจเจ
 กานัญจะ ยัง พะลัง อะระหันตานิญจะ เตชะนะ รักขัง พันธามิ สัพพะโส ฯ สักกัตวา พุทธะรัตตะนัง
 โอสะถัง อุตตะมังวะรัง หิตัง เทวะมะนุสสานัง พุทธะเตชะนะ โสตถิณา นัสสันตุ ปัททะวา สัพเพ ทุกขา
 วุปะสะเมนตุ เตฯ สักกัตวา อัมมะรัตตะนัง โอสะถัง อุตตะมังวะรัง ปะริหาตุปะสะมะนัง อัมมะเตชะ
 นะ โสตถิณา นัสสันตุ ปัททะวา สัพเพ ภาเย วุปะสะเมนตุ เตฯสักกัตวา สังฆะรัตตะนัง โอสะถัง อุต
 ตะมังวะรัง อาหุเนยยัง ปาหุเนยยัง สังฆะเตชะนะ โสตถิณา นัสสันตุ ปัททะวา สัพเพ โรคา

หน้าลาน ๙

วุปะสะเมนตุ เตฯ หิริโอดัปปะ สัมปันนา สุกกา อัมมา สะมาหิตา สันโต สัพปุริสะ โลก
 เทวาอัมมาติ วุจจะเร สันติปักขา อะปัตตะนา สันติปาทา อะวัญจะนา มาตาปิตา จะ นิกขันตา ชาตะ
 เวะระ ปะตีกะมะ สุวัณณะภูมิง คันตะวะระ โสนุตตะรา มะหิทธิกาปิสาเจ นิทหะมิตตะวานะ พรหมะ
 ชาลัง อาเทเสยุง อะโรคะยา ปะระมาลาภา สันตุภูตฺติ ปะระมังคะนัง วิสาสา ปะระมาญาติ นิพพานัง
 ปะระมังสุขังฯ อัตตะนาตียะสุตตัง สุวัณณะพรหมะคันตวา นะโสตะรังมหิทธิกา มัสสะเงวะ นิกกะ
 มิตวา พรหมะจาร์จอะเตสะยุง อินทาทะโย จะเตโย พรหมะโลกะ ปะราปะจะ เมยหังสะจาเยปุญญัมหิ
 วะตะละตันตุ สัพพะทาฯ มหาการุณิโก นาโถ หิตายะ สัพพะปาณินัง ปุเรตวา ปาระมิ สัพพา ปัตโต
 สัมโพธิมุตตะมัง เอเตนะ สัจจะวัชเชนะ โหตุ เต ชะยะมังคะลัฯ พุทโธ มังคะละสัมภูโต สัมพุทโธ ที่
 ปะทุตตะโม พุทธะ มังคะละมาคัมมะ สัพพะทุกขา ปะมุญจะเร อัมโม มังคะละสัมภูโต คัมภีโร ทุทฺสโส
 อะณูจัมมะ มังคะละมาคัมมะ สัพพะภะยา ปะมุญจะเร สังโฆ มังคะละสัมภูโต ทักขิณเอยโย อะนุตตะ
 โรสังฆะมังคะละมาคัมมะ

หน้าลาน ๑๐

สัพพะโรคา ปะมญุจะเร ๗ นัตถิ เม สระระณัง อัญญัง พุทโธ เม สระระณัง วัระรัง เอเต
 นะ สัจจะวัชเชนะ โหตุเตชะยะมังคะลังฯ นัตถิ เม สระระณัง อัญญัง พุทโธ เม สระระณัง วัระรัง เอเต
 นะ สัจจะวัชเชนะ โหตุ เต ชะยะมังคะลังฯ นัตถิ เม สระระณัง อัญญัง พุทโธ เม สระระณัง วัระรัง เอเต
 นะ สัจจะวัชเชนะ โหตุ เต ชะยะมังคะลังฯ เมื่อมหาอานันทะเถระเจ้า ได้เรียนเล่าเสียงไคว่ ก็เป่าเสกใส่
 ยี่งน้ำในบาตร แล้วก็เอาสาตไปทั่วนครชัย อันว่าผีวิศาจจึงโรยยาบช้า กับเคราะห์และอุบาทว์กล้ากาสิ
 อันเป็นของปดี่ถ่อยซ้ำ ก็คลาดคล้อยหายไป พยาธิจึงโรเมื่อโยไซ่ แห่งคนน้อยใหญ่หญิงชาย ก็กลับหายบ
 ซ้ำ ผนตกลงทั่วหน้าดินดาน ชาวเมืองก็ได้สุขเขยบานค่าเข้า ก็ด้วยเตชะคุณแห่งพระพุทเจ้ามาผาย
 โผด จึงได้พ้นจากทุกข์ชุประการแลนา อันว่าธัมมพุทคุณสังคะหะโลกนี้มาประเสริฐ ดับยังปาบกัมม
 กันบังเกิดก่อนมา ห้ามยังสัพพะทุกข์นานาซ้ำถ่อย อันช่างมาเกิดแก่คนใหญ่น้อยหญิงชาย ร้างบเสีย
 ยังอนธะการทั้งหลายอันมัวมืด ทื่อได้ห้ามเสียยังภัยยะ อันรังหสิต คือ ราหูเกตุ

หน้าลาน ๑๑

ฤกษ์วิเศษ ๒๗ ตัว ช่างพามัวทื่อเป็นโจรา อันจักพาทื่ออินทรีวินาส ทื่อร้างยังนักชัตตะ
 ฤกษ์อาจทื่อเป็นโจร อันจักกระทำผันผวนบังเกิดแต่ อาทิตย จันทร อังคาร พุธ ฝัศ ศุกร เสาร์ อันกวน
 เกาทื่อได้คล้อยคลาด นิราศจากกายา ทื่อร้างยังนักชัตตราหู อันจักพาไปจูดองโทษระชะทัณทะกัมม
 โไซ่เชือกเหล็กจองจ่าน้อยใหญ่ บ่ทื่อได้มาถูกต้องใส่แก่คนและสัตว์ทั้งหลาย ทั้งอะสุระกายผีวิศาจชาติ
 ร้าย ทื่อได้คลาดคลาดค้ายไปพลัน ทั้งยักขมกัมมันท์อันหายบซ้ำกล้าคะนอง ทั้งหมู่เสนาพองอันจัก
 กระทำโทษ ทื่อร้างบเสียยังสัตว์อันตัวร้ายโหด คือช่าง ม้า เสือ หมี หมา หมู จักเข็บ และมังกร งูเงือก
 หงอน สัพพะว่าสัตว์ร้าย ก็บ่มากระทำร้ายแก่เราได้และห้ามเสียยังคนอันสนส่อ ผรุสวาจาถ่อยซ้ำ
 ห้ามเสียยังหมู่โจรกล้าอันคะนอง อันจักพองชิงเอาข้าวของเงินค่า ทื่อได้ห้ามเสียยังทัณทะกัมมอันเกิด
 แต่ท้าวพญา อันจักมาครอบงำทื่อฉิบหาย ทื่อร้างบเสียยังไม้ค้อนก้อนดินทราย โไซ่เชือกเหล็กและ
 เครื่องฆ่า ทื่อได้ห้ามเสียยังโมหาและความชั่วโหด ตัณหาโลภร้ายกล้าคะนอง

หน้าลาน ๑๒

ร้างบเสียยังสัพพะของเครื่องฆ่าและอาวุธทั้งมวลอันจักมาบีบเบียนยังคนและสัตว์ทั้ง
 หลาย ทื่อได้ฉิบหายไปนั้นแล อัน ๑ ทื่อได้ห้ามเสียยังวาตะภัย อุทะกะภัย อัคคีภัย สัพพะภัยยะ ทื่อร้าง
 บเสียยังหน้าไม้ปืนไฟมือขนาดทางกง ไฟร้าย ลมร้าย อันบุบุนแผ่นดินออกมา ม่างไม้ออกมา อันมา
 ด้วยลมและทื่อบังเกิดเป็นไฟ และไฟเกิดแต่อาทิตยทื่อฉิบหาย ทื่อร้างบอาวุธทั้งหลายคือ หอกดาบมูย
 และมิดพริ้ว ทื่อสัตว์โลกเหล่าได้ฉิบหายไปนั้น ทื่อได้ห้ามยังพิษง้วนสารอันตุลอง สัพพะของอันคนแปง
 ใส่ทื่อวินาส ทื่อร้างบยังโงงพรายร้ายและบ่วงบาศ ๕ ประการ ทื่อได้อนตะระธานหายไป อันว่าสัพพะ
 ภัยทั้งหลาย ก็บ่มาบังเกิดแก่ตัวเราสักเทื่อแล สัพพะเคราะห์ สัพพะภัย สัพพะจิงไร่น้อยใหญ่ ก็บ่มาถูก

ใส่ยังตนตัวหอรือนที่อยู่ทีกินแห่งเรารู้เพื่อแลจักได้สุขทั้งเมื่ออยู่และเมื่อไปสุขสำราญบานใจชุ่มคำเข้า
มีอายุมันยืนยาว นิฏฐิตังกริยาอันกล่าวแก้ไขยังพุทธสังคหะโลกก็สมเสร็จเสด็จแล้วเท่านี้ก่อนแล

บทที่ ๓

หลักพุทธธรรมที่ปรากฏในคัมภีร์ล้านนา

๓.๑ หลักพุทธธรรมที่ปรากฏในคัมภีร์ล้านนา

๓.๑.๑ เนื้อหาของคัมภีร์ล้านนาที่ปรากฏในพระไตรปิฎก

(๑) สารากรวิชาสูตร

จากการที่ได้ศึกษาค้นคว้าเนื้อหาของคัมภีร์ล้านนา เรื่อง สารากรวิชาสูตร ที่ปรากฏในพระไตรปิฎกแล้วนั้น พบว่า เมื่อศึกษาเนื้อหาที่ปรากฏในพระไตรปิฎกเล่มที่ ๐๕ วินัยปิฎกที่ ๐๕ มหาวรรค ภาค ๒ เรื่อง ภิกษุอาพาธด้วยโรคท้องร่วง แล้วนำเนื้อหานั้นมาเปรียบเทียบกับแล้วมีความคล้ายกัน ดังนี้

คัมภีร์สารากรวิชาสูตร กล่าวไว้ในคัมภีร์ว่า ตอนพระตถาคตเจ้านั้นทรงสถิตอยู่ที่เขาคิชฌกูฏ แล้วทรงปรารภเทศนาแก่พระอานนท์ ก็เสด็จทรงนั่งบนอาสนะที่พระอานนท์ได้จัดไว้ที่สมควรแล้ว ก็จึงเทศนาว่าดังนี้ ดูก่อนอานนท์สภาวะอันหาพยาธิโรคายังมีแก่ท่านอยู่หรือ หรือว่าความทุกขเวทนายังยังมีแก่ท่านอยู่หรือ หรือว่าโรคาทั้งหลายนั้นยังไม่หายจากร่างกายท่านหรือ ดังนั้นแล้วพระพุทธเจ้าทรงเทศนา สารากรวิชาสูตร แก่พระอานนท์ว่าให้จำยังสูตรอันนี้ไว้ เพื่อจักเป็นประโยชน์แก่พุทธบริษัททั้งหลายสืบไปเบื้องหน้าด้วยอนุภาพแห่งพระธรรมเทศนา นี้ แม้ว่าพระพุทธเจ้าทั้งหลายที่เกิด ตรัสรู้ในโลกนี้ย่อมเทศนา สารากรวิชาสูตร ทุกๆพระองค์เพื่อจะได้นำพาเหล่าพุทธบริษัททั้งหลายได้หลุดพ้นจากอบายภูมิทั้ง ๔ ข้ามพ้นวิภูฏะสงสารไปรอดถึงฝั่งพระนิพพานด้วยเดชแห่งพระธรรมเทศนารักษาบุคคลผู้นั้น แม้ว่าสัตว์ร้ายทั้งหลายก็ดี กุมภัณฑ์ทั้งหลายก็ดี ยักษ์ทั้งหลายก็ดี ปีศาจร้ายทั้งหลายก็ดี ก็ไม่อาจกระทำร้ายได้ก็ด้วยเดชแห่งพระธรรมเทศนาหากรักษา เมื่อพระอานนท์ได้สดับรับฟังแล้ว วรรณอันเศร้าหมองด้วยโรคาพาทก็กลับหายไปมีอายุยืนไปในภพภาคหน้าก็ด้วยเดชแห่งพระธรรมเทศนาอันประเสริฐรักษาบุคคลผู้นั้น เมื่อถึงกาลจะได้มรณาจากมนุษยโลกหากมีสตรีระลึกไว้ไม่ฟังชานก็มีสวรรค์เป็นที่ไปเบื้องต้น เมื่อยังไม่พ้นยังวิภูฏะสงสารเพียงใดก็จะได้มาเอาชาติกำเนิดในตระกูลที่ดี ได้มาบำเพ็ญ ทาน ศีล ภาวนาไปทุกภพทุกชาติตลอดจนได้นำตนข้ามพ้นวิภูฏะสงสารไปรอดถึงฝั่ง พระนิพพาน

ในพระไตรปิฎกว่าด้วยภิกษุไข้ เรื่องภิกษุอาพาธเป็นโรคท้องร่วง กล่าวไว้ว่า สมัยนั้น ภิกษุรูปหนึ่งอาพาธเป็นโรคท้องร่วง ภิกษุนั้นนอนกลิ้งเกลือกไปมาบนปัสสาวะและอุจจาระของตนเอง ครั้นนั้น พระผู้มีพระภาคมีท่านพระอานนท์ตามเสด็จ เสด็จจาริกไปตามเสนาสนะ เสด็จเข้าไปทางที่อยู่ของภิกษุนั้น ได้ทอดพระเนตรเห็นภิกษุนั้นนอนกลิ้งเกลือกไปมาบนปัสสาวะและอุจจาระของตนเอง จึงเสด็จเข้าไปใกล้แล้ว ได้ตรัสตั้งนี้ว่า “ภิกษุ เธออาพาธเป็นโรคอะไร” ภิกษุนั้นทูลว่า “ข้าพระองค์อาพาธเป็นโรคท้องร่วง พระพุทธเจ้าข้า” พระผู้มีพระภาคตรัสถามว่า “เธอมีภิกษุผู้คอยพยาบาลหรือไม่” ภิกษุนั้นทูลว่า “ไม่มี พระพุทธเจ้าข้า” พระผู้มีพระภาคตรัสถามว่า “เหตุใด พวกภิกษุจึงไม่คอยพยาบาลเธอ” ภิกษุนั้นทูลว่า “เพราะข้าพระองค์ไม่ได้ทำอุปการะแก่ภิกษุทั้งหลาย ดังนั้น พวกภิกษุจึงไม่คอยพยาบาลข้าพระองค์ พระพุทธเจ้าข้า” พระผู้มีพระภาคตรัสเรียกท่านพระอานนท์มารับสั่งว่า “อานนท์ เธอไปตักน้ำมา เราจะอาบน้ำให้ภิกษุนี้” ท่านพระอานนท์ทูลรับสนองพระดำรัสแล้วตักน้ำมาถวาย พระผู้มีพระภาค ทรงรดน้ำ ท่านพระอานนท์ขัดสี พระผู้มีพระภาคทรงประคองศีรษะขึ้น ท่านพระอานนท์ยกเท้าวางบนเตียงต่อมา พระผู้มีพระภาครับสั่งให้ประชุมสงฆ์เพราะเรื่องนี้เป็นต้นเหตุ ทรงสอบถามภิกษุทั้งหลายว่า “ภิกษุทั้งหลาย ในวิหารหลังโน้นมีภิกษุเป็นไข้หรือ” พวกภิกษุกราบทูลว่า “มี พระพุทธเจ้าข้า” พระผู้มีพระภาคตรัสถามว่า “เธออาพาธเป็นโรคอะไร” พวกภิกษุกราบทูลว่า “เธออาพาธเป็นโรคท้องร่วง พระพุทธเจ้าข้า” พระผู้มีพระภาคตรัสถามว่า “ภิกษุนั้นมีภิกษุผู้คอยพยาบาลหรือไม่” พวกภิกษุกราบทูลว่า “ไม่มี พระพุทธเจ้าข้า” พระผู้มีพระภาคตรัสถามว่า “เหตุใด พวกภิกษุจึงไม่คอยพยาบาลเธอ” พวกภิกษุกราบทูลว่า “เพราะเธอไม่ได้ทำอุปการะแก่ภิกษุทั้งหลาย ดังนั้นพวกภิกษุจึงไม่คอยพยาบาลเธอ พระพุทธเจ้าข้า” พระผู้มีพระภาคตรัสว่า “ภิกษุทั้งหลาย พวกเธอไม่มีมารดา ไม่มีบิดาผู้คอยพยาบาล ภิกษุทั้งหลาย ถ้าพวกเธอไม่พยาบาลกันเอง ใครเล่าจะคอยพยาบาลพวกเธอ ภิกษุทั้งหลาย ผู้จะพยาบาลเราก็จงพยาบาลภิกษุไข้เถิด ถ้ามีอุปัชฌาย์อุปัชฌาย์พึงพยาบาลภิกษุใช้นั้นจนตลอดชีวิต(หรือ)จนกว่าเธอจะหาย ถ้ามีอาจารย์อาจารย์พึงพยาบาลภิกษุใช้นั้นจนตลอดชีวิต(หรือ)จนกว่าเธอจะหาย ถ้ามีสัทธิวิหาริก สัทธิวิหาริกพึงพยาบาลภิกษุใช้นั้นจนตลอดชีวิต(หรือ)จนกว่าเธอจะหาย ถ้ามีอันเตวาสิก อันเตวาสิกพึงพยาบาลภิกษุใช้นั้นจนตลอดชีวิต(หรือ)จนกว่าเธอจะหาย ถ้ามีภิกษุผู้ร่วมอุปัชฌาย์ ผู้ร่วมอุปัชฌาย์พึงพยาบาลภิกษุใช้นั้นจนตลอดชีวิต(หรือ)จนกว่าเธอจะหาย ถ้ามีภิกษุผู้ร่วมอาจารย์ ผู้ร่วมอาจารย์พึงพยาบาลภิกษุใช้นั้นจน

ตลอดชีวิต(หรือ)จนกว่าเธอจะหาย ถ้าไม่มีอุปษฌาย์ อาจารย์สัทธวิหาริก อันเตวาสิก ผู้ร่วมอุปษฌาย์ หรือผู้ร่วมอาจารย์ สงฆ์ต้องพยาบาลภิกษุใช้นั้น ถ้าไม่พยาบาล ต้องอาบัติทุกกฏ”^๑

ดังนั้น จากการที่ได้ศึกษาเนื้อหาจากคัมภีร์ล้านนาและจากพระไตรปิฎกแล้วนำมาเปรียบเทียบกับปรากฏว่าเนื้อหาของคัมภีร์นั้นมีส่วนที่มีความคล้ายกันอยู่บ้าง เพราะคัมภีร์ล้านนาเรื่อง สารากริวิชาสูตรนั้น ได้กล่าวถึงตอนที่พระพุทธองค์ทรงตรัสถามภิกษุผู้ที่กำลังอาพาธอยู่และเนื้อหาที่ไปสอดคล้องกับเนื้อหาในพระไตรปิฎก คือเรื่องภิกษุอาพาธด้วยโรคท้องร่วง ตอนที่พระพุทธเจ้าทรงตรัสถามภิกษุรูปนั้นถึงความอาพาธเจ็บป่วยจากโรค ดังนั้นเนื้อหาที่ปรากฏในคัมภีร์ล้านนาจึงมีความคล้ายกับเนื้อหาที่ปรากฏในพระไตรปิฎก

(๒) โลกาวุฒิ

จากที่ได้ศึกษาค้นคว้าเนื้อหาของคัมภีร์ล้านนาเรื่อง โลกาวุฒิ แล้วนำมาเปรียบเทียบกับเนื้อหาที่มาจาก พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๙ สุตตันตปิฎกที่ ๑๑ สังยุตตนิกาย มหาวารวรรค พบว่าเนื้อหาของคัมภีร์นั้นมีส่วนที่คล้ายกันอยู่ ดังนี้

คัมภีร์โลกาวุฒิ ได้กล่าวไว้ในคัมภีร์ด้วยเรื่องของ พระรัตนตรัย ว่า พุทโธ อันว่าพระพุทธเจ้า พระพุทธองค์ทรงเป็นผู้ประเสริฐกว่าทั้ง ๓ โลกพระพุทธองค์ทรงทำประโยชน์ในเกิดแก่สัตว์โลกทั้งหลาย พระพุทธองค์ทรงนำพาสัตว์โลกทั้งหลายให้หลุดพ้นจากเครื่องพันธนาการคือพาสาวกผู้มีใจเลื่อมใสให้ถึงฝั่งพระนิพพาน แม้ว่าบุคคลผู้ใดได้เข้าถึงเอาพระพุทธเจ้าเป็นสรณะก็จะพ้นจากทุกข์ทั้งปวงอันมีในชาตินี้และชาติหน้า อัมโม อันว่า พระธรรม ๘๔,๐๐๐ พระธรรมขันธ์ อันเป็นพระธรรมที่พระพุทธเจ้าได้เทศนาสั่งสอน เป็นดวงแก้วอันประเสริฐเปรียบเสมือนเรือสำเภาทองนำสัตว์โลกทั้งหลายข้ามพ้นฝั่งมหาสมุทรสาคร คือพระนิพพาน บุคคลผู้ใดมีความเลื่อมใสศรัทธาเอาพระธรรมเป็นสรณะที่พึ่ง ก็พ้นจากอันตรายทั้งปวงตราบเข้าถึงพระนิพพาน สังโฆ อันว่า พระสงฆ์อันมีศีลบริสุทธ์ อันเป็นสงฆ์สาวกของพระผู้มีพระภาคเจ้า อันมีอินทรีย์ระงับซึ่งกิเลสทั้งปวง ผู้ใดปรารถนาเป็นบุญกุศลและมีอายุมันยืนยาว ประกอบไปด้วยข้าวของสินทรัพย์มีบริวารยิ่งกว่าเจ้าพญามหากษัตริย์ในชมพูทวีป トラบได้ถึงซึ่งพระนิพพาน จงเอาพระสงฆ์เป็นสรณะที่พึ่งด้วยอาการอันไม่ลังเลสงสัย บุคคลผู้ใดถึงเอา พระพุทธเจ้า พระธรรม พระสงฆ์ ว่าเป็นสรณะที่พึ่ง บุคคลผู้นั้นก็จะพ้นจากทุกข์ โศก โรคภัยอันตรายทั้งปวง トラบได้ถึงซึ่งพระนิพพาน แม้ว่าเกิดมาในภาวะชาติอันใดขอให้ได้ถึงพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ เป็นสรณะที่พึ่งให้มีใจนึกถึงคุณของพระรัตนตรัย แม้ว่าสัตว์โลก

^๑ วิ.ม. (ไทย) ๕/๓๖๕/๒๓๙.

ทั้งหลายยังวนเวียนอยู่ในสังสารวัฏฏ์ทุกภพทุกชาติ ขออย่าให้ประมาทในธรรมทั้งปวง ขอให้พ้นจากพยาธิทั้งปวง และได้เกิดมาพบพระธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าที่ทรงเทศนา บุคคลใดที่ได้ฟังพระธรรมเทศนาคำสอนของพระตถาคต อันมีชื่อว่า โลกาวุฒิ ดวงประเสริฐนี้ ย่อมประกอบไปด้วยแก้วแหวนเงินทอง จะประกอบไปด้วย อริยะธนะ ๗ ประการ คือ ศรัทธาธนะนั่ง สิริธนะนั่ง โอตปปะธนะนั่ง สุตตะธนะนั่ง เป็นต้น บุคคลผู้ใดได้ฟังธรรมเทศนาอันชื่อว่า โลกาวุฒิ ก็จะมีอายุยืนยาว แม้เกิดมาในภาวะชาติหน้าก็จะอยู่สุขสวัสดิ์ บุคคลผู้ใดเคยทำสัจหรือรักษากบวชก็ดี มีความศรัทธาได้เขียนเอาพระธรรมเทศนาด้วยความเชื่อและเลื่อมใสอย่างแท้จริง บุคคลทั้งหลายนั้นเมื่อได้ไปเกิดบนสวรรค์เทวโลกก็จะยิ่งกว่าเทวดาทั้งปวงประกอบไปด้วยสวรรค์สมบัติยิ่งกว่าเทวบุตรเทวดาทั้งหลาย เมื่อหมดบุญจากสวรรค์แล้วนั้นย่อมลงมาเกิดในเมืองมนุษย์ก็จะอยู่ดีมีสุขยิ่งกว่าท้าวพญาเสนาอามาตทั้งปวงในชมพูทวีป แม้ว่าบุคคลใดเอาพระธรรมเทศนาเป็นกรรมฐานทุกวันค่ำเช้า เกิดมาชาติใดก็จะได้เป็นข้าทาส จะเป็นนายเหนือผู้อื่นทุกชาติ เมื่อนั้นพระพุทธเจ้าก็สำแดงยังพระธรรมเทศนาว่า บุคคลผู้ใดปรารถนาถึงสุขสามประการ ในโลกนี้และโลกหน้า จงขอด้วยคำว่า ปัจจักขัง ปลงตนปลงใจให้พ้นจากวิภวัญจะสังสารทั้งปวงและให้ถึงซึ่งพระนิพพาน คือ ภัยในอบายทั้ง ๔ กัฏฐิ ภัยในนรกกัฏฐิ คือภัยแต่โจรและภัยทั้งหลายทั้งปวงในโลกนี้ย่อมเป็นภัยจากโจรทั้งสิ้น บุคคลผู้ใดปรารถนาเพื่อจะพ้นจากภัยอันเกิดแต่โจรนั้น ให้มีใจเชื่อในคุณของพระรัตนตรัยก็จะรอดพ้นภัยทั้งปวงนั้นด้วยอำนาจแห่งพระรัตนตรัย

คัมภีร์พระไตรปิฎก กล่าวว่า สมัยนั้น เจ้าศากยะพระนามว่าสรณานิสวรรคตแล้ว พระผู้มีพระภาคได้ทรงพยากรณ์ท้าวเธอว่า “เป็นโสดาบัน ไม่มีทางตกต่ำ มีความแน่นอนที่จะสำเร็จสัมโพธิในวันข้างหน้า” ได้ยินว่า ณ ที่นั้น เจ้าศากยะหลายพระองค์มาประชุมพร้อมกันต่างตำหนิ ประณาม โพนทะนาว่า “ท่านทั้งหลาย น่าอัศจรรย์จริง ไม่เคยปรากฏ บัดนี้ใครเล่า ณ ที่นี้จักไม่เป็นพระโสดาบัน เพราะเจ้าสรณานิศากยะสวรรคตแล้ว พระผู้มีพระภาคได้ทรงพยากรณ์ท้าวเธอว่า ‘เป็นโสดาบัน ไม่มีทางตกต่ำ มีความแน่นอนที่จะสำเร็จสัมโพธิในวันข้างหน้า’ แต่เจ้าสรณานิศากยะถึงความท้อแท้ในสิกขา เสวยน้ำจันท์”

ครั้งนั้น เจ้าศากยะพระนามว่ามหานามะเสด็จเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวายอภิวัตแล้วประทับนั่ง ณ ที่สมควร ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคดังนี้ว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ขอประทานวโรกาส เจ้าสรณานิศากยะสวรรคตแล้ว พระผู้มีพระภาคได้ทรงพยากรณ์ท้าวเธอว่า ‘เป็นโสดาบัน ไม่มีทางตกต่ำ มีความแน่นอนที่จะสำเร็จสัมโพธิในวันข้างหน้า’ ได้ยินว่า ณ ที่นั้น เจ้าศากยะหลายพระองค์มาประชุมพร้อมกันต่างตำหนิ ประณาม โพนทะนาว่า ‘ท่านทั้งหลายน่าอัศจรรย์จริง ไม่เคยปรากฏ บัดนี้ใครเล่า ณ ที่นี้จักไม่เป็นพระโสดาบัน เพราะเจ้าสรณานิศากยะสวรรคตแล้ว พระผู้มีพระภาคได้ทรงพยากรณ์ท้าวเธอว่า ‘เป็นโสดาบัน ไม่มีทางตกต่ำ มีความแน่นอนที่จะสำเร็จสัมโพธิในวันข้างหน้า’ แต่เจ้าสรณานิศากยะถึงความท้อแท้ในสิกขา เสวยน้ำจันท์” พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

“มหาบพิตร อุบาสกผู้ถึงพระพุทฺธ พระธรรม และพระสงฆ์เป็นสรณะตลอดกาลนาน จะถึงความตกต่ำได้อย่างไร บุคคลเมื่อจะกล่าวให้ถูกต้อง พึงกล่าวถึงอุบาสกนั้นได้ว่า “เป็นผู้ถึงพระพุทฺธ พระธรรม และพระสงฆ์เป็นสรณะตลอดกาลนาน” บุคคลเมื่อจะกล่าวให้ถูกต้อง ก็พึงกล่าวถึงเจ้าศากยยะ พระนามว่าสรณานิว่า “เป็นอุบาสก ผู้ทรงถึงพระพุทฺธ พระธรรม และพระสงฆ์ เป็นสรณะตลอดกาลนาน” พระองค์จะถึงความตกต่ำได้อย่างไร มหาบพิตร บุคคลบางคนในโลกนี้

(๑) ประกอบด้วยความเลื่อมใสอันไม่หวั่นไหวในพระพุทฺธเจ้าว่า “แม้เพราะเหตุนี้ พระผู้มีพระภาคพระองค์นั้น ฯลฯ เป็นศาสดาของเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย เป็นพระพุทฺธเจ้า เป็นพระผู้มีพระภาค” ประกอบด้วยความเลื่อมใสอันไม่หวั่นไหวในพระธรรม ฯลฯ ประกอบด้วยความเลื่อมใสอันไม่หวั่นไหวในพระสงฆ์ ฯลฯ มีหาสปัญญา (ปัญญาร่าเริง) มีชวนปัญญา (ปัญญาแล่นไป) และถึงพร้อมด้วยวิมุตติ เขาทำให้แจ่มแจ้งไตรวิมุตติ ปัญญาวิมุตติอันไม่มีอาสวะเพราะอาสวะสิ้นไปด้วยปัญญาอันยิ่งเองเข้าถึงอยู่ในปัจจุบัน แม้บุคคลนี้ก็พ้นจากนรก กำเนิดสัตว์ดิรัจฉาน ภูมิแห่งเปรต อบาย ทุกคติ และวินิบาต

(๒) ประกอบด้วยความเลื่อมใสอันไม่หวั่นไหวในพระพุทฺธเจ้าว่า “แม้เพราะเหตุนี้ พระผู้มีพระภาคพระองค์นั้น ฯลฯ เป็นศาสดาของเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย เป็นพระพุทฺธเจ้า เป็นพระผู้มีพระภาค” ประกอบด้วยความเลื่อมใสอันไม่หวั่นไหวในพระธรรม ฯลฯ ในพระสงฆ์ ฯลฯ มีหาสปัญญา มีชวนปัญญา แต่ไม่ถึงพร้อมด้วยวิมุตติ เขาจึงเป็นโอปปาติกะ เพราะโอรัมภาคิยสังโยชน์ ๕ ประการสิ้นไป จักปรินิพพานในภพนั้น ไม่หวนกลับมาจากโลกนั้นอีก แม้บุคคลนี้ก็พ้นจากนรก กำเนิดสัตว์ดิรัจฉาน ภูมิแห่งเปรต อบาย ทุกคติ และวินิบาต

(๓) ประกอบด้วยความเลื่อมใสอันไม่หวั่นไหวในพระพุทฺธเจ้าว่า “แม้เพราะเหตุนี้ พระผู้มีพระภาคพระองค์นั้น ฯลฯ เป็นศาสดาของเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย เป็นพระพุทฺธเจ้า เป็นพระผู้มีพระภาค” ประกอบด้วยความเลื่อมใสอันไม่หวั่นไหวในพระธรรม ฯลฯ ประกอบด้วยความเลื่อมใสอันไม่หวั่นไหวในพระสงฆ์ ฯลฯ ไม่มีหาสปัญญา ไม่มีชวนปัญญา ทั้งไม่ถึงพร้อมด้วยวิมุตติเขาจึงเป็นพระสกทาคามี มาสู่โลกนี้อีกเพียงครั้งเดียว ก็จะทำที่สุดแห่งทุกข์ได้ เพราะสังโยชน์ ๓ ประการสิ้นไป เพราะบรรเทาโรคะ โทสะ โมหะให้เบาบางได้ แม้บุคคลนี้ก็พ้นจากนรกกำเนิดสัตว์ดิรัจฉาน ภูมิแห่งเปรต อบาย ทุกคติ และวินิบาต

(๔) ประกอบด้วยความเลื่อมใสอันไม่หวั่นไหวในพระพุทฺธเจ้าว่า “แม้เพราะเหตุนี้ พระผู้มีพระภาคพระองค์นั้น ฯลฯ เป็นศาสดาของเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย เป็นพระพุทฺธเจ้า เป็นพระผู้มีพระภาค” ประกอบด้วยความเลื่อมใสอันไม่หวั่นไหวในพระธรรม ฯลฯ ประกอบด้วยความเลื่อมใสอันไม่หวั่นไหวในพระสงฆ์ ฯลฯ ไม่มีหาสปัญญา ไม่มีชวนปัญญา ทั้งไม่ถึงพร้อมด้วยวิมุตติเขาจึงเป็นพระ

โสดาบัน ไม่มีทางตกต่ำ มีความแน่นอนที่จะสำเร็จสัมโพธิในวันข้างหน้า เพราะสังโยชน์ ๓ ประการสิ้นไปแม้บุคคลนี้ก็พ้นจากนรก กำเนิดสัตว์ดิรัจฉาน ภูมิแห่งเปรตอบาย ทุกคติ และวินิบาต

(๕) ไม่ประกอบด้วยความเลื่อมใสอันไม่หวั่นไหวในพระพุทธเจ้า ฯลฯ ประกอบด้วยความเลื่อมใสอันไม่หวั่นไหวในพระธรรม ฯลฯ ประกอบด้วยความเลื่อมใสอันไม่หวั่นไหวในพระสงฆ์ ฯลฯ ไม่มีหาสปัญญา ไม่มีชวนปัญญา ทั้งไม่ถึงพร้อมด้วยวิมุตติ แต่เขามีธรรมเหล่านี้ คือ สัทธินทรีย์ วิริยินทรีย์ สตินทรีย์ สมาธิินทรีย์ ปัญญินทรีย์ และธรรมทั้งหลายที่ตถาคตประกาศแล้ว ย่อมควรแก่การพิจารณาด้วยปัญญาโดยประมาณ แม้บุคคลนี้ก็ไม่ได้ไปสู่นรก กำเนิดสัตว์ดิรัจฉาน ภูมิแห่งเปรตอบาย ทุกคติ และวินิบาต

(๖) ไม่ประกอบด้วยความเลื่อมใสอันไม่หวั่นไหวในพระพุทธเจ้า ฯลฯ ประกอบด้วยความเลื่อมใสอันไม่หวั่นไหวในพระธรรม ฯลฯ ประกอบด้วยความเลื่อมใสอันไม่หวั่นไหวในพระสงฆ์ ฯลฯ ไม่มีหาสปัญญา ไม่มีชวนปัญญา ทั้งไม่ถึงพร้อมด้วยวิมุตติ แต่เขามีธรรมเหล่านี้ คือ สัทธินทรีย์ ฯลฯ ปัญญินทรีย์ และเขามีศรัทธาพอประมาณ ความรักพอประมาณในพระตถาคต แม้บุคคลเหล่านี้ก็ไม่ได้ไปสู่นรก กำเนิดสัตว์ดิรัจฉาน ภูมิแห่งเปรตอบาย ทุกคติ และวินิบาต

มหาบพิตร แม้หากต้นสาละใหญ่เหล่านี้ซึ่งรู้จักคำสุภาสิต คำทุภาสิตอาตมภาพก็จะพยากรณ์ต้นสาละใหญ่เหล่านี้ว่า “เป็นโสดาบัน ไม่มีทางตกต่ำ มีความแน่นอนที่จะสำเร็จสัมโพธิในวันข้างหน้า” ไม่จำเป็นต้องกล่าวถึงเจ้าสรณานิศากยะเลย เพราะเจ้าสรณานิศากยะได้สมาทานสิกขาบทในเวลาจะสวรรคต”^๒

ดังนั้น จากที่ได้ศึกษาเรื่องราวจากคัมภีร์ล้านนา “โลกาวุฒิ” ตามที่นักปราชญ์โบราณล้านนาได้รจนาแต่งแต่มาขึ้นมา เป็นตอนกล่าวถึงการยึดถือและเข้าถึงพระรัตนตรัยไว้เป็นสรณะตลอดอายุของตนหรือตราบเท่านั้นข้ามพ้นวังวนคือวัฏฏะสงสารถึงฝั่งพระนิพพาน เมื่อนำมาเปรียบเทียบกับเนื้อหาที่ปรากฏในพระไตรปิฎกนั้นได้พบว่าเป็นเนื้อหาที่สอดคล้องกันอยู่บ้างคือ เนื้อหาปรากฏในพระไตรปิฎกกล่าวถึง ตอนพระพุทธเจ้าตรัสถึง เจ้าศากยะพระนามว่าสรณานิสวรรคตพระองค์เป็นอุบาสกผู้ถึงซึ่ง พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ ว่าเป็นสรณะที่พึ่งตลอดกาล เมื่อนำเนื้อหาเรื่องราวที่ปรากฏในคัมภีร์ล้านนามาเปรียบเทียบกับเนื้อหาที่ปรากฏในพระไตรปิฎกแล้วจึงมีเนื้อหาสาระที่ค่อนข้างคล้ายคลึงกัน

^๒ ส.ม. (ไทย) ๑๙/๑๐๑๗/๕๒๙.

๓. อุณห์สสะวิชัย

จากที่ได้ศึกษาเนื้อหาของคัมภีร์ล้านนาเรื่อง อุณห์สสะวิชัย จากพระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๕ สุตตันตปิฎกที่ ๑๗ ขุททกนิกาย ขุททกปาฐะ ธรรมบท อุทาน แล้วนำมาเปรียบเทียบกัน พบว่าเนื้อหาของคัมภีร์ล้านนาที่ได้ศึกษานั้นได้ปรากฏเนื้อหาที่มีความสอดคล้องและคล้ายคลึงกันอยู่ ดังนี้

คัมภีร์อุณห์สสะวิชัย ได้กล่าวในคัมภีร์เป็นเรื่องราว ความว่า เอวัมเมสุตตัง เป็นคำพูดแห่งพระอานนท์ กล่าวให้พระอรหันต์ทั้งหลายได้รับฟัง ในสมัยหนึ่งพระพุทธเจ้าเสด็จไปโปรดพุทธมารดา บนสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ พระพุทธองค์ทรงนั่งเทศนาบนแท่นปัทมกัมพลศิลาอาสน์ใต้ต้นปาริชาติ (ไม้ทองกลางทิพย์) ที่นั่น ทรงแสดงพระธรรมเทศนาเรื่อง อภิธรรม ๗ คัมภีร์ มีธรรมสังคณีเป็นต้นและวิสุทธิมรรคเป็นที่สุด แก่เทวดาทั้งหลายเหมือนโลกธาตุอันมาชุมนุมกัน โดยมีศรีมหามายาเทวบุตรเป็นประธาน ในกาลนั้นยังมีเทวบุตรตน ๑ ชื่อว่า สุปติภูติตาเทวบุตร ได้เสวยทิพย์สมบัติในสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ มีนางฟ้าเป็นบริวารมากนัก ในกาลที่ สุปติภูติตาเทวบุตรนั้นจะหมดบุญในสวรรค์ ได้มีเทวบุตรตน ๑ ชื่อว่า อากาสะจาริณี ได้รู้ถึงกาลอันจะหมดบุญแห่งสุปติภูติตานี้ ก็ได้กล่าวไว้ว่า เมื่อท่านหมดบุญจากสวรรค์ไปแล้วนั้น จะได้ไปเกิดในโลกมนุษย์ ๗ชาติคือ จะได้เกิดเป็นแร้ง ๑ จะได้เกิดเป็นรุ้ง ๑ จะได้เกิดเป็นหมู ๑ จะได้เกิดเป็นหมา ๑ จะได้เกิดเป็นคนหูหนวก ๑ จะได้เกิดเป็นคนตาบอด ๑ จะได้รับทุกขเวทนาเป็นอันมาก เมื่ออากาสะจาริณีกล่าวแล้วก็อันตรธานหายไป เมื่อสุปติภูติตาเทวบุตรได้ยินเช่นนั้น ก็มาบังเกิดเห็นบุพนิมิตร คือ ฟ้าทิพย์และดอกไม้ทิพย์อันเป็นเครื่องประดับเกิดเหี่ยวแห้งไป เหงื่อไหลออกมาจากตน อาสนะทิพย์ก็ร้อนแข็งกระด้าง ร่างกายผิวพรรณวณณะก็เศร้าหมองไป เมื่อเห็นอย่างนั้นแล้วจึงได้ไปเข้าเฝ้าพระอินทร์กราบทูลถึงกาลที่ตนจะหมดบุญจากสวรรค์เทวโลกนั้นของพระอินทร์ช่วยให้รอดพ้นจากกานจุกิจจากสวรรค์ภายใน ๗ วัน เมื่อนั้นพระอินทร์จึงได้ตรัสตอบว่า ไม่มีใครที่จะประเสริฐกว่าโลกทั้งสามเท่าพระพุทธองค์แล้ว พระพุทธเจ้าทรงเป็นที่พึ่งแก่โลกทั้ง ๓ เมื่อได้ยินดังนั้นแล้วสุปติภูติตาเทวบุตรพร้อมด้วยพระอินทร์ก็ได้เข้าไปสู่สำนักพระพุทธเจ้าเล่าเหตุการณ์ทั้งหมดให้พระพุทธองค์ฟัง พระพุทธเจ้าทรงตรัสแก่ปริศนานั้นให้ความว่า ดูก่อนมหาราช ในสมัยหนึ่งเทวบุตรตนนี้ได้มาเป็นพรานเนื้อผู้หนึ่ง ย่อมฆ่าสัตว์อยู่เนื่องนิตย์ จึงจะเข้าไปเกิดเป็นแร้ง แล้วก็ได้พลัดพรากไขจากแม่กตังกล่าวมาแล้ว ชาติต่อมาได้เกิดเป็นคนมีข้าวของสมบัติมากมาย เมื่อภิกษุสงฆ์มาบิณฑบาต ก็ไม่เคยให้ทานได้แต่คำว่ากล่าวต่างๆานั้นจึงจะเกิดเป็นหมูอย่างนั้น อีกประการหนึ่งได้ติเตียนพระสงฆ์สมณะพราหมณ์อันมีศีลบริบูรณ์ไม่เคารพในคุณของพระรัตนตรัย เหตุนี้จึงได้เกิดมาเป็นหมา อีกประการที่เกิดมาเป็นคนหูหนวก เมื่อไปฟังพระธรรมเทศนาของพระธรรมเทศนาของพระพุทธเจ้าแล้วไม่ตั้งใจฟังอย่างถ่องแท้ มักพูดแต่คำที่หาประโยชน์ไม่ได้ จึงเกิดมาเป็นคนหูหนวกอย่างนั้น ที่เกิดมาเป็นคนตาบอดก็เพราะว่า เมื่อเห็นพระภิกษุมานินทบาต ยากคนขอทั้งหลายมาขอทานเท่าว่าทำที่ไม่เห็นอย่างนั้นด้วยบุพกรรมนั้นจึงได้เกิดมาเป็นคนตาบอด เมื่อนั้นพระอินทร์จึงถามพระพุทธเจ้าว่าสิ่งใดจักทำให้เทวบุตรตนนี้ตั้งมั่นอยู่

บนสวรรค์ได้นาน พระพุทธเจ้าจึงกล่าวว่า อตถิอุณหัสสะวิไชโย อันนี้เป็นยาอันอุดมในโลกนี้ ท่านจงได้ฟังธรรมเทศนาอันนี้เพื่อเป็นประโยชน์แก่คนและเทวดาทั้งหลายเพื่อให้มีอายุตราบ ๑ กัป บุคคลผู้ใดได้ฟังธรรมนี้แล้ว ย่อมพ้นจากพันทกรรมของพระมหากษัตริย์ ภูตผีปีศาจ สัตว์ร้าย เหตุเภทภัยต่างๆ เว้นแต่ถึงกาลเวลาที่หมดอายุขัยจากนั้น สุปติภูจिताเทวบุตรก็มีอายุยืนด้วยอานุภาพแห่งพระธรรมเทศนาอันชื่อว่า อุณหัสสะวิไชยนี้

พระไตรปิฎกได้กล่าว ว่าด้วยบุพพนิมิต ๕ ประการ พระสูตรนี้ พระผู้มีพระภาคตรัสไว้แล้ว พระสูตรนี้ พระอรหันต์กล่าวไว้แล้ว ข้าพเจ้าได้สดับมาอย่างนี้ “ภิกษุทั้งหลาย ในเวลาที่เทพบุตรจะจุติจากหมู่เทพ ย่อมปรากฏบุพพนิมิต ๕ ประการ คือ

- (๑) ดอกไม้ที่ประดับเหี่ยวแห้ง
- (๒) พัสตราภรณ์ที่สวมใส่หมองจางลง
- (๓) เหงื่อไหลออกจากรักแร้
- (๔) ผิวพรรณเศร้าหมองปรากฏที่กาย
- (๕) เทพบุตรนั้นจะหมดความยินดีในทิพยสมบัติของตน

เทวดาทราบว่า เทพบุตรนี้จะจุติ ก็พลอยยินดีอวยพรให้ ๓ ประการ คือ

- (๑) ท่านจากเทวโลกนี้ไปแล้ว ขอให้ได้ไปเกิดในภูมิที่ดี
- (๒) ท่านได้ไปเกิดในภูมิที่ดีแล้ว ขอให้ได้ลาภอันดี
- (๓) ท่านครั้งนั้นได้ลาภอันดีแล้ว ขอให้ดำรงตนอยู่ด้วยดี

เมื่อพระผู้มีพระภาคตรัสอย่างนี้แล้ว ภิกษुरुพหนึ่งได้ทูลถามพระผู้มีพระภาค ดังนี้ว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ การไปเกิดในภูมิที่ดีของเทวดาเป็นอย่างไร การได้ลาภอันดีของเทวดาเป็นอย่างไร การดำรงตนอยู่ด้วยดีของเทวดาเป็นอย่างไร พระพุทธเจ้าข้า” พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า “ภิกษุทั้งหลาย การเกิดเป็นมนุษย์ ชื่อว่าเป็นการไปเกิดในภูมิที่ดีของเทวดา การที่เทพบุตรลงมาเกิดเป็นมนุษย์แล้วได้ความศรัทธาในธรรมวินัยที่ตถาคตประกาศไว้ นี้ชื่อว่าเป็นการได้ลาภอันดีของเทวดา ก็ความศรัทธาของเทพบุตรนั้นแล ตั้งมั่น มีเหตุเกิด หยั่งลง มั่นคง อันสมณพราหมณ์เทวดา มาร พรหม หรือใคร ๆ ในโลกไม่สามารถทำให้คลอนแคลนไปได้ นี้ชื่อว่าเป็นการดำรงตนอยู่ด้วยดีของเทวดา” พระผู้มีพระภาคได้ตรัสเนื้อความดังกล่าวมานี้แล้ว ในพระสูตรนั้น จึงตรัสคาถาประพันธ์ดังนี้

เมื่อเทพบุตรจะจุติจากเทวโลก เพราะสิ้นอายุเทวดาผู้พลอยยินดี ย่อมเปล่งเสียงอวยพร ๓ ประการ คือ ท่านผู้เจริญ ท่านจากเทวโลกนี้ไปแล้ว ขอให้ไปเกิดในภูมิที่ดี คืออยู่ร่วมกับมนุษย์เกิด ท่านเกิดเป็นมนุษย์แล้ว ขอให้ได้มีศรัทธาอย่างสูงยิ่งในพระสัทธรรมเกิด ศรัทธาของท่านนั้นขอให้ตั้ง

มัน มีเหตุเกิดหยั่งลง มันคงในสังขารที่ตถาคตประกาศไว้ดีแล้วใคร ๆ ทำให้คลอนแคลนไม่ได้ตลอดชีวิตเกิดท่านจงละลายกายทุจริต วาจาทุจริต มโนทุจริตได้ทั้งหมดรวมทั้งกรรมชั่วที่ประกอบด้วยโทษอื่น ๆ จงทำความดีทางกาย วาจาให้มากและทำความดีทางใจที่ประมาณมิได้ ปราศจากอุปธิ นอกจากนั้น ท่านจงทำบุญ ที่ให้เกิดสมบัตินั้นให้มาก ด้วยการให้ทานชักชวนผู้อื่นให้ดำรงอยู่ในสังขารในพุทธศาสนาเถิดเมื่อเทวดารู้แน่แท้ เทพบุตรกำลังจะจุติยอมพลอยยินดีด้วยการอนุเคราะห์กล่าวชวนดังนี้ว่า ท่านเทพบุตร ท่านจงหวนกลับมาเกิดในเทวโลกนี้บ่อย ๆ เกิดแม้เนื้อความนี้ พระผู้มีพระภาคก็ตรัสไว้แล้ว ข้าพเจ้าได้สดับมาอย่างนี้แล^๓

ดังนั้น จากการที่ได้ศึกษาจากคัมภีร์ล้านนาและจากพระไตรปิฎกแล้ว พบว่า เนื้อหาจากคัมภีร์ล้านนาเรื่อง อุณห์สสะวิไชย นั้นได้กล่าวถึงตอนที่เทพบุตรกำลังจะหมดบุญและจุติจากสวรรค์ โดยการเห็นบุพพนิมิตรของตน ๕ ประการซึ่งเรื่องราวนี้ไปสอดคล้องกับเนื้อเรื่องพระไตรปิฎก ตอนที่พระพุทธเจ้าตรัส บุพพนิมิตร ๕ ประการของหมู่เทพบุตรทั้งหลายถึงกาลจุติ ดังนั้นเนื้อหาของคัมภีร์ล้านนาจึงไปสอดคล้องกับเนื้อหาในพระไตรปิฎก

๔. พุทธสังคหะโลก

จากที่ได้ศึกษาเนื้อหาของคัมภีร์ล้านนาเรื่อง พุทธสังคหะโลก แล้วนำเนื้อหานี้มาเปรียบเทียบกับเนื้อหาที่ปรากฏพระไตรปิฎกแล้วพบว่า เนื้อหาที่ปรากฏนั้นค่อนข้างคล้ายคลึงกันอยู่บ้าง ดังนี้

คัมภีร์ล้านนา พุทธสังคหะโลก กล่าวถึงตอนที่ พระพุทธเจ้าทรงประทับอยู่ ณ เวฬุวนาราม พระพุทธองค์ทรงมีความกรุณาเมตตาในหมู่สัตว์โลกทั้งมวล ที่เกิดเจ็บโรคร้ายต่างๆ เกิดอุบาทว์ในบ้านในเมือง ภูตผีปีศาจออกมาเบียดเบียนผู้คนทั้งหลายให้ล้มตาย ในเมืองไพศาลี ฝนไม่ตกต้องตามฤดูกาล บ้านเมืองแห้งแล้ง ด้วยความสงสารหมู่สัตว์โลกจึงได้เสด็จไปยังที่นั่น แล้วพระพุทธองค์ก็ทรงตรัสให้พระอานนท์ เรียนเอาถัง พระพุทธรูป แล้วสกเปาลงในบาตรแล้วนำน้ำนั้นไปสาดทั่วทั้งพระนคร ภัยทั้งหลายภูตผีปีศาจทั้งหลายจึงหายไปด้วย พุทธคุณของพระพุทธเจ้า ด้วยบทคาถาว่า

อะยัง วุจจะติ นันทะภิกขุ อะทัญญะกะตานัง อิทธิปะติสัญจะชัตติฯพุทโธ สะติมะโต ปาปะกัมมัง วินาสันตุ รัมโม สะติมะโต ปาปะกัมมัง วินาสันตุ สังโฆ สะติมะโต ปาปะกัมมัง วินาสันตุ พุทโธ สะติมะโต สัพพะทุกขา วินาสันตุรัมโมสะติมะโต สัพพะทุกขา วินาสันตุ สังโฆสะติมะโต สัพพะทุกขา วินาสันตุ พุทโธสะติมะโต สัพพะภะยา วินาสันตุ รัมโมสะติมะโต สัพพะภะยา วินาสันตุ สังโฆ

^๓ ขุ.อิติ. (ไทย) ๒๕/๘๓/๔๔๗

สัพเพวาสี วินาสันตุ พุทโธสะติมะโต สัพเพสัสตถุ วินาสันตุ อัมโมสะติมะโต สัพเพสัสตถุ วินาสันตุ สังโฆ
 สะติมะโต สัพเพสัสตถุ วินาสันตุ พุทโธสะติมะโต สัพเพนาคะโจรา วินาสันตุ อัมโมสะติมะโต สัพเพนา
 คะโจรา วินาสันตุ สังโฆสะติมะโต สัพเพนาคะโจรา วินาสันตุ พุทโธสะติมะโต สัพเพราชะโตวา โจ
 ระภะยังวาตีฯ นะโมพุทโธสสะ นะโมอัมมัสสะ นะโมสังฆัสสะ ปญจะตตะตัสสะ พรหมณะเสนา มะหา
 ปาระวารายะ สุขิตาภาวันตฺเต สัมพุทโธสสะ อุปัททวา สัพพะปาปะ สัพพะปาละ สัพพะภะยา สัพพะ
 โรคา วินาสันตุ พุทธะเตเชนะ อัมมะเตเชนะ สังฆะเตเชนะ สัพพะทุกขาปะมุญฺชนฺตุ สุขิตาโหนตฺ
 สัพพะทา เอวังพุทฺธังสรวัตตานิ อัมมังสังฆัญจะวา ภิกขะโวภะยังวา สัมภิตตตตังวาโรมะหังโสวา โส
 นะหะเสตีติ อระหัง สัมมาสัมพุทโธ วิชชาจาระณะสัมปันโน สุคะโต โลกะวิทู อะนุตตะโร ปุริสสะทັม
 มะสาระถิ สัตถา เทวะมนุสสานัง พุทโธ ภะคะวาติ สวากขาโต ภะคะวะตา อัมโม สันทิฏฐิโก อกะ
 ลิโก เอหิปัสสิโก โอปะนะยิโก ปัจจัตตัง เวทิตัพโพ วิญญูหิติ สุปะฏิปันโน ภะคะวะโต สาวะกะสังโฆ
 อุกุปะฏิปันโน ภะคะวะโต สาวะกะสังโฆ ญายะปะฏิปันโน ภะคะวะโต สาวะกะสังโฆ สามิฉิปะฏิปันโน
 ภะคะวะโต สาวะกะสังโฆ ยะทิทัง จัตตาริ ปุริสะยุคานิ อัฏฐะ ปุริสะปุคคะลา เอสะ ภะคะวะโต สาวะ
 กะสังโฆ อาหุเนยโย ปาหุเนยโย ทักขิเนยโย อัญชะลีกะระณีโย อะนุตตะรัง ปุญญักเขตตัง โลกัสสาตีฯ
 ราชะโต วา โจระโต วา มะนุสสะโต วา อะมะนุสสะโต วา อัคคิโต วา อุทะกะโต วา ปิสาจะโต วา
 ชาณุกะโต วา กัณฐะกะโต วา นักขัตตะโต วา ชะนะปะทะโรคะโต วา อะสัทธัมมะโต วา อะสันทิฏฐิ
 โต วา อะสัปปุริสะโต วา จัณณะหัตถิ อัสสะมิกะ โคณะ กุกุระ อะหิ วิจฉิกะ มะนิสัปะที่ปี อัจฉ
 ะระจฉะสุกะระ มะหิสะ ยักขะ รักขะสาหิหิ นานา ภะยะโต วา นานาโรคะโต วา นานาอุปัททวะโต
 วา อารักขัง คัณหันตฺตา ยันทุนนิมิตตัง อะวะมังคะลัญจะ โย จามะนาโป สะกุนัสสะ สัทโท ปาปค
 คะโท ทุสสุปินัง อะกันตัง พุทธานุภาเวนะ วินาสะเมณฑฺตา ยันทุนนิมิตตัง อะวะมังคะลัญจะ โย จามะ
 นาโป สะกุนัสสะ สัทโท ปาปคคะโท ทุสสุปินัง อะกันตัง อัมมานุภาเวนะ วินาสะเมณฑฺตา ยันทุนนิมิต
 ตัง อะวะมังคะลัญจะ โย จามะนาโป สะกุนัสสะ สัทโท ปาปคคะโท ทุสสุปินัง อะกันตัง สังฆานุภาเว
 นะ วินาสะเมณฑฺตาทุกขัปปัตตา จะ นิตทุกขา ภะยัปปัตตา จะ นิตภะยา โสกัปปัตตา จะ นิสโสกา โหน
 ตฺ สัพเพปิ ปาณิน เอตตาวะตา จะ อัมเหติ สัมภะตัง ปุญญะสัมปะทัง สัพเพ เทวานุโมทนต์ฺ สัพพะ
 สัมปัตติลิทธิยา ทานัง ทะทนต์ฺ สัทธายะ สีสัง รักขันตุ สัพพะทา ภะวะนาภิระตา โหนตฺ คัจฉันตุ เทวะ
 ตาคะตา ฯ สัพเพ พุทธา พะลัปปัตตา ปัจเจกานัญจะ ยัง พะลัง อะระหันตานัญจะ เตเชนะ รักขัง
 พันธามิ สัพพะโส ฯ สักกัตวา พุทธะรัตตานิ อโสะถัง อุตตะมังวะรัง หิตัง เทวะมะนุสสานัง พุทธะ
 เตเชนะ โสถณินา นัสสันตุ ปัททวา สัพเพ ทุกขา วุปะสะเมณฑฺเตฯ สักกัตวา อัมมะรัตตานิ อโสะถัง
 อุตตะมังวะรัง ปะริฬาหุปะสะมะนัง อัมมะเตเชนะ โสถณินา นัสสันตุ ปัททวา สัพเพ ภะยา วุปะสะ
 เมณฑฺเตฯ สักกัตวา สังฆะรัตตานิ อโสะถัง อุตตะมังวะรัง อาหุเนยยัง ปาหุเนยยัง สังฆะเตเชนะ โสถณ
 นินา นัสสันตุ ปัททวา สัพเพ โรคา ปะสะเมณฑฺเตฯ หิริโอดัปปะ สัมปันนา สุกกา อัมมา สะมาหิตา
 สันโต สัปปุริสะ โลเก เทวาอัมมาติ วุจจะเร สันติปัชชา อะปัตตนะนา สันติปาทา อะวัญจะนา มาตา

ปีตา จะ นิกขันตา ชาตะ เวระ ปะตีกกะมะ สุวัณณะภูมิง คันตะวาระ โสณุตตะรา มะหิทธิกาปิสาเจ นิต
 ทะมิตตะวานะ พรหมะชาลัง อาเทเสยุง อะโรคะยา ประระมาลาภา สันตุฎฐี ประระมังคะนัง วิสาสา
 ประระมาญาตี นิพพานังประระมังสุขังฯ อัตตะนาตียะสุดตัง สุวัณณะพรหมะคันทวา นะโสตะรังมะหิทธิ
 กา มัสสะเจวะ นิกขะมิตวา พรหมะจารังอะเตสะยุง อินทาทยะโย จะเตโย พรหมะโลเก ประราปะจะ
 เมยหังสะจายะปุญญัมหิ ะตะละตันตุ สัพพะทาฯ มหาการุณิโก นาโถ หิตายะ สัพพะปาณินัง ปุเรตวา
 ปาระมี สัพพา ปัตโต สัมโพธิมุตตะมัง เอเตนะ สัจจะวัชเชนะ โหตุ เต ชะยะมังคะลังฯ พุทโธ มังคะ
 ละสัมภูโต สัมพุทโธ ที่ปะทุตตะโม พุทธะ มังคะละมาคัมมะ สัพพะทุกขา ปะมูญจะเร ธัมโม มังคะ
 ละสัมภูโต คัมภีโร ทุทสโส อะนุจธัมมะ มังคะละมาคัมมะ สัพพะภะยา ปะมูญจะเร สังโฆ มังคะละสัม
 ภูโต ทักขิณะโย อะนุตตะโรสังฆะมังคะละมาคัมมะ สัพพะโรคา ปะมูญจะเร ฯ จนจบบทที่ว่า ฯ
 นัตถิ เม สระระณัง อัญญัง พุทโธ เม สระระณัง ะรัง เอเตนะ สัจจะวัชเชนะ โหตุเตชะยะมังคะลังฯ
 นัตถิ เม สระระณัง อัญญัง พุทโธ เม สระระณัง ะรัง เอเตนะ สัจจะวัชเชนะ โหตุ เต ชะยะมังคะลังฯ
 นัตถิ เม สระระณัง อัญญัง พุทโธ เม สระระณัง ะรัง เอเตนะ สัจจะวัชเชนะ โหตุ เต ชะยะมังคะลังฯ
 เมื่อ พระอานนท์เรียนพุทธคุณจบแล้วก็ได้เป่าลงไปยังน้ำในบาตรนั้น แล้วก็สาธไปทั่วพระนคร อันว่า
 ภูตผีปีศาจจิ้งไร เคราะห์อุบาทว์อันถ้อยก็อันตรธานหายไป พยาร์เจ้าไขก็หายจากชาวเมือง ฝนก็ตก
 ต้องตามฤดูกาล ด้วยเดชพระพุทธรูปของพระพุทธเจ้า มาโปรดยังหมู่สัตว์โลกทั้งปวง

คัมภีร์พระไตรปิฎกได้กล่าวไว้มีส่วนที่คล้ายกันอยู่บ้างคือ รตนสูตร ว่าด้วยรัตนะอัน
 ประณีต

(พระผู้มีพระภาคตรัสรัตนสูตรดังนี้)

ภูตทั้งหลายผู้สิงสถิตอยู่บนภาคพื้น๒หรือผู้สิงสถิตอยู่ในอากาศ ๓ ที่มาประชุมกันอยู่ ณ
 ที่นี้ขอให้ภูตทั้งปวงจงเป็นผู้มีใจดี และจงฟังภาชิตโดยเคารพเถิด

เพราะฉะนั้นแล ภูตทั้งปวง ท่านจงใคร่ครวญจงแผ่เมตตาต่อหมู่มนุษย์ด้วยเถิดมนุษย์เหล่า
 ไตนาเครื่องเช่นสรวงมาให้ทั้งกลางวันและกลางคืนเพราะเหตุนี้ ขอท่านทั้งหลายอย่าประมาทจง
 รักษามนุษย์เหล่านั้น

ทรัพย์เครื่องปลื้มใจ หรือรัตนชาติที่ประณีต ๔ ไตๆ ที่มีในโลกนี้ ในโลกอื่น หรือในสวรรค์
 ทรัพย์หรือรัตนชาตินั้น ๆ ที่เสมอด้วยตถาคต ไม่มีนี่เป็นรัตนะอันประณีตในพระพุทธเจ้าด้วยสัจจะนี้
 ขอให้มีความสวัสดี

พระศากยมุณีผู้มีพระทัยตั้งมั่นทรงบรรลุนิพพานได้อันเป็นที่สิ้นกิเลสปราศจากราคะ
 เป็นอมตธรรมอันประณีตไม่มีธรรมใด ๆ ที่เสมอด้วยธรรมนั้นนี้เป็นรัตนะอันประณีตในพระธรรมด้วย
 สัจจะนี้ ขอให้มีความสวัสดี

พระพุทธเจ้าผู้ประเสริฐตรัสสรรเสริญสมาธิ ๑ ใดว่าเป็นธรรมสะอาดตรัสถึงสมาธิใดว่าให้ผลโดยลำดับสมาธิอื่น ๒ ที่เสมอด้วยสมาธินั้น ไม่มีนี้เป็นรัตนอันประณีตในพระธรรมด้วยสัจจะนี้ ขอให้มีความสวัสดี

บุคคล ๑๐๘ จำพวก ๓ ที่สัตบุรุษสรรเสริญซึ่งจัดเป็นบุคคล ๔ คู่ เป็นสาวกของพระสุคตเป็นผู้ควรแก่ทักษิณาทานที่เขาถวายในบุคคลเหล่านั้น มีผลมากนี้เป็นรัตนอันประณีตในพระสงฆ์ด้วยสัจจะนี้ ขอให้มีความสวัสดี

บุคคลเหล่าใดในศาสนาของพระโคตมพุทธเจ้าเป็นผู้ประกอบตนไว้ดี มีใจมั่นคงหมัดความห่วงใยบุคคลเหล่านั้นชื่อว่าบรรลอรหัตตผลหยั่งถึงอมตนิพพาน รับรสความดับสนิทแบบได้เปล่า ๑ นี้เป็นรัตนอันประณีตในพระสงฆ์ด้วยสัจจะนี้ขอให้มีความสวัสดี

สัตบุรุษใดพิจารณาเห็นแจ้งอริยสัจเราเรียกสัตบุรุษนั้นว่า มีอุปมาเหมือนเสาเขื่อนที่ฝังลงดินอันไม่หวั่นไหวเพราะลมที่พัดมาจากทิศทั้งสี่นี้เป็นรัตนอันประณีตในพระสงฆ์ด้วยสัจจะนี้ ขอให้มีความสวัสดี

พระโสดาบันเหล่าใดรู้แจ้งอริยสัจที่พระศาสดาผู้มีปัญญาลึกซึ้งแสดงแล้วถึงแม้ว่าพระโสดาบันเหล่านั้นจะประมาทไปบ้างท่านเหล่านั้นก็จะไม่ถือนำเนตในภพที่ ๘๑ นี้เป็นรัตนอันประณีตในพระสงฆ์ด้วยสัจจะนี้ขอให้มีความสวัสดี

พระโสดาบันนั้นละกรรม ๓ ประการ คือสักกายทิฏฐิ วิจิกิจฉา และสีลัพพตปรามาสพร้อมกับการบรรลุโสดาปัตติมรรคได้แล้วแม้จะมีกิเลสบางอย่างเหลืออยู่ ๒

พระโสดาบันนั้นพ้นแล้วจากอบายทั้งสี่ ๓ และจะไม่ทำอภิวาน ๖๔ นี้เป็นรัตนอันประณีตในพระสงฆ์ด้วยสัจจะนี้ขอให้มีความสวัสดี

ถึงแม้ว่า พระโสดาบันนั้นจะทำบาปกรรม ๕ ทางกาย ทางวาจา หรือทางใจไปบ้างท่านก็ไม่ปกปิดบาปกรรมนั้นไว้เรากล่าวว่าผู้เห็นบทแล้ว ไม่อาจทำอย่างนั้นได้นี้เป็นรัตนอันประณีตในพระสงฆ์ด้วยสัจจะนี้ขอให้มีความสวัสดี

พุ่มไม้งามในป่า ซึ่งมียอดออกดอกบานสะพรั่งในต้นเดือนห้าแห่งคิมหันตฤดู งามอย่างยิ่งฉันใดพระผู้มีพระภาคทรงแสดงธรรมอันประเสริฐที่ให้ถึงนิพพาน เพื่อประโยชน์อย่างยิ่ง ฉะนั้นนี้เป็นรัตนอันประณีตในพระพุทธเจ้าด้วยสัจจะนี้ขอให้มีความสวัสดี

พระพุทธเจ้าผู้ประเสริฐ ทรงรู้ธรรมอันประเสริฐทรงประทานธรรมอันประเสริฐ ทรงนำทางอันประเสริฐมาให้ทรงเป็นผู้ยอดเยี่ยมกว่าใคร ๆ ได้ทรงแสดงธรรมอันประเสริฐไว้นี้เป็นรัตนอันประณีตในพระพุทธเจ้าด้วยสัจจะนี้ขอให้มีความสวัสดี

พระชินาสพเหล่าได้สิ้นภพเก่าแล้ว ไม่มีการเกิดใหม่ทั้งมีจิตเบื่อหน่ายในภพที่จะเกิดต่อไป ท่านเหล่านั้นชื่อว่า มีพีช๑สิ้นแล้ว ไม่มีฉันทะงอกขึ้น เป็นปราชญ์ย่อมดับสนิทเหมือนประทีปดวงนี้ดับไปนี้เป็นรัตนะอันประณีตในพระสงฆ์ด้วยสัจจะนี้ขอให้มีความสวัสดิ์

(ทำวสัฏกะจอมเทพกราบทูลเป็นคาถา ดังนี้)

ภูตทั้งหลายผู้สิงสถิตอยู่บนภาคพื้นหรือผู้สิงสถิตอยู่ในอากาศ ที่มาประชุมกันอยู่ ณ ที่นี้ ข้าพระพุทธเจ้าทั้งหลายขอนอบน้อมพระตถาคต ๑ พุทธเจ้าที่เทวดาและมนุษย์บูชาแล้ว ขอให้มีความสวัสดิ์

ภูตทั้งหลายผู้สิงสถิตอยู่บนภาคพื้นหรือผู้สิงสถิตอยู่ในอากาศ ที่มาประชุมกันอยู่ ณ ที่นี้ ข้าพระพุทธเจ้าทั้งหลายขอนอบน้อมพระธรรมของพระตถาคตที่เทวดาและมนุษย์บูชาแล้วขอให้มีความสวัสดิ์

ภูตทั้งหลายผู้สิงสถิตอยู่บนภาคพื้นหรือผู้สิงสถิตอยู่ในอากาศ ที่มาประชุมกันอยู่ ณ ที่นี้ ข้าพระพุทธเจ้าทั้งหลายขอนอบน้อมพระสงฆ์ของพระตถาคตที่เทวดาและมนุษย์บูชาแล้วขอให้มีความสวัสดิ์

(พระผู้มีพระภาคตรัสพระคาถานี้แก่ภิกษุทั้งหลาย ดังนี้)

ถ้าเห็นว่าจะได้สุขอันยิ่งใหญ่ด้วยการเสียสละสุขอันเล็กน้อยนักปราชญ์พึงเสียสละสุขอันเล็กน้อยเพื่อเห็นแก่สุขอันยิ่งใหญ่^๔

ดังนั้น จากการที่ได้ศึกษาเนื้อหาของคัมภีร์ล้านนาเรื่องพุทธสังคหะโลกแล้วนำมาเปรียบเทียบกับเนื้อหาที่ปรากฏในคัมภีร์พระไตรปิฎก รตนสูตร ที่ว่าด้วยรัตนอันประณีตนั้น พบว่า เนื้อหาสาระสำคัญนั้นมีส่วนที่คล้ายกันอยู่คือ การเชื่อมั่นในคุณของพระพุทธเจ้า จนภูติผีปีศาจทั้งหลายยอมที่จะไม่ทำร้ายและแผ่เมตตารักษาเหล่ามนุษย์โลกด้วยพุทธคุณของพระพุทธเจ้า แต่ที่ปรากฏในคัมภีร์ล้านนาที่ว่า พระพุทธเจ้าให้พระอานนท์นำบาตรใส่น้ำแล้วไปสาดทั่วพระนครนั้นเกิดจาก พระอรรคธกษาจารย์แต่งขึ้นมาภายหลังเพื่อให้พุทธคุณของพระพุทธเจ้านั้นเกิดความศักดิ์สิทธิ์ เพื่อให้ชนรุ่นหลังได้เคารพและเชื่อในคุณของพระพุทธเจ้า

ดังจะเห็นได้ว่า จากการที่ได้ศึกษาเนื้อหาของคัมภีร์ล้านนาแล้วนำเนื้อหาของคัมภีร์ล้านนาทั้ง ๕ เรื่อง คือ สารากิริวิชาสูตร โลกาวุฒิ อตถิถุณหัสสะ พุทธสังคหะโลก มาเปรียบเทียบกับ

^๔ ข.ขุ. (ไทย) ๒๕/๖/๙.

คัมภีร์พระไตรปิฎกแล้วพบว่าเนื้อหาของคัมภีร์ล้านนานั้นมีส่วนที่ค่อนข้างคล้ายคลึงกับเนื้อหาของคัมภีร์พระไตรปิฎกตั้งปรากฏเนื้อหาอยู่ข้างต้น แต่ก็ยังคงเหลือคัมภีร์ล้านนาอีก ๑ คัมภีร์ คือคัมภีร์ไชยะสังคหะ ที่ไม่พบว่าปรากฏเนื้อหาที่คล้ายคลึงกับเนื้อหาในพระไตรปิฎก

ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้ตั้งข้อสังเกตว่า เนื่องจากล้านนานั้นได้ปรากฏคัมภีร์ที่รจนาเป็นภาษาบาลีอยู่มากมายและล้วนแล้วแต่ทรงไว้ซึ่งคุณค่า แต่ก็ยังมีคัมภีร์อีกมากมายที่มีปราชญ์โบราณล้านนาได้แต่ขึ้นมาเพื่อถวายเป็นพุทธบูชา เพราะความเชื่อจากอานิสงส์การเขียนธรรมถวายเป็นพุทธบูชา พระพุทธศาสนา ดังจะปรากฏท้ายคัมภีร์ล้านนาเกือบทุกเล่มเช่น คัมภีร์สารากริวิชาสูตร ได้กล่าวไว้ท้ายคัมภีร์ ความว่า “บุคคลผู้ใดได้เรียนเอาก็ดี ได้เทศนาก็ดี ได้สอนท่านก็ดี ได้แต่ได้เขียนไว้บูชา ถวายกับพระศาสนาที่ดี อุปัฏฐากรักษาด้วยความเคารพที่ดี บูชาด้วยข้าวตอกดอกไม้ ประทีปน้ำมันเงิน ทองก็ดี ฟังด้วยความเคารพที่ดี ปัจจุบันชาตินี้ก็มีข้าวของสมบัติปรากฏคือ ข้าวเปลือก ข้าวสาร เงิน ทองช้าง ม้า วัว ควาย อีกประการก็จะประกอบไปด้วย ชวนะปัญญา อันรู้พิจารณาถึงอัฐฐะธรรม คัมภีร์ อันเล็กแลบอันประกอบด้วย อัฐฐะบาลี อันอ่อนละเอียดยิ่งนัก และเจริญไปด้วยอายุ วรรณะ สุขะ พละ ชุประการเถิง เมื่อจักเสวยอายุก็มีสติอารมณ์อันมั่นบ่งฟุ้งชานแผพวนสักอันบ่งหลงปลื้มยังกุศล บุญอันตนหากได้กระทำมาชุกชุกเดือนช้วนชยามคันจตุตถายก่าเนตก็ได้เอาตนเมื่อเกิดในสวรรค์เทวโลก ในชั้นฟ้าจาตุมหาราชิกา อยู่เสวยสัมปัตตทิพยที่นั่นตามเขตอายุที่นั่นก็จักได้เมื่อเกิดชั้นฟ้า ดาวติงสา เสวยสัมปัตตทิพยที่นั่นแล้วเมื่อนานแล้ว จุติก็จักได้เมื่อเกิดชั้นฟ้า ยามา ลำดับมา ตูสิตา นิมนานะระติ ประรินิมิตตวะสสะวะติแล้ว อยู่เสวยสัมปัตตทิพยที่นั่นตามบุญแล้ว คันมังปัญจะขันธินที่นั่นแล้วก็ได้ลงมาเกิดใน ชระกุลอันประเสริฐ คือว่า พรามณะคหบดี เสฏฐี ที่อันประเสริฐประกอบด้วยข้าวของเงิน ค้ำมั่งมวลงมีเป็นดีทุกเมื่อเทียบยอมได้เสวยสัมปัตตทิพทุกชาติบถอยลอยสักชาติแล ย่อมได้กระทำพำเพ็ญ ทานะ สีละ ภาวนา ไปทุกชาติใจๆตราบต่อเท่าได้ถึงนิพพานนะธัมมเจ้าเป็นที่แล้วแก่บุคคลผู้นั้น ชะแล”

ด้วยอานิสงส์ของการสร้างและเขียนธรรมถวายเป็นพุทธบูชา นี้ จึงได้ปรากฏคัมภีร์ที่เป็นขาคเรื่องต่างๆของล้านนาขึ้นมากมายมีทั้งเรื่องสั้น คือผูกเตียวจบ และเรื่องราวที่มีความยาว เรียกว่า ธรรมกัปปี คัมภีร์ไชยะสังคหะ ก็อาจเป็นคัมภีร์หนึ่งที่เกิดจากแรงบันดาลใจที่ได้รับจากอานิสงส์การสร้างธรรมถวายเป็นพุทธบูชา และอาจเป็นการถึงแสดงความสามารถของปราชญ์ล้านนาผู้แต่งด้วยก็ได้ เพราะท่านได้สอดแทรกเรื่องราวตำนานเกี่ยวกับการรักษาบำบัดโรคและพิธีกรรมของล้านนาเอาไว้ด้วย จึงทำให้เกิดเป็นความเชื่อในการในการสร้างธรรมเป็นทานแพร่หลายในล้านนา

๓.๑.๒ เนื้อหาคัมภีร์ล้านนาที่สอดคล้องกับ หลักไตรสิกขา ๓

คัมภีร์ล้านนาที่มีเนื้อหาสอดคล้องกับหลักไตรสิกขา ๓ มี ๕ เรื่อง คือ ๑. สารากรวิชาสูตร ๒. โลกาวุฒิ ๓. ไชยะสังคหะ ๔. อุณหัสสะวิชัย ๕. พุทธสังคหะโลก คัมภีร์ทั้ง ๕ เรื่องนี้เป็นคัมภีร์ล้านนาที่มีเนื้อหาที่สอดคล้องกับหลักพุทธธรรมเรื่อง ไตรสิกขา เพราะในเนื้อหาของพระธรรมเทศนาทั้ง ๕ เรื่องนี้ได้สอดแทรกเอาหลักธรรมข้อนี้เข้าไว้ด้วย คือ เป็นความคิดอันชาญฉลาดในการสอนหลักธรรมและข้อปฏิบัติของคนล้านนา จึงได้สอดแทรกเอาหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเข้าไว้ในคัมภีร์ คัมภีร์ล้านนานั้นจึงเป็นส่วนหนึ่งในการอบรมสั่งสอนพุทธศาสนิกชนให้เป็นคนดีมีศีลธรรม ประจําใจไม่เบียดเบียนผู้อื่น เป็นคัมภีร์ที่ใช้สอนและยกตัวอย่างหลักธรรมได้เป็นอย่างดี เพราะแต่เดิมสมัยโบราณนั้นยังไม่มีสื่อที่ทันสมัยคนล้านนาสมัยโบราณนั้นมักจะเข้าวัดฟังธรรมในช่วงกลางพรรษา เพราะกลางพรรษานั้นแต่ละวัดในแถบดินแดนล้านนาจะมีการแสดงพระธรรมเทศนาเป็นเรื่องราวที่ยาวเหมือนกับละครจํกรๆ เป็นเรื่องราวที่มีคติธรรมทางพระพุทธศาสนาสอดแทรกเอาไว้ด้วย คนล้านนาโบราณมักจะไปฟังธรรมคำที่เป็นเรื่องๆตลอดพรรษา เรียกว่า ธรรม์กับปี มีตั้งแต่ ๕-๑๐ ผูกขึ้นไป เพื่อเอาไว้สอนจิตสอนใจตนเองละยังนำคติธรรมคำสอนเหล่านั้นไปใช้สอนและเป็นคติเตือนใจสำหรับคนภายในครอบครัวให้ ยึดมั่นในศีลธรรม หลักไตรสิกขา ตามพจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต) กล่าวไว้ดังนี้

สิกขา ๓ หรือ ไตรสิกขา (ข้อที่จะต้องศึกษา, ข้อปฏิบัติที่เป็นหลักสำหรับศึกษา คือ ฝึกหัดอบรมกาย วาจา จิตใจ และปัญญา ให้ยิ่งขึ้นไปจนบรรลุจุดหมายสูงสุดคือพระนิพพาน

(๑) อธิศีลสิกขา (สิกขาคือศีลอันยิ่ง, ข้อปฏิบัติสำหรับฝึกอบรมในทางความประพฤติอย่างสูง)

(๒) อธิจิตตสิกขา (สิกขาคือจิตอันยิ่ง, ข้อปฏิบัติสำหรับฝึกหัดอบรมจิตเพื่อให้เกิดคุณธรรมเช่นสมาธิอย่างสูง)

(๓) อธิปัญญาสิกขา (สิกขาคือปัญญาอันยิ่ง, ข้อปฏิบัติสำหรับฝึกอบรมปัญญา เพื่อให้เกิดความรู้แจ้งอย่างสูง) เรียกง่าย ๆ ว่า ศีล สมาธิ ปัญญา^๔

ทั้งนี้ ธรรม์สารากรวิชาสูตร กล่าวถึง หลักไตรสิกขา ว่า “ดูราอนันทะ แม่นว่า พระพุทธเจ้าตนชื่อ โจนาคะมะนะ ตนตรัสรู้ยัง จตุราริยะสัจจะธรรม์ทั้ง ๔ ก็เทศนายังสลากรวิชาสูตร

^๔ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, พิมพ์ครั้งที่ ๓๔, (กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิการศึกษาเพื่อสันติภาพ พระธรรมปิฎก (ป. อ. ปยุตโต), ๒๕๕๙), หน้า ๑๐๗.

อันนี้ เพื่อจกหือสัตตะโลกทั้งมวลได้พ้นเสียยัง อะกุสละปาปะธัมม์ทั้งมวลแล้ว หือบังเกิด เอกะจิตติด ด้วยกุสละเจตนากระทำยัง ทานะ สีละ ภาวนา ไปใจ์ๆหือได้ถึงยังโลกุตตะธัมม์เจ้า ๙ ประการ อางนำตนตัวออกจากภาวะสงสารหือได้ถึงยังนิพพานเจ้านั้นแล”^๖

ธัมมโลกาวุฒิ กล่าวถึง หลักไตรสิกขา ว่า “มิว่าปุคคะละผู้ใดมีสมพานหากได้หอมยับมา แต่ก่อนก็บ่หอนว่าจกได้ต้องโศกทุกข์สั๊กเพื่อสั๊กภาวะชาติแล ก็เท่าว่าประกอบด้วยข้าวของเงินคำและ ช้างม้าข้าคนอันมากหากยู่ท่างได้กินได้กระทำบุญไปใจ์ๆชะแล ตุมเห อันว่าสูท่านทั้งหลายได้กระทำ มาแล้วแก่ท่านและกว่าบุญแห่งข้าก็ดี ประการ ๑ อันว่าศีลแห่งข้าก็ดี อันข้าหากได้รักษาในกาละบัดนี้ แลจกจกหือเป็นอุปนิสัยข้าชูสูท่านทั้งหลายในชาตนี้และชาตหน้าตราบต่อเท่าถึงมหาเนรพานชะแล”^๗

ธัมมไชยะสังคะ กล่าวถึง หลักไตรสิกขา ว่า “ภิกขะเว ดูราภิกขุทั้งหลายภูพระตะถาคะ ตะปางเมื่อทวนเที่ยวไปมาในวิภูฏสงสารปางเมื่อได้เกิดมาเป็นพระโพธิสัตว์ไชยะสังคะหะราชะ กษัตรา วันนั้นกูก็ได้โผตผุงท้าวพญาและคนทั้งหลายหือหายจากไภยและพยาธิทั้งหลายด้วยศีลบุญ แห่งตนทุกเมื่อแล ในกาละนั้นส่วนพระมหาสัตว์เจ้าก็หือท่านและรักษาศีลภาวะนาไปทุกวันใจ์ๆตาม สะภาวะอันตนได้เป็นใหญ่ก็เป็นอันรุ่งเรืองไปในทุกขระแสบ้านเมืองแห่งตนเป็นอันอยู่วุฒิจำริญด้วย ข้าวของสัมปัตติมาณักแล”^๘

ธัมมอติอุณห์สสะวิชัย กล่าวถึง หลักไตรสิกขา ว่า “พระพุทธเจ้าได้ยินคำอันนั้น ก็จึงวิสะ ชะนาแก่เปสสะนาป็นหาอันนั้นก็กล่าวว่ดั่งนี้ มะหาชะโสปุพเพโนสะเชฏฐะโกอะโหสิโชภะวิสะติ ดูคะรามหาราชะในกาละเมื่อก่อนวันนั้น เทวบุตรตนนี้มันได้เกิดเป็นพรานเนื้อผู้ ๑ มันได้เป็นใหญ่แก่ พรานเนื้อทั้งหลายเมื่อก่อนก็มีแล เทวบุตรตนนี้มันได้ฆ่าสัตว์ช้วนบ่ขาดสายดั่งอัน จักได้เป็นแร้งเพื่อ อั้นแล โสสั๊กโกป็นนากาโมชาตะกนิทานังกิเหตุกัณเฑติ พญาอินทากล่าวว่ดั่งนี้ ข้าแห่งพระพุทธเจ้า เทวบุตรตนนี้จักได้เป็นเท่าเหตุไค่นินชา ดูคะรามหาราชะเจ้าในกาละเมื่อก่อนมันได้เอาไชนกพัตพราก จากตัวแม่ เหตุดั่งอันมันจักได้เป็นก็เพื่ออั้นแล สักโก พญาอินทร์ถามว่เทวบุตรตนนี้จักได้เป็นหมุดั่งถา อั้นชา พระพุทธเจ้ากล่าวว่ดั่งนี้ เทวบุตรตนนี้เป็นคนเมื่อก่อนมันมีข้าวของมาณัก ในเมื่อชาวเจ้า สมณะพราหมณ์มาป็นชิบาตร มันก็บ่หือท่านยังวัตตุสั๊กอัน มันได้เทียนยอมด่ารำไรไปมาด้วยปะริยาย หลายประการต่างๆแล ตัสสะมา เหตุดั่งอันมันจักได้เป็นหมูเพื่ออั้นแล”^๙

^๖ คัมภีร์ใบลาน “สารากรวิชาสูตร”, หน้าลานที่ ๕ บรรทัดที่ ๕.

^๗ คัมภีร์ใบลาน “โลกาวุฒิ”, หน้าลานที่ ๔ บรรทัดที่ ๑๖.

^๘ คัมภีร์ใบลาน “ไชยสังคะ”, หน้าลานที่ ๘ บรรทัดที่ ๕.

^๙ คัมภีร์ใบลาน “อติอุณห์สสะวิชัย”, หน้าลานที่ ๕ บรรทัดที่ ๑.

ดังนั้น คัมภีร์ล้านนาทั้ง ๕ เรื่องนี้คือ สารากรวิชาสูตร โลกาวุฒิ ไชยะสังคหะ อุณหสสะวิชัย และพุทธสังคหะโลกนี้ จึงได้สอดแทรกเอาหลักขอไตรสิกขาเอาไว้ในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาของล้านนาทุกเล่มที่กล่าวมาแล้วนี้จะปรากฏหลักธรรมเอาไว้สอนพุทธศาสนิกชนเอาไว้เช่น การรักษาศีลของตนให้บริสุทธิ์เว้นจากการเบียดเบียนผู้อื่น การฝึกสมาธิ เช่นการฟังธรรมนั้นก็เปรียบเสมือนการได้ฝึกอบรมจิตใจของตนเอง คือการน้อมใจไปตามกระแสของพระธรรมเทศน์ที่พระสงฆ์แสดงนั้นเพื่อเป็นการฝึกสมาธิและชำระจิตใจของตนให้ปราศจากมลทินคิดอาฆาตและไม่คิดทำในสิ่งชั่วผิดจากกองธรรม การเจริญปัญญา คือเมื่อฟังพระธรรมเทศนาแล้วนำหลักธรรมเหล่านั้นมาพิจารณาพิเคราะห์นำหลักธรรมเหล่านั้นมาปฏิบัติเพื่อให้เกิดความแจ่มแจ้งรู้ซึ่งตามกระแสแห่งธรรมนั้นยิ่งๆขึ้นไปตราบจนบรรลุจุดหมายสูงสุด ดังจะเห็นในคัมภีร์ล้านนาทุกเรื่องจะมีการปรารภเอาไว้เนื้อหาแห่งพระธรรมเทศนาคือ ให้ถึงซึ่งพระนิพพาน

๓.๑.๓ เนื้อหาคัมภีร์ล้านนาที่สอดคล้องกับ หลักปาฏิหาริย์ ๓

คัมภีร์ล้านนาที่มีเนื้อหาสอดคล้องกับหลักปาฏิหาริย์ ๓ มี ๕ เรื่อง คือ ๑. สารากรวิชาสูตร ๒. โลกาวุฒิ ๓. ไชยะสังคหะ ๔. อุณหสสะวิชัย ๕. พุทธสังคหะโลก คัมภีร์ล้านนาทั้งหมดนี้ล้วนแล้วแต่เป็นคัมภีร์ที่สอดคล้องกับหลักปาฏิหาริย์ เพราะในคัมภีร์ล้านนาที่โบราณจารย์ได้แต่งขึ้นนั้นจะนำเรื่องของปาฏิหาริย์ ๓ เข้ามาเกี่ยวข้องด้วยการที่ให้ตัวละครที่เป็นตัวเอกเป็นผู้ที่มี อิทธิปาฏิหาริย์ คือ ปาฏิหาริย์คือฤทธิ์ แสดงฤทธิ์ได้เป็นอัศจรรย์ อย่างเช่น คัมภีร์เรื่อง ไชยะสังคหะ จะยกให้ตัวละครเอกคือ เจ้าไชยะสังคหะราชกษัตราธิบดีเป็นผู้วิเศษสามารถรักษาคนให้หายจากโรคภัยทั้งปวง บันดาลฝนฟ้าตกต้องตามฤดูกาลและดลบันดาลให้ประชาชนพลเมืองอยู่เย็นเป็นสุขด้วยเดชบุญบารมีของพระโพธิสัตว์ และในคัมภีร์ล้านนาทุกคัมภีร์ที่ได้นำมาเขียนไว้ก็เช่นเดียวกันก็จะยกหลักของอิทธิปาฏิหาริย์ขึ้นมาเพื่อให้ตัวละครเหล่านั้นเป็นผู้ที่มีคุณวิเศษและทำแต่คุณงามความดีเพื่อเป็นตัวอย่างให้พุทธศาสนิกชนได้ปฏิบัติตาม เนื้อหาของคัมภีร์ล้านนาทุกคัมภีร์ก็ว่าได้จะกล่าวถึง อาเทศนาปาฏิหาริย์คือ ปาฏิหาริย์คือการทลายใจ รอบรู้ของจิต ความคิด อุปนิสัยได้ถูกต้องเป็นอัศจรรย์ ดังจะเห็นในแต่ละคัมภีร์ล้านนาที่จะกล่าวในตอนต้นๆคัมภีร์ว่า พระพุทธเจ้าได้ยืนด้วยหุทิพย์ได้เสด็จมาที่ประชุมสงฆ์นั้นแล้วตรัสว่า “ภิกษเว ตูราภิกษุทั้งหลายท่านทั้งหลายเจียรจาซึ่งกันด้วยเรื่องใดไปทันแล้วเทื่อ กุพระตะถาคะตะมาจวนไล่ลวดยังเสียนั้นชา” อย่างนี้ก็ยกให้เห็นถึง อาเทศนาปาฏิหาริย์เป็นการยกย่องให้บุคคลผู้นั้นเป็นผู้ที่มีคุณวิเศษเป็นผู้ที่ไม่เหมือนบุคคลธรรมดาทั่วไป โดยหลักของปาฏิหาริย์ ๓ ในคัมภีร์ล้านนานั้นจะยกย่องบุคคลที่จะยกตัวอย่างในการทำความดีให้บุคคลผู้นั้นต้องเป็นผู้ที่มีความพิเศษและมีลักษณะไม่เหมือนบุคคลอื่นเช่น พระโพธิสัตว์ พระพุทธเจ้า เป็นต้น

หลักปาฏิหาริย์ ๓ ข้อสุดท้าย คือ อนุศาสน์ปาฏิหาริย์ คือ คำสอนเป็นจริง สอนให้เห็นจริงนำไปปฏิบัติได้ผลสมจริง เป็นอัศจรรย์ หลักการข้อสุดท้ายนี้พระพุทธเจ้าทรงสรรเสริญเพราะเป็นหลัก

ความจริงที่พาเหล่าสาวกนั้นได้หลุดพ้นจากวิญญูะสงสาร ดังในคัมภีร์ล้านนาทุกคัมภีร์นั้นจะกล่าวและยกตัวอย่างการทำสมาธิละเว้นความชั่ว การเคารพในพระรัตนตรัยเชื่อมั่นในคุณของ พระพุทธ พระธรรม และพระสงฆ์ หลีกเว้นจากสิ่งที่ชั่ว คือการให้ทานโดยไม่หวังผลตอบแทนการให้ทานโดยการสละทรัพย์ของตนแก่ผู้อื่นด้วยความไม่มีความตระหนี่ การรักษาศีลของตนให้บริสุทธิ์ไม่เบียดเบียนผู้อื่น การภาวนาเพื่ออบรมจิตใจของตนให้หมดใสปราศจากมลทินทั้งปวงทั้งหมดนี้หลักคำสอนเบื้องต้นที่พระพุทธเจ้าได้ทรงตรัสเทศนาเอาไว้เพื่อให้เหล่าพุทธบริษัททั้งหลายได้ปฏิบัติตามเพื่อเป็นหนทางข้ามสังสารวัฏในบรรลุป่าหมายสูงสุดทางพระพุทธศาสนา คือ พระนิพพาน หลักปาฏิหาริย์ พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) กล่าวไว้ดังนี้

ปาฏิหาริย์ ๓ (การกระทำที่กำจัดหรือทำให้ปฏิบัติขยอมได้, การกระทำที่ให้เป็นอัศจรรย์, การกระทำที่ให้งังเกิดผลเป็นอัศจรรย์)

(๑) อิทธิปาฏิหาริย์ (ปาฏิหาริย์คือฤทธิ์, แสดงฤทธิ์ได้เป็นอัศจรรย์)

(๒) อาเทศนาปาฏิหาริย์ (ปาฏิหาริย์คือการทลายใจ, รอบรู้กระบวนการของจิตจนสามารถกำหนดอาการที่หมายเล็กน้อยแล้วบอกสภาพของจิต ความคิด อุปนิสัยได้ถูกต้อง เป็นอัศจรรย์)

(๓) นุสาสนีปาฏิหาริย์ (ปาฏิหาริย์คืออนุสาสนี, คำสอนเป็นจริง สอนให้เห็นจริง นำไปปฏิบัติได้ผลสมจริง เป็นอัศจรรย์)

ใน ๓ อย่างนี้ พระพุทธเจ้าทรงรังเกียจอิทธิปาฏิหาริย์ และสรรเสริญอนุสาสนีปาฏิหาริย์ว่าเป็นเยี่ยม^{๑๐}

ทั้งนี้ ธัมมสารากวีวิชาสูตร กล่าวถึง หลักปาฏิหาริย์ ๓ ว่า “ดูราอาณนท ส่วนอันว่าผู้จำเริญยังสลากรวิชาสูตรอันนี้ แม่นถึงกาละเมื่อมัจฉิมะวัยมารอดแล้วพ้อยจักคร่ำชราแล จักมีภาวะอันถอยโรโรยแรงด้วยกำลังแห่งบุคคลผู้นั้นก็บมี แม่นว่าบุคคลผู้นั้นเที่ยวทางไกลได้ ๓ โยชนะะก็ยังไปรอดชุกล้ำชุกพวย บอดบ่หอดสักคาบแล ก็บมีลำบากทุกขะเวทนาสันใดสักอันก็เพื่อ สลากรวิชาสูตร หากรักษายังบุคคลผู้นั้นแล ดูราอาณนท บุคคลผู้นั้นได้จำเริญอุปัฏฐากรักษา ยัง สลากรวิชาสูตรอันนี้ก็ ได้ขึ้นใจเรียนเอาก็ดี ได้แต่มีได้เขียนไว้อุปัฏฐากรักษาบูชาด้วย ข้าวตอก ดอกไม้ เทียน ไหว้วันบทุกค่า เช่าดั่งอัน บุคคล ผู้นั้นก็วุฒิจำเริญด้วย ข้าวของ เงินค่า จัว ควาย ข้าวเปลือก ข้าวสารทั้งมวลแล ดูราอาณนท อันว่า สลากรวิชาสูตรอันนี้ อันกุพระตถาคตะหากตั้งไว้กับศาสนาตราบ ๕ พันวัสสา บ่หือ

^{๑๐} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, หน้า ๙๖.

ถอยเสียเพื่อหือเป็นที่เพ็งแก่คนทั้งหลายฝูงไร่ไผ่พาลากก็ดี ก็หือพ้นจากข้าเล็กศัตรูทั้งมวลแล จะ
 ประการ ๑ ก็เพื่อหือเป็นหิตาสุขประโยชน์ระรักษายังอุปาสะกะอุปาสิกาทั้งหลายฝูงเป็น พุทธปฏิ
 ฐานะ ัมมปฏิฐานะ สังขปฏิฐานะ หือได้อยู่สวัสดิสสะดีมีลาภะเตชะผาบแพ้สัพพะทุกชะไภยยะทั้งมวล
 แล”^{๑๑}

อัมมิโลกาภูมิ กล่าวถึง หลักหลักปาฏิหาริย์ ๓ ว่า “โยปุคคะโลอันว่าปุคคะละผู้ใดแล ได้
 ฟังอัมมอันชื่อว่า โลกะวุฒิดวงยงดวงประเสริฐนี้ ก็มีชีวิตอันหมิ่นอันสิ้นสักภาวะชาติชะแล เตชะนา
 อันว่าคนทั้งหลายฝูงนั้น ค้นว่าเกิดมาในปะระโลกภายหน้าก็หากจักได้ตั้งอยู่ด้วยสุขสวัสดิสสะดีทุกเมื่อชะ
 แล ประการ ๑ ตั้งแรกแต่นั้นไปภายหน้าเราก้เท่าจักได้เอาตนเข้าสู่ินพพานเป็นสุขยิ่งกว่าสุขทั้งมวลนั้น
 ชะแล โยปุคคะโล อันว่าปุคคะละผู้ใดก็ดี คือว่า คะหัทธและนักบวชก็ดี มีใจใสศรัทธาและได้แต่่มได้
 เขียนเอาอัมมดวงอันชื่อว่า โลกะวุฒิดวงประเสริฐ ด้วยอันเชื่อใสแท้ตั้งอัน เตชะนา อันว่า คนทั้ง
 หลายฝูงนั้น แม่นว่าได้เมื่อเกิดในชั้นฟ้า ภายบนก็จักยิ่งกว่าเทวบุตรเทวดาทั้งหลายมักว่า จักประกอบ
 ไปด้วย สะหสิสัมปัตติ ยิ่งกว่าเทวบุตรเทวดาทั้งหลายชะแล เตชะนา อันว่าคนทั้งหลายฝูงนั้น ค้นว่า
 ตายจากเทวโลกลงมาเกิดในเมืองคนก็จักประกอบด้วยสุขทุกเมื่อ วัตตะ ด้วยมิแท้แล ก็จักถึงสุขอันยิ่ง
 อันประเสริฐกว่าท้าวพญา อัมมิในชุมพุกวิปบ่อย่าชะแล”^{๑๒}

อัมมิไชยะสังคะ กล่าวถึง หลักปาฏิหาริย์ ๓ ว่า “ปางนั้นโพธิสัตว์เจ้าแห่งเราก้ได้เป็น
 หมอยาผู้ ๑ อันฉลาดจบแพทย์ทั้งมวลก็มีแล ยังมีในวัน ๑ ปักกะตอันจะเดินไปในบ้านอัน ๑ แล้วเจ้า
 ก้หันยังผู้ ๑ อัมมิรูปโฉมอันงามยิ่งนักหาผู้จักเสมอไปได้เท่าว่า นางผู้นั้นก็ได้ทรงยังพยาธอัน ๑ ตาม
 หนโลกว่า เป็นคนตาแจ้งเสียแล ว่าเมื่อนั้นกุมารผู้นั้นก็คะนิงใจว่านางผู้นี้ก็มิรูปโฉมอันงามมากนักสนนี้
 ดังรฤา พ้อยว่ามาทรงยังพยาธอันเป็นสนนี้อันชา ว่าอันแล้วเจ้าก็มาเล็งดูนางผู้นั้นก็มิใจเสนาหาอันรัก
 ยิ่งนางผู้้นมากนัก แล้วเจ้าก็มาสมยงยาอัน ๑ กระทำแล้วด้วยแก่นจันทร์แดงทั้งมวลแล้วเจ้าก็มาแต่ง
 ตามคุณแห่งตนแล้วด้วยนางนามทั้งหลายแล้วก็หือคนทั้งหลายในขระกุลที่นั้นอันเป็นพ่อและแม่
 แห่งนางผู้้นมาหือแต่งแปงขันอันใหญ่แก่เจ้ากุมารผู้้นแล้ว ก็หือใสยังเครื่องทั้งหลายมีต้นว่า เทียน
 ล้มคู่บาทคู่ ๑ เงิน ๓๐๐ คำบาท ๑ และข้าวตอกดอกไม้ ข้าวเปลือกข้าวสาร ผ้าขาวผ้าแดง เปี้ยหมาก
 กระทำหือเป็นอะริปะติชูอัน แล้วก็มากระทำหือแปงรูปทั้งหลายมีต้นว่า รูปช้าง รูปม้า รูปงัว รูป
 ควาย รูปเป็ดไก่ หมู หมากและ เสือหมีและ กวางฟานและ รูปเต่า รูปนก ปุ หอย กุ้ง เหนียว เหนียง

^{๑๑} คัมภีร์ไบบลาน “สารากวีวิชาสูตร”, หน้าลานที่ ๘ บรรทัดที่ ๒.

^{๑๒} คัมภีร์ไบบลาน “โลกาภูมิ”, หน้าลานที่ ๓ บรรทัดที่ ๒.

ทั้งหลายหื้อพร้อมแล้วก็ตามตั้งหื้อเป็นนิจจะการแล้ว ไม้้อและฝ้ายขาวฝ้ายแดง ตาแหลวไม้้อ ๗ ชั้น แล้วตั้งยังกองไฟ ๗ กองอันใหญ่พร้อมแล้ว เจ้าก็มาแก้และปัดรำไรด้วยทิพย์พญามนต์ทั้งหลายบท ๑ ว่า โอมทิพพะสะหังมังดาบเถียนกล้าวาควาลุกเป็นไฟ สะหลีกัญไจยยะกุเถียนนี้ปราบแต่เมืองมีมาชู้ ค้าวบรู๊ก็เช่นท้าวปราบกินเมืองร้อยเอ็ดภาษาทุกก็ปราบได้ ได้พื้นฟ้าเหนือหน้าแผ่นดิน เคล้าลั่นกุ๊กก็เป็น หนาม เคล้าคางกูเป็นน้ำแม่ใหญ่กุ๊กก็ไปออกหื้อท้วมหัวผีตาย ปายตินกูเป็นดาบเถียนกล้าวปราบพื้นฟ้า กูปกล้วสัง โอมปะยะหะปะวูฐฐะชาสวาหะ โอมเพชชะล่ำแผ่นดินดำไหวะวะวาท สายตาขาดกลับหนีละ คนตีตุ๊ไว้ สูอย่าได้เอาทวยสุทธานทั้งผีมารและผีเขินทั้งผีเย็นอย่าได้มาใกล้ตายยากไร้จุงหนีพัน ทั้งผี กุมภันท์และยักษ์ร้ายอันเทียวต้องฝ้ายจุงหนีไป โอมสะปะเตตโตมิ่งสวาหาย โอมปัตโตเกตะสะทะนะ สะทิงสะวิปะเล เอเตนะสะจะวะจะณะเชยยะเสฏฐิธะวันตุสัทธาสวาหาย โอมนะโมเชยยะสัทรูสวาหะ แล มารพั้งภักคะยั้งวะตวาสะปุระชะนะโรเจติยะทาภาะวิสะติสวาหะยะ คันว่าแก้และปัดสนนี้แล้วก็ เอายังยาอันแต่งไว้แล้วนั้นมาใส่แล้วเมื่อนั้นนางผู้นั้นก็หายจากพยาธิทั้งมวลแล้ว ส่วนพระกุลแห่งนางผู้ นั้นเขาก็หื้อยังข้าวของทั้งหลายมากนักแกโพธิสัตว์เจ้าแล้วก็กระทำยังนางผู้นั้นหื้อเป็นปาทะบัววิจาค แก่เจ้าไชยยะสังคะหะระชาชะกุมารหมอยาผู้นั้นก็มิแล”^{๑๓}

ธัมมอุณหัสสะวิชัย กล่าวถึง หลักปาฏิหาริย์ ๓ ว่า “ดูรามหาราชาอันนี้เป็นยาอันอุดมใน โลกนี้แล ท่านจุงฟังเอาธัมมาอันนี้เป็นผะโยชะนะแก่คนและเทวดาทั้งหลายเพื่อหื้อมีอายุมันเสี้ยงกับ เทอะ ประวิระโชราชะทัณโทอะมะนุสสะคินาเกพะยะเขมาเควิเสฏฐเต อะการะมาเนนะจะสัพพะสสะนา มะระนาต ตาอะเปตตวาการะมะริตังตะเสวะอะนุภาเวนะโหตุเทโวสุชีสะทา อันว่า บุคคะละผู้ใดได้ ฟังธัมมอันนี้เทียบยอมเว้นไว้ยังสินท้าวกษัตริย์และผีวิศาจจักกิน แต่ไฟจักไหม้ แต่น้ำพัดไหลแล แต่ เสืออันจักกินแล แต่งูจักตอดแล แต่อันจักตายนั้นแล เทาเว้นไว้กาละอันควรตายตามเขตอายุนั้นแล อันว่าเทวบุตรตนนี้ก็มิอายุอยู่สุขสัพพะสวัสดิ์สะดีในกาละชู่เมื่อด้วยอานุภาวะแห่งธัมมชื่อว่า อุณหัสสะวิ ชัยนี้แล”^{๑๔}

ธัมมพุทธสังคะโลก กล่าวถึง หลักปาฏิหาริย์ ๓ ว่า “เมื่อมหาอนันตทะเลเจ้า ได้เรียน เล่าเสี้ยงไคว่ ก็เป่าเสกใส่ยังน้ำในบาตร แล้วก็เอาสาตไปทั่วนครชัย อันว่าผีวิศาจจิ้งไรหยาบช้ำ กับ เคราะห์และอุบาทว์กล้ากาสิ อันเป็นของบ่ดีถ้อยช้ำ ก็คลาดคล้อยหายไป พยาธิจิ้งไรเมื่อยไข้ แห่งคน น้อยใหญ่หญิงชาย ก็กลับหายบ่ช้ำ ฝนตกลงทั่วหน้าดินดาน ชาวเมืองก็ได้สุขเขยบานคำเข้า ก็ด้วยเดชะ

^{๑๓} คัมภีร์ไบลาน “ไชยยะสังคะหะ”, หน้าลานที่ ๓-๕ บรรทัดที่ ๑๖.

^{๑๔} คัมภีร์ไบลาน “อุณหัสสะวิชัย”, หน้าลานที่ ๗ บรรทัดที่ ๑.

คุณแห่งพระพุทธเจ้ามาผายโผด จึงได้พ้นจากทุกข์ชุกประการแลนา อันว่าธัมมพุทธคุณสังคหะโลกนี้ นานาประเสริฐ ดับยังปายกัมมกันบังเกิดก่อนมา ห้ามยังสัพพะทุกข์นานาข้าถ้อย อันช่างมาเกิดแก่คน ใหญ่น้อยหญิงชาย รำบับเสี่ยยังอนธการทั้งหลายอันมัวมืด ท้อได้ห้ามเสี่ยยังภยยะ อันรังไห้ต”^{๑๔}

๓.๑.๔ เนื้อหาคัมภีร์ล้านนาที่สอดคล้องกับ หลักบุญกิริยาวัตถุ ๓

คัมภีร์ล้านนาที่มีเนื้อหาสอดคล้องกับหลักบุญกิริยาวัตถุ ๓ มี ๕ เรื่อง คือ ๑. สารากริ วิชาสูตร ๒. โลกาวุฒิ ๓. ไชยะสังคหะ ๔. อุณห์สสะวิชัย ๕. พุทธสังคหะโลก คัมภีร์ทั้ง ๕ เรื่องนี้เป็น คัมภีร์ล้านนาที่มีเนื้อหาที่สอดคล้องกับหลักพุทธธรรมเรื่อง บุญกิริยาวัตถุ เนื่องจากคัมภีร์ล้านนา ทั้งหมดนี้จะเป็นคัมภีร์ที่ใช้สอนพุทธศาสนิกชน โดยการที่พระอรธกถาจารย์ล้านนาโบราณได้แต่ง คัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาขึ้นมาขึ้นนั้น ก็จะสอดแทรกเอาหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเข้ามาไว้ใน คัมภีร์เหล่านั้นเพื่อเป็นการให้พุทธศาสนิกชนได้ตระหนักถึงเรื่องบุญทานการกุศล ดังที่โบราณ ล้านนาได้สอดแทรกเอาหลักพุทธธรรมเรื่องของบุญกิริยาวัตถุเอาไว้เพื่อให้เป็นหลักในการทำคุณงาม ความดี บุญกิริยาวัตถุ ๓ คือ ทานมัย ศีลมัย ภาวนามัย ในพระธรรมเทศนาของล้านนานั้นจะสอนให้ ชาวพุทธนั้นรู้จักการทำบุญด้วยการให้ทาน ทานมัย คือการบริจาคทรัพย์สินของตนทำบุญถวายทานไว้ กับพระพุทธศาสนา และการทำบุญบริจาคทรัพย์ให้แก่ผู้อื่นที่ด้อยโอกาสกว่าตนโดยการไม่ตระหนี่ เอาไว้ แต่การให้ทานนั้นล้านนาจะสอนว่าไม่ควรให้ทานตามเขาเห็นเขาให้ทานเราก็ให้ทานไม่ใช่อย่าง นั้น การให้ทานควรออกมาจากใจของตนพอใจในการให้ทานในสิ่งนั้นบุญจึงบังเกิดตามมา ศีลมัย คือ การทำบุญด้วยการรักษากาย วาจา ใจ ของตนให้บริสุทธิ์สงบไม่เบียดเบียนผู้อื่นให้ได้รับความ เดือดร้อน ผู้ที่รักษาศีลเป็นปกติผู้นั้นย่อมอยู่เป็นสุขปราศจากความทุกข์ ผู้ที่รักษาศีลย่อมมีสุคติเป็นที่ ไป ผู้ที่จะมีทรัพย์มากก็เพราะการรักษาศีล ภาวนามัย คือการทำบุญด้วยภาวนาเพื่ออบรมจิตของตนให้ เกิดความสงบ ด้วยการฝึกอบรมจิตของตนโดยการปฏิบัติต่างๆ เช่น การทำสมาธิ การเจริญกรรมฐาน การเจริญภาวนา ดังนั้นในคัมภีร์ล้านนาจึงได้สอดแทรกเอาหลักธรรมเรื่องบุญกิริยาวัตถุ คือ ทานมัย ศีล มัย ภาวนามัย เพื่อเป็นการแนะแนวทางให้พุทธศาสนิกชนได้นำไปพิจารณาและปฏิบัติตามเพื่อเป็น สะพานทอดข้ามฝั่งวิญญูะสงสารให้บรรลุถึงจุดสูงสุดคือ พระนิพพานหรือไม่ถึงพระนิพพานเพียงใด ขอให้ได้เกิดมาพบศาสนาขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าแล้วได้ฟังธรรมจากพระโอษฐ์ของพระ พุทธองค์จนซาบซึ้งถึงธรรมนั้นและเข้าพระนิพพานในยุคของพระศรีอาริยมตไตรอันจะมาบังเกิดใน อนาคตกาล หลักพุทธธรรมข้อนี้พุทธศาสนิกชนควรมีเป็นพื้นฐานของชีวิต หลักบุญกิริยาวัตถุ

^{๑๔} คัมภีร์โบราณ “พุทธสังคหะโลก”, หน้าลานที่ ๑๐ บรรทัดที่ ๔.

พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) กล่าวไว้ดังนี้

บุญกิริยาวัตร ๓ (ที่ตั้งแห่งการทำบุญ, เรื่องที่จัดเป็นการทำความดี, หลักการทำความดี, ทางทำความดี)

- (๑) ทานมัย บุญกิริยาวัตร (ทำบุญด้วยการให้ปันสิ่งของ)
- (๒) สีลมัย บุญกิริยาวัตร (ทำบุญด้วยการรักษาศีล หรือประพฤติดีมีระเบียบวินัย)
- (๓) ภาวนามัย บุญกิริยาวัตร (ทำบุญด้วยการเจริญภาวนา คือฝึกอบรมจิตใจ)^{๑๖}

ทั้งนี้ ธรรมสารกวีวิชาสูตร กล่าวถึง หลักบุญกิริยาวัตร ว่า “ประการ ๑ ก็จักประกอบด้วย ชะวณะปัญญา ตักชะปัญญา อันรู้พิจารณา ยัง อัญชระธัมมกัมภีร์อันเล็กแลบอันประกอบด้วย อัตถะบาลี อันอ่อนละเอียดยิ่งนัก ก็จำเริญด้วย อายุ วัฒนะ สุขะ พละชุประการแล เถิงเมื่อจักเสี้ยงอายุก็มี สติอารมณ์อันมั่นป่งข่านแผวนสักอันบ่หลงปลื้มยังกุสะบุญอันตนหากได้กระทำมาชุกชุกเดือนช้วนชุกยามคันจตุตถายก่าเนตก็ได้เอาตนเมื่อเกิดในสวรรค์เทวโลกในชั้นฟ้าจาตุมหาราชิกา อยู่เสวยสัมปัตตติพิพย์ที่นั่นตามเขตอายุที่นั่นก็จักได้เมื่อเกิดชั้นฟ้า ดาวติงสา เสวยสัมปัตตติพิพย์ที่นั่นแล้วเมื่อนานแล้ว จุติก็จักได้เมื่อเกิดชั้นฟ้า ยามา ลำดับมา ตูลิตา นิมมานะระติ ประรินมิตตะวัสสะวะตีแล้ว อยู่เสวยสัมปัตตติพิพย์ที่นั่นตามบุญแล้ว คันมังปัญญาจะขันธในที่นั่นแล้วก็ได้ลงมาเกิดใน ชระกุลอันประเสริฐ คือว่า พรามณะคหบดี เสมฐฐี ที่อันประเสริฐประกอบด้วยข้าวของเงินค้ำมั่งมวลงมีเป็นดีทุกเมื่อเพียนยอมได้เสวยสัมปัตตติพิพย์ทุกชาติปถอยลยสักชาติแล ย่อมได้กระทำพำเพ็ง ทานะ สีละ ภาวนา ไปทุกชาติไฉ่ๆ トラบต่อเท่าได้ถึงนิพพานนะธัมมเจ้าเป็นที่แล้วแก่บุคคละผู้นั้นชะแล”^{๑๗}

ธัมมโลกาจุติ กล่าวถึง หลักบุญกิริยาวัตร ว่า “โยนะโล อันว่าคนผู้ใดและได้ทานอันมาก และหื้อทานด้วยอันดีนัก อันว่า เทวดาทังหลายหากสักการะบูชาทุกเมื่อก็เพื่อได้ฟังธัมมดวงนี้แล้ว สังวาสวาดธียายด้วยคาถาอันแต่ภายหลังมานั้นแล กะตัง หากได้กระทำบุญแต่กาละอันใดแมนว่าได้ กระทำในทีใดที่ ๑ ก็ดีเมื่อภายหลังนก็หากจักได้จุติจำเริญด้วยข้าวของสัมปัตตติมากนุกอายุก็หากจักจุติ หื้อยีนยาวได้ร้อยชวบเข้าก็บ่ยีนอดอ่อนสักเทื่อสักทีมีเสียงอันใหญ่เป็นดั่งแมงว่างมีเสียงกว้างเป็นดั่งแมงว่างมีเสียงกว้างเป็นดั่งมหาพรหมมีเสียงกลมเป็นดั่งเสียงนการะวิก ก็ยังประกอบด้วยกำลังอัน

^{๑๖} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, หน้า ๙๓.

^{๑๗} คัมภีร์โบลาน “สารากวีวิชาสูตร”, หน้าลานที่ ๑๔-๑๕ บรรทัดที่ ๖.

แรง เป็นดั่งมีอายุได้ ชาวสามสิบปีนั้นหากเป็นด้วยเตชะผละบุญอันสร้างแลได้ตั้งใจฟัง มหาโลกะวุฒิสสูตร ดวงประเสริฐแล”^{๑๘}

ธัมมโชยะสังคหะ กล่าวถึง หลักบุญกิริยาวัตถุ ว่า “พระมหาสัตว์เจ้าก็มีใจมักใคร่สร้างแปงยังวัดวาอาราม กุฎี วิหารเจ้าก็หือตีกลองร้องป่าวด้วยคำว่าพญาเจ้าเรามากใคร่สร้างยังมหาเจติยะเจ้า กุฎี วิหาร เพื่อหือได้เป็นชั่วเป็นราวกายเมืองฟ้า เมื่อนั้นคนทั้งหลายมีเสนาอาามาตเป็นต้นก็เอากันไปสู่สำนักพญาแล้วก็หือหามายังเสนาข้าง เสนาม้า เสนารถ เสนาเทียวดินทั้งหลายมาแล้ว ก็เอากันออกเวียงไปวันนั้นแล้วคั้นว่าโปรดแล้วเจ้าก็สร้างแปงก็หือแล้วบวระมวล คือว่า ที่หลุที่คล่าเจ้าก็สร้างแปงตึกตึกตั้งเก่าแล้ว บ่เท่าแต่นั้นท้าวก็หือคนทั้งหลายประดับประดาด้วยรักและหางทั้งหลายอันประจิตแล้วด้วยแก้ว ๗ ประการ นานประมาณ ๗ เดือนล่วงแล้วด้วยแก้วโกฏฐ ประรมสมบัติมีปรัญ์ทำงจกจ่ายให้เป็นทานแล วันแล ๖ แสนคำท้าวก็จำนำมาขาดแล คั้นแล้วก็เอาถ้ำพลแห่งตนเสด็จคั้นมาสู่ที่อยู่แห่งตนแล คั้นมารอดแล้วเจ้าก็หือทาน รักษาศีล ภาวนาไปตราบกุมเช่นตนก็มีแล”^{๑๙}

ธัมมอุณห์สสะวิชัย กล่าวถึง หลักบุญกิริยาวัตถุ ว่า “ป็นนะประการ๑ ชื่อว่า ตะหานัง อันว่าหือเข้าชีวิตเป็นทานนั้น ก็มีผลมากนั้กนั้กว่า ประกอบด้วย ๓ จำพวก ด้วยคคะถาพระพุทเจ้าเทศนาว่า จะตาลี ธัมมาวะชะตินะ อายุวัณโณ สุขัง พะลังตั้งนี้แล สุโขวิปะโกบุญญานังภิปาญุสะมิชณะติโฆระโยसानันัพพานังอะธิคัจฉันติ ปุคคะละผู้ใดได้กระทำบุญผาณะนาอันใดก็จักสมถุธิมากนั้กตามวมิตติแห่งตนแล กะตั้งสัทธิกะคะวาโต ธัมมาสุตวาปะสะนะปะโตมะหันเตนะปะริวาเรนะ ปุชากันระของหอมตามมโนศรัทธาแห่งตนแล้วก็มีใจชมชื่นยินดีมากนั้กแล สุปะติฎฐิติโต อันว่า สุปะติฎฐิติเทวบุตร ตนนั้นมีอายุอันจักเสี้ยงในชั้นฟ้าที่นั่น คั้นว่าได้ฟังธัมมแห่งพระพุทเจ้าแล้วเมื่อ ภายลุนได้อายุยืนได้กัปป ๑ ในระแวกพระพุทเจ้า ๒ ตนก็มีแล คคะตะพุทธานุภาเวนะสัพพะอุปะทะวะนะสันตุเทวะบุตรโต อันว่าเทวบุตรตนนั้น วินะสันตุก็ร้างบกลับหายไปยังอุปะทะวะกังวน อนทรายทั้งมวลนั้นด้วยเตชะอะนุภาวะพระพุทเจ้าและพระธัมมพระสังฆะและได้หือเข้าชีวิตเป็นทานนั้นแล”^{๒๐}

ดังนั้น เนื้อหาของคัมภีร์ล้านนาจึงได้นำเอาหลักพุทธธรรมเรื่องของบุญกิริยาวัตถุเข้ามาสอดแทรกเอาไว้ เพื่อเป็นการย้ำเตือนไม่ให้พุทธศาสนิกชนนั้นหลงลืมการทำทานรักษาศีลการภาวนา

^{๑๘} คัมภีร์ใบลาน “โลกาวุฒิ”, หน้าลานที่ ๕ บรรทัดที่ ๘.

^{๑๙} คัมภีร์ใบลาน “ไชยะสังคหะ”, หน้าลานที่ ๘ บรรทัดที่ ๙.

^{๒๐} คัมภีร์ใบลาน “อุณห์สสะวิชัย”, หน้าลานที่ ๙-๑๐ บรรทัดที่ ๕.

ดังจะเห็นว่า แต่ละคัมภีร์นั้นได้ยกตัวอย่างจากตัวละครในนั้นให้ปฏิบัติเป็นตัวอย่าง อย่างเช่น พระโพธิสัตว์ผู้มีบุญญาธิการมากก็ไม่เว้นขาดการทำความดีคือ การให้ทานสละทรัพย์แก่ผู้อื่น การรักษาศีลของตนให้บริสุทธิ์ การภาวนาอบรมจิตใจของตน เพื่อแนวทางให้ไปถึงจุดสูงสุดของพระพุทธศาสนา

บทที่ ๔

อิทธิพลของคัมภีร์ล้านนาที่มีต่อความเชื่อประเพณีพิธีกรรมในสังคมล้านนา

๔.๑ ด้านความเชื่อ

๔.๑.๑ ความเชื่ออาณูภาพพระรัตนตรัย

รัตนะ หมายถึง สิ่งที่น่ามาซึ่งความยินดีมีอรรถวิเคราะห์ว่า สิ่งใดย่อมนำมา คือ ความยินดีได้แก่ย่อมนำความยินดีให้เกิด ให้เจริญ เหตุฉะนั้นสิ่งนั้นชื่อว่า รัตนะ^๑

รัตนะ หมายถึง สิ่งที่มีค่า คือ สิ่งที่ถูกคนทำการบูชา มีค่ามากซึ่งไม่ได้ พบเห็นได้โดยยาก และไม่ใช่เป็นของที่สัตว์ต่ำต้อยบริโภค เป็นชื่อของรัตนะ^๒

ความหมายของพระรัตนตรัยที่พระอรรถกถาจารย์ได้ให้ไว้คือ จิตตูปบาทของสัตว์ย่อมเข้าถึงรัตนะทั้ง ๓ ว่าเป็นสรณะ ว่าเป็นปรายณะคือเครื่องนำทางด้วยความคิดว่าเป็นผู้จัดซึ่งภัยของสัตว์ทั้งหลายโดยทำสัตว์ทั้งหลายให้เป็นไปในประโยชน์เกื้อกูลและถอยกลับจากสิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์ เกื้อกูลเรียกว่า พระพุทธ

เพราะทำสัตว์ทั้งหลายให้ช่วยข้ามพ้นจากกันดาร คือ ภัยและเพราะให้ความเบาใจแก่สัตว์ทั้งหลายเรียกว่า พระธรรม

เพราะทำสักการะทั้งหลายแม้จะเป็นของน้อยค่า แต่ผลที่ได้รับกลับไพบูลย์ด้วยอานิสงส์ เรียกว่า พระสงฆ์^๓

---

^๑ มหามกุฏราชวิทยาลัย, พระไตรปิฎกและอรรถกถาแปล, เล่ม ๔๗, (กรุงเทพมหานคร: มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๔๑), หน้า ๒๑.

^๒ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๖.

^๓ มหามกุฏราชวิทยาลัย, พระไตรปิฎกและอรรถกถา แปล, เล่ม ๑๗, (กรุงเทพมหานคร: มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๔๑), หน้า ๒๖๕.

รัตนตรัย (รัตนะ ๓, แก้วอันประเสริฐ หรือสิ่งล้ำค่า ๓ ประการ, หลักที่เคารพบูชาสูงสุดของพุทธศาสนิกชน ๓

- (๑) พระพุทธเจ้า (พระผู้ตรัสรู้เองและสอนผู้อื่นให้รู้ตาม)
- (๒) พระธรรม (คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ทั้งหลักความจริงและหลักความประพฤติ)
- (๓) พระสงฆ์ (หมู่สาวกผู้ปฏิบัติตามคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า)^๔

ตั้งนีก่อนที่พระพุทธศาสนาจะอุบัติเกิดขึ้นนั้นมนุษย์นั้นเมื่อได้ยินเสียงต่างๆ เช่นฟ้าร้อง ฟ้าผ่าหรือเกิดภัยใดๆกับตนเองแล้วจึงเกิดความหวาดกลัวและต้องการหาที่พึ่งและสิ่งต่างๆมาเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจให้หายจากความกลัวเหล่านั้น แม้ปัจจุบันนี้ได้เจริญก้าวหน้าไปมากแล้วแต่มนุษย์ยังคงยังมีความกลัวจากอำนาจสิ่งเร้นลับ จึงยังคงแสวงหาสิ่งต่างๆมาเป็นที่พึ่งและยึดเหนี่ยวจิตใจ เมื่อพระพุทธศาสนาได้อุบัติขึ้น ก็ได้สอนให้ยึดถือเอาพระรัตนตรัยมาเป็นที่พึ่ง ที่เอาพระรัตนตรัยมาเป็นที่พึ่งก็ไม่ได้หมายความว่า ให้มาเป็นที่พึ่งปลอมใจ หรือรอพระรัตนตรัยบันดาลสิ่งต่างๆมาให้ แต่แท้ที่จริงแล้วการยอมรับนับถือเอาพระรัตนตรัยมาเป็นที่พึ่งนั้น หมายถึงผู้เรียนรู้ศึกษานั้นนำไปปฏิบัติเพื่อเป็นการพัฒนาคุณภาพของชีวิตตนเอง พัฒนากาย วาจาใจพร้อมทั้งปัญญาจนสามารถพึ่งตนเองและเป็นอิสระจากภัยต่างๆ โดยไม่ได้เป็นการอ่อนวอนขอ อรรถกถาขุททกนิกาย ขุททกปาฐะ ได้กล่าวว่า พระรัตนตรัย ชื่อว่า สรณะ เพราะกำจัด อธิบายว่า บิบบทำลาย นำออก ดับภัยคือความกลัว ความหวาดสะดุ้ง ทุกข์ ทุกคติ ความเศร้าหมองด้วยการถึงสรณะนั้น^๕

ก่อนที่ล้ามนานจะยึดถือเอาพระพุทธศาสนาอย่างจริงจังนั้นก็มีการนับถือเช่นสรวงดวงวิญญาณผีบรรพบุรุษมาก่อน เมื่อพระพุทธศาสนาได้เข้ามามีอิทธิพลแผ่ขยายในอาณาจักรล้านนาคนล้านนาจึงได้ยอมรับนับถือเอาพระรัตนตรัยมาเป็นที่พึ่ง แต่ก็ยังคงเหลือพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับผีบรรพบุรุษหลงเหลืออยู่คือเป็นการที่เคารพและกตัญญูต่อบุพการี เมื่อคนล้านนานับถือเอาพระรัตนตรัยไว้เป็นที่พึ่งแล้วจึงเกิดความเชื่อในการเคารพบูชาพระรัตนตรัยว่าเป็นสิ่งที่สามารถปัดเป่าคลายความทุกข์ภายในจิตใจได้และอันประสงค์ของการสร้างคัมภีร์ล้านนาไว้ถวายกับพระพุทธศาสนาเพราะคนล้านนาเชื่อว่าคัมภีร์ทั้งหลายทั้งปวงที่เรียกกันว่า “อัมม” คือเป็นคำสอนของพระพุทธเจ้าคนล้านนาจึงให้ความเคารพอย่างสูงสุดไม่ลบหลู่ดูถูกเหยียดหยามเพราะกลัวบาปกรรมอันนั้นจะสะท้อนย้อนมาหา

^๔ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตโต), **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**, หน้า ๙๘.

^๕ พระมหาเกรียงไกร แก้วไชยะ, “การศึกษาเชิงวิเคราะห์เรื่องสรณะในพระพุทธศาสนาเถรวาท”, **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๖).

ตนเองไม่ว่าจะเป็นชาตินี้หรือชาติหน้า ดังจะเห็นได้ว่า คนล้านนาจึงเคารพในพระรัตนตรัยไว้เป็นที่พึ่งอย่างสูงสุด วิธีชีวิตของคนล้านนานั้นจะไม่ขาดวัดเลยเพราะวัดเป็นแหล่งความรู้สัพพะวิชา และเป็นที่ศึกษาพระธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้า คนล้านนานั้นเป็นกลุ่มชนที่เกรงกลัวต่อบาปกรรม ดังเราจะเห็นได้จากพิธีกรรมความเชื่อต่างๆที่เกี่ยวกับพระพุทธศาสนา อย่างการตักแตงเครื่องไทยธรรมคนล้านนาจะมีความประณีตมาตั้งแต่ต้นจนถึงปลายจะทำการอย่างละเอียดอ่อนมากที่สุดเมื่อจะถวายทานกะมีการขอมาเครื่องไทยทาน (สุมาคร้วทาน) ให้เป็นของบริสุทธิ์เสียก่อนแล้วจึงถวายทานแก่พระสงฆ์ เมื่อมีการแสดงพระธรรมเทศนาพระสงฆ์ล้านนาก็จะเคารพต่อพระธรรมของพระพุทธเจ้าโดยนำคัมภีร์วางไว้บนธรรมมาสแล้วจึงนั่งคุกเข่ากราบธรรมมาสก่อนขึ้นเทศนาเป็นการเคารพพระธรรมอันเป็นส่วนหนึ่งในรัตนะ เมื่อพระสงฆ์เดินบิณฑบาตคนล้านนาผู้เฒ่าผู้แก่เมื่อจะใส่บาตรพระสงฆ์ก็จะถอรองเท้าแล้วจะเดินมาใส่บาตรโดยการไม่เดินเหยียบเงาของพระสงฆ์ ถ้าขี่รถจักรยานอยู่ก็จะจอดรถรอพระสงฆ์ผ่านไปจะไม่มีการขี่ผ่านหรือเดินผ่านขณะพระสงฆ์เดินไปเป็นการเคารพพระสงฆ์ พระสงฆ์อาจจะเป็นสมมุติสงฆ์แต่คนล้านนาก็ให้ความเคารพว่าเป็นหนึ่งในรัตนะคือสงฆ์สาวกของพระพุทธเจ้าผู้เป็นนอานาบุญ

ดังนั้นคนล้านนาจึงเป็นกลุ่มชนหนึ่งที่ทำให้เคารพและนับถือพระรัตนตรัยอันมี พระพุทธเจ้า พระธรรม พระสงฆ์ เป็นอย่างมากเพราะในคัมภีร์ล้านนาเกือบทุกคัมภีร์จะกล่าวไว้เสมอว่า ให้เคารพในพระรัตนตรัย คือ แก้วเจ้าสามประการ ผู้ใดที่เชื่อและเคารพในพระรัตนตรัยแล้วก็จะได้ไปเกิดในที่ดีไม่ไปสู่อายทั้ง ๔ มีสวรรค์เป็นที่ไปมีพระนิพพานเป็นเป้าหมายสูงสุด

๔.๑.๒ ความเชื่อไตรภูมิ(นรก สวรรค์)

นรกภูมิ เรียกโดยย่อว่า นรก คือดินแดนแห่งหนึ่งตามความเชื่อทางศาสนาพุทธ เชื่อว่าผู้ที่ทำบาปอกุศลเมื่อตายไปจะต้องไปเกิดที่นั่นทันที หรือถูกคำพิพากษาจากพญายมราช ตามไตรภูมิภานรกเป็นดินแดนแห่งหนึ่งในกามภอันเป็นภพหนึ่งในภพทั้ง ๓ คือ กามภ รูปภ และอรุภพ เรียกว่า ไตรภพ หรือ ไตรภูมิ

นรกทางพระพุทธศาสนานั้นต่างจากแนวคิดนรกของตะวันตกใน ๒ ประการคือ สัตว์โลกมิได้ถูกส่งไปเกิดและลงโทษตามคำพิพากษาของเทพ แต่เป็นพระบาปกรรมที่ตนได้กระทำเอาไว้เมื่อเป็นมนุษย์ และระยะเวลาแห่งการที่ถูกลงโทษในนรกนั้นก็ขึ้นอยู่กับโทษ มิได้ช่วยกับชั่วกลับ

เหมือนการถูกจองจำในนรกตามแนวคิดความเชื่อของฝรั่ง เมื่อพ้นจากโทษแล้วก็จะกลับไปเกิดในโลกที่สูงตามกรรมดีของตนที่ได้กระทำไว้หรือตามผลกรรมดีที่เหลืออยู่จึงได้ไปเกิดในภพที่ดี^๖

สวรรค์ ตามความเชื่อทางพระพุทธศาสนา ได้ให้ความหมายเอาไว้ว่า ภูมิหรือดินแดนที่มี อารมณ์เลิศด้วยดี แบ่งออกได้ ๖ ชั้น คือ ๑.สวรรค์ชั้นจาตุมหาราชิกา ๒.สวรรค์ชั้นดาวดึงส์ ๓.สวรรค์ชั้นยามา ๔.สวรรค์ชั้นดุสิต ๕.สวรรค์ชั้นนิมมานรดี ๖.สวรรค์ปรนิมมิตวสวัตตี สวรรค์ทั้ง ๖ ชั้นเป็นที่อยู่ของเทวดาที่เคยกระทำความดีไว้ครั้งเมื่อเป็นมนุษย์ เมื่อไปเกิดในสวรรค์ชั้นนั้นๆก็จะเป็นหนุ่มเป็นสาวทันทีไม่ปรากฏว่ามีความแก่ชราเหมือนเราที่อยู่ในเมืองมนุษย์ มีวิมานที่อยู่อาศัยที่มีความวิจิตรงดงามมีขนาดที่แตกต่างกันออกไปด้วยบุญบารมีที่ตนได้สร้าง มีอาหารทิพย์ มีบริวาร มีเสื้อผ้าทอทิพย์ กิจกรรมต่างๆล้วนผลิตเพื่อกับการชมสวน มีการสังสรรค์กับเหล่าเทพดาทั้งหลาย^๗

ในทัศนะแนวคิดของศาสนาทั่วไป นรก สวรรค์เป็นนิรันดรเป็นเรื่องที่สำคัญเพราะ ท้ายที่สุดของการเดินทางของมนุษย์ คือ นรกและสวรรค์ ในทัศนะแนวคิดทางพระพุทธศาสนา ได้ให้ความสำคัญกับนรกและสวรรค์ลดลง เพราะสวรรค์ไม่ใช่เป้าหมายสูงสุดทางพระพุทธศาสนา นรกและสวรรค์เป็นเพียงส่วนหนึ่งของวัฏสงสาร คือการเวียนว่ายตายเกิดของมนุษย์ในสังสารวัฏ มีการหมุนเวียนไประหว่างนรกและสวรรค์ด้วยผลกรรมที่ตนได้กระทำนั้นจุดมุ่งหมายที่สำคัญและเป็นจุดสุดท้ายแห่งการเดินทางคือ พระนิพพาน จากคำถามอดีตจนถึงปัจจุบันนั้นยังคงอยู่เกี่ยวกับนรกสวรรค์ เช่น นรกสวรรค์มีจริงไหม ทำอย่างไรจะไปสวรรค์ไม่ตกนรก นรกและสวรรค์อยู่ที่ใด พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต) ได้แสดงทัศนะเรื่องนรกกับสวรรค์ว่าดังนี้ นรกสวรรค์เป็นสิ่งที่พิสูจน์ไม่ได้ สำหรับคนสามัญทั้งในแง่บวกและแง่ลบ คือพิสูจน์ว่ามีแต่ก็ยังไม่สามารถแสดงให้เห็นได้ พิสูจน์ว่าไม่มีก็ยังไม่สามารถแสดงให้เห็น ดังนั้นจึงพูดไม่ได้ว่าทั้งสองอย่างมีหรือไม่มี ในการพิสูจน์ต้องพิสูจน์ด้วยอายตน์ที่ตรงกัน สำหรับเรื่องนรกสวรรค์ไม่สามารถพิสูจน์ด้วยตา หู จมูก ลิ้น กายได้ มันต้องพิสูจน์ด้วยใจ เราถือว่าจิตเป็นแกนของชีวิตเป็นตัวทำหน้าที่เกิดจะพิสูจน์เรื่องนรกสวรรค์ว่าตายแล้วไปเกิดหรือไม่ ก็ต้องพิสูจน์ด้วยจิต คือลองตายด้วยตนเอง เมื่อจะพิสูจน์ด้วยการที่ต้องตาย ก็ทำไม่ได้ไม่มีใครกล้าทำเกิดปัญหาพิสูจน์ไม่ได้ สำหรับเรื่องยังพิสูจน์ไม่ได้มันเป็นเรื่องของการปฏิบัติเพราะพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาแห่งการปฏิบัติ^๘

^๖ ดูรายละเอียดในนรกภูมิ จากวิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี, [ออนไลน์], แหล่งที่มา:

<https://th.wikipedia.org/wiki>, [๙ มกราคม ๒๕๖๒].

^๗ อ.อ.อุทก. (ไทย) ๒๓/๓๖/๒๕๔-๒๕๖.

^๘ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), นรก-สวรรค์ในพระไตรปิฎก, (๒๕๒๒, มปป), หน้า ๑-๔.

จากที่ได้ศึกษาเรื่องนรกสวรรค์ในทางพระพุทธศาสนาแล้วนั้นไม่สามารถพิสูจน์ได้ด้วยตาเปล่า นอกจากใช้ใจพิสูจน์ด้วยการปฏิบัติเท่านั้นเมื่อปุถุชนไม่อาจพิสูจน์และมองเห็นได้แต่ได้มีหลักฐานยืนยันไว้ในพระไตรปิฎกจึงได้เกิดเป็นความเชื่อตามมา ดังนั้น คัมภีร์ล้านนาที่เช่นเดียวกันจะมีความเชื่อเรื่องไตรภูมิ นรก สวรรค์ เกิดเนื่องจากนักปราชญ์โบราณที่ได้อรรถาธิบายพระพุทธรูปต่าง ๆ อาจอ้างอิงถึงนรกออกมาจากพระไตรปิฎกคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาบ้าง เพื่อเป็นการแสดงให้เห็นผลของการกระทำเพื่อให้ผู้คนในสังคมล้านนานั้นได้มีความเกรงกลัวต่อบาปในหมั่นทำทำแต่กุศลเพื่อหวังผลไปภายภาคหน้าคือได้ขึ้นสวรรค์ และยังเป็นการสอนไปในตัวว่าบุคคลใดกระทำแต่คุณงามความดีทำแต่กุศลกรรมก็จะมีสวรรค์เป็นที่ไป หากบุคคลใดกระทำแต่ความชั่วที่เป็นอกุศลกรรมก็จะมีทุกขคติคือนรกเป็นที่ไปจึงทำให้คนล้านนานั้นเกรงกลัวต่อบาปกรรมทั้งปวง เพราะพระธรรมของพระพุทธเจ้าคนล้านนานั้นได้ให้ความสำคัญและเทิดทูนไว้บูชาจึงมีผู้เคารพและปฏิบัติตามคำสอนในคัมภีร์ล้านนาอย่างเคร่งครัด

๔.๑.๓ ความเชื่อการต่ออายุ

ความเชื่อเป็นเหตุสำคัญเป็นการทำให้เห็นการการแสดงผลออกของคน เมื่อบุคคลในสังคมนั้นมีความเชื่อเรื่องใดแล้วย่อมแสดงหรือความประพฤติแสดงออกมาทางพิธีกรรมเพื่อให้พิธีกรรมเหล่านั้นสอดคล้องกันตามความเชื่อที่เกิดขึ้นนั้น เพราะมนุษย์มีความเชื่อมั่นในสิ่งเหนือธรรมชาติแล้วความเชื่อมั่นนั้นก็จะเป็นแรงเป็นพลังในการคุ้มครองบุคคลที่มีความเชื่อและผู้ให้ความเคารพ ในการทำกิจการงานใดๆ ก็อบทุกอย่างก็มักจะมีการพูดถึงเรื่องโชคชะตา ความเชื่อเรื่องเคราะห์กรรมก็ยังมีหลงเหลือมาอยู่ไม่เสื่อมไป เมื่อเกิดความเดือดร้อนทุกข์ใจและปรารถนาพบความสุข จึงมีการเซ่นสรวงเกิดขึ้นเพื่อขจัดปัดเป่าความทุกข์นั้นมลายหายไปและบังเกิดผลดีคือเกิดความสบายใจ วิธีที่จะทำให้สบายใจนั้นจะต้องมีพิธีกรรมที่สามารถดึงดูดผู้คนให้เข้ามามีส่วนร่วมและสามารถสัมผัสถึงอำนาจลึกลับและลึกลับลึกลับที่แอบแฝงเข้าไปอยู่ในพิธีกรรมเหล่านั้น พิธีกรรมล้านนาอาจมีหลายอย่างหลายประเภทแต่พิธีกรรมที่เกิดขึ้นกับตัวบุคคลโดยตรงคือการต่ออายุสี่ซีกา เพื่อเป็นการขจัดปัดเป่ายังอันตรายบาปเคราะห์ต่างๆที่จะมาบังเกิดในอนาคตและยังความเจริญในหลายๆด้านแก่บุคคลผู้ร่วมทำพิธีกรรมนั้น^๙

พิธีกรรมที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันของพุทธศาสนิกชนชาวล้านนาที่เกิดขึ้น จะมีหลักความเชื่อในสิ่งลึกลับมีอำนาจเหนือธรรมชาติและผสมผสานการสวดอ้อนวอนขอ เป็นพิธีที่ปฏิบัติเพื่อขจัด

^๙ มณี พยอมยงค์, ความเชื่อของคนไทยในวัฒนธรรมพื้นบ้าน:คติความเชื่อ, (กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๖), หน้า ๑๑๙.

ความไม่แน่นอนและเปลี่ยนไปของชีวิตได้สืบทอดมาเป็นรุ่นสู่รุ่นจนกลายมาเป็นประเพณีและพิธีกรรมที่ต้องปฏิบัติ^{๑๐}

การต่ออายุและสืบทอด เรียกรวมกันว่า ประเพณีสืบทอด เป็นประเพณีหนึ่งที่ชาวล้านนานิยมที่จะทำขึ้นในโอกาสพิเศษต่างๆเพื่อเป็นการเสริมดวงชะตาอายุให้ยืนยาวขึ้นไป พิธีสืบทอดจึงจัดว่าเป็นพิธีกรรมที่ใหญ่ต้องอาศัยปัจจัยหลายๆอย่างในการประกอบพิธีการจัดพิธีกรรมนี้อาจจัดโดยเฉพาะบุคคลหรือจัดขึ้นเพื่อเป็นการสืบทอดแก่พระสงฆ์และคฤหัสถ์ชาวบ้าน หรือการสืบทอดหมู่บ้านวัดวาอาราม บ้านเมือง เหมืองฝาย การสืบทอดแต่ละอย่างจะมีพิธีกรรมที่ค่อนข้างแตกต่างกันออกไปบ้าง^{๑๑} ถึงแม้ว่าการสืบทอดนั้น ไม่ใช่แก่นที่แท้จริงตามหลักของพระพุทธศาสนา แต่ชาวพุทธล้านนาก็ให้ความสำคัญกับพิธีกรรมความเชื่อนี้มาก เพราะเป็นการสร้างขวัญกำลังใจให้เกิดขึ้นและนำพาคนเหล่านั้นให้ประกอบแต่กรรมดีเพื่อเป็นการสะเดาะเคราะห์บาปที่ตนเองได้ทำเอาไว้ แม้ว่าการจริงแล้วมนุษย์คนเราไม่สามารถหลุดพ้นความตายไปได้ แต่ความหวังนั้นก็ยังเป็นความหวังหนึ่งคือพิธีกรรมสืบทอดจะนำพาชีวิตข้ามพ้นวิภวติ และเป็นการสร้างขวัญกำลังใจเพื่อไม่ให้ชีวิตสิ้นหวัง พิธีกรรมสืบทอดจึงเป็นพิธีกรรมที่ชาวพุทธในล้านนาใช้เป็นสิ่งที่สร้างขวัญแลกำลังใจโดยพบเห็นได้ทั่วไปในปัจจุบัน^{๑๒}

ดังนั้น เมื่อพูดถึงความเชื่อของการสืบทอดอายุแล้ว คัมภีร์ล้านนาก็เป็นส่วนหนึ่งที่สำคัญในการประกอบพิธีกรรมความเชื่อเรื่องการต่ออายุและสืบทอด ที่เป็นส่วนสำคัญก็เพราะว่า ล้านนาที่นับถือคัมภีร์ “ธัมม” นั้นว่าเป็นคำสอนที่ออกมาจากพระโอษฐ์ของพระพุทธเจ้าสามารถจัดปัดเป่าสิ่งชั่วร้ายเสริมดวงบารมี และคัมภีร์ล้านนาก็ยังเป็นส่วนหนึ่งที่ยังความเชื่อให้เกิดขึ้นเพราะคัมภีร์ล้านนา นั้นได้กล่าวถึงพิธีกรรมความเชื่อต่างๆในทางพระพุทธศาสนาเอาไว้ คนล้านนาเมื่อได้ฟังพระธรรมเทศนาจากคัมภีร์ก็จึงเกิดความเชื่อเหล่านั้นตามมาจึงทำให้คัมภีร์ล้านนาเป็นส่วนหนึ่งที่เป็นความเชื่อที่สำคัญของล้านนา

^{๑๐} พิสิษฐ โคตรสุโพธิ์, การสืบทอดที่ปรากฏในพระพุทธศาสนา เนื่องในโอกาสฉลองสถาปนา ๔๐ ปี มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, (คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๓), หน้า ๑.

^{๑๑} สุรสิงห์สารวม ฉิมพะเนา, “ภาษาและสัญลักษณ์ในพิธีสืบทอด”: ตัวอย่างวรรณกรรมเจียบ, (เอกสารประกอบการสัมมนาเรื่องวัฒนธรรมพื้นบ้าน:คติความเชื่อศิลปกรรมและภาษา ณ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๖), หน้า ๒.

^{๑๒} พิสิษฐ โคตรสุโพธิ์, การสืบทอดที่ปรากฏในพระพุทธศาสนา, หน้า ๓.

๔.๒ ด้านประเพณีพิธีกรรม

๔.๒.๑ อิทธิพลที่มีต่อประเพณีที่สัมพันธ์กับการเปลี่ยนแปลงที่อยู่อาศัย

ดินแดนล้านนาเป็นดินแดนที่มีพระพุทธศาสนาเจริญรุ่งเรือง และเป็นดินแดนที่มีประเพณีและพิธีกรรมที่โดดเด่นเป็นของตนเอง พิธีกรรมต่างๆที่จัดขึ้นในชุมชนนั้นล้วนแสดงให้เห็นถึงความสมัครสมานสามัคคีของหมู่คณะที่เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน และประเพณีพิธีกรรมหลายๆอย่างล้วนแล้วแต่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาเป็นส่วนใหญ่อย่างเช่น พิธีกรรมที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงที่อยู่อาศัย การย้ายที่อยู่ การปลูกบ้านใหม่ งานมงคลขึ้นบ้านใหม่ คัมภีร์ล้านนาจึงเป็นคัมภีร์ที่ชาวล้านนาให้ความสำคัญโดยการนำมาเทศน์ให้บ้านเรือนนั้นเกิดความเป็นมงคล อย่างพิธีกรรมมงคลขึ้นบ้านใหม่ทางล้านนาจะให้ความสำคัญกับพิธีกรรมอย่างเคร่งครัดและมีความละเอียดต่อพิธีกรรมที่จะเกิดขึ้นนั้น โดยลำดับการเริ่มพิธีมงคลขึ้นบ้านใหม่นั้นจะเริ่มจากการตกแต่งดาของที่จะประกอบพิธีนั้น คือ การทำเสตวง(กระทง)ในการสวดถอนและขึ้นท้าวทั้ง ๔ เพื่อเป็นการอัญเชิญเทวดามารักษาในงานที่จัดขึ้นมา ในเสตวงหรือ(กระทง)พิธีกรรมนั้นจะประกอบไปด้วย เครื่อง ๔ คือมีข้าวสุก มะพร้าว กล้วย อ้อย แกงส้ม แกงหวาน หมากพลู เมี่ยง บุหรี่ อย่างละ ๔ อัน จากนั้นก็ตกแต่งดาเครื่องสี่ขาตา

เครื่องสี่ขาตาจะประกอบไปด้วย ไม้ค้ำต้นโพธิ์สูงเท่าคนที่จะสี่ขาตา ๓ อัน ลวดหมากพลู ดอกไม้ ใบไม้มงคล อย่างละ ๓ อัน หม่อนน้ำ ๑ ใบ เสื่อ ๑ ผืน ไม้ค้ำอันเล็กขนาดเท่าศอก ๑๐๘ หรือเท่าอายุ เทียนสี่ขาตา ๓ เล่ม ช่อธง ๑๐๘ อัน ต้นกล้วย ๓ ต้น ต้นอ้อย ๓ ต้น กล้ามะพร้าว ๓ ต้น กล้วย ๑ เครื่อง มะพร้าว ๑ ทะลาย กระบอกรน้ำกระบอกรทราย ๑๐๘ อัน ดายสายสิญจน์ ๑ มวน ตุงนักษัตร(ผืนใหญ่) ๓ ตัว บันไคชะตา ๑ อัน ขัวไต(สะพาน) ๑ อัน

คนล้านนาเมื่อทำพิธีดังกล่าวนี้จะต้องมีขันตั้งหรือเครื่องกำนัลครุจะจัดแต่งดาโดยมีหมากหมื่น สวยหมากพลู ๑๐๘ สวยดอก ๑๐๘ ผ้าขาวผ้าแดง ข้างเปลือกข้าวสาร น้ำผึ้ง(ใส่ขันสวดเจริญพระพุทธมนต์) เปี้ย เงิน ๑๐๘ บาท เพราะล้านนานั้นมีความเชื่อว่า การที่จะทำกิจการงานใดแล้วจะให้สำเร็จจะต้องมีขันตั้งหรือเครื่องกำนัลครุกิจการงานนั้นจึงจะสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี ดังที่ปรากฏในคัมภีร์ล้านนาเรื่อง ไชยะสังคหะ ได้กำหนดพิธีกรรมเอาไว้คือการตกแต่งดาขันตั้งหรือเครื่องกำนัลครุเอาไว้เพื่อรักษาคนคนนั้นให้หายจากโรคาพาธ

เมื่อตกแต่งดาสิ่งต่างๆเรียบร้อยแล้ว ตอนเย็นของวันตกแต่งดาจึงจะนิมนต์พระสงฆ์มาสวดถอนที่ดินของตนแล้ว ปู่จารย์(มัททายก)จึงได้ขึ้นท้าวทั้ง ๔ เชิญเทวดามารักษา งานบางชุมชนก็จะสวดถอนในวันรุ่งขึ้นก็มี พอรุ่งเช้าจึงจะประกอบพิธีกรรมสำคัญที่ขาดไม่ได้ คือ การนำคัมภีร์ล้านนาเรื่อง สารากิริวิสาสูตร มาเทศน์ให้พุทธศาสนิกชนได้รับฟัง เพื่อให้บุคคลเหล่านั้นได้นำเนื้อหาสาระของคัมภีร์ไปพิจารณาตนเองและครอบครัว ความเชื่อของคนล้านนานั้นเชื่อว่าคัมภีร์ล้านนาเรื่อง สารากิริวิสาสูตร สามารถจัดโรคาภัยไข้เจ็บสี่ขาตาต่ออายุปิดเป่าสิ่งชั่วร้ายไม่ให้มากล้ำกราย และด้วย

อานิสงส์ของการฟังธรรมสร้างธรรมของล้านนาเพื่อถวายเป็นพุทธบูชานั้นจึงทำให้พุทธศาสนิกชนชาว ล้านนาเกิดความศรัทธาต่อพระพุทธศาสนา แล้วนำคัมภีร์ที่สอดแทรกเอาหลักคำสอนของพระพุทธเจ้า มาเทศนาในงานมงคลนั้น การย้ายบ้านหรือที่อยู่อาศัยก็จะใช้คัมภีร์ล้านนาเรื่อง โลกาวุฒิ เพราะถ้าเรา มองแค่เปลือกนอกและยังไม่เจาะลึกในเนื้อหาแล้วนั้นแค่นี้ก็เป็นมงคล ดังนั้นปราชญ์ล้านนาโบราณ จึงเรียบเรียงร้อยเอาถ้อยคำในคัมภีร์ให้สละสลวยได้สอดแทรกหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาไว้ใน คัมภีร์คือ การเคารพในพระรัตนตรัย คือ พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ เพราะเนื้อหาที่อธิบายไว้ใน คัมภีร์นั้นเป็นอานิสงส์ของผู้ที่เคารพในพระรัตนตรัยตั้งเนื้อธรรมกล่าวโดยย่อว่า ผู้ใดเอาพระธรรม เทศนาโลกาวุฒิไว้เป็นที่พึ่งบูชาทุกคำเข้าก็จะห่างไกลจากอบายภูมิทั้ง ๔ บุคคลใดมีใจศรัทธาในแก้ว สามประการแล้วให้เรียนเอาคาถาธรรมนั้นด้วยใจเคารพบูชา และในท้ายคัมภีร์นั้นยังกล่าวถึงพิธีกรรม ที่จะบูชายังพระธรรมเทศนาของพระพุทธเจ้าหรือ บูชาคาถาในคัมภีร์นั้นจึงได้บอกเครื่องบูชาต่างๆ ดังนี้คือ ข้าววิทู ๑๐๐ ก้อน ประทีปสีสาย ๑๐๐ ผาง เทียน ๑๐๐ เล่ม ช่อธง ๑๐๐ ผืน ไม้สีฟัน ๑๐๐ เล่ม เบี้ย ๑๐๐ หมาก ๑๐๐ ไหม เทียนค่าคิง(สูงเท่าคนเจ้าบ้านที่อยู่อาศัย) คนละ ๑ เล่ม ดอกไม้ต่างๆ อย่างละ ๑๐๐ ดอก นำมาบูชาคัมภีร์พระธรรมเทศนาของพระพุทธเจ้านั้นแล้วนิมนต์พระสงฆ์มา เทศนาให้ถูกต้องตามอักษรทุกประการให้ตั้งใจฟังจนจบ ไม่มีใจออกแวกไปที่อื่นเอาใจจดจ่อตามรส แห่งพระธรรมเทศนานั้น ก็อาจจะพ้นจากภัยร้ายต่างๆทั้งชาตินี้และชาติหน้าตราบจนถึงซึ่งพระ นิพพาน

ดังจะเห็นได้ว่าคัมภีร์ล้านนาได้ผนวกหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาให้เข้ากับพิธีกรรมเพื่อ เป็นการสอดคล้องและชักจูงให้พุทธศาสนิกชนคนล้านนานั้นได้มีความเคารพนับถือพระพุทธศาสนา และปฏิบัติตามหลักธรรมคำสอนเกรงกลัวต่อบาป พิธีกรรมหรือเครื่องบูชาที่กล่าวไว้ในคัมภีร์อาจไม่ใช่ แก่นแท้ของพระพุทธศาสนา แต่ก็เป็นสิ่งที่ขาดไม่ได้ คือ อามิสบูชา การบูชาในทางพระพุทธศาสนา นั้นจะประกอบไปด้วยการบูชา ๒ ประการ คือ อามิสบูชา การบูชาด้วยอามิสสิ่งของต่างๆ และปฏิบัติ บูชา คือการถึงไตรสรณคมน์และการรักษาศีลภาวนาทางพระพุทธศาสนา เรียกว่า การปฏิบัติบูชา

๔.๒.๒ อิทธิพลที่มีต่อการเปลี่ยนแปลงสถานะ

คนในดินแดนล้านนานั้นมีการยึดถือหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาว่า เป็นของสูงคู่ควร แก่การเคารพบูชา คัมภีร์ล้านนาก็เช่นเดียวกันคนในดินแดนล้านนาจึงให้ความสำคัญกับคัมภีร์ล้านนา ประหนึ่งกับเป็นคำสอนอันออกจากพระโอษฐ์ของพระพุทธเจ้าเป็นสิ่งที่ศักดิ์สิทธิ์เป็นสิ่งควรกราบไหว้ บูชา จึงทำให้ดินแดนล้านนาเกิดพิธีกรรมต่างๆขึ้นหลายด้าน และคนล้านนานั้นเป็นคนละเอียดอ่อน ประณีตละเอียดละไมรอบคอบ เมื่อเกิดการเปลี่ยนแปลงสถานะทางสังคม หรือมีโอกาสพิเศษได้ เลื่อนขั้นยศตำแหน่ง คนล้านนาจึงได้จัดพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา คือการสืบทอดขึ้นเพื่อ เป็นการเสริมชะตาราชีให้พ้นจากภัยอันตรายต่างๆที่ยังไม่มาบังเกิดแก่ผู้ที่ได้รับการเลื่อนขั้นนั้น

พิธีกรรมสืบทอดมาก็จะทำ ได้ตามโอกาสแล้วเวลาที่สำคัญเท่านั้น การสืบทอดนั้นจะแบ่งไว้อยู่หลายอย่าง คือการสืบทอดตามหมู่บ้าน การสืบทอดตามวัดวาอาราม การสืบทอดตามคน ไม่ว่าจะเป็นการสืบทอดจะเป็นสืบทอดพระสงฆ์และสืบทอดคฤหัสถ์ชาวบ้านทั่วไปก็จัดอยู่ในการสืบทอดตามคน การสืบทอดที่จะเกิดขึ้นได้บางโอกาสเวลาที่สำคัญก็เพราะว่าต้องรวบรวมความพร้อมของบุคคลในครอบครัว ชาวบ้านในชุมชน เพราะพิธีกรรมที่จัดขึ้นนั้นต้องอาศัยกำลังข้อข้างมากในการตกแต่งดาและจัดพิธีกรรม เมื่อมีพิธีกรรมเหล่านี้เกิดขึ้นสิ่งที่ขาดไม่ได้และเป็นสิ่งที่สำคัญต่อพิธีกรรมก็คือ คัมภีร์ล้านนา คนล้านนาจะเรียกคัมภีร์ว่า “ธัมม์” เนื่องด้วยคนล้านนาเคารพและบูชาคำสอนของพระพุทธเจ้าไว้เหนือหัว คัมภีร์ล้านนา จึงมีความสำคัญเป็นที่สุดเพราะการที่คนล้านนาจะทำพิธีกรรมอันใดก็จะต้องเอาพระพุทธเจ้าและคำสอนทางพระพุทธศาสนานำทางชีวิต เพราะในคัมภีร์ธัมม์ของล้านนาในที่สุดแล้วเกือบทุกคัมภีร์จะมีคำสอนที่ให้พุทธศาสนิกชนในล้านนานั้นยึดมั่นและเคารพในพระรัตนตรัยปฏิบัติตามหลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าไม่ประมาทในตนเองคือ การให้ทาน การรักษาศีล การภาวนาอยู่เนื่องนิตย์ ดังนั้น คนล้านนาจึงได้นำคัมภีร์ล้านนามาเทศนาสั่งสอนและถือเป็นส่วนสำคัญของทุกพิธีกรรม

๔.๒.๓ อิทธิพลที่มีต่อการเยียวยา(รักษา)

การเยียวยาจิตใจ ที่กล่าวไว้ในพจนานุกรมบาลี-ไทย มาจากศัพท์ ๒ ศัพท์ คือ เจต แปลว่าใจ ติกิจฉา แปลว่า การเยียวยา การรักษา การดูแล (อิติ., น.) เมื่อรวมเข้าด้วยกันแล้ว คือ เจตสติ กิจฉา แปลว่า การเยียวยาจิตใจ^{๑๓}

การเยียวยาทางจิตใจ คือ การบรรเทาความทุกข์ทางจิตใจ การยกระดับจิตใจให้มีความสุข องค์การอนามัยโลกได้จัดให้เป็นองค์ประกอบอย่างหนึ่งคือ สุขภาพ คือภาวะที่เป็นสุขทางกาย ภาวะที่เป็นสุขทางใจ ภาวะที่เป็นสุขทางสังคม และภาวะที่เป็นสุขทางจิตวิญญาณ ดังนั้นภาวะที่เป็นสุขทางจิตวิญญาณจึงได้เกิดมาจากการเยียวยาจิตใจ^{๑๔}

ดังนั้นพระพุทธศาสนาได้กำเนิดขึ้นมากกว่า ๒,๕๐๐ ปีเป็นศาสนาที่มีส่วนในการเยียวยา รักษาจิตใจของมนุษย์เมื่อเกิดการเจ็บป่วยทางกายเกิดขึ้นแล้ว จิตใจก็เกิดผลกระทบเจ็บป่วยตามไปด้วย คนส่วนมากไม่ได้เพียงแค่เจ็บป่วยทางกายเท่านั้นยังมีการเจ็บป่วยทางจิตตามมาด้วย ยิ่งผู้ป่วย

^{๑๓} พระอุตรคณาธิการ, พจนานุกรม บาลี-ไทย : ฉบับนักศึกษา, (กรุงเทพมหานคร: เรื่องปัญหาทำพระจันทร์, ๒๕๓๘), หน้า ๒๐๗-๒๓๑.

^{๑๔} พระปลัดอานนท์ กนต์วีโร(ข้างแครงการ), "พระสงฆ์กับการเยียวยาจิตใจ", มจร มนุษยศาสตร์ปริทรรศน์, ปีที่ ๒ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-มิถุนายน ๒๕๕๙): ๔๙.

ที่เข้าขั้นวิกฤติขั้นสุดท้ายการเจ็บป่วยทางใจนั้นเริ่มรุนแรง เกิดความกังวล ขาดกำลังใจ อ่างว่างซึ้น และผนวกกับคนในดินแดนล้านนานั้นก่อนนับถือเอาพระพุทธศาสนาได้มีการนับถือผีบรรพบุรุษ ภายหลังพระพุทธศาสนาได้เข้ามามีอิทธิพลต่อการดำรงชีวิตคนล้านนาจึงได้ยอมรับและนับถือพระพุทธศาสนาอย่างเหนียวแน่นและเคร่งครัด และล้านนานั้นมีข้อห้ามข้อปฏิบัติและอานิสงส์ของการสร้างสิ่งต่างๆไว้กับพระพุทธศาสนา ปราชญ์ล้านนาโบราณจึงได้รจนาแต่งคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาขึ้นมาหลายคัมภีร์เพื่อใช้ควบคุมกับการสอนหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาให้แก่ผู้ที่ป่วยหรือคนหมดกำลังใจได้ฟังเพื่อเป็นสิ่งที่เยียวยาจิตใจ จึงทำให้เกิดพิธีกรรมต่างๆเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาในด้านการเยียวยาจิตใจ และคนล้านนานั้นเชื่อว่า คัมภีร์ล้านนาทั้งหมดเป็นคัมภีร์ที่พระพุทธเจ้าทรงเทศนาเอาไว้จึงได้ยกคัมภีร์ล้านนาขึ้นไว้สักการบูชาเปรียบประดุจคำสอนที่ออกมาจาก “ชะอุบแก้ว” คือคำสอนอันออกมาจากพระโอษฐ์ของพระพุทธเจ้าที่เทศนาโปรดเหล่าสาวกของพระองค์ คัมภีร์ล้านนาจึงเป็นสิ่งสำคัญในการที่จะนำไปใช้ในการสั่งสอนและเทศน์เยียวยาจิตใจของผู้ป่วยให้มีกำลังใจและยึดมั่นตามหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนา การใช้คัมภีร์ล้านนาในการเยียวยารักษาจิตใจนั้น ก็เกิดจากเนื้อหาของคัมภีร์นั้นสอนหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา พิธีกรรมของล้านนานั้นจะขาดคัมภีร์ล้านนาไปไม่ได้เพราะถือเป็นส่วนสำคัญหลักในการใช้อบรมสั่งสอนข้อหลักปฏิบัติเพื่อให้ถึงจุดอันสูงสุดทางพระพุทธศาสนา คือ พระนิพพาน อีกประการหนึ่งด้วยความเชื่อและความศรัทธาในคัมภีร์ล้านนาและพิธีกรรมของล้านนาที่ผสมรวมกันยากที่จะแยกออกจากกันนั้นจึงเป็นเหตุของการเยียวยาจิตใจที่คนล้านนาจะทำพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนาใดก็จะนำคัมภีร์มาร่วมในการประกอบพิธีกรรมเหล่านั้น ความเชื่อเหล่านั้นจึงตกทอดมารุ่นสู่รุ่นจกยากกันไม่ออกจึงทำให้คัมภีร์ล้านนานั้นมีความสำคัญในฐานะการเยียวยาจิตใจให้มนุษย์เกิดกำลังใจและหายป่วยโดยเร็วพลัน

๔.๓ คุณค่าของคัมภีร์ล้านนาที่มีต่อสังคมล้านนา

๔.๓.๑ คุณค่าที่เกิดแก่บุคคล

คัมภีร์ล้านนานั้นเป็นคัมภีร์ที่สำคัญต่อวิถีชีวิตของชาวล้านนาเป็นอย่างมาก เนื่องด้วยคัมภีร์เป็นส่วนหนึ่งที่ใช้ในการอบรมสั่งสอนผู้คนในดินแดนล้านนาให้ยึดมั่นในศีลธรรมไม่ประพฤติไปในทางที่ไม่ดีไม่งาม เพราะล้านนานั้นมีจารีตประเพณีเป็นของตนเอง เป็นดินแดนที่พระพุทธศาสนาเจริญรุ่งเรืองมาช้านาน ล้านนาจึงปรากฏคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาขึ้นมากมาย ส่วนมากเนื้อหาของพระธรรมเทศนาพื้นเมือง (คัมภีร์ล้านนา) นั้นจะมีเนื้อหาที่เป็นคำสอนทางพระพุทธศาสนาโดยการเน้นให้ยึดถือตามหลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าเป็นหลัก และเนื้อหาของคัมภีร์ล้านนาทั้ง ๕ คัมภีร์ คือ สารากวีวิชาสูตร โลกกาวุตติ ไชยะสังคหะ อตถิอุณห์สสะ พุทธสังคหะโลก เป็นคัมภีร์ที่ใช้อบรมสั่งสอนหลักธรรมข้อปฏิบัติทางพระพุทธศาสนาโดยแต่ละคัมภีร์จะนำหลักของบุญกิริยาวัตถุ คือ การให้ทาน การรักษาศีล การเจริญภาวนา การที่ปรากฏคัมภีร์ล้านนาเรื่องต่างๆขึ้นนั้นเกิดจากความ

ศรัทธาความเชื่อในพระพุทธศาสนา จนกระทั่งปราชญ์ล้านนานั้นได้รจนาแต่งคัมภีร์ต่างๆของล้านนา ขึ้นเพื่อเป็นการสั่งสอนอบรมบุคคลนั้น ให้มีความเคารพในพระพุทธศาสนามีความเกรงกลัวต่อบาปกรรมอันจะมาบังเกิดและยังเป็นการสอนให้บุคคลนั้นเป็นคนดีสร้างแต่คุณงามความดีประกอบไปด้วยศีลธรรมตามหลักของพระพุทธศาสนา

ดังนั้น คัมภีร์ล้านนาจึงเป็นสิ่งสำคัญต่อคนในล้านนา เพราะเป็นสื่อกลางในการอบรมสั่งสอนบุคคลชาวล้านนาให้มีศีลธรรมไม่คิดคดโกง และอีกประการหนึ่งคนล้านนาทำไมถึงเป็นกลุ่มชนที่รักสงบและเยือกเย็นละเอียดอ่อนก็เพราะว่า มีคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาได้เป็นสื่อกลางในการสอนและอบรมให้กลุ่มชนชาวล้านนานั้นมีความเกรงกลัวและปฏิบัติตามคำสอนที่ปรากฏในคัมภีร์ล้านนานั้น

๔.๓.๒ คุณค่าที่เกิดแก่ครอบครัว

คุณค่าที่เกิดแก่ครอบครัว ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของล้านนานั้น คัมภีร์ล้านนาจะเป็นสื่อกลางในการที่จะเป็นสื่อแสดงชักนำให้เหล่าพุทธศาสนิกชนนั้นมีความเคารพและนับถือพระพุทธศาสนา เพราะคนล้านนานั้นมีความเคารพนับถือพระธรรมของพระพุทธเจ้าเป็นอย่างมา และคนล้านนาก็เรียกคัมภีร์ล้านนาว่า “ธัมม์” คนล้านนาจึงเชื่อว่า ธัมม์ คือคำสอนที่พระพุทธเจ้าทรงตรัสเทศนาเอาไว้ คนล้านนาจึงได้ยกย่อง “ธัมม์” ไว้สูงสุดและเคารพอย่างยิ่ง เมื่อหาในคัมภีร์ล้านนาก็จะเป็นเนื้อหาที่กล่าวสั่งสอนให้บุคคลในครอบครัวนั้นทำแต่คุณงามความดีไปผิดในศีลธรรม คัมภีร์ล้านนา เป็นสื่อกลางในการชี้ให้เห็นและเป็นตัวอย่างในการปฏิบัติตามหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนาอย่างเช่นคัมภีร์ทั้ง ๕ เรื่องนี้ก็เป็นคัมภีร์ที่สอนและแนะแนวทางการดำเนินชีวิตระดับครอบครัวเพื่อให้ครอบครัวนั้นอยู่อย่างมีความสุขไม่มีความเดือดร้อน และคัมภีร์ล้านนาอีกหลายคัมภีร์ก็เป็นคัมภีร์ที่ใช้เป็นสื่อกลางในการยกตัวอย่างสอนบุคคลในระดับครอบครัวเช่น คัมภีร์ชาดกล้านนาเรื่องเตโชยาม เป็นคัมภีร์ที่แนะแนวเป็นสื่อกลางและยกตัวอย่างการอยู่ร่วมกันเป็นครอบครัว ดังมีเนื้อหาเป็นนิทานอยู่ว่า “แรกเริ่มก็มีอยู่ว่า สองสหาย ชื่อคนหนึ่งว่าเตโช อีกคนชื่อว่ายาม ต่างคนต่างก็มีเมียกันแล้ว เมียของเตโชนั้นชื่อว่าจันตา เมียของยามนั้นชื่อว่ากาสิ ผัวเมียคู่ที่หนึ่งนั้น เตโชเป็นคนใจบุญแล้วก็เชื่อฟังซึ่งกันและกันกับเมีย จะไปที่ไหนผัวว่าแล้วก็เป็นที่รู้เรื่องกัน อีกคู่หนึ่งคู่ที่สองนั้นผัวชื่อว่ายาม แต่ไม่ค่อยถูกกันกับเมีย พุดกันยากทีนี้ก็วันหนึ่งผัวทั้งสองครอบครัวนี้กินเหล้าด้วยกันเมาเหล้ามากๆ รุดมาตามหนทางพิงรั้วตลอดจนมาถึงบ้านของใครของมันบ้าน เตโชก็มาบ้าน เมียมันก็ล้างเท้าล้างมือ ล้างหัว แล้วก็อาบน้ำให้ แล้วก็ปูผ้าให้นอน กล่อมจนหลับ แล้วก็ที่ย้ำยาม สหายคนที่สองมันเห็น เพื่อนนั้นถูกปรนนิบัติอย่างดีมันก็ว่า “อู๋... เมียเพื่อนเรานี้ดีมากเลยนะเนี่ย เตียวเราจะลองให้เมียเราทำแบบนี้บ้าง” ทีนี้ยามก็ไปกลิ้งขี้โคลน ไปทำเมาเหล้ากลิ้งขี้โคลนไปตั้งแต่บ้านเพื่อนจนถึงบ้านตนทีนี้พอไปถึงบ้าน เมาเหล้าเข้าไป เมียมันก็ด่าๆ “ทำไมเจ้านี่โง่งอย่างนี้ กินไม่รู้จักตัวเอง เมาแล้วไป

เกลือกิ้งโคลนที่ไหนมา ฯลฯ” คำว่า “นี่ก็ไล่ตัวไปนอนที่อื่น ยาโมไม่ได้รับการปรณนิบัติเหมือนเตโช มีหน้าซ้ำโดนไล่อีกต่างหาก มันก็กลับมาหาเพื่อนแล้วก็เอ่ยว่า “นี่ สหายเรา เมียเราทำไมไม่เหมือน เมียของสหายไปคนละอย่างจิตใจมันเหี้ยมจัง” แล้วที่นี้อีกวันยาโมก็บอกว่า “นี่สหาย พรุ่งนี้เราไปเอา ช้างกันไหมมีในป่านะมีเยอะแยะเลย” แล้วเตโชนั้นก็คุยกันกับเมียมันว่า “นี่น้องรัก พรุ่งนี้เราจะไปเอา ช้างในป่ากัน ช้างของเรานะ ไปไหม” เมียก็ว่า “ โห ดีสิพี่ มันมีก็ไปเอาด้วยกันเลย” ทั้งสองผัวเมียก็ไปด้วยกัน เมียของเตโชก็ห่อข้าวห่ออะไรไป พอไปแล้ว ไปเห็นช้างเตโชก็บอกให้เมียว่า “ เนียะ ช้างเรา ๆ” ช้างนั้นก็เข้ามาหา พอเข้ามาหาแล้ว ก็พูดว่า “เราจะเอากลับบ้านนะ” แล้วก็จูงตัวจำฝูงนั้นไป ช้างทั้งหลายก็ตามไปเป็นโขลงกลับบ้าน ที่นี้ก็เอาเข้ามาบ้าน แล้ว ไปบอกให้สหายยาโมมาดู เมื่อยาโมเห็นแล้วก็ว่า “ โห ได้ช้างมาทั้งโขลงเลยหรือนี่” เอาช้างป่ามาเป็นช้างตนเองได้ เพราะว่าคุยกันถูกรู้เรื่อง ถูกที่ มีความรักและศีลธรรมแล้วก็เลยเอาช้างมาเป็นของตัวเองได้ เป็นผัวเมียที่ถูกธรรม อยู่ในศีลในธรรม ที่นี้อีกวันสหายยาโมนั้นก็ไปชวนเมียมันบ้าง ไปเอาช้าง ช้างเรามีในป่า เมียมันก็ว่า “ ช้างพ่อเฒ่าเจ้านะมันทำไมมีในป่า “ เมียมันว่า ทั้งสองคุยกันไม่รู้เรื่องไม่ถูกกัน “พ่อเฒ่าเจ้านะไปมีช้างมีม้าที่ไหนมา” สุดท้ายก็ไม่ได้ช้างอะไรซักอย่าง ที่นี้ก็อีกวัน เตโชนั้นก็ว่า “เอ๊ สหายเรา เราจะไปเอาไก่อ ไก่มีในป่าเป็นฝูงเลย” ที่นี้ก็ไป เตโชไปเอาไก่ พูดกันกับเมีย ๆ ก็ว่า “ ป๊ะ เราไปป่ากันหากไก่อเรามี เราก้ไปเอามา” ที่นี้ก็พากันไป ห่อข้าวห่อน้ำไป ไปพบไก่อป่าเป็นฝูง แล้วที่นี้ก็พูดว่า “เนียะ ไก่อเราอยู่เนียะ เราจะเอามาเลี้ยงบ้าน ไปกูก ๆ กลับบ้าน” เอาไก่อตัวจำฝูงไปไก่อฝูงนั้นก็ตามมา จนมาถึงบ้าน แล้วก็ไปบอกให้เพื่อนอีก ว่า “สหาย เราเอาไก่อมาฝูงหนึ่ง ไก่อเราไปปล่อยไว้ในป่าเมื่อก่อนนั้น” ยาโมก็ว่า “โห ของเราก็คงจะมีอยู่เหมือนเดิม” แล้วก็ชวนเมียมันไป มาชวนเมียมันไป เมียมันก็ว่า “ ไก่อเฒ่ามีงสิมีในป่านั้นนะ ” กลับโดนด่าอีก ที่นี้ก็อีกคนหนึ่งมาตัดสินว่า “เอ๊ สหายสองคนนี่มันไม่เหมือนกัน คนคู่ที่หนึ่งนั้นเขาถูกต้อง ว่าอะไรก็ฟังกัน สิ่งอันไหนต่าง ๆ ก็หลังไหลมาหา แล้วคู่ที่สองนี่มันไม่ถูกกัน ต่อไปนี้ให้ฟังกัน ถ้าใครว่ายังไงคอยดูปรึกษากันเหมือนคู่ที่หนึ่ง จะได้มีเงินมีทองอย่างเขาบ้าง “เมื่อภายหลังมาคู่ของยาโมเขาก็ฟังซึ่งกันและกัน ฐานะก็ดีขึ้นมา เป็นดีขึ้นมาเรื่อยๆ”^{๑๕}

ดังจะเห็นได้ว่า คัมภีร์ล้านนาเป็นคัมภีร์ที่คนในสังคมล้านนานั้นให้ความเคารพและนำมาสั่งสอนบุคคลและครอบครัวให้เป็นคนดีมีศีลธรรมประจำใจไม่ประพฤติดิถีไปในทางที่เสื่อมเสียพาตนเองและครอบครัวล่มจม ดังนั้นคนล้านนาจึงมีลักษณะนิสัยที่รักความสงบไม่ชอบการเบียดเบียนและถูกรังแก เพราะมีคัมภีร์ล้านนาเป็นสื่อกลางในการอบรมสั่งสอนหลังธรรมทางพระพุทธศาสนา

^{๑๕} ดูรายละเอียดในบทความ สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://www.sri.cmu.ac.th/>, [๑๒ มกราคม ๒๕๖๒].

๔.๓.๓ คุณค่าที่เกิดแก่สังคม

คัมภีร์ล้านนาที่ใช้ในงานมงคลทั้ง ๕ คัมภีร์ คือ สารากริวิชาสูตร โลกาวุฒิ ไชยะสังคะ อุณหสสะวิชัย พุทธสังคะโลกและคัมภีร์อานิสงส์ต่าง ๆ ของล้านนานั้นได้สร้างคุณค่าและค่านิยมต่าง ๆ เกิดขึ้นในล้านนาในช่วงยุคหนึ่งเป็นการหยั่งรากฐานสำคัญของพระพุทธรูปศาสนาเข้ามาสู่จิตใจ สะท้อนให้เห็นถึงอิทธิพลทางพระพุทธรูปศาสนาที่มีต่อสังคมล้านนาและเป็นแรงบันดาลใจให้นักปราชญ์โบราณได้แต่งแต่มีรจนาคัมภีร์ถวายไว้ในวัดวาอารามต่าง ๆ มากมาย คัมภีร์ทั้งหมดทั้งมวลล้วนแล้วมีความสำคัญในการสร้างจิตสำนึกให้เกิดในสังคมล้านนาหรือสร้างมโนทัศน์ของสังคมล้านนา โดนวิธีเสนอแนวคิดต่อผู้ฟังโดยส่วนรวม เป็นการปลูกฝังทัศนคติต่อสังคมแก่ผู้ฟัง และมีกลวิธีในการนำเสนอในรูปแบบการเทศนา เพื่อให้ผู้ฟังเห็นพ้องกับแนวคิดที่ผู้ประพันธ์เสนอในรูปแบบวรรณกรรมโดยผ่านทางความศรัทธาความศักดิ์สิทธิ์ของชื่อคัมภีร์และความเชื่อในการนำไปปฏิบัติในชีวิต เพื่อให้คนในสังคมนั้นอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข^{๑๖}

ล้านนาเป็นสังคมที่มีความเชื่อ วัฒนธรรม และประเพณีของคนและสืบทอดกันมาเป็นเวลาช้านานจึงถึงปัจจุบัน ในความเชื่อของคนล้านนาเชื่อว่า คัมภีร์ล้านนานั้นเป็นความเชื่อที่มีต่อสังคมล้านนาเป็นอย่างมาก เพราะล้านนาเป็นสังคมที่นับถือพระพุทธรูปศาสนาอย่างช้านานเหมือนกัน คัมภีร์ล้านนั้ง ๕ เรื่องคือ สารากริวิชาสูตร โลกาวุฒิ ไชยะสังคะ อุณหสสะวิชัย พุทธสังคะโลก จึงเป็นคัมภีร์ที่สำคัญและเป็นคัมภีร์ที่นิยมนำมาใช้ประกอบพิธีกรรมอันเป็นมงคลคือเทศนาในงานมงคล เพราะในคัมภีร์จะมีเนื้อหาสารของคำสอนตามหลักของพระพุทธรูปศาสนา โดยหลักธรรมทางพระพุทธรูปศาสนาที่ปรากฏในคัมภีร์ล้านนานั้นเป็นหลักธรรมที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิต คือหลักบุญ กิริยาวัตถุ คือ การให้ทาน การรักษาศีล การเจริญภาวนา และหลักของไตรสิกขา คือ ประกอบไปด้วย ศีล สมาธิ ปัญญา คัมภีร์ล้านนาจึงเป็นคัมภีร์ที่สอนคุณธรรมจริยธรรมระดับชาวบ้าน โดยการใช้ภาษาท้องถิ่นเป็นสื่อ ทำให้ผู้ฟังเกิดความเข้าใจในหลักธรรมอย่างถ่องแท้และลึกซึ้ง

คัมภีร์ล้านนามีความสำคัญและเป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องอยู่ในการทำพิธีกรรมที่เป็นมงคลต่าง ๆ เช่น งานมงคลขึ้นบ้านใหม่ งานสืบชะตา การย้ายที่อยู่อาศัย ฯลฯ เมื่อมีงานที่เป็นงานมงคลเกิดขึ้นคนล้านนาจะให้ความสำคัญกับคัมภีร์เป็นอย่างมากโดยการนำคัมภีร์ล้านนาเรื่องต่าง ๆ ที่มีชื่อเป็น

---

^{๑๖} พระภานุมาศ ธมมานนโท (ทีสววรรณ), “การศึกษาเชิงวิเคราะห์วรรณกรรมทางพระพุทธรูปศาสนา ล้านนา เรื่องปฎิกทั้ง ๓”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธรูปศาสนา, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๐).

มงคลนั้นมาเทศน์เพื่อเป็นขวัญกำลังใจ และเป็นแนวทางของการดำเนินชีวิต เพราะความเชื่อเหล่านี้ได้หยั่งรากฝังลึกอยู่ในสังคมล้านนา จนเกิดความเชื่อและความศรัทธาของคนล้านนาต่อคัมภีร์ล้านนา นอกจากจะเป็นการสืบทอดหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาแล้วยังเป็นการสื่อความหมายของหลักธรรมผ่านทางวรรณกรรมที่ได้แต่งขึ้นมาเพื่อให้คนในสังคมล้านนามีความเกรงกลัวต่ออกุศลและหมั่นกระทำความดี

๔.๓.๔ คุณค่าที่เกิดแก่ศาสนา

ศาสนา เป็นสถาบันที่สำคัญอยู่คู่กับสังคมมนุษย์มาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันนี้ ไม่ว่าจะเป็นสังคมของชนชาติใดหรือภาษาใดเพราะ ศาสนาเป็นสิ่งที่มาเกี่ยวกับชีวิตมนุษย์ทุกคนและมีความสัมพันธ์ต่อปรากฏการณ์ต่างๆ ในสังคมมนุษย์เป็นอย่างมาก เนื่องจากศาสนาเป็นสื่อระหว่างมนุษย์กับปรากฏการณ์ทางธรรมชาติที่มีอำนาจเหนือมนุษย์ ฉะนั้นศาสนาจึงเป็นที่รวมของความเคารพนับถือสูงสุดของมนุษย์ เป็นที่พึ่งทางด้านจิตใจ และเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต เพื่อให้เข้าถึงสิ่งสูงสุดตามอุดมการณ์หรือความเชื่อนั้น^{๑๗}

ศาสนา หมายถึง ลัทธิความเชื่อของมนุษย์ เกี่ยวกับการกำเนิดและสิ้นสุดของโลก หลักศีลธรรม ตลอดจนลัทธิพิธีที่กระทำตามความเชื่อนั้น ๆ หลายศาสนามีการบรรยาย สัญลักษณ์และประวัติศาสตร์ศักดิ์สิทธิ์ซึ่งเจตนาอธิบายความหมายของชีวิต หรืออธิบายกำเนิดชีวิตหรือเอกภพ จากความเชื่อของศาสนาเกี่ยวกับจักรวาลและธรรมชาติมนุษย์ คนได้รับศีลธรรม จริยศาสตร์ กฎหมาย ศาสนาหรือวิถีชีวิตลำดับก่อน^{๑๘}

ผู้คนในดินแดนล้านนานั้นมีความผูกพันกันกับพระพุทธศาสนามาเป็นเวลากว่าพันปี คนล้านนาจึงได้มีความเคารพต่อพระพุทธศาสนาและพระพุทธศาสนาได้ฝังรากลึกในสายเลือดของคนล้านนาตั้งแต่เกิดจนกระทั่งถึงตายพระพุทธศาสนาจึงจำเป็นและมีความสำคัญต่อวิถีชีวิตของคนล้านนาในอดีตและปัจจุบัน มีความเชื่อเรื่องอานิสงส์การสร้างธรรมถวายกับพระพุทธศาสนา ปราชญ์ล้านนาที่รจนาแต่งคัมภีร์ล้านนาเพื่อเป็นสื่อที่สะท้อนให้เห็นความเชื่อและความศรัทธาต่อพระพุทธศาสนาของชนชาวล้านนา

^{๑๗} อรุณี ตันศิริ, *วัฒนธรรมถิ่น วัฒนธรรมไทย*, หน้า ๑๐๖-๑๐๗.

^{๑๘} ดูรายละเอียดในศาสนา จากวิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: , [๑๒ มกราคม

ดังจะเห็นได้จากที่มีคัมภีร์ไบเบิลล้านนาที่ปรากฏอยู่ทุกวัด เพราะความเชื่ออันเกิดจากความเชื่อทางพระพุทธศาสนาที่ฝังรากลึกทำให้ปราชญ์โบราณได้แต่งคัมภีร์ที่สอดคล้องกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเข้าไปไว้ด้วยเพื่อจะใช้คัมภีร์ล้านนาเหล่านั้นมาเป็นสื่อกลางในการชักจูงให้ผู้คนนั้นมีความเกรงกลัวต่อบาปอกุศลกรรมทั้งปวงแล้วหันมากระทำคุณงามความดีปฏิบัติตามศีลธรรมและข้อปฏิบัติทางพระพุทธศาสนาที่พระพุทธเจ้าได้กำหนดเพื่อเป็นแนวทางของการพ้นทุกข์ในสังสารวัฏให้ถึงจุดหมายอันสูงสุดคือ พระนิพพาน ตามคติความเชื่อของศาสนาพุทธ

บทที่ ๕

สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิจัยเรื่อง ศึกษาหลักพุทธธรรมที่ปรากฏในคัมภีร์ล้านนาที่ใช้ในงานพิธีมงคลครั้งนี้โดยมีวัตถุประสงค์ ๑) เพื่อศึกษาประวัติโครงสร้างเนื้อหาของคัมภีร์ล้านนา ๒) เพื่อศึกษาหลักพุทธธรรมที่ปรากฏในคัมภีร์ล้านนา ๓) เพื่อศึกษาอิทธิพลของคัมภีร์ล้านนาที่มีต่อสังคมล้านนา ซึ่งสามารถสรุปผลการวิจัยดังต่อไปนี้

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

๕.๑.๑ ประวัติโครงสร้างเนื้อหาของคัมภีร์ล้านนา

คัมภีร์ล้านนาเป็นเอกสารโบราณที่บรรพชนคนไทยนำมาบันทึกเรื่องราวต่าง ๆ ในอดีตเรียกกันทั่วไปว่า “หนังสือโบราณ” หรือ “คัมภีร์โบราณ” เหตุที่เรียกว่า คัมภีร์โบราณ เพราะเนื้อเรื่อง ที่จดจารลงบนใบลาน ส่วนใหญ่เป็นพระธรรมคำสอนในพระพุทธศาสนา ด้วยเหตุที่พระธรรมเป็นสิ่งที่สำคัญอันสูงสุดของพระพุทธศาสนาเมื่อจดจารลงบนใบลาน ทำให้คัมภีร์ล้านนามีความสำคัญและศักดิ์สิทธิ์

คัมภีร์ล้านนานั้นเป็นภูมิปัญญาและองค์ความรู้ที่เป็นส่วนรวมเกิดจากพระสงฆ์และผู้ที่เคยได้รับการบวชเรียนบรรพชาอุปสมบทเป็นผู้จารหรือเขียนขึ้น โดยการศึกษาทางพระธรรมคำสอนและด้านไสยศาสตร์ควบคู่กันไปเอกสารเหล่านั้นจึงเรียกว่า คัมภีร์ทั้งหมด คติความเชื่อของล้านนาส่วนใหญ่ยอมรับนับถือ “ธัมม” หรือ “คัมภีร์” ว่าเป็นสิ่งที่มีความศักดิ์สิทธิ์เป็นสิ่งที่ควรตั้งไว้ในที่สูงและเคารพกราบไหว้บูชา ดังจะเห็นว่าเรื่องราวใด ๆ ที่ปรากฏในคัมภีร์ล้านนาหรือ ออกในธรรมแล่นนั้นจะถือว่าเรื่องราวเหล่านั้นมีความถูกต้องทั้งหมด

การแบ่งประเภทเนื้อหาหมวดเรื่องของคัมภีร์โบราณล้านนานั้นจะสามารถแบ่งออกเป็นหมวดหมู่ของวรรณกรรมลายลักษณ์ไว้ดังนี้ พุทธตำนาน, มหาชาติชาดก, ทศชาติชาดก, ชาดกทั่วไป และชาดกนอกนิบาต, พระสูตร, พระอภิธรรม, พระวินัย, ธรรมทั่วไป, อานิสงค์ต่าง ๆ, ทรรคนะคติเกี่ยวกับจักรวาล, ประวัติพระพุทธศาสนา, ตำนานปูชนียวัตถุ, ประวัติพระสาวกและพระเถระที่มีชื่อเสียง, พยากรณ์เหตุการณ์อนาคตที่เกี่ยวข้องด้วยพระพุทธศาสนา, บทสวดและพิธีกรรม, พิธีกรรมสงฆ์, เทพนิยาย, หมวดนิทานพื้นบ้าน, หมวดกฎหมาย, หมวดจริยศาสตร์, หมวดประวัติศาสตร์

เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ในแถบดินแดนล้านนา, หมวดโหราศาสตร์, หมวดโศรกกลอน, หมวดตำรายาสมุนไพร, หมวดลัทธิพิธีกรรม, หมวดไสยศาสตร์, หมวดปกิณกะ,

อักษรที่ใช้จัดบันทึกเรื่องราวหรือจารหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา ข้อวัตรปฏิบัติและตำราต่าง ๆ ที่ปรากฏในคัมภีร์ล้านนา สามารถแบ่งออกเป็นช่วงได้ดังนี้ ๑) ล้านนาก่อนการรับอิทธิพลจากสยาม ล้านนามีภาษาและตัวหนังสือเป็นของตนเองเรียกว่า อักษรธรรมล้านนา หรือ “ตัวเมือง” มีรูปร่างกลมป้อมคล้ายกับอักษรมอญ พม่า ๒) ล้านนาหลังจากรับอิทธิพลจากสยาม ล้านนาได้รับอิทธิพลจากสยามหลังจากปี พ.ศ.๒๔๔๒ รัฐบาลสยามได้เข้ามามีบทบาทในการเปลี่ยนการศึกษาในล้านนาโดยการกำหนดให้มีการสอนภาษาไทยกลาง ลดความสำคัญของภาษาล้านนาลงชาวล้านนาเริ่มสนใจในการเรียนภาษาไทยกลางมากขึ้นเพื่อความเจริญก้าวหน้าในหน้าที่การงานทางข้าราชการและความเป็นอยู่ที่ดีเป็นเหตุทำให้ภาษาธรรมล้านนาได้ลบลบหายไป

อย่างไรก็ตามวัฒนธรรมการจาร เขียนคัมภีร์ธรรมล้านนา ไม่เพียงจำกัดไว้แต่เรื่องราวทางพระพุทธศาสนาเท่านั้น แต่อาจพบการบันทึกเรื่องราวอย่างอื่นรวมอยู่ด้วย เช่น ตำรายาพื้นบ้าน ตำราโหราศาสตร์ คาถาและยันต์ เป็นต้น ทั้งนี้ยังพบปรากฏเรื่องราวทางพระพุทธศาสนาผสมผสานกันเรื่องราวทางการเมืองและเหตุการณ์ของรัฐที่เกิดขึ้น เช่น คัมภีร์ชินกาลมาลีหรือชินกาลมาลีนี้รจนาโดยพระรัตนปัญญา เมื่อราวประมาณ พ.ศ.๒๐๗๑ เป็นต้น

๕.๑.๒ เพื่อศึกษาหลักพุทธธรรมที่ปรากฏในคัมภีร์ล้านนา

การสร้างคัมภีร์ธรรมล้านนาของชาวล้านนาในอดีตนิยม จาร ขีด เขียน บันทึกด้วยอักษรธรรมล้านนาซึ่งเป็นรูปแบบที่พบทั่วไปตามวัดในเขตภาคเหนือของประเทศไทย ส่วนใหญ่จะบันทึกเรื่องราวทางพระพุทธศาสนา และเมื่อย้อนไปในรัชสมัยพระเจ้าติโลกราช ราชวงศ์มังรายองค์ที่ ๙ เป็นยุคที่วรรณกรรมทางพระพุทธศาสนามีความเฟื่องฟู เจริญรุ่งเรือง เกิดพระเถระผู้รู้และพระสงฆ์ผู้เชี่ยวชาญแตกฉานคัมภีร์พระพุทธศาสนาหลายท่าน และได้รจนาวรรณกรรมทางพระพุทธศาสนาโดยใช้อักษรธรรมล้านนาจารบันทึกลงในใบลาน อย่างไรก็ตามหลายยุคสมัยสืบต่อมามีการบันทึก คัดลอกคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาจนกลายเป็นวัฒนธรรมการคัดลอกของพระภิกษุ สามเณรชาวล้านนา และสังเกตได้จากแต่ละวัดในภาคเหนือจะมี หีบธรรมและหอธรรมจัดเก็บคัมภีร์ธรรมใบลาน ทั้งวัฒนธรรมการจาร เขียน บันทึกคัมภีร์ธรรมล้านนายังก่อเกิดจารีตประเพณีและวิถีปฏิบัติ ดังเช่น ประเพณีตากธรรม เป็นต้น

ดังจะเห็นได้ว่า จากการที่ได้ศึกษาเนื้อหาของคัมภีร์ล้านนาแล้วนำเนื้อหาของคัมภีร์ล้านนาทั้ง ๕ เรื่อง คือ สารากวีวิชาสูตร โลกาภูมิ อตถิอุณหสสะ พุทธสังคหะโลก มาเปรียบเทียบกับคัมภีร์พระไตรปิฎกแล้วพบว่าเนื้อหาของคัมภีร์ล้านนานั้นมีส่วนที่ค่อนข้างคล้ายคลึงกับเนื้อหาของ

คัมภีร์พระไตรปิฎกดังปรากฏเนื้อหาอยู่ข้างต้น แต่ก็ยังคงเหลือคัมภีร์ล้านนาอีก ๑ คัมภีร์ คือ คัมภีร์ไชยะสังคหะ ที่ไม่พบว่าปรากฏเนื้อหาที่คล้ายคลึงกับเนื้อหาในพระไตรปิฎก

ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้ตั้งข้อสงสัยคิดว่า เนื่องจากล้านนานั้นได้ปรากฏคัมภีร์ที่รจนาเป็นภาษาบาลีอยู่มากมายและล้วนแล้วแต่ทรงไว้ซึ่งคุณค่า แต่ก็ยังมีคัมภีร์อีกมากมายที่มีปราชญ์โบราณล้านนาได้แต่ขึ้นมาเพื่อถวายเป็นพุทธบูชา เพราะความเชื่อจากอานิสงส์การเขียนธรรมถวายไว้กับพระพุทธศาสนา ดังจะปรากฏท้ายคัมภีร์ล้านนาเกือบทุกเล่มของล้านนา

คัมภีร์ล้านนาที่ใช้ในงานพิธีมงคลทั้ง ๕ เรื่องนี้คือ สารากรวิชาสูตร โลกาวุฒิ ไชยะสังคหะ อุณหสสะวิชัย และพุทธสังคหะโลกนี้ จึงได้สอดแทรกเอาหลักขอไตรสิกขาเอาไว้ ในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาของล้านนาทุกเล่มที่กล่าวมาแล้วนี้จะปรากฏหลักธรรมเอาไว้สอนพุทธศาสนิกชนเอาไว้เช่น การรักษาศีลของตนให้บริสุทธิ์เว้นจากการเบียดเบียนผู้อื่น การฝึกสมาธิ เช่นการฟังธรรมนั้นก็เปรียบเสมือนการได้ฝึกอบรมจิตใจของตนเอง คือการน้อมใจไปตามกระแสของพระธรรมเทศน์ พระสงฆ์แสดงนั้นเพื่อเป็นการฝึกสมาธิและชำระจิตใจของตนให้ปราศจากมลทิน และเป็นคัมภีร์ที่สอดคล้องกับหลักปาฏิหาริย์ เพราะในคัมภีร์ล้านนาที่โบราณจารย์ได้แต่งขึ้นนั้นจะนำเรื่องของปาฏิหาริย์ ๓ เข้ามาเกี่ยวข้องด้วยการที่ให้ตัวละครที่เป็นตัวเอกเป็นผู้ที่มี อิทธิปาฏิหาริย์ คือปาฏิหาริย์คือฤทธิ์ แสดงฤทธิ์ได้เป็นอัศจรรย์ อย่างเช่น คัมภีร์เรื่อง ไชยะสังคหะ จะยกให้ตัวละครเอกคือ เจ้าไชยะสังคหะราชกษัตราธิราชเป็นผู้วิเศษสามารถรักษาคนให้หายจากโรคห่าทั้งปวง บันดาลฝนฟ้าตกต้องตามฤดูกาลและดลบันดาลให้ประชาชนพลเมืองอยู่เย็นเป็นสุขด้วยเดชบุญบารมีของพระโพธิสัตว์ และในคัมภีร์ล้านนาทุกคัมภีร์ที่ได้นำมาเขียนไว้ก็เช่นเดียวกันก็จะยกหลักของอิทธิปาฏิหาริย์ขึ้นมาเพื่อให้ตัวละครเหล่านั้นเป็นผู้ที่มีคุณวิเศษและทำแต่คุณงามความดีเพื่อเป็นตัวอย่างให้พุทธศาสนิกชนได้ปฏิบัติตาม และเนื้อหาของคัมภีร์ล้านนาก็ยังได้นำเอาหลักพุทธธรรมเรื่องของบุญกิริยาวัตถุเข้ามาสอดแทรกเอาไว้ เพื่อเป็นการย้ำเตือนไม่ให้พุทธศาสนิกชนนั้นหลงลืมการทำทานรักษาศีลการภาวนา ดังจะเห็นว่า แต่ละคัมภีร์นั้นได้ยกตัวอย่างจากตัวละครในนั้นให้ปฏิบัติเป็นตัวอย่าง อย่างเช่น พระโพธิสัตว์ผู้มีบุญญาธิการมากก็ไม่เว้นขาดการทำความดี

๕.๑.๓ เพื่อศึกษาอิทธิพลของคัมภีร์ล้านนาที่มีต่อสังคมล้านนา

อิทธิพลของคัมภีร์ล้านนาที่มีต่อความเชื่อประเพณีพิธีกรรมในสังคมล้านนา คนล้านนาจึงเป็นกลุ่มชนหนึ่งที่ทำให้เคารพและนับถือพระรัตนตรัยอันมี พระพุทธเจ้า พระธรรม พระสงฆ์ เป็นอย่างมากเพราะในคัมภีร์ล้านนาเกือบทุกคัมภีร์จะกล่าวไว้เสมอว่า ให้เคารพในพระรัตนตรัย คือ แก้วเจ้าสามประการ ผู้ใดที่เชื่อและเคารพในพระรัตนตรัยแล้วก็จะได้ไปเกิดในที่ดีไม่ไปสู่อบายทั้ง ๔ มีสวรรค์เป็นที่ไปมีพระนิพพานเป็นเป้าหมายสูงสุด

คัมภีร์ล้านนาได้ผนวกหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาให้เข้ากับพิธีกรรมเพื่อเป็นการ สอดคล้องและชักจูงให้พุทธศาสนิกชนคนล้านนานั้นได้มีความเคารพนับถือพระพุทธศาสนาและ ปฏิบัติตามหลักธรรมคำสอนเกรงกลัวต่อบาป พิธีกรรมหรือเครื่องบูชาที่กล่าวไว้ในคัมภีร์อาจไม่ใช่ แก่นแท้ของพระพุทธศาสนา แต่ก็เป็นสิ่งที่ขาดไม่ได้ คือ อามิสบูชา การบูชาในทางพระพุทธศาสนา นั้นจะประกอบไปด้วยการบูชา ๒ ประการ คือ อามิสบูชา การบูชาด้วยอามิสสิ่งของต่าง ๆ และปฏิบัติ บูชา คือการถึงไตรสรณคมน์และการรักษาศีลภาวนาทางพระพุทธศาสนา เรียกว่า การปฏิบัติบูชา และคัมภีร์ล้านนานั้นเป็นคัมภีร์ที่สำคัญต่อวิถีชีวิตของชาวล้านนาเป็นอย่างมาก เนื่องด้วยคัมภีร์เป็นส่วนหนึ่งที่ใช้ในการอบรมสั่งสอนผู้คนในดินแดนล้านนาให้ยึดมั่นในศีลธรรมไม่ประพฤติไปในทางที่ไม่ ดีไม่งาม เพราะล้านนานั้นมีจารีตประเพณีเป็นของตนเอง เป็นดินแดนที่พระพุทธศาสนาเจริญรุ่งเรือง มาช้านาน ล้านนาจึงปรากฏคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาขึ้นมากมาย ส่วนมากเนื้อหาของพระธรรม เทศนาพื้นเมือง (คัมภีร์ล้านนา) นั้นจะมีเนื้อหาที่เป็นคำสอนทางพระพุทธศาสนาโดยการเน้นให้ยึดถือ ตามหลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าเป็นหลัก

ดังจะเห็นได้จากที่มีคัมภีร์โบราณล้านนาที่ปรากฏอยู่ทุกวัด เพราะความเชื่ออันเกิดจาก ความเชื่อทางพระพุทธศาสนาที่ฝังรากลึกทำให้ปราชญ์โบราณได้แต่งคัมภีร์ที่สอดคล้องกับหลักธรรม ทางพระพุทธศาสนาเข้าไปไว้ด้วยเพื่อจะใช้คัมภีร์ล้านนาเหล่านั้นมาเป็นสื่อกลางในการชักจูงให้ผู้คน นั้นมีความเกรงกลัวต่อบาปปกุศลกรทั้งปวงแล้วหันมากระทำความดีปฏิบัติตามศีลธรรมและ ข้อปฏิบัติทางพระพุทธศาสนาที่พระพุทธเจ้าได้กำหนดเพื่อเป็นแนวทางของการพ้นทุกข์ในสังสารวัฏให้ ถึงจุดหมายอันสูงสุดคือ พระนิพพาน ตามคติความเชื่อของศาสนาพุทธ

๕.๒ ข้อเสนอแนะ

ผู้วิจัยได้ทำการวิจัย ศึกษาหลักพุทธธรรมที่ปรากฏในคัมภีร์ล้านนาที่ใช้ในงานพิธีมงคล ขึ้นมาโดยได้ทำการเสนอแนะ ๒ ประการ คือ ๑) ข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัย ๒) ข้อเสนอเพื่อการ ศึกษาวิจัยครั้งต่อไป ดังนี้

๕.๒.๑ ข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการเผยแพร่และเป็นการรักษาจัดเก็บข้อมูลคัมภีร์โบราณในรูปแบบ ของการปริวรรตคัมภีร์ล้านนาจากภาษาธรรมล้านนา “ตัวเมือง” ให้เป็นภาษาไทยกลางเพื่อให้คนรุ่น หลังได้ศึกษาเรียนรู้ คัมภีร์ล้านนาที่ใช้ในงานพิธีมงคล ทั้ง ๕ เรื่อง คือ สารากวีวิชาสูตร โลกาวุฒิ ไชยะ สังคะ อตถิอุณหัสสะ พุทธสังคะโลก เป็นคัมภีร์ที่ใช้ในการนำไปเทศนาในงานมงคล เช่น งานมงคล ขึ้นบ้านใหม่ สืบขาดตา หรือตามโอกาสต่าง ๆ คัมภีร์ล้านนาไม่เพียงที่จะใช้ในงานมงคลเท่านั้น ยังคง สอดแทรกหลักพุทธธรรมเอาไว้ คือ เป็นความคิดอันชาญฉลาดในการสอนหลักธรรมและข้อปฏิบัติ ของคนล้านนา จึงได้สอดแทรกเอาหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเข้าไปในคัมภีร์ คัมภีร์ล้านนานั้นจึง

เป็นส่วนหนึ่งในการอบรมสั่งสอนพุทธศาสนิกชนให้เป็นคนดีมีศีลธรรมประจำใจไม่เบียดเบียนผู้อื่น เป็นคัมภีร์ที่ใช้สอนและยกตัวอย่างหลักธรรมได้เป็นอย่างดี และควรนำหลักธรรมที่ปรากฏอยู่ในคัมภีร์ ไปปฏิบัติในชีวิตประจำวัน และเพื่อเป็นการสืบทอดอายุของพระพุทธศาสนา ควรปริวรรตคัมภีร์ ล้านนาเหล่านี้ให้เป็นภาษาไทยกลางหรือภาษาอื่นๆ เพื่อเป็นการเผยแผ่ความรู้แก่นักที่สนใจและนำไปปฏิบัติให้เกิดผลในชีวิตประจำวันตามแนวทางของพระพุทธศาสนา

๕.๒.๒ ข้อเสนอเพื่อการศึกษาวิจัยครั้งต่อไป

การวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยเห็นว่าครั้งต่อไปควรมีการศึกษาเรื่องต่างๆ ดังนี้

- (๑) ศึกษาวิเคราะห์คัมภีร์ล้านนาต่อการเยียวยาคุณภาพชีวิตของผู้สูงวัย
- (๒) ศึกษาการใช้คัมภีร์ธรรมล้านนาในการบำบัดผู้ป่วยระยะสุดท้าย
- (๓) ศึกษาความเชื่อคนรุ่นใหม่ต่อคัมภีร์ธรรมล้านนา

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

ก. ข้อมูลปฐมภูมิ

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, จำนวน ๔๕ เล่ม, ๒๕๒๕.

ข. ข้อมูลทุติยภูมิ

(๑) หนังสือ:

กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม. คู่มือการปฏิบัติศาสนพิธีเบื้องต้น. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมชนสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทยจำกัด, ๒๕๕๖.

กัตถัญญู ชูชื่น. วรรณกรรมท้องถิ่นไทย. กรุงเทพมหานคร: โอ.เอส.พริ้นติ้ง เฮ้าส์, ๒๕๕๐.

ก่องแก้ว วีระประจักษ์. สารนิเทศจากคัมภีร์โบลานสมัยอยุธยา. กรุงเทพมหานคร: กรมศิลปากร, ๒๕๔๕.

เกียรตินิยม คำจينا ไพรินทร์ ณ วันนา และประเด่น แบนปิง, ภาษาล้านนาเบื้องต้น, ลำพูน: วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน, ๒๕๕๓.

คณาจารย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. งานวิจัยและวรรณกรรมทางพระพุทธศาสนา. กรุงเทพมหานคร: ห้างหุ้นส่วนจำกัด นวสาส์นการพิมพ์, ๒๕๕๑.

คัมภีร์ธรรมลานเทียม. สารากวีวิชาสูตร. ลำพูน: ร้านภิญโญ. ม.ป.ป.

_____. โลกาวุฒิ. เชียงใหม่: ธาราทองการพิมพ์. ม.ป.ป.

_____. โลกาวุฒิ. ลำพูน: ร้านภิญโญ. ม.ป.ป.

_____. ไชยะสังคะ. เชียงใหม่: ธาราทองการพิมพ์. ม.ป.ป.

_____. ไชยะสังคะ. ลำพูน: สันดอนรอม. ม.ป.ป.

_____. ไชยะสังคะ. ลำพูน: ร้านภิญโญ. ม.ป.ป.

_____ . พุทธสังคหะโลก. ลำพูน: ร้านภิญโญ. ม.ป.ป.

_____ . อุณหัตถะวิชัย. ลำพูน: ร้านภิญโญ. ม.ป.ป.

ชูศักดิ์ ทิพย์เกษตร. พระพุทธเจ้าสอนอะไร. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรราช
วิทยาลัย, ๒๕๔๐.

พิสิฏฐ์ โคตรสุโพธิ์. การสืบชะตาที่ปรากฏในพระพุทธศาสนา เนื่องในโอกาสฉลองสถาปนา ๔๐ ปี
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๗.

ธเนศวร์ เจริญเมือง. คนเมือง: ประวัติศาสตร์ล้านนาสมัยใหม่พ.ศ.๒๓๑๗-๒๕๕๓.

กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๔.

ถาวร เสาร์ศรีจันทร์, มรดกทางวัฒนธรรมเมืองเชียงใหม่, (เชียงใหม่: ศิริวัฒนากราฟฟิค, ๒๕๖๐).

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตโต). พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม. พิมพ์ครั้งที่ ๓๔.

กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิการศึกษาเพื่อสันติภาพ พระธรรมปิฎก (ป. อ. ปยุตโต), ๒๕๕๙.

_____ . พระพุทธศาสนาในเอเชีย. พิมพ์ครั้งที่ ๖. กรุงเทพมหานคร: ๒๕๕๕.

พระรัตนปัญญา. ชินกาลมาลินี. แปลโดย พระยาพจนานิมิต. กรุงเทพมหานคร: ไสภณการพิมพ์,
๒๕๕๔.

พระอุตรคณาธิการ. พจนานุกรม บาลี-ไทย : ฉบับนักศึกษา. กรุงเทพมหานคร: เรื่องปัญญา ท่า
พระจันทร์, ๒๕๓๘.

พิทยา ว่องกุล. พลาณภาพแห่งวรรณกรรม. กรุงเทพมหานคร: ดอกหญ้า, ๒๕๔๐.

พิสิฏฐ์ โคตรสุโพธิ์. การสืบชะตาที่ปรากฏในพระพุทธศาสนา. เนื่องในโอกาสฉลองการสถาปนา ๔๐
ปี มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๗.

มณี พยอมยงค์. “ประเพณีสิบสองเดือนล้านนาไทย” เล่มที่ ๒. เชียงใหม่: ส.ทรัพย์การพิมพ์, ๒๕๒๙.

_____ . ประเพณีสิบสองเดือนล้านนาไทย. เชียงใหม่: ส.ทรัพย์การพิมพ์, ๒๕๓๐.

_____ . ความเชื่อของคนไทยในวัฒนธรรมพื้นบ้าน: คติความเชื่อ. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลง
กรณมหาวิทยาลัย, ๒๕๓๖.

ศรีเลา เกษพรหม. “สืบชะตา”, สารานุกรมวัฒนธรรมไทย ภาคเหนือ ๑๓. จัดพิมพ์เนื่องในงาน
พระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา ๖ รอบ ๕ ธันวาคม ๒๕๔๒.

_____ . ประเพณีชีวิต คนเมือง. เชียงใหม่: สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๓๙.

สมเจตน์ วิมลเกษม. “สืบชะตา: การสร้างขวัญและกำลังใจชาวบ้าน” ในชีวิตไทย. พิมพ์ครั้งที่ ๓.

สำนักงานคณะกรรมการแห่งชาติ. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, ๒๕๔๐.
 สี่มา อุนริกษ์, และประชิด สกฤษณ์พัฒน์, **มรดกคนล้านนาประเพณีและวิถีชีวิต**, กรุงเทพมหานคร:
 ซีแอนด์เอ็น, ๒๕๕๑.

เสาวลักษณ์ อนันตศานต์. **วรรณกรรมภาคเหนือ**. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง,
 ๒๕๔๙.

แสง จันทรงาม. **ศาสนาในล้านนาไทย พระพุทธศาสนาในล้านนาไทย**. เชียงใหม่: ทัพย์เนตรการ
 พิมพ์, ๒๕๒๓.

อรุณี ต้นศิริ. **วัฒนธรรมถิ่น วัฒนธรรมไทย**. กรุงเทพมหานคร: วัฒนาพานิช, ๒๕๔๙.

อุดม รุ่งเรืองศรี. **วรรณกรรมล้านนา**. กรุงเทพมหานคร: โครงการตำรามหาวิทยาลัยเชียงใหม่,
 ๒๕๒๘.

(๒) วิทยานิพนธ์/งานวิจัย:

นายกริช อินเต็ม. “ศึกษาวิเคราะห์หลักพุทธธรรมที่ปรากฏในวรรณกรรมพระพุทธศาสนาล้านนาเรื่อง
 มหาวิบาก”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา**. บัณฑิต
 วิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗.

นายเชิดชาติ หิรัญโร. “ภูมิปัญญาล้านนาในการประยุกต์คัมภีร์และพิธีกรรม สืบ ส่ง ถอน ที่เกี่ยวกับ
 ภัยพิบัติในปัจจุบัน”. **วิทยานิพนธ์อักษรศาสตร์ดุสิตบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย**.
 บัณฑิตวิทยาลัย: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๗.

พระครูอดุลย์สีลจิตต์ (ประพัฒน์ จานวุฒโฒ). “การศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความนิยมมหาเวสสันดร
 ชาดกในล้านนา”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา**.
 บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑.

พระนคร ปณณวชิโร (ปรังฤทธิ). “การดำรงอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมล้านนาของไทยยวน เมืองเมียวดี
 ประเทศสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมา”. **รายงานวิจัย**. โครงการวิจัยนี้ได้รับทุนอุดหนุน
 การวิจัยจากการส่งเสริมวัฒนธรรม กระทรวงวัฒนธรรม ปีงบประมาณ ๒๕๖๐.

พระภาณุมาศ ธมมานนโท (ทิลาวรรณ). “ศึกษาเชิงวิเคราะห์วรรณกรรมพระพุทธศาสนาล้านนา เรื่อง
 ปิฎกาทังสาม”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา**. บัณฑิต
 วิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๐.

พระมหาเกรียงไกร แก้วไชยะ. “การศึกษาเชิงวิเคราะห์เรื่องสรีระในพระพุทธศาสนาเถรวาท”.

วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๖.

พระมหาดวงรัตน์ จิตรตโน (กิจประภานนท์). “อิทธิพลของอัมมปทัฏฐกถาเรื่อง आयुวัฒน์กุมารต่อ

ประเพณีสืบชะตาของล้านนา”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิตสาขาวิชาพระพุทธศาสนา**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๐.

พระมหาทองหล่อ อธิจิตโต (สงมุลนาถ). “การศึกษาเชิงวิเคราะห์วรรณกรรมทางพระพุทธศาสนา

เรื่อง ภูมิลาลินี”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๐.

พระมหาวัฒน์ วัฒนสุธี (อุปคำ). “คำสอนเรื่องคุณธรรมทางพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในสุภาษิต

ล้านนา”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑.

พระมหาสมัย รุกขิตจิตโต (ทาวงษ์). “การศึกษาวิเคราะห์หลักพุทธธรรมที่ปรากฏในวรรณกรรมอีสาน

เรื่อง ขุนทิง”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑.

พระสมชาติ จิตปณโณ (เครือน้อย). “จริยธรรมทางพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในวรรณกรรมล้านนา

เรื่อง อ้ายร้อยยอด”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒.

พระสุธีวรालังการ (สมคิด สิริคุตโต). “ศึกษาวิเคราะห์นิพพานสูตรในคัมภีร์ล้านนา”. **วิทยานิพนธ์**

พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓.

(๓) บทความ:

เทพประวิณ จันทร์แรง, ปราชญ์ทางพระพุทธศาสนาในล้านนา. **สารนิพนธ์พุทธศาสตรบัณฑิต**,

ปี ๒๕๕๙: ๒๖๒.

พระปลัดอานนท์ กนต์วีโร(ช่างแรงการ). "พระสงฆ์กับการเยียวยาจิตใจ". **مجذ มนุษยศาสตร์**

ปริทรรศน์. ปีที่ ๒ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-มิถุนายน ๒๕๕๙): ๔๙.

วัลลภ มณีเชษฐา. "กระบวนการถ่ายทอดอักษรธรรมล้านนา". **บัณฑิตศึกษาปริทรรศน์**. ปีที่ ๑๔ ฉบับ

ที่ ๑ (มกราคม ๒๕๖๑): ๖-๘.

สมัย วรรณอุตร. “คัมภีร์ไบลากับกระบวนการสร้างศูนย์เรียนรู้ชุมชน ด้านเอกสารโบราณวัดศรีจันทร์ ชุมชนบ้านนาอ้อ อำเภอเมือง จังหวัดเลย เพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม”.
ดำรงวิชาการ. ปีที่ ๑๕ ฉบับที่ ๒ (กรกฎาคม-ธันวาคม ๒๕๕๙): ๙๕-๙๖.

(๔) เอกสารที่ไม่ได้ตีพิมพ์:

คัมภีร์ไบลาน. **สรากรวิชาสูตร.** ลำพูน : วัดบ้านเหล่าพระเจ้าตาเขียว.

คัมภีร์ไบลาน. **สรากรวิชาสูตร.** ลำพูน : วัดศรีดอนตัน.

คัมภีร์ไบลาน. **โลกาวุฒิ.** ลำพูน : วัดศรีดอนตัน.

คัมภีร์ไบลาน. **ไชยะสังคหะ.** ลำพูน : วัดศรีดอนตัน.

คัมภีร์ไบลาน. **อุณหสสะวิชัย.** ลำพูน : วัดศรีดอนตัน.

คัมภีร์ไบลาน. **พุทธสังคหะโลก.** ลำพูน : วัดศรีดอนตัน.

นรก-สวรรค์ในพระไตรปิฎก. บรรยายแก่คณาจารย์และนักศึกษาวิทยาลัยครูสวนดุสิต ในรายการ
 สันทนาการของภาควิชาปรัชญาและศาสนา ระหว่างภาคเรียนที่ ๒ ปีการศึกษา ๒๕๒๒
 มปป.

สุรสิงห์สำรวม ฉิมพะเนา. “**ภาษาสัญลักษณ์ในพิธีกรรมสืบชะตา**”: ตัวอย่างวรรณกรรมเงียบ.
 เอกสารประกอบการสัมมนาเรื่องวัฒนธรรมพื้นบ้าน: คติความเชื่อศิลปกรรมและภาษา ณ
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๖.

(๕) สื่ออิเล็กทรอนิกส์:

นรกภูมิ. วิกีพีเดียสารานุกรมเสรี. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <https://th.wikipedia.org/wiki>.
 [๙ มกราคม ๒๕๖๒].

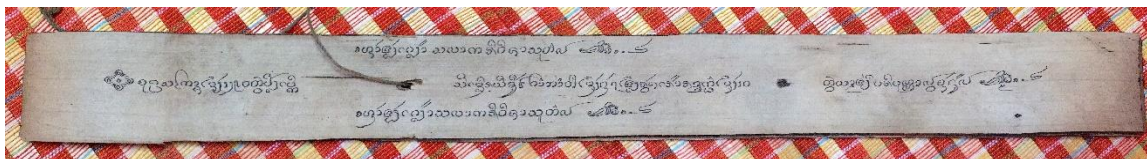
บัตรข้อมูลประเภทไบลานล้านนา. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://ctc.crru.ac.th/topic/440>.
 [๑๙ ธ.ค. ๒๕๖๑].

ศาสนา. วิกีพีเดียสารานุกรมเสรี. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <https://th.wikipedia.org/wiki/>.
 [๑๒ มกราคม ๒๕๖๒].

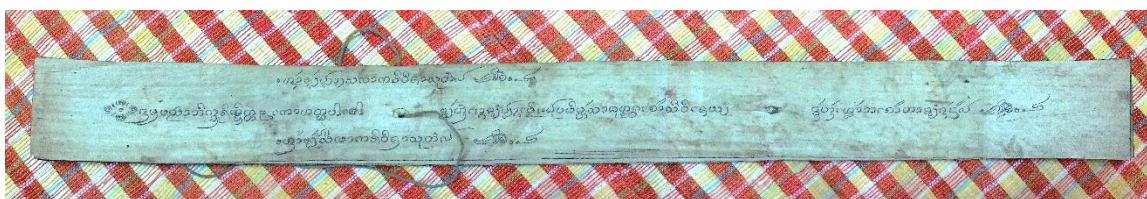
สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://www.sri.cmu.ac.th/>.
 [๑๒ มกราคม ๒๕๖๒].

ภาคผนวก

๑. คัมภีร์ธรรมเรื่อง สารากรวิชาสูตร

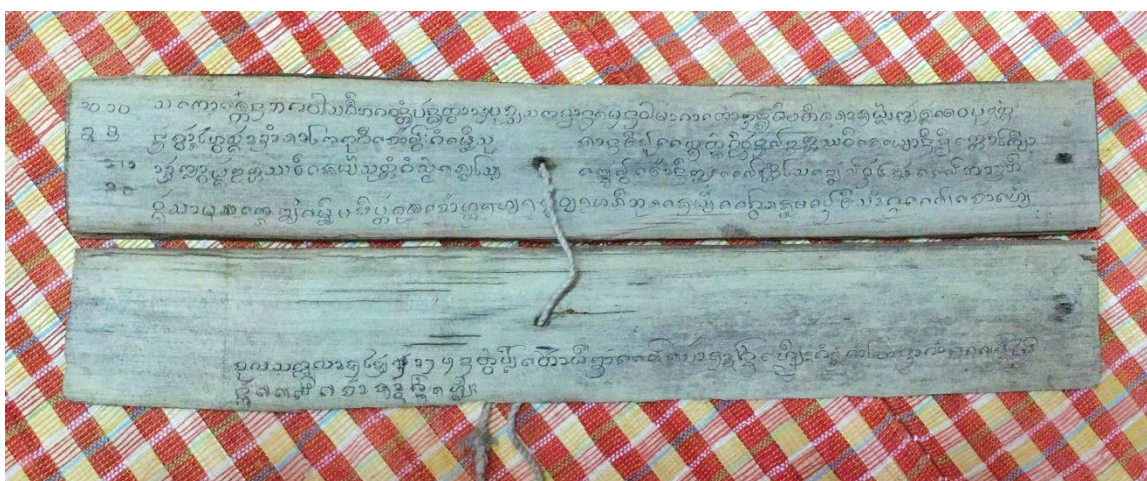

“หน้าทับเกล้าสลากรวิชาสูตร แลจุลศักราชได้ ๑๒๙๐ ตัว
ปีเป็กสี่ เดือนยี่ ขึ้น ๖ คำพร่ำว่าไต้หวัน ๗ ไทยร่วงเร้า ฤกษ์ ๑๐”

“หน้ารับปลายสลากรวิชาสูตร แลนามปณญา ภิกขุลิขิต เอโกหตุลปาโท
ด้วยตนเองเดี่ยวปางเมื่อปฏิบัติสาธุหลวงเจ้า สิวีเชยย์ หน้ารับปลายสลากรวิชาสูตรแล”

๒. คัมภีร์ธรรมเรื่อง อุณหัสนะวิชัย

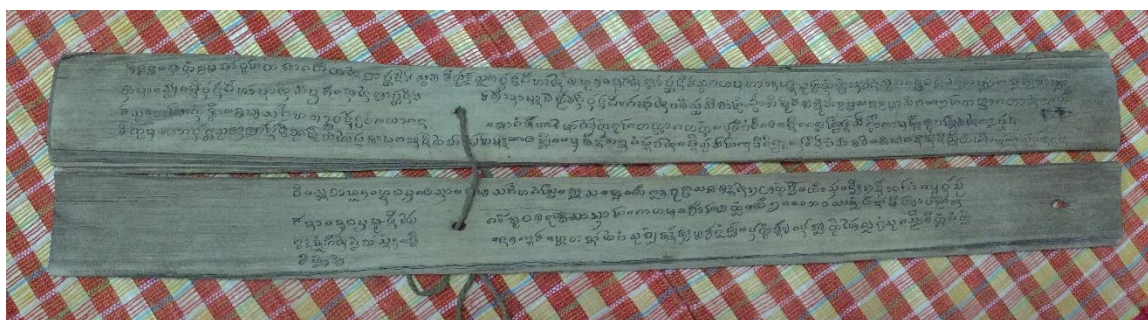

“สระเต็จแล้ววัน ๖ ข้าแล ภาอะภาวังสามเณร เขียนเมื่อปฏิบัติเจ้าหนองเที่ยงหัวเวียงทริภุญชัย แคว้นขอมเป็นที่
สำคัญแลเจ้าเทย จุลศักราชได้ ๑๒๔๓ ตัว ปีเต้ายี ข้าแล เจ้าชาติคนเฮย ก็ขอคำแฝงใฝ่นักแลเจ้าชาติคนเฮย”

๓. คัมภีร์ธรรมเรื่อง ไชยะสังคหะ

“หน้ารับเกล้าไชยะสังคหะแล สวรรุเจ้าหลวงมีเขียนไว้กับวัดปางเมื่อเป็นเจ้าอาวาสวันศรีดอนพันที่นี่แล
เจ้าข้าเจ้าช้อยเหยย”

“จุลศักราชได้ ๑๒๙๔ ตัว ปีเต่าสัน เดือน ๑๒ ขึ้น ๑๐ ค่ำ เม็งวันศุกร์แล ข้าเขียนธัมมฎกนี้ไว้คำชัวร์พุทธศาสนา
พระโคตมะเจ้า ทรายต่อเท่า ๕๐๐๐ ภาวะสา ขอหื้อข้ามีพะญาปัญญาอันกว้าง
ขอหื้อได้พ้นจากสงสารถึงนรพานแล”

๔. คัมภีร์ธรรมเรื่อง โลกาวุฒิ

“สุดแล้ววันอังคาร เดือน๑๒ ขึ้น ๗ ค่ำ ปีรวยสัน จุลศักราชได้ ๑๓๑๘

วันที่ ๑๑ กันยายน พุทธศักราชได้ ๒๔๙๙ แล

ปฐมะมูลศรัทธาหมายมี หลงหนานหวัน ก็ได้พร้อมภริยาลูกเต้าหลานเหลนชุนๆ ก็ได้สร้างยังธัมมโลกาวุฒิ
ทานไว้ไปภายหน้า ของกุลธัมมนี้ผู้ข้า หลงหนานหวัน ผู้สร้างธัมมโลกาวุฒินี้ข้อสุข ๓ ประการมีเนรพานเป็นยอดเทอะ
สุทินนัง วัดตะเมทานัง ธัมมะเทศนาทานัง นิพพานังประมิ่งสุขขัง จูวัง จูวัง แต่เทอะ

นายสุริยา ศรีทะนันทชัย ผู้เขียนอยู่บ้านป่าเส้า”

ประวัติผู้วิจัย

- ชื่อ-นามสกุล : พระณัชพล คุตตธมโม (ต้นคำ)
- วันเดือนปีเกิด : ๒๒ กรกฎาคม ๒๕๓๔
- ประวัติการศึกษา : พ.ศ.๒๕๕๘ ปริญญาตรี พุทธศาสตรบัณฑิต (สังคมศึกษา)
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่
- ตำแหน่ง : ผู้ช่วยเลขานุการรองเจ้าคณะจังหวัดลำพูน
- ที่อยู่เดิม : ๑๖๐ หมู่ ๒ บ้านเหล่าพระเจ้าตาเขียว ตำบลบ้านเรื่อน อำเภอป่าซาง
จังหวัดลำพูน
- ที่อยู่ปัจจุบัน : ๓๓๕ วัดพระธาตุหริภุญชัย วรมหาวิหาร (คณะหลวง) ตำบลในเมือง
อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน
- เบอร์โทร : ๐๙๓ - ๓๐๔๙๗๙๑